

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

Erika PETRUŠINAITĖ, Sandra JARAŠŪNAITĖ

**TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ ĮTAKA LIETUVOS
MAKROEKONOMINIAMS RODIKLIAMS**

Magistro darbas

Šiauliai, 2010

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

**TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ ĮTAKA LIETUVOS
MAKROEKONOMINIAMS RODIKLIAMS**

**Magistro darbas
Socialiniai mokslai, ekonomika (04S)**

Magistro darbo autoriai Erika Petruškaitė, Sandra Jarašūnaitė.....

Vadovas doc. dr. Daiva Beržinskienė.....

Recenzentas.....

.....

SANTRAUKA

Erika Petrušinitė, Sandra Jarašūnaitė

Tiesioginių užsienio investicijų įtaka Lietuvos makroekonominiams rodikliams.

Magistro darbas.

Magistro darbe išsamiai nagrinėjamos tiesioginės užsienio investicijos (TUI), jų svarba ir poveikis Lietuvos ekonomikai. Remiantis Lietuvos ir užsienio autorių atliktais įvairiais tyrimais, konferencijų medžiaga, įstatymais, mokslinės literatūros šaltiniais, teorinėje darbo dalyje pristatomos tiesioginių užsienio investicijų teorinės prielaidos: pateikta investicijų esmė, klasifikavimas, apibrėžiamos tiesioginių užsienio investicijų formos ir jų palyginimai. Teoriškai grindžiamas teigiamas ir neigiamas tiesioginių užsienio investicijų poveikis šalies ūkiui. Analitinėje darbo dalyje remiantis statistikos duomenimis ir pritaikius koreliacinės regresinės analizės metodą nustatyta tiesioginių užsienio investicijų įtaka šiems makroekonominiams rodikliams: BVP, infliacijai, nedarbo lygiui, gyventojų užimtumui, darbo užmokesčiui, eksportui, einamajai sąskaitai. Atliktas makroekonominių rodiklių prognozavimas 2010-2013 metams, kurio pagrindu numatytos galimas ekonomikos raidos perspektyvos.

SUMMARY

Erika Petrušinitė, Sandra Jarašūnaitė

The foreign direct investment impact to Lithuanian's macroeconomics indicators.

Master's work.

Master's detailed analysis of the work of foreign direct investment (FDI), their importance and impact of Lithuanian economy. According to Lithuanian and foreign authors carried out various studies, conference proceedings, laws, scientific literature, the theoretical work presented in Foreign Direct Investment theoretical assumptions: the nature of investments, classifying, defining the form of direct foreign investment and their comparisons. Theoretically based on the positive and negative effects of foreign direct investment in the national economy. Analytical work in accordance with the statistics and the application of correlation regression analysis provides a method of direct foreign investment influence of these macroeconomic indicators: GDP, inflation, unemployment, employment, wages, exports, imports, the current account. Macroeconomic forecasting the year 2010-2013, which provided the basis of potential economic development prospects.

TURINYS

LENTELĖS

1 lentelė. TUI retrospektyvos analizė 2003-2009.....	40
2 lentelė. Stambiausi užsienio investuotojai Lietuvoje.....	50
3 lentelė. TUI ir BVP ryšio rodikliai.....	56
4 lentelė. TUI ir infliacijos ryšio rodikliai.....	60
5 lentelė. TUI ir vidutinio darbo užmokesčio ryšio rodikliai.....	64
6 lentelė. TUI ir nedarbo lygio ryšio rodikliai.....	67
7 lentelė. TUI ir gyventojų užimtumo ryšio rodikliai.....	71
8 lentelė. TUI ir importo bei eksporto ryšio rodikliai.....	76
9 lentelė Mokėjimų balansas Lietuvos Respublikoje 2003-2009.....	77
10 lentelė. TUI ir einamosios sąskaitos ryšio rodikliai.....	81
11 lentelė. Mokesčių tarifai.....	83
12 lentelė. Mokesčių naštos ir TUI ryšio rodikliai.....	87
13 lentelė. Mokslinių tyrimų ir technologijų plėtra ir TUI ryšio rodikliai.....	91
14 lentelė. TUI tenkančių vienam gyventojui ir BVP prognozuojami ryšio rodikliai.....	97
15 lentelė. TUI ir vid. darbo užmokesčio prognozuojami ryšio rodikliai.....	100
16 lentelė. TUI ir einamosios sąskaitos prognozuojami ryšio rodikliai.....	102

PAVEIKSLAI

1 paveikslas. Investicijų sąvokos formulavimas.....	14
2 paveikslas. Investicijų klasifikacija.....	15
3 paveikslas. Užsienio investicijų klasifikacija.....	17
4 paveikslas. TUI formų privalumai ir trūkumai.....	19
5 paveikslas. TUI pritraukimo motyvai.....	21
6 paveikslas. Užsienio investicijų poveikis šalies ūkiui.....	26
7 paveikslas. Aplinkos veiksnių įtaka verslo strategijai.....	27
8 paveikslas. Investicijų pritraukimo ir skatinimo sistema.....	29
9 paveikslas. TUI pritraukimą į Lietuvą skatinančios programos.....	31
10 paveikslas. TUI dinamika Lietuvos Respublikoje 2003-2009 metais.....	39
11 paveikslas. TUI pasiskirstymas pagal apskritis 2003-2009 metais.....	42
12 paveikslas. TUI tenkančios vienam gyventojui 2003-2009 metais.....	45
13. paveikslas. TUI vienam gyventojui pagal apskritis.....	46
14 paveikslas. Vid. TUI pasiskirstymas Lietuvoje pagal ekonomines veiklos rūšis 2003-2009 metais.....	48
15 paveikslas. Daugiausiai investavusios šalys Lietuvos Respublikoje 2009 metais.....	51
16 paveikslas. Bendras vidaus produktas Lietuvos Respublikoje 2003-2009 metais.....	53
17 paveikslas. TUI ir BVP/1 gyv. dinamika Lietuvos Respublikoje 2003-2009 metais.....	54
18 paveikslas. Ryšys tarp TUI ir BVP/1 gyv. Lietuvos Respublikoje.....	55
19 paveikslas. Infliacija Lietuvos Respublikoje 2003-2009 metais.....	57
20 paveikslas. TUI ir infliacijos dinamika Lietuvos Respublikoje 2003-2009 metais.....	58
21 paveikslas. Ryšys tarp TUI ir infliacijos lygio Lietuvos Respublikoje.....	59
22 paveikslas. Vidutinis mėnesio bruto ir neto darbo užmokestis Lietuvos Respublikoje 2003-2009 metais.....	61
23 paveikslas. TUI ir bruto darbo užmokesčio dinamika Lietuvos Respublikoje 2003-2009 metais.....	62
24 paveikslas. Ryšys tarp TUI ir darbo užmokesčio Lietuvos Respublikoje.....	63
25 paveikslas. Nedarbo lygis Lietuvos Respublikoje 2003-2009 metais.....	65
26 paveikslas. TUI ir nedarbo lygio dinamika Lietuvos Respublikoje 2003-2009 m.....	66
27 paveikslas. Ryšys tarp TUI ir Nedarbo lygio Lietuvoje.....	67
28 paveikslas. Gyventojų užimtumas Lietuvos Respublikoje 2003-2009 metais.....	69
29 paveikslas. TUI ir gyventojų užimtumas Lietuvos Respublikoje 2003-2009 metais.....	69
30 paveikslas. Ryšys tarp TUI ir užimtųjų skaičiaus Lietuvos Respublikoje.....	71

31 paveikslas. Eksportas ir importas Lietuvos Respublikoje 2003-2009 metais	73
32 paveikslas. TUI ir eksporto importo dinamika Lietuvos Respublikoje 2003-2009 metais	74
33 paveikslas. Ryšys tarp TUI ir importo Lietuvos Respublikoje	75
34 paveikslas. Ryšys tarp TUI ir eksporto Lietuvos Respublikoje	75
35 paveikslas. Einamosios sąskaitos deficitas santykiu su BVP Lietuvos Respublikoje 2003-2009 metais	78
36 paveikslas. TUI ir einamosios sąskaitos dinamika Lietuvos Respublikoje 2003-2009 metais	80
37 paveikslas. Ryšys tarp TUI ir einamosios sąskaitos Lietuvos Respublikoje 2003-2009 metais	81
38 paveikslas. Mokesčių našta Lietuvos Respublikoje 2003-2009 metais	84
39 paveikslas. TUI ir mokesčių našta Lietuvos Respublikoje 2003-2009 metais	84
40 paveikslas. Ryšys tarp TUI ir BMP/BVP (LLRI duomenimis)	86
41 paveikslas. Ryšys tarp TUI ir LNMD (LLRI duomenimis)	86
42 paveikslas. Ryšys tarp TUI ir BMP/BMP (Eurostat duomenimis)	86
43 paveikslas. Išlaidos moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai Lietuvos Respublikoje 2003-2008 metais	89
44 paveikslas. TUI ir MTTP Lietuvos Respublikoje 2003-2008 metais	90
45 paveikslas. Ryšys tarp TUI ir MTTP Lietuvos Respublikoje	91
46 paveikslas. TUI prognozė 2010-2013 metais	93
47 paveikslas. BVP prognozė 2010-2013 metais	95
48 paveikslas. TUI ir BVP prognozuojami ryšiai 2010-2013	96
49 paveikslas. Darbo užmokesčio prognozė 2010-2013 metais	98
50 paveikslas. TUI ir vidutinio darbo užmokesčio prognozuojami ryšiai	99
51 paveikslas. Einamosios sąskaitos prognozė 2010-2013 metais	101
52 paveikslas. TUI ir einamosios sąskaitos prognozuojami ryšiai	102

ĮVADAS

Darbo aktualumas: Daugelyje pereinamosios ekonomikos šalių tiesioginės užsienio investicijos vertinamos itin palankiai. Nuo pat Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo tiesioginės užsienio investicijos buvo vertinamos kaip vienas iš ūkio plėtros veiksnių, buvo ir yra laikomos svarbia produktyvumą, o kartu ir ekonominį augimą skatinančia sąlyga. Toks palankus požiūris į tiesiogines užsienio investicijas padiktavo tam tikrą ekonominę valstybių politiką užsienio kapitalo atžvilgiu: daugelis šalių besąlygiškai skatino ir skatina tarptautinio kapitalo atėjimą, savo ruožtu suteikdamos ypatingo strateginio investuotojo teises, mokesčių lengvatas, privatizuojant svarbius valstybei objektus. Dauguma valstybių stengiasi atrodyti patraukliai užsienio investuotojams, neretai kuriamos specialios strategijos ir programos jiems pritraukti. Pasaulyje itin sparčiai didėja konkurencija tarp šalių dėl investicijų pritraukimo. Šalys, siekiančios vykdyti efektyvią ir fokusuotą TUI pritraukimo politiką, turi mokėti konkuruoti, išryškinti šalies privalumus. Investicijų pritraukimo politika turi prasidėti nuo šalies marketingo pasaulinėse rinkose suintensyvavimo ir lanksčių, kuo įvairesnių paskatų, skirtų pritraukti potencialiems investuotojams, panaudojimo. Lietuvai tapus pilnateisei Europos Sąjungos nare, tarptautinio verslo samprata šalies verslininkų požiūriu kiek pakito. Integravimasis į Europos Sąjungos rinką verčia verslininkus žinoti ne tik praktinius, bet ir teorinius tarptautinio verslo dalykus.

Tiesioginės užsienio investicijos yra vienas svarbiausių šalies makroekonominių rodiklių. Ūkio augimas ilguoju laikotarpiu įmanomas tik kuriant, stiprinant ir išlaikant mūsų ekonomikos tarptautinį konkurencingumą, nes Lietuva, būdama mažos ir atviros ekonomikos šalimi, yra priklausoma nuo sėkmingų ekonominių santykių su kitomis bendrosios Europos Sąjungos rinkomis ir trečiosiomis šalimis. Tiesioginių užsienio investicijų pritraukimas ypač svarbus nuo planinės prie rinkos ekonomikos sąlygų pereinančioms valstybėms. Tokioms valstybėms tiesioginės užsienio investicijos yra galimybė pasiekti greitesnį ekonominį augimą. Užsienio investicijų pritraukimas yra svarus šalies ekonomikos augimo rodiklis, kuris priklauso nuo gamybos augimo, finansinio stabilumo, verslo infrastruktūros, politinių sprendimų, apmokestinimo, privatizavimo, biurokratijos kliūčių mažinimo. Kiekviena valstybė privalo reguliuoti užsienio investicijas, kad jos būtų nukreiptos į labiausiai investicijų stokojančias šakas. Tiesioginės užsienio investicijos yra vienas pagrindinių šalies ūkio renovacijos veiksnių, nes atsiranda galimybė diegti modernias technologijas, įgyvendinti naujas ir progresyvias vadybos idėjas.

Darbo problema. Šalies ekonomikai tiesioginės užsienio investicijos turi gyvybiškai svarbią reikšmę, kadangi jos apibrėžia šalies plėtros potencialą. Tiesioginių užsienio investicijų dėka yra sukuriamos naujos darbo vietos įtakodamos užimtųjų skaičiaus augimą, nedarbo lygio mažėjimą,

eksporto augimą. Investicijos yra viena iš pagrindinių veiksnių lemiančių ir prisidedančių prie didesnio BVP augimo. Efektyvus investicijų panaudojimas suteikia potencialą augti šalies ekonomikai. Įvairiuose ūkio šakose ar pramonės sektoriuje investicijos gali prisidėti prie ekonominio augimo ir plėtros, papildyti ir suaktyvinti vietinių įmonių veiklą ir efektyvumą.

Įvairių autorių nuostatomis mažiau išsivysčiusios, silpnesnę ekonomiką turinčios valstybės nesugeba pritraukti ir įsisavinti tiesioginių užsienio investicijų. Pristatytoje 2008 metų veiklos ataskaitoje Lietuvos Vyriausybė teigia, kad šiandieninė Lietuva sparčiai besivystanti valstybė ir perspektyvi bei verslo plėtrai palanki rinka, turinti gerai išvystytą infrastruktūrą, stiprų bankinį sektorį, palankų investicinį klimatą. Tačiau dažnai užsienio investuotojus atbaido lietuvių nesugebėjimas pristatyti ne tik save, bet ir savo veiklą. Lietuvai siekiant visaverčio įsijungimo į tarptautinio kapitalo judėjimą yra svarbus nuoseklus tiesioginių užsienio investicijų plėtojimas.

Tiesioginių užsienio investicijų tematika nagrinėja nemažai užsienio ir lietuvių autorių: Hyun, Hea-Jung (2006), U. Nair-Reichert (2001), J. Gregoro (2003), D. Weinhold (2001), P. Samuelson (1999), Л. Игонина (2002), ir kt. Pastarąja tematika, nemažai straipsnių yra parašyta įvairių Lietuvos universitetų atstovų: V. Bartasevičienė (2005), V. Damašienė, A. Rimkevičienė (2002), G. Davulis (2003), R. Džiugaitė, J. Nedzveckas (2001), D. Štreimikienė, G. Mačys (2005), A. V. Rutkauskas, P. Stankevičius (2006), G. Samuolis (2001), R. Bagdzevičienė, R. Ginevičius (2005), M. Tvaronavičienė (2008), V. Tvaronavičius (2007), D. Bendikienė, L. Juozaitienė (2004), R. Čiarnienė, J. Novickas (2002), R. Virvičienė (2004) ir kt. Kadangi tiesioginės užsienio investicijos dažniausiai nagrinėjamos globaliu mastu, prisidedant prie besidominčiųjų šia tema, magistro darbe siekiama ištirti TUI poveikį Lietuvos makroekonominiams rodikliams: BVP, infliacijai, nedarbo lygiui, gyventojų užimtumui, darbo užmokesčiui, eksportui, importui, einamajai sąskaitai. Išanalizuoti, kaip TUI didėjimas/mažėjimas veikia šiuos pagrindinius šalies makroekonominius rodiklius analizuojamu laikotarpiu.

Darbo objektas. tiesioginės užsienio investicijos į Lietuvos ekonomiką.

Darbo tikslas: įvertinti tiesioginių užsienio investicijų įtaką šalies makroekonominiams rodikliams.

Darbo uždaviniai:

1. Pateikti tiesioginių užsienio investicijų reikšmę ekonomikai bei investicinę aplinką veikiančius veiksnius teoriniu aspektu.
2. Įvertinti tiesioginių užsienio investicijų augimo tendenciją ir jų pasiskirstymą Lietuvoje.
3. Išanalizuoti, kaip tiesioginės užsienio investicijos veikia šalies makroekonominius rodiklius: BVP, infliaciją, nedarbo lygį, gyventojų užimtumą, darbo užmokestį, eksportą, einamąją sąskaitą.

4. Atlikti tiesioginių užsienio investicijų atskiriems ūkio sektorių rodikliams priklausomybę bei prognozavimo analizę.

Darbo metodika:

- **Konceptualiojoje darbo dalyje** remiantis Lietuvos ir užsienio autorių atliktais įvairiais tyrimais, konferencijų medžiaga, įstatymais, mokslinės literatūros šaltiniais, pristatomos tiesioginių užsienio investicijų teorinės prielaidos: pateikta investicijų esmė, klasifikavimas, apibrėžiamos tiesioginių užsienio investicijų formos ir jų palyginimai. Teoriškai grindžiamas teigiamas ir neigiamas tiesioginių užsienio investicijų poveikis šalies ūkiui.
- **Analitinėje darbo dalyje** remiantis statistikos departamento duomenimis atlikta 2003-2009 metų tiesioginių užsienio investicijų retrospektyvos analizė Lietuvos ir apskričių mastu. Pritaikius koreliacinės regresinės analizės metodą nustatyta tiesioginių užsienio investicijų įtaka šiems makroekonominiams rodikliams: BVP, infliacijai, nedarbo lygiui, gyventojų užimtumui, darbo užmokesčiui, eksportui, importui, einamajai sąskaitai.
- **Konstruktiviojoje darbo dalyje** atliktas 2010-2013 metų makroekonominio lygmens prognozavimas. Makroekonominio lygmens prognozavimas šiuo atveju suprantamas kaip būsimų TUI įtaka būsimiems makroekonominiams rodikliams, t.y. BVP, darbo užmokesčiui ir einamajai sąskaitai. Šie rodikliai parinkti atsižvelgiant į stipriausius koreliacinius ryšius analizuojamu laikotarpiu tarp TUI ir šių makroekonominių rodiklių.

Tyrimo metodai: Darbe naudojami tokie tyrimo metodai: sisteminės mokslinės literatūros analizė, lyginimo ir apibendrinimo metodai, duomenų sisteminimas, grupavimas, gautų rezultatų lyginimas ir interpretavimas, santykinų rodiklių analizė. Statistinė tyrimo duomenų analizė atlikta MS Excel programa sudarant lenteles ir paveikslus. Atlikta retrospektyvos analizė, koreliacinė regresinė analizė ir apibendrinant duomenis pritaikytas prognozavimo metodas.

Autorių indėlis atliekant darbą:

Erika Petruškaitė paruošė: 1.4, 1.5, 2.1, 2.1, 2.3.3, 2.3.5, 2.4.2, 3.

Sandra Jarašūnaitė paruošė: 1.1, 1.2, 1.3., 2.1, 2.2, 2.3.1, 2.3.2, 2.3.4, 2.4.1, 3

PAGRINDINIŲ SĄVOKŲ ANALIZĖ

Šios sąvokos magistro darbe pateikiamos remiantis šaltiniais: Vainienė, R. (2008). *Ekonomikos terminų žodynas*. Vilnius: Tyto alba, Bagdanavičius, J., Stankevičius, P., Lukoševičius L. (1999). *Ekonomikos terminai ir sąvokos (mokomasis žodynas)*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas ekonomikos katedra.

I

Investicijos - piniginės lėšos ir įstatymais bei kitais teisės aktais nustatyta tvarka įvertintas materialusis, nematerialusis ir finansinis turtas, kuris investuojamas siekiant iš investavimo objekto gauti pelno (pajamų), socialinį rezultatą (švietimo, kultūros, mokslo, sveikatos ir socialinės apsaugos bei kitose panašiose srityse) arba užtikrinti valstybės funkcijų įgyvendinimą.

Investavimas - Lietuvos Respublikos investicijų įstatymo nustatytais būdais atliekami investuotojo veiksmai, kuriais jis įgyja nuosavybės teisę arba kreditoriaus reikalavimo teisę į investavimo objektą arba teisę šį objektą valdyti ir naudoti.

Investuotojai - Lietuvos Respublika ir užsienio valstybės, tarptautinės organizacijos, Lietuvos Respublikos ir užsienio juridiniai ir fiziniai asmenys bei juridinio asmens teisių neturinčios įmonės, kurie Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka investuoja nuosavą, skolintą ar pasitikėjimo teise valdomą bei naudojamą turtą.

Investavimo objektas - ūkio subjekto nuosavas kapitalas, visų rūšių vertybiniai popieriai, ilgalaikis materialusis ir ilgalaikis nematerialusis turtas.

T

Tiesioginės investicijos - investicijos ūkio subjektui steigti bei įregistruoto ūkio subjekto kapitalui ar jo daliai įsigyti, taip pat reinvesticijos, paskolos ūkio subjektams, kuriuose investuotojui priklauso kapitalas ar jo dalis, subordinuotos paskolos, jei investuojama siekiant užmegzti arba palaikyti ilgalaikius tiesioginius investuotojo ir ūkio subjekto, į kurį investuojama, ryšius ir investuojant įsigyta kapitalo dalis suteikia investuotojui galimybę kontroliuoti arba daryti nemažą įtaką ūkio subjektui.

Tiesioginė užsienio investicija - pagal Tarptautinio valiutos fondo metodiką, Europos Sąjungos statistikos tarnybos bei EBPO (OECD - *Detail Benchmark Definition of Foreign Direct Investment*) metodinius nurodymus yra laikoma tokia investicija, kurios pagrindu susiformuoja ilgalaikiai ekonominiai santykiai ir interesai tarp tiesioginio užsienio investuotojo ir tiesioginio investavimo įmonės. EBPO rekomendacijose 10 ir daugiau procentų paprastųjų akcijų arba balsavimo teisių pripažįstama kaip žemutinė riba, nuo kurios tiesioginis užsienio investuotojas turi galimybę dalyvauti tiesioginio investavimo įmonės valdyme, t.y. daryti nemažą įtaką įmonės valdymui.

Mažesnė kaip 10 procentų balsavimo teisių užsienio investicija yra laikoma ne tiesiogine o portfeline investicija.

Tiesioginiais užsienio investuotojais gali būti individualūs asmenys, akcinės bendrovės, juridinio asmens teises turinčios ar neturinčios personalinės įmonės, susijusios asmenų ar įmonių grupės, vyriausybės ar vyriausybines tarnybos, koncernai arba kitokios organizacijos, kurioms priklauso tiesioginių investicijų įmonės kitose šalyse nei jie patys reziduoja.

Tiesioginio investavimo įmonė yra apibrėžiama kaip turinti ar neturinti juridinio asmens teisių įmonė, kurioje tiesioginiam investuotojui - kitos šalies rezidentui - priklauso 10 ir daugiau procentų paprastųjų akcijų arba balsavimo teisių (turinčiai juridinio asmens teises) arba lygiavertė nuosavybės dalis (neturinčiai juridinio asmens teisių). Tiesioginio investavimo įmonės apima dukterines bendroves, partnerius ir filialus (plačiau apie tai toliau).

Tiesioginio užsienio investuotojo nuosavas kapitalas sudarytas iš užsienio akcininkų (savininkų) įnašų ir įmonės pelno dalies, tenkančios užsienio investuotojui (nominalioji akcijų vertė, akcijų priedai, rezervai, nepaskirstytasis pelnas (nuostolis), reinvestuotas pelnas). Tiesioginiam užsienio investuotojui priklauso tokio dydžio nuosavo kapitalo dalis, kokia yra įmonės įstatiniame kapitale. Akcinės bendrovės nuosavas kapitalas yra apibrėžtas Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatyme.

U

Užsienio investicijos - užsienio valstybių, tarptautinių organizacijų, užsienio fizinių ir juridinių asmenų investicijos Lietuvos Respublikoje.

Užsienio tiesioginio investavimo subjektai - Lietuvos Respublikoje užsienio kilmės kapitalą

investuojančios užsienio valstybių įmonės, ne Lietuvos piliečiai arba nuolat užsienyje gyvenantys asmenys be pilietybės, kurių kapitalas investavimo metu yra užsienio kilmės.

Užsienio valstybės įmonė - juridinio asmens teises turinti ar juridinio asmens teisių neturinti įmonė, susivienijimas ar kitokia pelno siekianti organizacija, kurios buveinė yra užsienio valstybėje ir kuri įsteigta ir įregistruota pagal užsienio valstybės įstatymus.

Užsienio kilmės kapitalas - investavimo subjektui nuosavybės teise priklausantis kapitalas, kuris buvo sukurtas arba kitaip teisėtai įgytas ne Lietuvos Respublikos teritorijoje ir ne Lietuvos juridinių ar fizinių asmenų, taip pat reinvesticija.

Užsienio kapitalo įmonė - pagal Lietuvos Respublikos įmonių ir įmonių rūšių įstatymus veikiantis ūkinis vienetas, kurio kapitalas yra užsienio kilmės.

Užsienio kilmės kapitalo investavimas – investavimo subjekto teisėti veiksmai, kai užsienio kilmės kapitalas įdedamas į Lietuvos Respublikos įmones.

Užsienio kilmės kapitalo investavimo sritys - visos ūkinės ir komercinės veiklos sritys, išskyrus Lietuvos Respublikos įmonių ir Lietuvos Respublikos investicijų įstatymų nustatytas draudžiamas ir ribojamas veiklos sritis.

1. TEORINIAI TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ SAMPRATOS ASPEKTAI

Teorinėje darbo dalyje pristatomos tiesioginių užsienio investicijų teorinės prielaidos, remiantis Lietuvos ir užsienio autorių atliktais įvairiais tyrimais, konferencijų medžiaga, įstatymais, mokslinės literatūros šaltiniais: monografijomis, normatyviniais aktais, vadovėliais. Pirmiausia, apibrėžiamos investicijos, jų klasifikacija. Toliau, analizuojami tiesioginių užsienio investicijų sampratos aspektai, įvertinama tiesioginių užsienio investicijų svarba jas priimančiai šaliai. Nagrinėjamas tiesioginių užsienio investicijų poveikis, išskiriant dvejopą įtaką ekonomikos augimui – neigiamą ir teigiamą. Paskutiniajame konceptualiosios dalies skyriuje analizuojama investicinė aplinka Lietuvoje ir išskiriamos vykdomos programos, kurios įtakoja teigiamus tiesioginių užsienio investicijų augimo tempus ir to pasekoje įtakodamos Lietuvos makroekonominius rodiklius.

1.1. Investicijų sąvokos aiškinimas ir klasifikacija

Vienas iš šalies plėtrą ir ekonominę raidą lemiančių veiksnių yra investicijos. Kaip teigia D. Bendikienė ir L. Juozaitienė (2004) šalies investicinė politika turi lemiamą įtaką ekonomikos plėtrai tiek mikro-, tiek makro- lygiu. Dabartinį šalies gerovės lygį nulėmė ankstesnės investicijos, savo ruožtu šiandieninės investicijos kuria pagrindus geresniam žmonių gyvenimui ateityje. Kuo daugiau šiandien bus investuota, tuo labiau bus galima didinti vartojimą ateityje. Investicinė šalies politika lemia inovacinių procesų eigą, gamybos potencialo augimą, gerina žmonišką kapitalo kokybę.

Kiekviena šalis privalo reguliuoti investicijas ir nukreipti jas į tas šakas, kurios labiausiai jų stokoja (Virvičkienė, 2004). Įmonių ilgalaikė ir efektyvi veikla, plėtra bei konkurencingumas rinkoje priklauso nuo investicinio aktyvumo lygio bei investicinės veiklos apimčių. Investicijų dėka diegiamos modernesnės technologijos, sukuriamos naujos darbo vietos, keliama darbuotojų kvalifikacija bei formuojami nauji darbo įgūdžiai, diegiamos naujos ir progresyvios vadybos idėjos. Pasak D. Striaukienės (2003) - investicijos yra viena iš pagrindinių veiksnių lemiančių BVP augimą, įtakojančių užimtųjų skaičiaus augimą bei nedarbo lygio mažėjimą. Investicijos į socialinį kapitalą prisideda prie bendro šalies gyvenimo lygio kilimo.

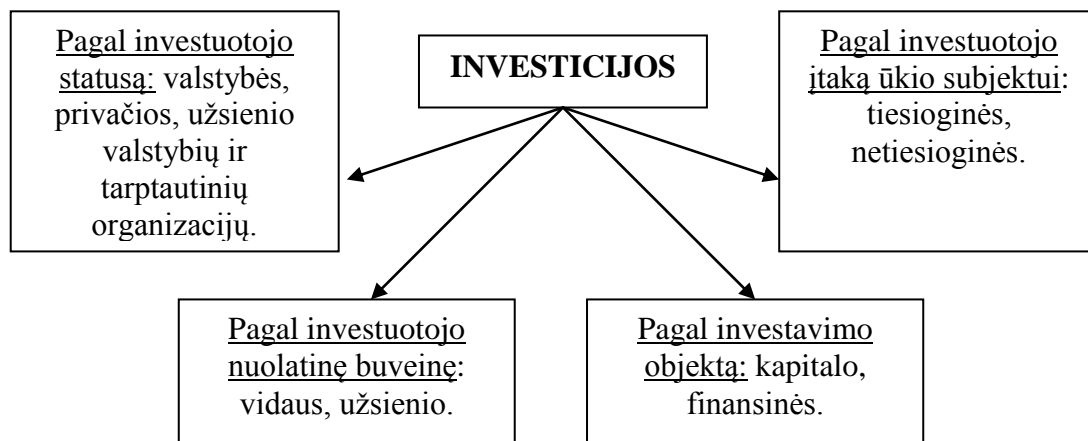
Mokslinėje literatūroje skirtingi autoriai skirtingai apibrėžia investicijų sampratą. Remiantis tarptautinių žodžių žodynu, žodis „investicijos“ yra kilęs iš lotynų kalbos (lot. *Investio* – aprenčiau), atėjęs per anglų kalbą (ang. *Investments*) ir reiškia ilgalaikius kapitalo įdėjimus į šalies ūko šakas arba vertybiniais popieriais pirkti, siekiant pelno (Vaitkevičiūtė, 1999). Žemiau lentelėje pateikiamas įvairių autorių investicijos sąvokos formulavimas (žr. 1 pav.).

Autorius, metai	Sąvokos formulavimas
P. Wonnacott, R. Wonnacott (1994)	<i>Investicijos</i> – kapitalo gamybos ir kaupimo procesas.
Ch. Pass, Br. Lowes, L. Davies (1997)	<i>Investicijos</i> – kapitaliniai įdėjimai perkant materialųjį turtą: gamyklą, mašinas ar įrenginius (pagrindinis kapitalas) arba akcijos (apyvartinis kapitalas t.y. materialieji arba tikrieji įdėjimai).
Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas, (1999)	<i>Investicijos</i> - piniginės lėšos ir įstatymais bei kitais teisės aktais nustatyta tvarka įvertintas materialusis, nematerialusis ir finansinis turtas, kuris investuotojams siekiant iš investavimo objekto gauti pelno (pajamų), socialinį rezultatą arba užtikrinti valstybės funkcijų įgyvendinimą.
J. Vėlyvis (2005)	<i>Investicijos</i> – fizinių asmenų ar finansinių įmonių daromos visų rūšių investicijos, kurios skirtos ilgalaikiams tiesioginiams ryšiams tarp asmens, teikiančio kapitalą, ir verslininko ar įmonės, kuriems tiekiamas kapitalas ekonominei veiklai užmegzti ar palaikyti.
M. Dumbauskas (2006)	<i>Investicijos</i> – bet kurios rūšies turtas, investuotas vieno investitoriaus tam tikroje teritorijoje su sąlyga, kad investicija atliekama pagal tos teritorijos įstatymus ir gali apimti kilnojamąjį ir nekilnojamąjį turtą, kitas turtines teises, tokias kaip hipoteka, užstatas ar turto areštas, ir kitas panašaus pobūdžio teises; akcijas, dalis bendrovėse, obligacijas ir kitas dalyvavimo formas.
A. V. Rutkauskas, P. Stankevičius (2006)	<i>Investicijos</i> – tai priemonės, kurių dėka galima kam nors perduoti grynus pinigus, siekiant išsaugoti ir padidinti jų vertę.

1pav. Investicijų sąvokos formulavimas

Apibendrinant lietuvių ir užsienio autorių pateikiamus „*investicijos*“ sąvokos formulavimus, galima teigti, kad investicijos suprantamos kaip ekonominės veiklos procesas (gali trukti ilgą arba trumpą laikotarpį), kurio pagrindiniai tikslai: ekonominiai (kapitalo augimas), finansiniai (pelno padidėjimas), socialiniai (pragyvenimo lygio kėlimas, užimtumas ir t.t.). Žodžiai „investicijos“, „kapitalo įdėjimai“, „piniginės lėšos“ suprantami kaip sinonimai.

Investicijos patenka į įvairias verslo ir socialines sferas įvairiomis formomis. Kad būtų galima teisingai analizuoti, planuoti ir skaičiuoti investicijas, jos klasifikuojamos pagal, atskirus, joms būdingus požymius. R. Ginevičius (2005) investicijas skirsto pagal tokius požymius: investavimo objektus, investavimo laikotarpį, dalyvavimą investavimo procese, investicinių lėšų priklausomybę, teritoriją. Tuo tarpu LR Investicijų įstatyme investicijos skirstomos pagal keturis požymius (žr. 2 pav.).

2 pav. Investicijų klasifikacija

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis LR investicijų įstatymu.

Kaip matyti iš pateikto paveikslo, investicijos klasifikuojamos panašiai. Jos gali būti klasifikuojamos į smulkesnes grupes – pagal investavimo trukmę, pelningumą, teritoriją, investavimo objektą, taip pat, kaip pateikta LR Investicijų įstatyme, jas galima skirstyti pagal keturis pagrindinius objektus - pagal investuotojo statusą, pagal investuotojo nuolatinę buveinę, pagal investavimo objektą ir pagal investuotojo įtaką ūkio subjektui.

Kaip teigia D. Bendikienė ir L. Juozaitienė (2004), investicijos ekonomikoje vaidina dvigubą vaidmenį:

- Viena vertus, investicijos, būdamos dideliu ir labai dinamišku išlaidų komponentu, turi įtaką visuminei paklausai, nuo kurios priklauso užimtumo didėjimas arba mažėjimas.
- Kita vertus, investicijos padeda kurti realų kapitalą, t.y. įrengimus, atsargas, ir pan., o tai didina šalies ekonomines galias ilguoju laikotarpiu.

Investicijos ekonomikai turi dvejopą reikšmę: trumpuoju laikotarpiu daro įtaką visuminei paklausai, o ilguoju periodu daro įtaką kapitalui ir didina visuminę pasiūlą (Bendikienė, Juozaitienė, 2004).

Apibendrinant galima teigti, kad investuojama turint kažkokių tikslų, dažniausiai siekiant naudos, pelno. Kad investuotojas pasiektų tikslą, jam reikia žinoti kokį investavimo variantą pasirinkti. Per kelis praėjusius dešimtmečius pasauliniu mastu ypatingai išaugo dėmesys tiesioginėms užsienio investicijoms (Cirulytė, 2004). Būtent tiesioginės užsienio investicijos globalizacijos procese vaidina lemiamą vaidmenį daugeliui šalių pateikdamos daugiau iššūkių, kartu sukurdamos ir daugiau galimybių.

1.2. Tiesioginių užsienio investicijų samprata ir formos

Lietuvai tapus pilnateise Europos Sąjungos nare, tarptautinio verslo samprata šalies verslininkų požiūriu kiek pakito (Langvinienė, 2005). Investuotojams dabartiniiais laikais atsiveria daug daugiau

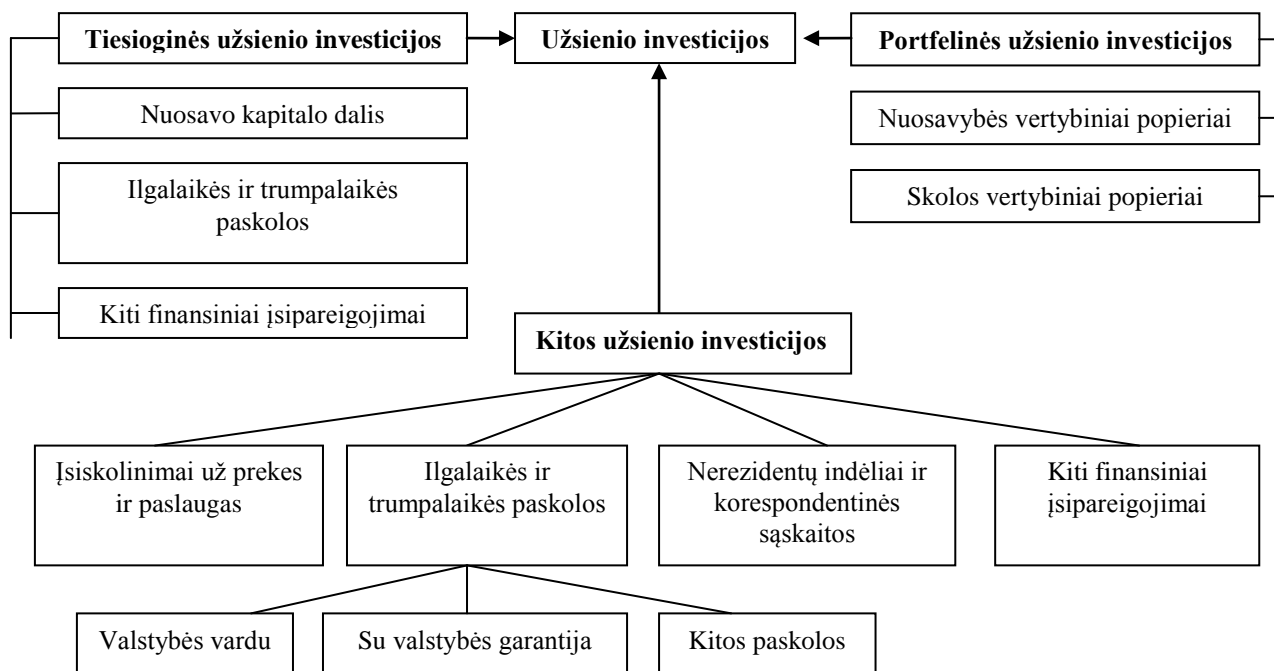
galimybių ir alternatyvų investuoti savo lėšas, nei prieš porą dešimtmečių. Atsirado naujų rinkų, naujų finansinių instrumentų, išnyko daugybė barjerų tarp rinkų ir valstybių, buvo sukurtos investavimą lengvinančios technologijos (Kancerevyčius, 2004).

Dabartinėmis globalizacijos sąlygomis tarptautinis kapitalas vis intensyviau eksportuojamas ir importuojamas užsienio investicijų forma. Dažniausiai užsienio investicijos iš vienos šalies į kitą perkeliama tiesioginių užsienio investicijų forma, sukuriama ilgalaikius bendradarbiavimo santykius tarp tiesioginio užsienio investuotojo šalies bei investicijas priimančios šalies (Čegyte, Miečinskienė, 2009).

V. Miškinio teigimu (2008), tarptautinės ekonominės integracijos procesas gerokai paspartėjo, kai barjerai pradėjo mažėti tiesioginėms užsienio investicijoms. Visuotinė integracija pakeitė tarptautinių rinkų prigimtį. Daugelio ūkio sektorių įmonių įsikūrė tose šalyse, kuriose jos gali efektyviausiai funkcionuoti.

Baigiamojo magistro darbo objektas yra tiesioginės užsienio investicijos, tačiau svarbu apibrėžti kas yra tiesioginė investicija bei užsienio investicija. Pagal A.V. Rutkauską, P. Stankevičių (2006): *Tiesioginė investicija* – tai investavimo forma, kuria investuotojas įgyja tiesioginę savininko teisę į vertybinius popierius arba turtą. Pavyzdžiui, kai investuotojas perka akcijas, obligacijas, vertingas monetas arba žemės sklypą, kad išsaugotų pinigų vertę arba gautų pelną, jis įgyvendina tiesioginį investavimą. Remiantis R. A. Gružu (2003), *užsienio investicijos* – bet kokio funkcionuojančio kapitalo perkėlimas į kitą valstybę. Tuo tarpu pagal Lietuvos Respublikos investicijų įstatymą, *užsienio investicijos* – užsienio valstybių, tarptautinių organizacijų, užsienio fizinių ir juridinių asmenų investicijos Lietuvos Respublikoje (LR investicijų įstatymas, 1999).

Toliau, paveiksle, remiantis G. Samuoliu (2001), pateikiama užsienio investicijų klasifikacija, kuri smulkiau aprašoma po pateiktu paveikslu (žr. 3 pav.).

3 pav. Užsienio investicijų klasifikacija

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis Samuolis G. (2001). Tiesioginės užsienio investicijos ir jų apskaitos įmonėje ypatumai. *Ekonomika : mokslo darbai*, 53, p. 93-103.

Kaip matyti pateiktame paveiksle G. Samuolis (2001) užsienio investicijas skirsto į:

- tiesiogines užsienio investicijas;
- portfelines užsienio investicijas;
- kitas užsienio investicijas.

Portfelinės užsienio investicijos – tai tokios investicijos į obligacijas ir kitus finansinius aktyvus, kurios nesuteikia investuotojui teisės kontroliuoti ūkio subjektą, į kurį investuojama, arba daryti jam didelę įtaką. Pagrindinis skirtumas tarp tiesioginių ir portfelinių užsienio investicijų yra – pastarosios nesuteikia investuotojui įmonės, į kurią investuojama, valdymo teisės. Šis skirtumas išplaukia iš to, jog portfelinėmis investicijomis siekiama suformuoti pelningą ir investuotojui priimtinos rizikos investicijų portfelį. Siekdami išskaidyti finansinę riziką, investuotojai įsigyja sąlyginai nedidelę ūkio subjekto finansinių aktyvų dalį. (Davulis, 2003). Kitos investicijų rūšys, kurioms nepriskiriamos nei tiesioginės užsienio investicijos, nei portfelinės užsienio investicijos – apima užsienio kreditus ir paskolas, kurias gali tiekti privačios arba valstybinės organizacijos, paprastai turinčios priimančios šalies vyriausybės garantiją.

Kaip teigia P. T. McGrath (1999), užsienio investicijos yra dviejų formų – tai portfelinės investicijos ir tiesioginės užsienio investicijos. Šio autoriaus teigimu tiesioginės užsienio investicijos (direct foreign investment) yra vienoje šalyje esančių firmų investicinės išlaidos įkurti

veikiantiems vienetams kitoje šalyje. Tiesioginės užsienio investicijos reikalauja tam tikros investuojančios firmos valdymo formos – kontrolės objektui.

Tuo tarpu R. A. Gružo nuomonė (2003), tiesioginės užsienio investicijos – tai ilgalaikiai kapitalo įdėjimai kreditų ar nuosavybės teisės forma į užsienio įmonę, kontroliuojamą investuotojo. Tiesioginis investavimas apima visus investavimo būdus: tiek naujų akcijų ar nuosavybės įsigijimą, tiek paprastą kreditavimą, - svarbu, kad investuojanti firma turėtų daugiau nei 10% užsienio firmos akcijų nuosavybės. Taip pat tiesioginėmis užsienio investicijomis yra laikomos investicijos, kurios skiriamos naujiems gamybos ar paslaugų pajėgumams sukurti arba pasenusiems modernizuoti.

M. Žukausko teigimu (2000), tiesioginės užsienio investicijos - tai užsienio kapitalo įdėjimai į gamybinius bei negamybinius objektus, kurio pagrindu susiformuoja ilgalaikiai santykiai ir interesai tarp užsienio investuotojo bei įmonės, priimančios investiciją.

Remiantis Statistikos Departamentu prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (2009), tiesioginės užsienio investicijos – iki tam tikros datos sukauptos tiesioginės užsienio investicijos, rodančios tikrąją laikotarpio pradžios tiesioginių užsienio investicijų būklę. Tiesioginė užsienio investicija yra laikoma tokia investicija, kurios pagrindu susiformuoja ilgalaikiai ekonominiai finansiniai santykiai ir interesai tarp tiesioginio užsienio investuotojo ir tiesioginio investavimo įmonės. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros rekomendacijose (EBPO) 10 % balso teisių pripažįstama kaip žemutinė riba, nuo kurios tiesioginės užsienio investicijos turi galimybę dalyvauti valdant tiesioginio investavimo įmonę. Užsienio investicija, mažesnė nei 10 % balso teisių, priskiriama ne tiesioginėms investicijoms, o investicijų portfeliui

Apibendrinant, tiesioginės užsienio investicijos yra tarptautinė investicijų kategorija, iš kurios matyti vienos šalies rezidentų noras įgyti kitos šalies ūkio subjekto nuosavybės dalį. Nerezidentinis fizinis arba juridinis asmuo yra tiesioginis užsienio investuotojas, o įmonė į kurią investuota – tiesioginio investavimo įmonė. Tiesioginė investicija apima ne tik pirminį sandorį, dėl kurio atsiranda santykiai tarp investuotojo ir tiesioginio investavimo įmonės, bet ir visus tolesnius sandorius tarp investavimo įmonės ir investuotojo bei tarp jų filialų, tiek turinčių juridinį statusą, tiek jo neturinčių. Bendriausia prasme, tiesioginės užsienio investicijos yra pagrindinė globalizacijos, kuri vyksta šiuolaikiniame pasaulyje, varomoji jėga (Gružas, 2003).

Taigi tiesiogines užsienio investicijas sudaro:

- tiesioginiam užsienio investuotojui tenkanti įmonės nuosavo kapitalo dalis (atsižvelgiant į turimas balsavimo teises, t.y. į turimą įmonės įstatinio kapitalo dalį);
- reinvesticijos - tiesiogiai užsienio investuotojui priklausanti, bet dividendų forma nepaskirstyta, o įmonėje likusi, pelno dalis (taip pat nuo turimų balsavimo teisių procento);
- tiesioginio užsienio investuotojo investavimo įmonei suteiktos ilgalaikės ir trumpalaikės paskolos;

- kitas įmonės kapitalas - tai tiesioginio užsienio investuotojo ir investavimo įmonės prekybos skolos, priskaičiuoti, bet neišmokėti dividendai, privilegijuotos akcijos, nesuteikiančios teisių į turtą likviduojant įmonę, palūkanos už paskolas ir t.t. (Vėberis, Samuolis, Jančaitis, Arėškienė, 2000).

Remiantis V. Kvainauskaite (2004), išskiriami tiesioginių užsienio investicijų formų privalumai ir trūkumai, kurie apibrėžiami žemiau pateiktame paveiksle. (žr. 4 pav.).

Forma	Privalumai	Trūkumai
Naujų įmonių statyba	Nereikia ieškoti partnerių; Lengvai formuojama nauja įmonės veiklos strategija ir politika; Kuriamos naujos darbo vietos	Nėra finansavimo šaltinių; Sunkumai įeinant į rinką; Informacijos apie šalies mikro-makro aplinką trūkumas; Didelis atotrūkis tarp investicijų pradžios ir to momento, kai objektas pradedamas eksploatuoti; Kultūriniai skirtumai.
Esamų įmonių užsienyje pirkimas	Greitai perimamas įsigytos struktūros (įmonės) turtas ir kontrolė; Nereikia formuoti personalo, rūpintis patentų, licencijų ar kitų reikalingų dokumentų gavimu	Ne visada gaunama išsami informacija apie šalies mikro-,makro-aplinką; Sunku prisitaikyti prie vietinių sąlygų; Reikia didelių finansinių išteklių; Ilgas jau veikiančios įmonės paieškos laikotarpis; Galimi konfliktai su įmonės personalu
Bendros su užsienio kapitalu ir užsienio kapitalo įmonės įkūrimas	Vietinio partnerio dalis įstatiniame kapitale gali būti papildomas finansinis šaltinis; Vietinis partneris suteikia daug informacijos apie savo šaką ar rinką, jis gerai žino šalies socialinę, politinę, ekonominę aplinką	Sunku rasti patikimą partnerį; Gali kilti nesutarimų organizaciniais, marketingo ar finansiniais klausimais.

4 pav. Tiesioginių užsienio investicijų formų privalumai ir trūkumai

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis Kvainauskaite, V. (2004). Tarptautinių ekonominių santykių pagrindai.

Paveiksle pateiktos tiesioginių užsienio investicijų formos leidžia įmonėms išlaikyti savo tarptautinio verslo kontrolę ir didinti pelno procentą. Tačiau tiesioginės užsienio investicijos žymiai rizikingesnis ir sudėtingesnis įmonės internacionalizavimo būdas nei kiti. Dėl jų firmos patiria didelę politinę ir ekonominę riziką, galimi nuostoliai tuo atveju, jei nepalankiai keistųsi valiutos kursas. Svarbi ir valstybės politika: šalys, iš kurių investuojama, gali trukdyti investicijoms tiesiogine pelno ar kapitalo kontrole; šalys, į kurias investuojama, gali skatinti investicijas apdraudimu nuo politinės rizikos (Kvainauskaitė, 2004).

Išanalizavus įvairių autorių (Samulionis, 2001, Žukauskas, 2000, McGrath, 1999, Langvinienė, Vengrauskas, Žitkienė, 2005, Statistikos Departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės

2009, Gružas 2003) pateiktus tiesioginių užsienio investicijų apibrėžimus galima teigti, kad tiesioginės užsienio investicijos – užsienio fizinių ir juridinių asmenų šalyje arba šalies fizinių ir juridinių asmenų užsienyje įgyjamas ilgalaikis turtas, pvz., žemė, pastatai, įrenginiai ar veikiančios įmonės. Iš esmės tiesioginės užsienio investicijos – tai tiesioginiai užsienio kapitalo srautai į šalį.

Juos sudaro:

- įsigytos akcijos reinvestuotos pajamos;
- paskolos ūkio subjektams;
- kiti kapitalo srautai, susiję su investuojančios ir investicijas priimančios šalies įsipareigojimais;
- gamybos proceso organizavimas kitoje šalyje (įmonės filialai, bendros įmonės ir pan.) (Langvinienė, Vengrauskas, Žitkienė, 2005).

Per pastaruosius dešimtmečius tiesioginių užsienio investicijų apimtis pasauliniu mastu ženkliai išaugo. Lietuvoje padidėjo dėmesys tiesioginių užsienio investicijų pasekmėms ir investavimo veiksniams, lemiantiems šalies pasirinkimą. Pasak R. Ginevičiaus, Rakauskienės, O. G., Patalavičiaus, R., Tvaronavičienės, M., Kalašinskaitės, K., Lisauskaitės, V. (2005), vyriausybė telkia dideles pastangas investicijoms pritraukti, 2010 metams LEPA (Lietuvos Ekonominės Plėtros agentūra) paruošė Lietuvos tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo ir eksporto strategiją, taip spartindama valstybės ekonominę raidą.

1.3. Tiesioginių užsienio investicijų svarba priimančiai šaliai

Tiesioginės užsienio investicijos yra svarbus pagrindinio kapitalo ir kompetencijos formavimo šaltinis, todėl Lietuvai, siekiančiai užtikrinti ilgalaikį ekonomikos augimą, perorientuojant verslą į aukštesnės pridėtinės vertės kūrimą, siekiant spartesnių pramonės pokyčių, ypač svarbus veiksnys yra tiesioginių užsienio investicijų, visų pirma žinioms imliose arba technologinio poveikio srityse, pritraukimas (Mačys, 2005).

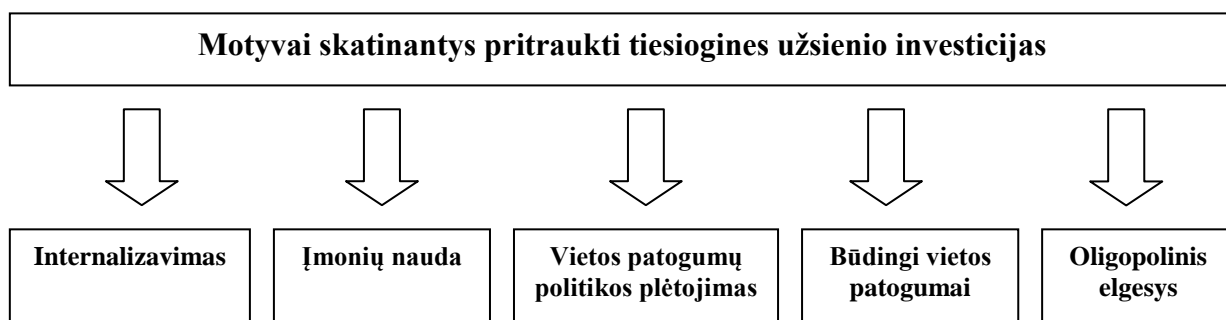
Kaip teigia D. Ruplienė ir L. Garšvienė (2008), tiesioginių užsienio investicijų įtaka jas priimančios šalies ekonominiam augimui, dažniausiai aiškinama bendrojo vidaus produkto didėjimu, geresniu darbo jėgos panaudojimu, naujų technologijų priėmimu. Nustatyta, kad tiesioginių užsienio investicijų poveikis šalies lygiu labai priklauso nuo jos išsivystymo lygio. Tai susiję su specifinėmis šalių savybėmis, vadinamomis absorbciniu pajėgumu, kurios apima:

1. Bendrą technologinį lygį;
2. Darbo jėgos kvalifikaciją;
3. Institucinius veiksnius.

Kai šaliai trūksta tik fizinio kapitalo, tuo tarpu ir technologinis lygis ir darbo jėgos kvalifikacija yra pakankami, tuo tarpu tiesioginių užsienio investicijų poreikis yra didžiausias.

Šalys keičiasi ne tik prekėmis ir paslaugomis bet ir ištekliais, būtiniais jų gamybai (gamybos veiksniais). Kapitalas, darbo ištekliai, mokslinės-techninės žinios, šiuolaikinėmis sąlygomis pasižymi dideliu tarptautiniu mobilumu: kapitalas aktyviai investuojamas užsienyje, žmonės migruoja iš vienos šalies į kitą, ieškodami geresnių darbų ir palankesnių gyvenimo sąlygų, perduodamos technologijos (Ruplienė, Garšvienė, 2008).

R. Ginevičius ir bendraautoriai (2005) literatūroje išskiria pagrindinius motyvus, kodėl verta pritraukti tiesiogines užsienio investicijas (žr. 5 pav.).

5 pav. Tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo motyvai

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, remiantis Ginevičius, R. (2005). Eksporto ir investicijų plėtra Lietuvoje.

Paveiksle pateikti penki pagrindiniai Ginevičiaus ir bendraautorių išskirti motyvai, į kuriuos atsižvelgiant - pritraukiamos tiesioginės užsienio investicijos:

1. Įmonių nauda (užsienio įmonių investicijos verčia vienyti rinkos veikėjus, konkuruoti ir kartu plėtoti valstybės vietos verslą);
2. Internalizavimas (investuotojai pasirenka tam tikrą šalį, kurioje yra mažesnės sąnaudos, mokesčiai, t.y. jie stengiasi mažinti gamybos išlaidas);
3. Oligopolinis elgesys (oligopolija - rinkos struktūra, kai yra nedaug įmonių; tokia padėtis rodo, jog įmonių pagrindinis bruožas yra stebėti, ką daro arba ką rengiasi daryti varžovai. Tai verčia įmones gerinti savo prekių kokybę bei didinti produkcijos kiekį);
4. Būdingi vietos patogumai (įmonė mato, jog tam tikroje šalyje jai labiau apsimoka įkurti įmonę nei plėstis savo šalyje);
5. Vietos patogumų politikos plėtojimas (valstybės vyriausybės vykdoma politika taip pat pritraukia įmones, pvz. prekybos barjeras gali būti labai stiprus akstinas investuoti į šalį). (Ginevičius ir bendraautoriai, 2005).

R. Ginevičius ir bendraautoriai (2005) didelį dėmesį skiria užsienio kapitalo pritraukimą vykdančiai politikai ir teigia, kad „*tiesioginės užsienio investicijos turi būti skatinamos, o ne ribojamos, be to, nemažai lemia ir ekonominės šalies sąlygos*“:

1. **Pirma**, daug dėmesio reikėtų skirti laisvai prekybai ir mokėjimų režimui.
2. **Antras**, pastebėtas paradoksalus dalykas – jei šalis bando pagerinti savo ekonominę padėtį ribodama ar kitaip reguliuodama tiesiogines užsienio investicijas, efektyvumas paprastai būna priešingas. Daugiausia naudos užsienio investicijos teikia tada, kai patenka į liberalią aplinką.
3. **Trečia**, protingai veikiant, nemažai naudos gali duoti bendri vietinių ir užsienio gamintojų projektai. Beje, tokie bendri projektai kur kas sėkmingesni liberalioje užsienio investicijoms aplinkoje.
4. **Ketvirta**, taikydamos palankią investicijoms politiką, užsienio kapitalą gali pritraukti net tos valstybės, kurios laikomos rizikingos investicijų atžvilgiu (Ginevičius ir kiti, 2005).

Pasaulinė ekonominė integracija nuolat didina užsienio investicijų kiekį pasaulyje, nes globalizacijos procesai spartėja ir įtraukia vis daugiau valstybių. Remiantis V. Kvainauskaitės teiginiais (2004), galima išskirti požymius, kurie rodo tiesioginių užsienio investicijų svarbą šalies ūkiui:

- Sukuriamos naujos darbo vietos;
- užsienio investuotojai reguliariai investuoja (reinvestuoja) ir skiria daugiau pinigų darbuotojų kvalifikacijai kelti bei naujiems darbo įgūdžiams formuoti;
- užsienio investuotojai diegia naujas ir progresyvias vadybos idėjas, kurios keičia senąsias;
- vietiniai investuotojai nepajėgūs patenkinti augančių kapitalo poreikių, o privati bendrovė beveik visada produktyvesnė nei valstybinė;
- įdiegiamos modernesnės technologijos;
- įmonės, kurios turi stiprius tarptautinius ryšius, gali greičiau perimti naujas technologijas ir įdiegti jas gamyboje;
- užsienio investicijos yra svarbios užsienio rinkų plėtrai, nes tarptautinės korporacijos turi gerą verslo kontaktų tinklą daugelyje šalių, o tai lemia eksporto augimą;
- užsienio investuotojai kartu su užsienio kapitalu perduoda ir verslo ryšius su tarptautinėmis finansų institucijomis (bankais, fondais ir kt.). Tai investicijas priimančiai šaliai padeda gerinti einamosios sąskaitos balansą ir didina šalies pozicijas tarptautinėse kapitalo rinkose;
- užsienio bendrovės dažniausiai puoseleja skaidraus verslo ir apskaitos tradicijas, yra patikimos mokesčių mokėtojos ir mažiau suinteresuotos neteisėtais korumpuotais ryšiais;
- tiesioginės užsienio investicijos teigiamai veikia investicijas gaunančios šalies saugumą, skatina didesnę šalies suinteresuotumą išlaikyti ilgalaikį suverenitetą ir demokratijos stabilumą;
- kitos šalys, žinodamos, kad šalyje sparčiai auga tiesioginės užsienio investicijos, drąsiau remia besivystančios šalies nepriklausomybę ir narystę tarptautinėse organizacijose;

- Jei šalis nepritraukia užsienio kapitalo, ji rizikuoja likti nepastebėta pasaulinėje rinkoje.
- Užsienio investicijas nusako kapitalo mobilumas ir žemų darbo kartų pastovumo kombinacija. Įeiti į užsienio kapitalo rinkas įmones skatina užsienio rinkos pranašumai: ekonomikos akiratis, produkcijos diferenciacija, finansiniai ištekliai ir jėga, technika ir žinios (Kvainauskaitė, 2004).

Galima teigti, kad tiesioginės užsienio investicijos yra valstybei labiau naudingos nei investavimas į įmonių akcijas, nes jos potencialūs „karšti pinigai“ galintys išnykti atsiradus problemoms, kai tuo tarpu tiesioginės užsienio investicijos yra ilgalaikė ir naudinga parama (Pocer, 2010). Taigi, užsienio investicijos Lietuvoje yra vienas iš esminių ekonominės integracijos į pasaulinę rinką rodiklių bei Lietuvos saugumo ir stabilumo garantų, todėl siekiant paskatinti tolesnį tiesioginių užsienio investicijų augimą, yra būtina sudaryti kuo palankesnes sąlygas esamiems investuotojams bei patraukliu investiciniu klimatu.

Išanalizavus įvairių autorių (Mačys, (2005), Ruplienė ir Garšvienė (2008), Ginevičius ir bendra autoriai (2005), Kvainauskaitė, (2004)) teiginius apie tiesioginių užsienio investicijų poreikį, apibendrintai galima teigti, kad tai - pagrindinio kapitalo ir kompetencijos formavimo šaltinis, pagerintas einamosios sąskaitos balansas, stabilizuota bendra Lietuvos finansinė padėtis, didėjantis bendras vidaus produktas, geresnis darbo jėgos panaudojimas, naujų technologijų priėmimas, naujų darbo vietų sukūrimas, įdiegtos modernesnės technologijos.

1.4. Tiesioginių užsienio investicijų poveikis jas priimančios šalies ekonomikai

Nagrinėjant tiesiogines užsienio investicijas, svarbu žinoti, kokį poveikį jos gali turėti šalies ūkiui. Priimančios šalies vyriausybės ir investuotojo santykiai labai nevienareikšmiški. Viena vertus, šalis pripažįsta ir vertina užsienio investicijų įtaką šalies ekonomikai, kita vertus, bijo užsieniečių dominavimo (Kvainauskaitė, 2004).

Užsienio kapitalo perkėlimas iš vienos valstybės į kitą gali vienu metu daryti tiek teigiamą, tiek prieštaringą poveikį šalies ekonomikai. Vienose ūkio šakose ar pramonės sektoriuose tiesioginės užsienio investicijos gali prisidėti prie ekonominio augimo ir plėtros, papildyti ir suaktyvinti vietinių įmonių veiklą ir rezultatyvumą, bet kitose, susiklosčius tam tikroms aplinkybėms – sutrikdyti (Ruplienė, Garšvienė, 2008).

Mokslinėje literatūroje, analizuojant tiesiogines užsienio investicijas, išskiriamas dvejopas poveikis ekonomikos augimui. H. M. Theodore, E. M. Graham ir M. Blomstrom (2005) tvirtina, kad tiesioginės užsienio investicijos turi tiek teigiamą, tiek ir neigiamą poveikį. Jie teigia, kad kol tiesioginės užsienio investicijos valstybėje didėja tolygiai su prekyba, tokios valstybės ekonomika auga.

Kaip teigia M. Tvaronavičienė ir K. Kalašinskaitė (2003) teigiamas požiūris dažniausia remiasi J. H. Dunningo teorija – tiesioginės užsienio investicijos, kaip ūkio plėtros veiksnys dėl didėjančio produktyvumo gali paspartinti pramonės plėtrą.

Kita tiesioginių užsienio investicijų teigiamos įtakos teorija aiškina, kad vietinėje rinkoje uždirbtas pelnas priklauso nuo pagrindinių užsienio kapitalo įplaukų dydžio, išlaidų elastingumo, sukauptos patirties bei žinių nutekėjimo masto. Toks žinių nutekėjimas iš pažangios užsienio kompanijos keliais būdais veikia produktyvumo augimą (Tvaronavičienė, Kalašinskaitė, 2003):

- Pirmiausia, vietinė įmonė gali padidinti savo produktyvumą kopijuodama kai kurias technologijas.
- Antra, ji gali efektyviau naudoti jau egzistuojančias technologijas arba dėl išaugusios konkurencijos rinkoje ieškoti naujų technologijų.
- Trečia, užsienio investuotojas gali mokyti vietinius darbuotojus, kurie vėliau įsidarbina vietinėse įmonėse (Ginevičius, 2005).

V. Kvainauskaitės teigimu (2003), tiesioginės užsienio investicijos teigiamai veikia ilgalaikius mokėjimo balansus. Tiesioginių užsienio investicijų teigiamų poveikių kombinacija leidžia pasiekti bendro gyvenimo lygio kilimą, šalies įtakos stiprėjimą pasaulinėje rinkoje ir tarptautinėje konkurencijoje. Remiantis Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos pateiktais duomenimis ir Lietuvos Respublikos Seimo teisės aktų duomenų baze išskiriamos šalys su kuriomis Lietuva yra pasirašiusi dvišales investicijų skatinimo ir dvigubo apmokestinimo išvengimo sutartis, kas savo ruožtu turi teigiamos įtakos tiesioginėms užsienio investicijoms (žr. 1 priedas).

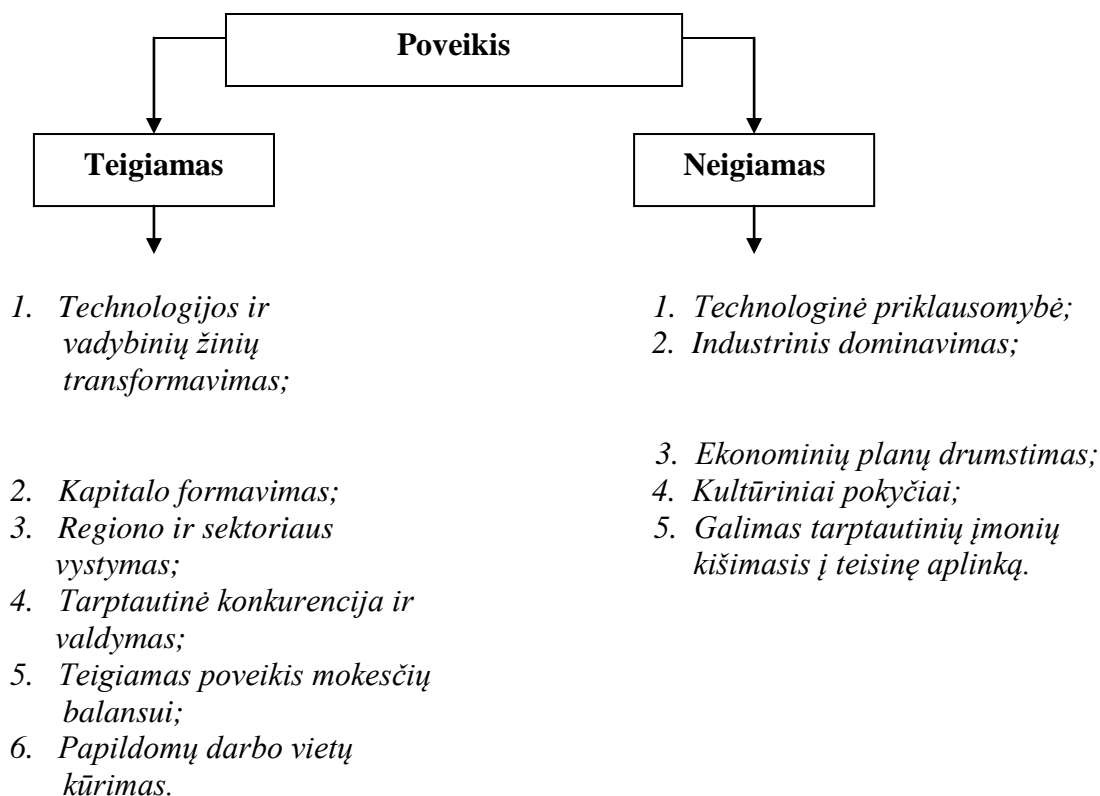
V. Kvainauskaitė (2003) įvardina ir neigiamą poveikį tiesioginėms užsienio investicijoms, kuris pastebimas valdžios priklausomybėje nuo užsienio investuotojų, kai ne visada dalijamasi gaunama nauda su šalimi, priėmusia investicijas. Šalies ūkis įgyja technologijų priklausomybę nuo užsienio investicijas suteikusio subjekto. Taigi, šalis, priėmusi užsienio investicijas, nesulaukia teigiamo efekto, užsienio investicijos sukelia šalies ūkio ekonomikos sumaištį, nestabilumą. Kyla nesutarimų dėl darbo užmokesčio, tiekėjų sistemoje dėl žaliavų kainų, užsienio investuotojai ima kištis į vyriausybės veiklą, nes užsienio įmonės siekia ekonominės ir politinės galios.

Neigiamas poveikis remiasi prielaida, kad užsienio kapitalo įmonės, kurios veikia ypač didelė koncentracija pasižyminčiose ūkio šakose, turinčiose aukštus patekimo į rinką barjerus, sudaro galimybes užsienio įmonėms pasiimti ekonominę rentą bei ištraukti iš vietinės šalies kapitalą, o tai gali lemti šalies ekonomikos augimo tempų sulėtėjimą (Tvaronavičienė, Kalašinskaitė, 2003).

Neigiamu tiesioginių užsienio investicijų poveikiu galima įvardinti ir didėjančią šalies valdžios priklausomybę nuo užsienio investuotojų, kai ne visada dalijamasi gaunama nauda su šalimi, priėmusia investicijas. Šalies ūkis taip pat įgyja technologinę priklausomybę nuo užsienio investicijas suteikusio subjekto. Netolygus tiesioginių užsienio investicijų srautų Lietuvoje

pasiskirstymas tiek pagal ekonomines veiklas, tiek pagal apskritis daro įtaką šalies ūkio restruktūrizacijai ir skatina asinchronišką ūkio plėtrą - tai galima įvardyti kaip neigiamą tiesioginių užsienio investicijų poveikį (Čegyte, Miečinskienė, 2009).

Remiantis V. Kvainauskaitės teiginiais (2004), buvo išskirtas neigiamas ir teigiamas užsienio investicijų poveikis šalies ūkiui, kuris atsispindi žemiau pateiktame paveiksle (žr. 6 pav.).

6 pav. Užsienio investicijų poveikis šalies ūkiui

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis Kvainauskaitė, V. (2004). *Tarptautinių ekonominių santykių pagrindai*. Kaunas: Technologija

Kaip matyti iš paveikslo, V. Kvainauskaitė (2004) išskiria beveik tokį pat skaičių teigiamų ir neigiamų tiesioginių užsienio investicijų veiksnių, darančių įtaką šalies ekonomikai. Remiantis paveikslu, galima daryti prielaidą, kad užsienio kapitalo perkėlimas iš vienos šalies į kitą tuo pat metu gali daryti nevienareikšmę įtaką ekonominiam šalies augimui.

Ekonominės literatūros analizė leidžia daryti išvadą, jog tiesioginių užsienio investicijų įtaką ekonomikos augimui yra dvejopa. **Teigiama:** tiesioginės užsienio investicijos skatina ūkio plėtrą per kapitalo ir jo kokybės didėjimą, kas lemia šalies ūkio parduodamos produkcijos kokybės ir kiekio didėjimą bei suteikia galimybę vietinėms kompanijoms pasisemti žinių ir patirties išliekant gyvybingoms net ir didėjančios konkurencijos sąlygomis. **Neigiama:** užsienio kapitalo įmonės veikiančios ūkio šakose, turinčiose aukštus patekimo barjerus „pasiima“ ekonominę rentą bei

„ištraukia“ iš vietinės šalies kapitalą. Tiesioginių užsienio investicijų teigiama ir neigiama įtaka neatsiejamoms, ypač joms veikiant šalies ūkyje, pereinančiame nuo planinio prie rinkos ūkio, kur svarbūs tokie makroekonominiai procesai, kaip privatizavimas, didėjanti ekonominė integracija (Tvaronavičienė, Kalašinskaitė 2003).

Apibendrinant tiesioginių užsienio investicijų reikšmingumą šalies ūkiui, galima išskirti:

Tiesioginių užsienio investicijų svarbą makroekonominiu požiūriu:

- Pritraukiama finansinių lėšų;
- Įtakojamas šalies mokėjimų balansas bei sukuriamas BVP;
- Didinamas gyventojų užimtumas ir mažinas nedarbas;
- Gerinama prekių ir paslaugų kokybė;
- Didinamas pramonės konkurencingumas;
- Sprendžiamos socialinės ir aplinkosauginės problemos;
- Greičiau diegiamos naujos technologijos, didinami pagrindinio kapitalo atnaujinimo tempai.

Tiesioginių užsienio investicijų svarba mikroekonominiu požiūriu:

- Tiesioginės užsienio investicijos yra naujų technologijų šaltinis;
- Tiesioginės užsienio investicijos teikia pažangius valdymo ir marketingo metodus;
- Tiesioginės užsienio investicijos suteikia galimybę įmonėms priartėti prie Vakarų Europos šalių standartų (Baršauskas, 2001).

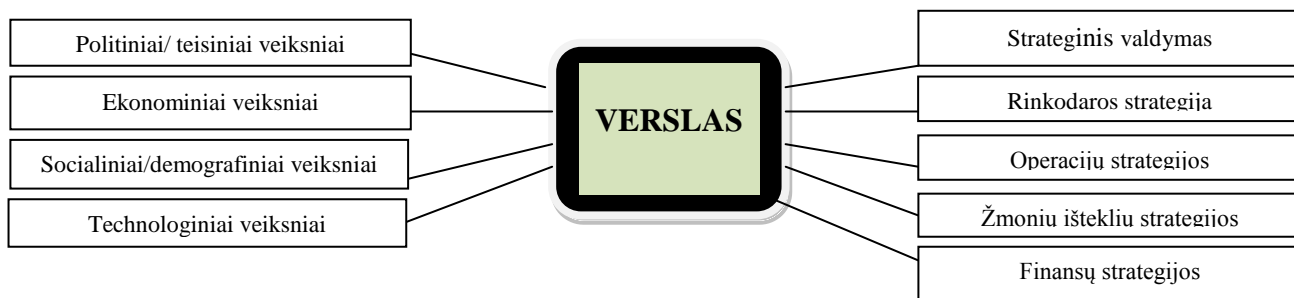
Išanalizavus mokslinę literatūrą galima teigti, jog tiesioginių užsienio investicijų atėjimas į besivystantį ūkį keičia jas priimančios šalies ekonominę raidą, tuo pačiu keisdamas ekonomines sąlygas būsimiems užsienio kapitalo srautams. Užsienio kapitalo perkėlimas iš vienos šalies į kitą gali vienu metu gali daryti ir teigiamą ir neigiamą įtaką šalies ekonominiam augimui. Vienose ūkio šakose ar pramonės sektoriuose tiesioginės užsienio investicijos gali prisidėti prie ekonominio augimo ir plėtros, papildyti ir suaktyvinti vietinių įmonių veiklą ir rezultatyvumą, bet kituose, susiklosčius tam tikroms aplinkybėms, ir sutrikdyti.

1.5. Tiesioginių užsienio investicijų aplinka ir skatinimo programos

Dabartinėmis sąlygomis užsienio investuotojai turi labai didelį pasirinkimą. Valstybė, norinti gauti kuo daugiau užsienio kapitalo, turi siekti palankesnių investavimo sąlygų. Palankus investicinis klimatas – neatskiriamas nuo bendros politinės situacijos kapitalą priimančioje valstybėje, nuo visuomeninio sugebėjimo suprasti ir įvertinti užsienio investicijų reikšmę tos šalies ekonomikai, nuo racionalios užsienio investicijų politikos (Čiarnienė, Novickas, 2002).

Analizuojant tiesioginių užsienio investicijų aplinką svarbu pabrėžti ir išskirti verslo aplinkos veiksnius, kurie daro didelę įtaką investuojančiai užsienio kompanijai, ne tik pasirenkant šalį, į

kurią numatomi investicijų srantai, bet vykdant veiklą toje šalyje – rengiant atitinkamą strategiją (žr. 7 pav.)

7 pav. Aplinkos veiksnių įtaka verslo strategijai

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis Perminienė, N.; Vengrauskas, P., Vytautas, P. (2001). Tarptautinio verslo aplinkos veiksniai, jų tyrimas bei vaidmuo Europos verslo plėtrai. *Ekonomika: Mokslo darbai*, 55-56, p. 96-111.

Politiniai/teisiniai veiksniai turi didžiulę įtaką kompanijos aplinkai – lemia naujų įstatymų susijusių su verslu pasikeitimus, atsiradimus, lengvatų teikimus ir k.t. Į socialinius veiksnius turi būti atkreipiamas dėmesys sudarant sandorius su kitomis šalimis, atkreipiant dėmesį į skirtingą požiūrį į laisvalaikį, gyvenimo stilių, požiūrį į darbą ir t.t. Ekonominiai veiksniai turi kritinę svarbą verslui ir jiems turėtų būti suteikiama pirmenybė nusprendus plėtoti tarptautinį verslą. Technologiniai veiksniai, iš visų paminėtų veiksnių turi mažiausią įtaką kompanijai, vertinančiai aplinkos potencialą naujoje šalyje, visų pirma dėl to, kad technologija yra globalus fenomenas, kuris skirtingose šalyse ir pramonėje skiriasi nedaug (Perminienė, 2001).

Vengrijos, Lenkijos ir kitų šalių patyrimas rodo, kad norint pritraukti užsienio kapitalą, reikia skatinti ir sudaryti kuo geresnes sąlygas tiesioginėms užsienio investicijoms. Investicinė aplinka Lietuvoje joms palanki, nes egzistuoja reikalingi tiesioginėms užsienio investicijoms veiksniai: rinkos galimybės, nedideli gamybos kaštai, investicijų lengvatos, skatinančios investuoti į šalį. Lietuva investuotojams patraukli ir dėl to, kad šalia – didelė Rusijos rinka, kurioje galima įsigyti žaliavas ir realizuoti pagamintą produkciją (Darškvienė, Kačergiūtė, 2004). Remiantis Taikomojo mokslo tiriamojo darbo - „Investavimo skatinimas gerinant investicinę aplinką Lietuvoje“ 2004 metų ataskaita (Jucevičius, 2004), išskiriami pagrindiniai veiksniai, lemiantys Lietuvos patrauklumą investicijoms:

- Lietuvos narystė NATO ir Europos Sąjungoje.
- Jos strateginė geografinė padėtis tarp ES ir NVS.
- Kvalifikuota bei konkurencinga darbo jėga
- Vienos iš mažiausių Centrinės ir Rytų Europos šalyse komunalinių paslaugų, prekių, pastatų, įvairių paslaugų kainos ir gyvenimo sąnaudos
- Gerai išvystytas Lietuvos transporto kelių tinklas.

- E-verslo sektoriaus augimas ir „Žinių ekonomikos“ plėtra.

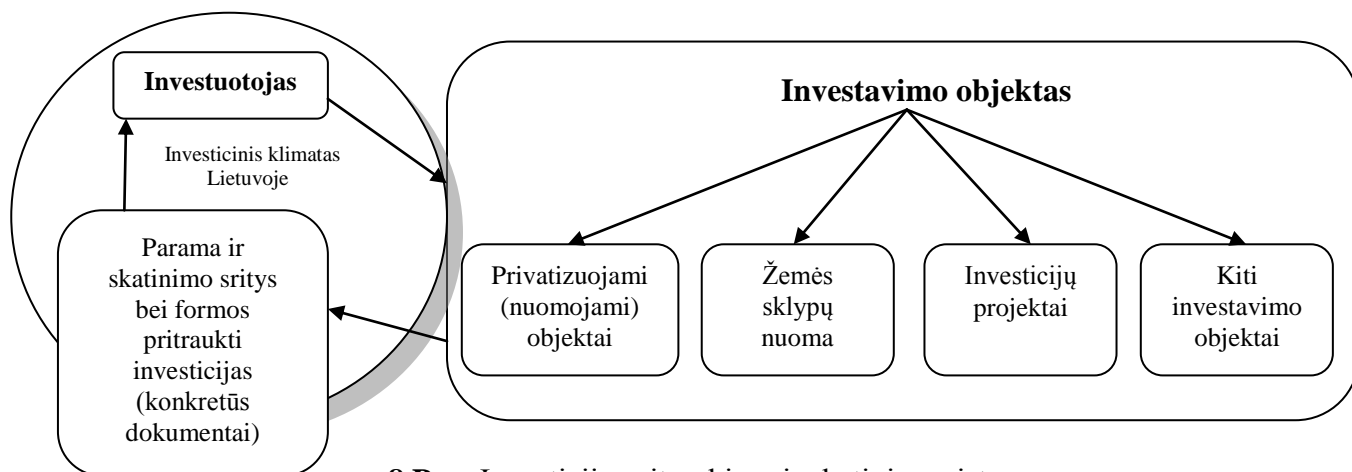
Tačiau, kaip teigia P. Bernatonytė (2007), Lietuvos investicinį klimatą nepalankiai veikia nestabili rinka, sunkiai prognozuojama jos struktūros kaita. Užsienio ekspertai svarbiausius investicijų judėjimo į Lietuvą bei kitas Baltijos šalis stabdžius laiko: dažnai priimamus prieštarigus įstatymus; netobulą paskolų draudimo ir garantijų mechanizmą; atsilikimą komunikacijų serviso, rinkos infrastruktūros srityse nuo Rytų iki Vidurio Europos šalių ir t.t., Užsienio investuotojai, vertindami investicinį klimatą Lietuvoje, pažymi tokias būtinas jo sąlygas:

- Politinį stabilumą;
- Monetarinės politikos nepriklausomumą nuo politinių nesutarimų;
- Veiksmingą finansų sistemą;
- Civilinio ir komercinio kodeksų, įstatymų atitinkančių ES reikalavimus būtinumą;
- Veiksmingą vidaus rinkos atsiskaitymo mechanizmą;
- Laisvo kapitalo ir darbo jėgos judėjimo galimybes;
- Efektyvią komunikacijos sistemą;
- Geresnę kriminogeninę situaciją (Bernatonytė, 2007).

Analizuojant investicinę aplinką, galima teigti, kad yra pakankamai daug veiksnių – pradedant galiojančiais įstatymais ir rinkos kontrolės institucijų veika bei baigiant rinkos dalyvių gausa ir jų aktyvumu. Tačiau visų šių veiksnių įtaką parodo rinkos efektyvumas. Kuo labiau išvystyta investicinė aplinka, tuo rinka yra efektyvesnė (Kalinauskas, 2003).

Po nepriklausomybės atkūrimo vykusios reformos iš esmės pakeitė Lietuvos ūkinius santykius su kitomis šalimis. Prisijungimas prie Pasaulinės prekybos organizacijos, pasirašytos laisvosios prekybos sutartys su daugeliu šalių, sudarytos sąlygos laisvam kapitalo judėjimui į Lietuvą ir iš jos leidžia teigti, kad Lietuva tapo atviros ekonomikos šalimi. O atvirose ir nedidelėse šalyse ūkio augimui lemiamą reikšmę turi užsienio prekybos, ypač eksporto, plėtra. Tokios ypatingos svarbos priežastis pirmiausia yra ta, kad maža ekonomika dažniausiai neturi pakankamai išteklių gaminti platų asortimentą prekių ir paslaugų, kad galėtų patenkinti vartojimo bei investicijų poreikius šalies viduje (Rudzkis, Kvedaras 2003).

Lietuva, tapusi atviros ekonomikos šalimi, gali pasiūlyti patrauklesnes sąlygas užsienio investuotojams ir kurti tinkamą investicinę aplinką ne tik šalies investuotojams, bet ir potencialiems užsienio investuotojams. Remiantis D. Striaukiene (2002), paveiksle yra pateikiama investicijų pritraukimo ir skatinimo sistema (žr. 8 pav.).

8 Pav. Investicijų pritraukimo ir skatinimo sistema

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis Striaukienė, D. (2002). Investicinis klimatas Šiaulių mieste. *Ekonomika ir vadyba: Aktualijos ir perspektyvos*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla

Kaip matyti iš pateikto paveikslo, sistema veikia kokybiškai, kai kiekvienas elementas dalyvauja procese. Investuotojas, pasirinkdamas investavimo objektus – žemės sklypus, investicinius projektus, privatizuojamus objektus - siekia gauti tam tikrą paramą iš valstybės, ir žinodamas, kad investicinis klimatas atitinka jo lūkesčius ir poreikius pasirenka patraukliausią investicijoms šalį.

Remiantis N. Langviniene, V. P. Vengrausku, R. Žitkiene, (2004), išskiriamos priežastys dėl ko investicijos didėja, jos gali būti siejamos:

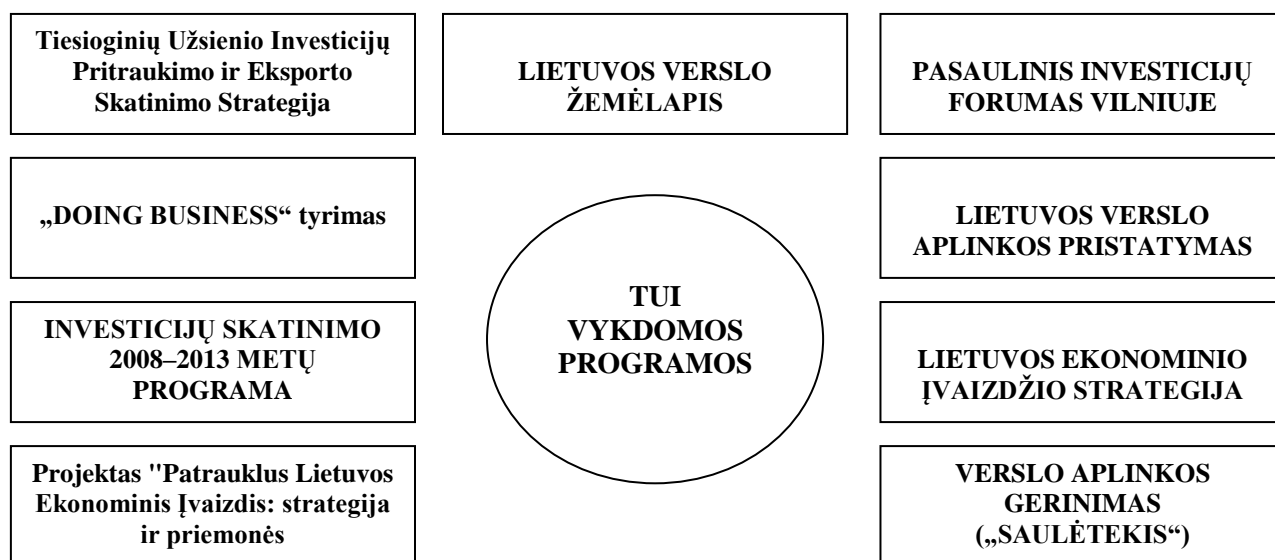
- Europos Ekonominės bendrijos, EEB (angl.k. European Economic Community) formavimusi. Taip buvo nustatyti bendrieji išoriniai tarifai importuojamoms prekėms;
- Didesniais tarifais toms Vakarų Europos šalims, kurios neįėjo į EEB;
- Pranašumais įmonėms, galinčioms tiesiogiai kontroliuoti operacijas užsienyje, mažinti tarpininkų, koordinuoti tarptautinį verslą, naudoti tarptautinius išteklius finansinėms operacijoms bei manipuluoti jais pasitelkus filialus užsienio šalyse. Šie pranašumai yra žinomi kaip internacionalizacijos veiksnys.

Palankios verslo sąlygos yra esminis šalies konkurencingumo veiksnys (Ginevičius, bendraautoriai, 2005). Šalies konkurencingumas Pasaulio ekonomikos forumo apibrėžiamas kaip ekonomikos gebėjimas pasiekti ir išlaikyti sparčius ūkio augimo tempus. Verslo sąlygos gali būti vertinamos nacionaliniu lygiu, tačiau dažniausiai yra atliekami įvairūs tarptautiniai lyginamieji tyrimai. Tarptautinius tyrimus rengia Pasaulio bankas, Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas, Tarptautinė finansų korporacija, Tarptautinis valiutos fondas, kitos tarptautinės organizacijos ir privačios kompanijos (bankai, verslo konsultacinės įmonės). Verslo sąlygų apibrėžimas yra neatskiriama konkurencingumo sąvokos dalis (Bersėnaitė, 2008).

Taip pat, ne mažiau įtakingas tyrimas, leidžiantis įvertinti šalių patrauklumą investicijoms, yra atliekamas Jungtinių Tautų prekybos ir ekonominės plėtros konferencijos programoje (angl. United Nations Conference on Trade and Development, UNCTAD). UNCTAD skaičiuojami du pagrindiniai investicijų indeksai: tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo (angl. Inward FDI Performance Index) ir tiesioginių užsienio investicijų potencialo (angl. Inward FDI Potential Index) indeksai (žr. 2 priedas) (Europos technologinių platformų ir pramoninių klasterių nacionalinis biuras, 2007).

Pagal Ūkio Ministro Dainiaus Kreivio žodžius (2009), *„nedidelė ir atvira Lietuvos ekonomika yra stipriai veikiama pasaulinės ekonomikos pakilimų ir nuopuolių. Šiandien, kai vis daugiau šalių susiduria su ekonominiu sunkmečiu dėl pasaulinės finansų krizės poveikio, Lietuvai ypač svarbu pasirinkti svarbiausias kryptis, kurios leistų atgaivinti Lietuvos ekonomiką ir padėtų pagrindus jos ilgalaikiam augimui“*. Pereinamojo ekonominio laikotarpio šalys, tarp jų Lietuva, konkuruoja dėl tiesioginių užsienio investicijų, kadangi jos yra labai svarbios modernizuojant savo ekonomiką ir palaikant stabilumą finansų krizės akivaizdoje (Григорьев, 2001).

Vis daugiau dėmesio pradėta skirti tiesioginėms užsienio investicijoms - vykdomos reformos ir įgyvendinamos programos, kurios daugiau ar mažiau įtakoja ekonominę padėtį šalyje. Žemiau pateiktame paveiksle išskiriamos kelios tiesioginių užsienio investicijų vykdomos programos (žr. 9 pav.).

9 pav. Tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą į Lietuvą skatinančios programos

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus

Projekte „Patrauklus Lietuvos Ekonominis Įvaizdis: strategija ir priemonės“ teigiama, jog „Lietuvai, palyginti su kitomis Europos valstybėmis, įgyvendinus nuoseklia, apgalvotą ir gana

drašią įvaizdžio formavimo strategiją, suderintą su kitomis nacionalinėmis programomis ir politikos kryptimis, maždaug dvigubai greičiau ar per trečdaliu trumpesnę laiką pavyktų pasiekti aukštesnę nei vidutinį socialinį statusą ir ekonominį išsivystymo lygmenį nei neturint tokios strategijos“ (Saffron, 2009).

Investicijų Skatinimo 2008–2013 metų programa siekiama pagerinti šalies investicinę aplinką ir sukurti efektyvią tiesioginių vidaus bei užsienio investicijų skatinimo sistemą. Programoje numatoma gerinti Lietuvos kaip palankios investuoti šalies įvaizdį, kurti ir tobulinti investicijų skatinimo priemonių sistemą, kurti verslui palankią mokestinę aplinką, spartinti teritorijų planavimo ir statybų dokumentų tvarkymo procesus, kurti ir plėtoti pramoninių parkų tinklą, skatinti kitų pramoninių teritorijų plėtrą (LDA, 2007).

Nuo 2004 metų, kai atliekamas „Doing Business“ tyrimas, Lietuva negerino matuojamų rodiklių. Sprendimų priėmimo mechanizmas buvo orientuotas į teisinių ir administracinių procedūrų tenkinimą, o ne verslo sąlygų gerinimą. Įsivyravusi Neskaidri verslą prižiūrinčių institucijų sistema. Tačiau šiuo tyrimu siektina, kad „Lietuva „Doing Business 2011“ ataskaitoje patektų į pirmąjį dvidešimtuką, o iki 2013 metų įsitvirtintų pirmajame penkioliktuke. Siektina, kad Lietuva taptų Baltijos šalių regiono lydere pagal verslo ir investavimo sąlygas“ (Ūkio Ministerija, 2010).

Lietuvos verslo žemėlapyje pristatomi investiciniai projektai, pramoniniai parkai ir laisvosios ekonominės zonos, mokslo technologijų parkai. Taip pat pateikiami statistiniai socialiniai ir ekonominiai savivaldybių duomenys, informacija apie šalies infrastruktūrą, mokymo įstaigas ir kt. Galima pasirinkti objektus pagal apimtį ir regioną, peržiūrėti jų detalius aprašymus ir papildomą informaciją – vaizdinę medžiagą, pristatymus (LEPA).

Verslo aplinkos gerinimas („SAULĖTEKIS“) – viena iš ekonomikos skatinimo plano priemonių, kurios pagrindinė funkcija yra identifikuoti esamas verslo problemas ir užtikrinti, kad verslo visuomenės pasiūlymai dėl verslo aplinkos gerinimo operatyviai pasiektų vyriausybę, o, vyriausybei pritarus, būtų įgyvendinti. Lietuvos Laisvosios Rinkos Institutas teikia pastabas ir pasiūlymus dėl Ekonomikos skatinimo plano projekto – „Suvokdami investicijų svarbą Lietuvai jų skatinimo srityje siūlome įvesti nulinį pelno mokesčio tarifą reinvestavimam pelnui. Tai tuo pat metu dėl sumažėjusios mokesčių naštos ir atsilaisvinusių lėšų pagerintų įmonių padėtį. Tai taip pat padidintų investicijų kiekį, kadangi įmonėms investuoti taptų pigiau, tam tikslui jos galėtų skirti didesnę lėšų kiekį“ (Lietuvos Respublikos Ūkio ministerija, 2010).

Lietuvos verslo aplinkos pristatymas „Investuok Lietuvoje“ parengtoje prezentacijoje pristatoma Lietuvos verslo ir investicinė aplinka - Lietuvos makroekonominiai rodikliai, tiesioginės užsienio investicijos, užsienio prekybos augimas, mokesčių sistema, infrastruktūra, patrauklūs verslui ekonominiai sektoriai.

Siekdama atkreipti pasaulio verslo bendruomenės dėmesį ir pritraukti daugiau užsienio investuotojų į Lietuvos rinką, Lietuvos ekonominės plėtros agentūra (LEPA) drauge su Londone įsikūrusia pasauline tiesioginių užsienio investicijų renginių organizatore „Red Hot Locations“ organizuoja „Pasaulinį Investicijų Forumą 2009 (THE WORLD FORUM for direct Investment 2009), kuris įvyks 2010 birželio mėnesį. *Unikali proga Lietuvą pristatyti kaip patrauklią užsienio investicijoms rinką įtakingiausiems pasaulio investuotojams*“, - teigia LEPA investicijų skatinimo departamento direktorius. LEPA - užsienio investuotojo Lietuvoje partneris ir rengiant "pasaulinį investicijų forumą 2009", siekia informuoti pasaulio investuotojus apie galimybes pelningai investuoti Lietuvoje, pristatydama jiems investicijų skatinimo programoje 2008-2013 metams siūlomas paskatas ir aktyviai įgyvendindama programoje numatytas priemones (LEPA, Red Hot Locations, 2009).

Tarptautinė verslo konsultacijų bendrovė Ernst & Young, Lietuvos ekonominės plėtros agentūros užsakymu, parengė du strateginius tyrimus apie tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą ir eksporto skatinimą. Ernst & Young konsultantai įvertinę pasaulines tendencijas ir užsienio šalių patirtį pateikė rekomendacijas, kaip Lietuva galėtų efektyviau pritraukti tiesiogines užsienio investicijas ir skatinti prekių ir paslaugų eksportą. „Investuok Lietuvoje“ ir „Eksportuojančioji Lietuva“ tinklalapio lankytojams pateikiama šių tyrimų santraukos ir pilni pristatymai anglų kalba: tiesioginių užsienio investicijų skatinimo strategijoje "Ernst & Young" specialistai perspektyvas pritraukti užsienio investuotojus regi – *„intensyviai ieškant partnerių šiaurės Europos šalyse, išnaudojant galimybes dirbti su Rusijos ir nepriklausomų valstybių sandraugos šalių verslininkais, plėtojant finansines paslaugas, technologijas, atsinaujinančių šaltinių energiją ir logistiką“*. Visos šios galimybės akivaizdžios ir jau bent dešimt metų mėginamos išnaudoti įvairių Lietuvos vyriausybių“ (LEPA, 2010).

Išanalizavus investicinę aplinką ir vykdomas programas matyti, kad Lietuva dalyvauja aktyvios politikos ir investicijų skatinimo programose (pasirašomos sutartys), gerinamos investavimo sąlygos. Lietuva bendradarbiauja su ES ir trečiosiomis šalimis. Yra sudaryti aiškūs veiksmų planai, pagerinsiantys investavimo aplinką Lietuvoje. В. Полтерович (2006) teigia, kad tiesioginės užsienio investicijos auga tose šalyse, kur yra tinkamas investicinis klimatas, tačiau trukdo toms šalims, kur yra nepalanki investicinė aplinka.

*****

Kuo daugiau šiandien bus investuota, tuo labiau bus galima didinti vartojimą ateityje. To pasekoje investicijos teigiamai veikia BVP augimą, įtakoja užimtųjų skaičiaus augimą bei nedarbo lygio mažėjimą. Investicijos į socialinį kapitalą prisideda prie bendro šalies gyvenimo lygio kilimo.

tarptautinės ekonominės integracijos spartėjimo. Tiesioginės užsienio investicijos - svarbus pagrindinio kapitalo ir kompetencijos formavimo šaltinis. Skiriamas dėmesys užsienio kapitalo pritraukimą vykdančiai politikai, kai tiesioginės užsienio investicijos yra skatinamos, o ne ribojamos, sudaromos palankios sąlygos esamiems investuotojams ir įgyvendinamas patrauklus investicinio klimato kūrimas. Išsiaiškinta, kad užsienio kapitalo perkėlimas iš vienos valstybės į kitą gali vienu metu daryti tiek teigiamą, tiek prieštaringą poveikį šalies ekonomikai. Vienose ūkio šakose ar pramonės sektoriuose tiesioginės užsienio investicijos gali prisidėti prie ekonominio augimo ir plėtros, papildyti ir suaktyvinti vietinių įmonių veiklą ir rezultatyvumą, bet kituose, susiklosčius tam tikroms aplinkybėms, ir sutrikdyti. Analizuojant investicinę aplinką, galima teigti, kad yra pakankamai daug veiksnių – pradedant galiojančiais įstatymais ir rinkos kontrolės institucijų veika bei baigiant rinkos dalyvių gausa ir jų aktyvumu. Tačiau visų šių veiksnių įtaką parodo rinkos efektyvumas. Kuo labiau išvystyta investicinė aplinka, tuo rinka yra efektyvesnė. Prisijungimas prie Pasaulinės prekybos organizacijos, pasirašytos laisvosios prekybos sutartys su daugeliu šalių, sudarytos sąlygos laisvam kapitalo judėjimui į Lietuvą ir iš jos leidžia teigti, kad Lietuva tapo atviros ekonomikos šalimi.

2. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ ĮTAKA LIETUVOS MAKROEKONOMINIAMS RODIKLIAMS

Po Lietuvos Respublikos Nepriklausomybės atkūrimo (1990 03 11) praėję dvidešimt metų valstybės istorijoje – tai labai trumpas laikas. Tačiau būtent šiuo laikotarpiu buvo sukurta valstybės ir rinkos ekonominė sistema, naujos teisinės, ekonominės ir politinės struktūros. Lietuvos ekonomika per pastaruosius dvidešimt metų patyrė esminių pokyčių visose sektoriuose. Ūkio raidoje ryškiai išsiskyrė šeši etapai:

- **Pirmasis** – 1991–1994 metai – ekonomikos nuosmukis, būdingas pokomunistinėms valstybėms;
- **Antrasis** – 1995- 1998 metai – atsigavimo laikotarpis, per kurį ekonomika ne tik stabilizavosi, bet ir sparčiai augo;
- **Trečiasis** – 1999-2000 metai – ūkio recesijos laikas, įvykęs po Rusijos krizės;
- **Ketvirtasis** – 2001-2004 metai – ekonomikos augimo proveržis, spartūs ekonomikos augimo tempai, narystė ES.
- **Penktasis** – nuo 2004 metų – narystės ES laikotarpis, susijęs su ES struktūrinės paramos fondų naudojimo problemomis.
- **Šeštasis** – nuo 2008-2010 metai – pasaulinės finansų krizės įtakojama, Lietuvos ekonomika 2010 metais pasiekė 2005 metų ekonomikos lygį (Ginevičius, Rakauskienė, Patalavičius, Tvaronavičienė, Kalašinskaitė, Lisauskaitė, 2005).

Per pirmąjį Nepriklausomybės dešimtmetį Lietuvos ekonomika perėjo iš planinės - komandinės ūkio sistemos į rinkos ūkį ir perorientavo savo išorinius ryšius iš Rytų į Vakarus. Glaudus bendradarbiavimas su užsienio valstybėmis paskatino tarptautinio kapitalo atėjimą į Lietuvą. Tiesioginės užsienio investicijos padeda sukurti ilgalaikius bendradarbiavimo santykius tarp tiesioginio užsienio investuotojo šalies bei investicijas priimančios šalies. Jos dažnai apibrėžiamos kaip vienas pagrindinių ūkio plėtros ir ekonominio augimo veiksnių (Čegyte, Miečinskienė, 2009).

2.1. Tiesioginių užsienio investicijų ekonominės analizės metodika

Teigiamas TUI vertinimas ir jų įvardijimas vienu svarbiausių ekonominio augimo veiksniumi, lemia šios srities tyrimų gausą. Dažniausiai tyrimuose analizuojamos priežastys, lemiančios TUI srautus, apimtį, tiesioginio investavimo formas, pasiskirstymą tarp valstybių, nagrinėjamas ekonomikos augimo ir TUI sąryšis bei kitos problemos.

Mokslinėje literatūroje autoriai panašiai interpretuoja tiesioginių užsienio investicijų svarbą. Blomstorm, Lipsey, Zejan analizavimo TUI įtaką bendrojo vidaus produkto augimui išsivysčiusiose ir besivystančiose šalyse (Gregorio, 2003).

Nair-Reichert, Weinhold (2001), nustatė, kad TUI teigiamai veikia ekonomikos augimą, akcentavo investicijas priimančios šalies pajamų lygio svarbą ir padarė išvadą, kad esant aukštesniam pajamų lygiui, TUI duoda didesnę efektą ekonomikos augimui.

Zhang atlikdamas tyrimą, kuriame analizavo TUI ir ekonominio augimo ryšių pobūdį nustatė, kad TUI yra pagrindinis veiksnys, skatinantis ekonomikos augimą, jei šalyje yra gana aukštas technologijų bei išsilavinimo lygis (Nair-Reichert; Weinhold, 2001).

Baigiamojo magistro darbo praktinės dalies tikslas - nustatyti ir kiekybiškai įvertinti pagrindinius TUI veikiamus makroekonominius rodiklius. Dėl didelio TUI veikiamų makroekonominių rodiklių kiekio ir ryškių vertinimo metodo skirtumams vertinti buvo atrinkti tokie pagrindiniai kiekybiškai įvertinami rodikliai, kurių svarba pagrįsta mokslinėje literatūroje:

1. Tiesioginių užsienio investicijų ir BVP sąveika;
2. Tiesioginių užsienio investicijų ir infliacijos sąveika;
3. Tiesioginių užsienio investicijų ir darbo rinkos rodiklių – nedarbo lygio, gyventojų užimtumo, darbo užmokesčio, sąveika;
4. Tiesioginių užsienio investicijų ir importo, eksporto sąveika.
5. Tiesioginių užsienio investicijų ir einamosios sąskaitos sąveika.

Atlikus kiekybinę analizę ir atrinkus labiausiai TUI veikiamus makroekonominius rodiklius remiantis moksline literatūra išskirti du rodikliai įtakojantys tiesiogines užsienio investicijas. Išanalizuota mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros (MTTP) sąveika su tiesioginėmis užsienio investicijomis, taip pat mokesčių naštos įtaka tiesioginėms užsienio investicijoms.

TUI struktūra įvertina, kurios ūkio šakos yra patraukliausios užsienio investuotojams bei kurios ūkio šakos gauna papildomo kapitalo, kas sąlygoja bendrą šalies ūkio struktūrą bei BVP dydį, priešingai nei TUI absoliutūs dydžiai, kurie parodo tik bendras augimo arba mažėjimo tendencijas. Daugumos teoretikų manymu svarbios yra investicijos, kurios kuria bazinį užimtumą. Investicijos nukreiptos į gamybos veiklą bei jos plėtrą yra naudingos ne tik regiono ar ūkio šakos mastu, bet ir visos šalies mastu.

Tiesioginių užsienio investicijų makroekonominių rodiklių analizei pasirinktas septynerių metų laikotarpis, t.y. analizuojami 2003-2009 metų duomenys. Tiesioginių užsienio investicijų įtakos makroekonominiams rodikliams analizė buvo atliekama keturiais etapais.

I ETAPAS: Identifikuojami faktiniai struktūros indikatoriaus bruožai, t.y. pateikiami kiekybiniam tyrimui reikalingi duomenys. Duomenų šaltinis - statistikos departamento duomenys. Kiekybinei ekonominio rodiklio analizei atlikti pasirinktas septynerių metų laikotarpio intervalas (2003-2009 metai).

II ETAPAS: Įvertinami struktūros indikatoriaus pokyčių bruožai retrospektyvos požiūriu, pateikiamos išvados.

Skaičiavimams naudotos formulės:

1. Absoliutinis lygio padidėjimas:

$$\Delta y = y_i - y_{i-1} - \text{grandininis};$$

$$\Delta y = y_i - y_0 - \text{bazinis};$$

$$\Delta y = y_n - y_1 - \text{visam laikotarpiui};$$

2. Didėjimo tempas:

$$T_d = \frac{y_i}{y_0} \times 100;$$

3. Padidėjimo tempas:

$$T_p = T_d - 100;$$

4. Vidutinis lygis:

$$\bar{x} = \frac{\sum y_i}{n}$$

5. Vidutinis absoliutus padidėjimas / sumažėjimas,

$$\Delta \bar{y} = \frac{y_n - y_1}{n - 1};$$

6. Vidutiniai didėjimo/mažėjimo tempai:

$$\bar{T}_d = \sqrt[n-1]{\frac{y_n}{y_1}};$$

7. Vidutiniai padidėjimo / sumažėjimo tempai:

$$T_p = T_d - 100.$$

Šiame analizės etape pritaikytas MIN-MAX metodas. Šio metodo esmė yra tai, kad apskaičiuoto indekso pagalba galima matyti kiekvienos apskrities situaciją, palyginti su blogiausią bei geriausią situaciją turinčiomis apskritimis.

Pritaikius vidurkio metodą padarytos išvados apie tai, kokią vietą užima tam tikra apskritis pagal TUI rodiklį arba lyginant su visų apskričių vidurkiu ir su situacija visos šalies mastu.

III ETAPAS: Identifikuojami struktūros indikatorių tarpusavio ryšiai, pateikiamos išvados. Šiame etape atliekama koreliacinė regresinė analizė.

Tiesės lygtis ir jos parametrai (dvimatė tiesinė regresija):

Skaičiavimams naudotos formulės:

$$r = \frac{\overline{x_1 y_i} - \overline{x_1} \times \overline{y_i}}{\sigma_{x_1} \times \sigma_{y_i}}; \quad \sigma_{x_1}^2 = \overline{x_1^2} - \overline{x_1}^2; \dots \dots \dots \quad \sigma_{y_i}^2 = \overline{y_i^2} - \overline{y_i}^2$$

$$\sigma_{r_1} = \frac{\sqrt{1-r_1^2}}{\sqrt{n-2}} \dots \dots \quad t_f \succ t_k; \quad r_1; \frac{|r_1|}{\sigma_{r_1}}$$

$$R^2 = \frac{b_1 \sigma_{01} + b_2 \sigma_{02}}{\sigma_{00}}$$

$$\sigma_{11} = \sum x_1^2 - n \overline{x_1}^2; \quad \sigma_{12} = \sum (x_1 x_2) - n \overline{x_1} \overline{x_2}; \quad \sigma_{22} = \sum x_2^2 - n \overline{x_2}^2; \quad \sigma_{00} = \sum y_i^2 - \overline{y_i}^2;$$

$$\sigma_{01} = \sum (x_1 y_i) - n \overline{x_1} \overline{y_i}; \quad \sigma_{02} = \sum (x_2 y_i) - n \overline{x_2} \overline{y_i}; \quad \Delta = \sigma_{1,1} \times \sigma_{2,2} - \sigma_{1,2}^2;$$

$$a = \overline{y_i} - b_1 \overline{x_1} - b_2 \overline{x_2}; \quad b_1 = \frac{\sigma_{22} \times \sigma_{01} - \sigma_{12} \times \sigma_{02}}{\Delta}; \quad b_2 = \frac{\sigma_{11} \times \sigma_{02} - \sigma_{12} \times \sigma_{01}}{\Delta}; \quad y = a + b_1 x_1 + b_2 x_2$$

IV ETAPAS: Darbe atliktas makroekonominio lygmens prognozavimas - būsimos ekonominio objekto būsenos kitimo tendencijų nustatymas. Makroekonominio lygmens prognozavimas šiuo atveju suprantamas kaip būsimų TUI įtaka būsimiems makroekonominiams rodikliams, t.y. BVP, darbo užmokesčiui ir einamajai sąskaitai. Šie rodikliai parinkti atsižvelgiant į stipriausius koreliacinius ryšius analizuojamu laikotarpiu tarp TUI ir šių makroekonominių rodiklių (Bartasevičienė, 2005).

2.2. Tiesioginių užsienio investicijų dinamika ir struktūra Lietuvoje 2003-2009 metais

2.2.1. Tiesioginių užsienio investicijų dinamika Lietuvoje

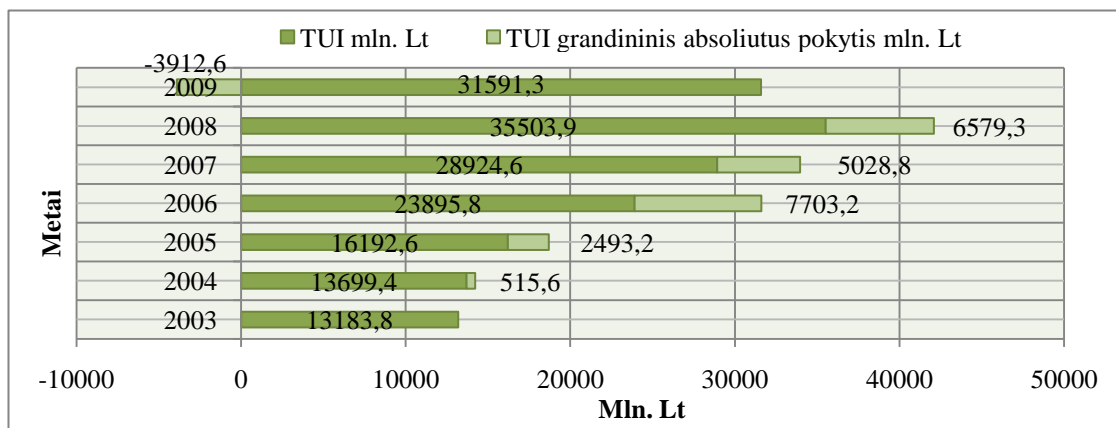
Dabartinėmis ekonominių procesų globalizacijos sąlygomis prekyba užleidžia tarptautinių ekonominių santykių varomosios jėgos pozicijas tarptautiniam kapitalo judėjimo procesui, kuris paskutiniaisiais dešimtmečiais daro vis didesnę įtaką tarptautinei prekių, paslaugų ir technologijų srautų kaitai ir jų struktūrai. Nors pagrindinis vaidmuo tenka galingiausioms ir labiausiai ekonomiškai išsivysčiusioms valstybėms bei regionams, tačiau ir nedidelės šalys, tokios kaip Lietuva, siekiančios turėti efektyviai funkcionuojančios rinkos bei šalies ekonomiką, negali likti nuošalyje. Jos vis plačiau ir giliau įsitraukia į kapitalo eksporto bei priėmimo procesus (Vadybos ir ekonomikos universitetas, 2009).

Paskutiniaisiais metais pasaulinių tiesioginių užsienio investicijų srautų pasiskirstymui be anksčiau minėtų išteklių ir darbo jėgos kainos veiksnių vis didesnę poveikį daro Europos Sąjungos ir Šiaurės Amerikos rinkų artumas, kvalifikuotos darbo jėgos buvimas ir sąlygų verslui patrauklumas.

Lietuvoje užsienio investuotojai pradėjo investuoti 1990 metais, o 1991 metais buvo užregistruota 7 kartus daugiau bendrų užsienio kapitalo įmonių negu per ankstesnius trejus metus, ir tiesioginės užsienio investicijos siekė 32 mln. Lt. (Lietuvos regioninių tyrimų institutas). 1990 –ųjų

metų pradžioje TUI augimo tempai buvo nedideli. Pagrindinė priežastis – tuomet silpna bei nestabili Lietuvos ekonominė būklė: lėtos ekonominės reformos, didelė infliacija, bankų krizė, gana didelis politinės rizikos laipsnis bei kiti neigiamą įtaką investuotojams darantys veiksniai. Tačiau pastebėta, kad nors ir lėtai, bet TUI srautai pastoviai augo nuo pat šalies Nepriklausomybės atgavimo. Nuo 1995 metų augantis BVP ir stabili šalies ekonominė padėtis leido įgyti užsienio investuotojų pasitikėjimą, užtikrinti augantį TUI įplaukų srautą. Intensyvus privatizavimo procesas buvo vienas iš svarbių veiksnių, lėmusių TUI tendencijas (Tvaronavičienė, Kalašinskaitė, 2003). Statistikos departamento duomenimis, 2000 m. pradžioje tiesioginės užsienio investicijos siekė 8252 mln. Lt., 2001 m. pradžioje tiesioginių užsienio investicijų apimtys išaugo 11,63 proc. ir sudarė 9337 mln. Lt. (LR statistikos departamentas).

Remiantis Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenimis paveiksle pateikta tiesioginių užsienio investicijų 2003-2009 metų dinamika (žr.10 pav.). Excel programos pagalba buvo apskaičiuotas grandininis absoliutus tiesioginių užsienio investicijų pokytis mln. Lt., kuris atsispindi paveiksle.

10 pav. Tiesioginių užsienio investicijų dinamika Lietuvos Respublikoje 2003-2009 metais

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis LR statistikos departamento. Duomenimis

Kaip matyti pateiktame paveiksle, pritraukiamų TUI suma kiekvienais metais nuo 2003 iki 2008 metų didėjo. Nuo 2003 metų, kada TUI siekė 13183,8 mln. Lt., kasmetinis augimas buvo stabilus. Kaip teigia, V. Klebavičiūtė ir B. Daraškevičiūtė (2007), 2004 metais vyko tam tikras TUI persiorientavimas: keitėsi ne tik TUI vertinė apimtis, bet ir TUI kokybė. Integracija į Europos sąjungą, taip pat paspartino TUI didėjimą. Pateiktame paveiksle matyti, kad lyginant su 2004 metais, 2005 metais absoliutus grandininis TUI pokytis buvo 2493,2 mln. Lt. Didžiausias TUI didėjimas užfiksuotas 2006 metais – 23895,8 mln. Lt., tuo tarpu didžiausias ir vienintelis TUI sumažėjimas nagrinėjamu laikotarpiu užfiksuotas - 2009 metais, kuomet TUI sudarė 31591,3 mln. Lt. TUI mažėjimą pirmiausia lėmė sunki ekonominė padėtis visame pasaulyje. Lietuvai TUI mažėjimas yra signalas, iliustruojantis smunkantį šalies konkurencingumą, blogėjančią verslo aplinką. Tačiau Lietuvoje tikimasi užsienio investicijų padaugėjimo dėl aktyviai vykdomos

investicijų skatinimo politikos. Lietuvos patrauklumą padidins kuriamas finansinių paskatų investuotojams paketas ir „Saulėtekis“ darbo grupių pasiūlymai dėl teises aktų pakeitimų, kuriais numatoma žymiai pagerinti verslo aplinką.

Nepaisant sumažėjusių TUI lyginant su 2008 metais, 2009 metais Lietuvoje naujus TUI projektus inicijavusios 28 bendrovės sukūrė beveik 5 tūkst. 500 darbo vietų. Verta paminėti, jog 2010 m. sausio, vasario, kovo mėnesiais šalyje apie naujus TUI projektus paskelbė dar šešios kompanijos, įskaitant Jungtines Karalystes banko „Barclays“ kontaktų ir duomenų apdorojimo centrą prie jau veikiančio IT centro, taip pat Airijos oro bendrovės „Ryanair“ sprendimą gegužės mėn. atidaryti pirmąją Vidurio Europoje bazę Kauno oro uoste (Diena media Web, 2010).

Toliau darbe analizuojami atitinkamų metų TUI pokyčiai, didėjimo, mažėjimo tempai. Pateiktoje 1 lentelėje matyti kasmetinis TUI absoliutus (bazinis, grandininis) bei procentinis (bazinis, grandininis) pokytis. Baziniai metai – 2003 metai.

1 lentelė

Tiesioginių užsienio investicijų retrospektyvos analizė 2003-2009

Metai	TUI mln. Lt	Absoliutus pokytis (Mln. Lt.)		Didėjimo tempai (proc.)		Padidėjimo tempai (proc.)	
		Bazinis	Grandininis	Bazinis	Grandininis	Bazinis	Grandininis
2003	13184						
2004	13699.4	515.4	515.4	104	104	4	4
2005	16192.6	3008.6	2493.2	123	118	23	18
2006	23895.8	10711.8	7703.2	181	148	81	48
2007	28924.6	15740.6	5028.8	219	121	119	21
2008	35503.9	22319.9	6579.3	269	123	169	23
2009	31484.6	18300.6	-4019.3	239	89	139	-11

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis LR departamento duomenimis

Kaip matyti iš lentelėje pateiktų duomenų, pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų suma kiekvienais metais - iki 2009 metų didėja. Nagrinėjant pinigine išraiška (absoliučius dydžius), daugiausiai tiesioginių užsienio investicijų į Lietuvą pritraukta 2008 m., 35503,09 mln. Lt. ir 2009 metais t.y. 31484,6 mln. Lt. Šis pokytis matyti lentelėje – absoliutaus bazinio pokyčio dalyje. Didžiausias absoliutus bazinis TUI augimas užfiksuotas 2008 metais – 22319,9 mln. Lt., o didžiausias grandininis absoliutus pokytis apskaičiuotas 2006 metais, tai reiškia, kad lyginant su 2005 metais TUI per šiuos metus išaugo daugiausia ir t.y. 7703,2 mln. Lt. - grandininis TUI padidėjimo tempas - 48 proc., bazinis padidėjimo tempas – 81 proc. Šis TUI padidėjimas yra susijęs su PKN „ORLEN“ AB „Mažeikių naftos“ akcijų įsigijimu. Tuo tarpu didžiausias bazinis padidėjimo tempas pastebėtas ir fiksuojamas 2008 metais – 169 proc. tai sudarė 22319.9 mln. Lt., grandininis padidėjimo tempas šiais metais – 23 proc. Galima daryti prielaidą, kad TUI augimui nuo 2003 - 2009 metų įtakos turėjo spartus ekonomikos augimas, tai ir sąlygojo TUI augimą.

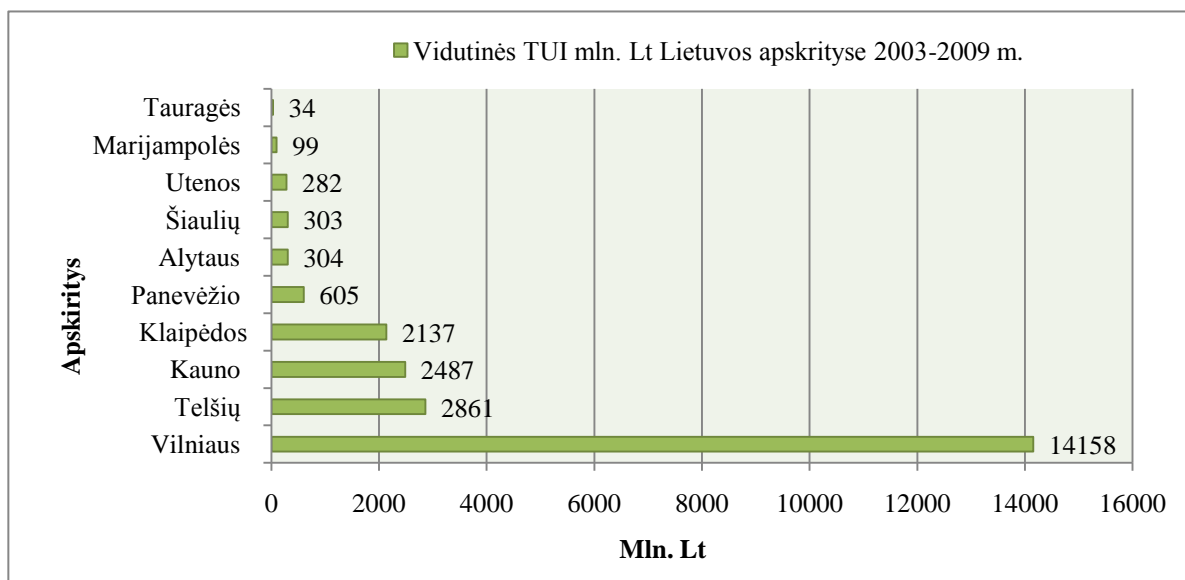

2008 metais ekonomikos augimo lūkesčius skatino vartojimo plėtra, kurią lėmė atlyginimų, paskolų portfelio didėjimas, optimistiniai lūkesčiai. Reaguodami į kylantį vartojimą užsienio investuotojai didino investicijas (Swedbank, 2009). Žiūrint į absoliutų bazinį pokytį 2009 metais TUI išaugo net 18300,6 mln. Lt. - bazinis padidėjimo tempas – 139 proc. ir tai reiškia, kad šiuo laikotarpiu lyginant su baziniais metais TUI išaugo apytiksliai 1,5 karto. Tačiau 2009 metais per septynerius nagrinėjamus metus Lietuvoje užfiksuotas TUI mažėjimas - grandininis sumažėjimo tempas yra -11 proc., tai reiškia, kad TUI buvo 11 proc. mažesnės nei 2008-aisiais. TUI mažėjimą pirmiausia lėmė sunki ekonominė padėtis visame pasaulyje, dėl kurios įmonės yra linkusios lėšas panaudoti ne plėtrai, o veiklos palaikymui ir apsaugojimui nuo smukimo. Taip pat manoma, kad neigiamą investicijų srautą lėmė finansinių institucijų investicijų į užsienio investuotojų skolos vertybinius popierius padidėjimas ir kitų sektorių įsipareigojimų sumažėjimas.

Vilniaus banko vyriausioji analitikė Vilija Tauraitė teigia, kad dažniausiai šalyse trūksta naujų užsienio investicijų, kadangi didžiąją dalį TUI sudaro reinvesticijos – jau esamų užsienio investuotojų įmonėje paliktas nepaskirstytasis pelnas. Lietuvoje situacija yra priešinga, nes daugiausia TUI sudaro naujos pritrauktos investicijos. „*Tai reiškia, kad Lietuvos nepamiršo užsienio investuotojai*“, – sakė V. Tauraitė. Vilniaus banko ekspertė prognozavo, kad ateityje TUI srautas gausės dėl gerėjančio investicinio klimato. Ji taip pat pabrėžė, kad nors Lietuvos investicinė aplinka yra gana patraukli, šaliai vis dar trūksta reklamos užsienyje. „*Tam, kad sulauktume daugiau TUI, būtina taisyti biurokratinės spragas. Tik tokiu atveju galėsime pasekti Portugalijos ir Ispanijos pavyzdžiu – šiose šalyse TUI srautas per penkerius metus po įstojimo į ES pagausėjo kone dešimt kartų*“, – sakė V. Tauraitė (Tauraitė, 2004).

2.2.2. Tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymas apskrityse

Apskritys, pritraukdamos tiesiogines užsienio investicijas turi galimybę plėsti savo pramonę, didinti darbo vietų skaičių, o tuo pačiu ir kelti žmonių pragyvenimo lygį. Kalbant apie TUI pasiskirstymą Lietuvos apskrityse, atlikti skaičiavimai, įvertinti veiksniai sąlygojantys TUI pokyčius. Žemiau pateiktame paveiksle matyti, vidutinės TUI mln. Lt. Lietuvos apskrityse 2003-2009 metais (žr. 11 pav.)

11 pav. TUI pasiskirstymas pagal apskritis 2003-2009 metais

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis LR Statistikos departamento duomenimis

Kaip matyti pateiktame paveiksle kiekvienais metais daugiausia TUI investuojama į Vilniaus apskritį. Pasak investavimo analitikų, Vilnius pritraukia daugiausia užsienio investicijų iš visų šalies miestų vien todėl, kad tai yra Lietuvos sostinė, taip pat šiame mieste žemas nedarbo lygis, kuris, pavyzdžiui, baziniais metais buvo beveik du kart mažesnis nei vidutinis šalies nedarbo lygis.

Remiantis atliktais skaičiavimais (žr. 3 priedas) nustatyta, kad nuo 2003 iki 2009 m. TUI Vilniaus apskrityje sudaro apytiksliai 60 - 65 proc. visų TUI į Lietuvą. Atlikus retrospektyvos analizę (žr. 4 priedas) grandininis sumažėjimo tempas užfiksuotas tik 2004 metais, kuris buvo 4 proc., nuo 2003 iki 2009 metų imtinai TUI į Vilniaus apskritį nuolat didėjo vidutiniškai 18 proc. kasmet. Absolūtus vidutinis TUI srautas į Vilniaus apskritį nagrinėjamu periodu buvo didžiausias visoje Lietuvoje - 14158 mln. Lt. Taigi, galima teigti, kad Vilniaus yra patraukliausia ir daugiausia užsienio investuotojų susilaukianti, apskritis. Daugiausia į Vilniaus apskrities įmones investavo Švedijos investuotojai – 2910 mln. Lt., Danijos – 2405 mln. Lt., Vokietijos – 1861 mln. Lt., Estijos – 1331 mln. Lt. Vilniaus apskritimi labiausiai domėjosi Danija, antroje vietoje buvo Švedija, o trečioje Vokietija. Lietuvos statistikos departamento duomenis, apskaičiavus vidutinius TUI srautus, atlikus retrospektyvos analizę - apibendrintai galima teigti, kad Vilnius atviras miestas, pasižymintis gerais ryšiais, teikiantis aukšto lygio švietimo ir darbo galimybes savo gyventojams, turintis gerėjantį įmonių, inovacijų, gyvenimo kokybės įvaizdį tarptautinėje arenoje bei vaidinantis išskirtinį ekonominį, kultūrinį ir informacinį vaidmenį Baltijos regione. Vilnius yra Lietuvos finansų centras, čia savo pagrindines būstines įsteigė didžioji dauguma šalies bankų bei užsienio bankų atstovybės, draudimo bei vertybinių popierių rinkos institucijos (Vilniaus miestas).

Smulkiau analizuojant TUI dinamiką pagal administracinę teritoriją galima išskirti Telšių apskritį, kurioje vidutinės TUI analizuojamu laikotarpiu sudarė 2861 mln. Lt. ir nežymiai lenkė Kauno, bei Klaipėdos apskritis. Nuo 2003 iki 2008 metų Telšių apskrityje pastebimas gana didelis TUI augimas, kuris buvo didesnis lyginant su Kauno ar Klaipėdos apskritimis. Analizuojamo laikotarpio pradžioje į Telšių apskritį buvo investuota 556 mln. Lt, ir tai sudarė 4 proc. visų šalies TUI. Atlikus retrospektyvos analizę, 2005 metais svarbiausi pokyčiai TUI dinamikoje taip pat pastebimi Telšių apskrityje, kurioje TUI lyginant su baziniais metais išaugo 111 proc., grandininis padidėjimo tempas buvo 53 proc. 2006 metais TUI bazinis padidėjimo tempas Telšių apskrityje buvo net 588 proc., tai reiškia, kad lyginant su 2003 metais TUI išaugo apytiksliai 6 kartus. 2007 metais TUI Telšių apskrityje bazinis padidėjimo tempas buvo 1037 proc., absoliutus TUI dydis sudarė 6317 mln. Lt., t.y. 22 proc. visų užsienio investicijų, tačiau šiuo laikotarpiu absoliučiu TUI dydžiu pirmavo Vilniaus apskritis - 16297 mln. Lt. 2008 metais TUI į Telšių apskritį sudarė 19 proc., o 2009 metais 5 proc. visų šalies TUI. Šie TUI pokyčiai Telšių apskrityje yra susiję su Lenkijos investuojamomis lėšomis į AB „Mažeikių nafta“ perdirbimo įmonę.

Verta būtų išskirti tas apskritis, kuriose TUI srautai nėra dideli, tai - Utenos apskritis, kurioje fiksuojamas nuolatinis bazinis mažėjimo tempas. Vidutinės TUI šioje apskrityje 2003-2009 metais sudarė 282 mln. Lt. Šioje apskrityje 2009 metais, TUI lyginant su baziniais metais padidėjo tik 1 proc. Tokias TUI tendencijas apskrityje būtų galima paaiškinti tuo, jog apskrityje didelę dalį sudaro vyresnio amžiaus gyventojai. Pagal bendruosius ekonominius rodiklius Utenos apskritis yra aštuntoji Lietuvoje, todėl nėra patraukli užsienio investuotojams. Šiaulių apskritis nedaug lenkia Utenos apskritį, 2009 metais šioje apskrityje investuota 464 mln. Lt., tačiau šioje apskrityje jos kiekvienais metais augo. Panevėžio apskritis 2009 metais pagal absoliutų TUI kiekį lenkė Šiaulių apskritį 111 mln. Lt. Taip pat svarbu išskirti Tauragės apskritį, kadangi ši apskritis analizuojamu laikotarpiu pritraukė mažiausiai TUI, t.y. kasmet vidutiniškai 34 mln. Lt. Tauragės apskrityje vidutinis bazinis padidėjimo tempas yra 154 proc. - tai reiškia, kad vidutiniškai kiekvienais metais investicijos į šią apskritį didėjo 154 proc. lyginant su baziniais metais.

Vertinant visos Lietuvos mastu, tiesioginių užsienio investicijų mažiausia tenka Tauragės apskričiai – vidutiniškai 34 mln. Lt analizuojamu periodu. Daugiausia Tauragės apskrityje investavo Švedijos investuotojai, Norvegijos, Danijos. Tauragės apskrityje 2009 metais daugiausia TUI buvo į apdirbamosios pramonės įmones - 52,6 mln. Lt. Antroje vietoje pagal investavimo patrauklumą atsidūrė didmeninė ir mažmeninė prekyba – 1,6 mln. Lt. Mažiausiai investicijų pritraukia nekilnojamas turtas, nuoma ir kita verslo veikla – 0,2 mln. Lt. Apskrities nepopuliarumą TUI atžvilgiu būtų galima įvardinti, kaip: kvalifikuotos darbo jėgos trūkumą (verslininkams sunkiau vystyti pramonę); nėra galimybių steigti stambias įmones, gamyklas; labai daug jaunimo išvyksta į

užsienį – emigruoja. Kaip teigiama VŠĮ Tauragės informacinio centro ataskaitoje, apskritis užsienio investuotojams turėtų būti patraukli dėl šių priežasčių:

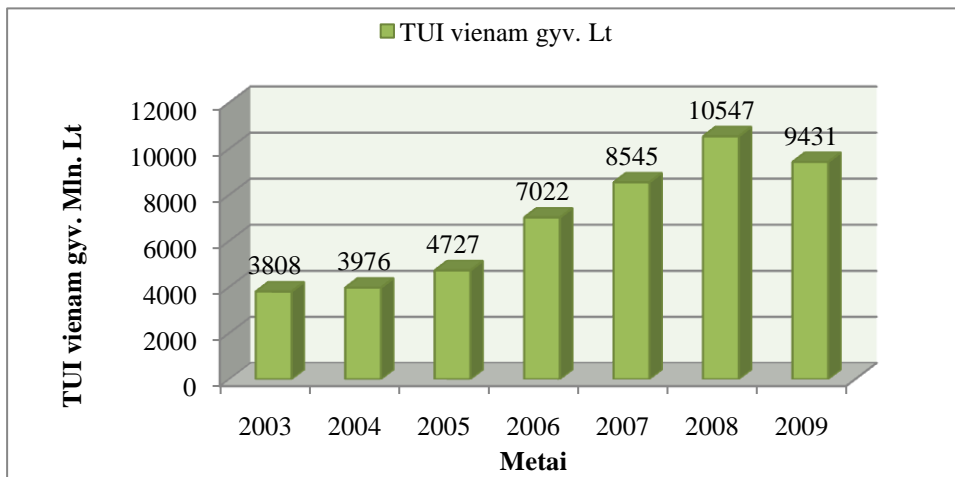
- Didelės pramoninės teritorijos.
- Pigi darbo jėga.
- Palankios gamtinės sąlygos plėtoti žemės ir miškų ūkį.
- Augančios statybų apimtys, didėjantys valstybės užsakymai;
- Gausūs ir turtingi turizmo ištekliai, per rajoną praeina turistiniai maršrutai.
- Pigus nekilnojamas turtas (VŠĮ Tauragės informacinis centras).

Vienas iš rodiklių naudojamų užsienio patrauklumui įvertinti, - vadinamasis patrauklumo koeficientas. Jis svyruoja nuo 0 iki 10. Kuo šis koeficientas didesnis, tuo apskritis ar miestas patrauklesnis užsienio investuotojams. Pagal šią skalę, priešingai atliktiems skaičiavimams aukščiausiai yra vertinama Klaipėda –6,7, Vilnius – 6,5, Kaunas – 6,0. Tuo tarpu Rygos ir Talino patrauklumo koeficientai yra atitinkamai 7,2 ir 7,4. Kaip matyti, Lietuvos ir jos teritorijų patrauklumo koeficientas yra nedidelis. Kuo stambesnis pramonės centras, tuo didesnė galimybė sulaukti užsienio investicijų (Džiugaitė, Nedzveckas, 2001).

Teritoriniu požiūriu Lietuvoje yra keli regionai, kuriuose koncentruojasi didžioji TUI dalis. Tai vakarinė Lietuvos dalis, apimanti Klaipėdos, Mažeikių, Akmenės rajonus, centrinė - apimanti Kauno, Jonavos, Kėdainių ir Kaišiadorių rajonus bei pietrytinė - Vilniaus ir Varėnos rajonai. Tuo tarpu šiaurinėje, pietvakarinėje ir rytinėje dalyje pagrindinės TUI susikoncentravusios pramonės centruose, o rajonuose praktiškai lygios nuliui. Užsienio investicijų požiūriu skurdžiausia yra Šiaurės Lietuvos dalis. Labiausiai socialiai ir ekonomiškai atsilikusiais rajonais galime laikyti Joniškio, Pakruojo, Pasvalio, Alytaus, Lazdijų, Ignalinos, Zarasų, Šilalės, Kelmės rajonus. Beveik pagal visus rodiklius, lemiančius patrauklumą užsienio investicijoms, taip pat ir pagal jų apimtis, tenkančias vienam gyventojui, šie rajonai yra blogiausioje padėtyje (LR statistikos departamentas prie LR vyriausybės).

Apibendrinant atliktus skaičiavimus (žr. 6 priedas) remiantis statistikos departamento duomenimis, nustatyta, kad apie 61 % visų TUI kiekvienais metais investuojama į Vilniaus apskritį. Vilnius laikomas šalies ekonominiu, finansiniu ir komerciniu centru. Čia sukuriama daugiau kaip 30% viso šalies bendrojo vidaus produkto (BVP), o tai skatina užsienio fizinius ir juridinius asmenis vis labiau domėtis investavimo galimybėmis didžiausiame Lietuvos mieste. Investuotojams taip pat patrauklios Kauno bei Telšių apskritys, analizuojamu laikotarpiu kasmet pritraukė vidutiniškai po 11 proc. TUI į šalies ekonomiką. Klaipėdos apskritis taip pat yra viena iš lyderių pagal pritraukiamų TUI kiekį t.y. – apie 9 proc. kiekvienais metais. Tokios administracinės teritorijos, kaip Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių, Utenos, Tauragės apskritys - investicijų pritraukia mažiausiai.

TUI dinamika vienam gyventojui. Didėjant TUI srautams į Lietuvą, atitinkamai kito ir TUI vienam gyventojui. Vidutiniškai analizuojamu laikotarpiu vienam gyventojui teko 6865 Lt TUI. Žemiau pateiktame paveiksle grafiškai pavaizduota TUI dinamika vienam gyventojui (žr. 12 pav.).

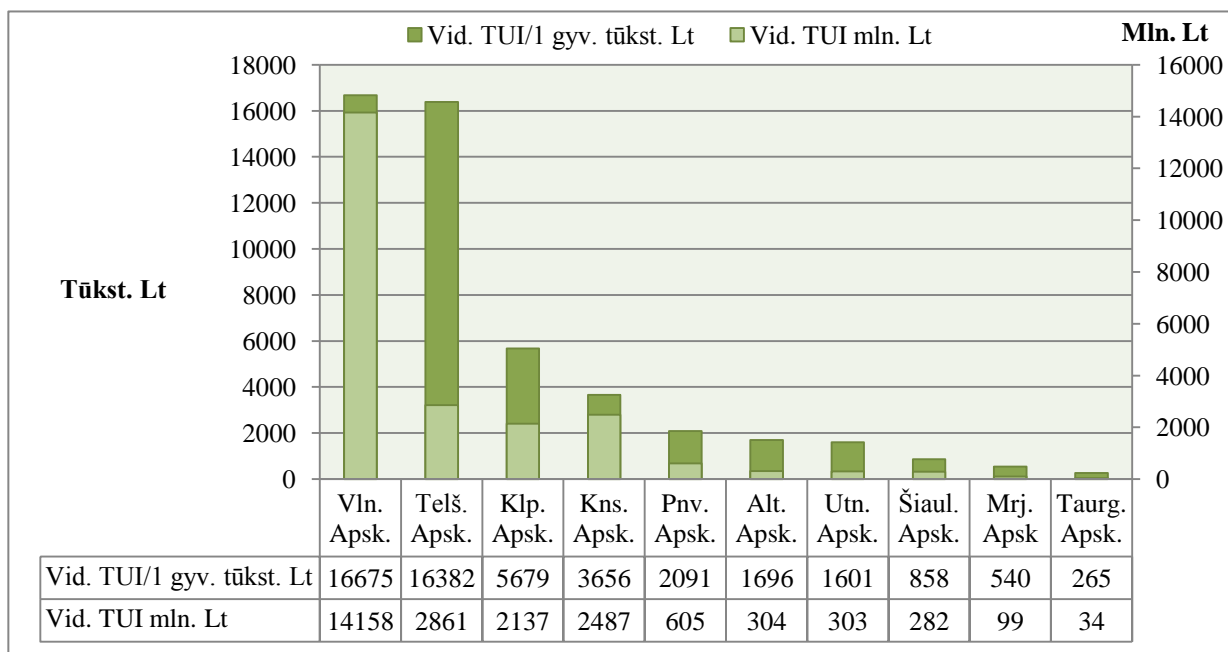

12 pav. TUI tenkančios vienam gyventojui 2003-2009 metais.

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

Kaip matyti iš paveikslo duomenų 2003 metais TUI vienam gyventojui sudarė 3808 Lt, tuo tarpu 2009 metais - 31591 Lt. (žr. 7 priedas). Lyginant su baziniais metais TUI 2009 metais padidėjo 2,4 karto. Atlikus skaičiavimus, nustatyta, kad didžiausias bazinis padidėjimo tempas buvo 2008 metais, t.y. 177 proc., šiuo periodu TUI vienam gyventojui buvo didžiausios per visą analizuojamą laikotarpį - 10547 Lt. Taip pat tai buvo didžiausia TUI suma tenkanti vienam gyventojui nuo 1991 metų. Lyginant 2008 ir 2009 metus, TUI vienam gyventojui sumažėjo 11 proc. t.y. 1116 Lt. Tiesioginių užsienio investicijų sumažėjimą lėmė įmonių akcijų kainų kritimas ir reinvesticijų sumažėjimas, nors tiesioginės užsienio investicijos į akcinį kapitalą ir kitą kapitalą padidėjo.

Toliau darbe analizuojamas TUI tenkančių vienam gyventojui pasiskirstymas ir dinamika pagal apskritis (žr. 13 pav.).

13. Pav. TUI vienam gyventojui pagal apskritis

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis LR statistikos departamento duomenimis

Analizuojant Vilniaus apskrities TUI tenkančias vienam gyventojui, atlikus skaičiavimus (5 priedas), taip pat pritaikius MIN/MAX metodą pastebėta, kad minimalus TUI kiekis vienam gyventojui teko 2004 metais t.y. 9581 Lt., tuo tarpu maksimalus - 2009 metais. Vidutiniškai TUI per analizuojamą laikotarpį vienam gyventojui teko 16675 Lt. Kiekvienais metais nuo 2004 TUI augo, vidutinis bazinis padidėjimo tempas - 78 proc., tuo tarpu vidutinis grandininis padidėjimo tempas 17 proc. Tai reiškia, kad vidutiniškai TUI kasmet didėjo 17 proc. ir 2009 metais buvo 2,5 karto didesnės nei baziniais 2003 metais - jos sudarė 25594 Lt. 2009 metais Vilniaus apskrities TUI vienam gyventojui buvo didžiausios Lietuvoje. Vilniaus apskritis yra pirmaujanti pagal šį rodiklį analizuojamu laikotarpiu.

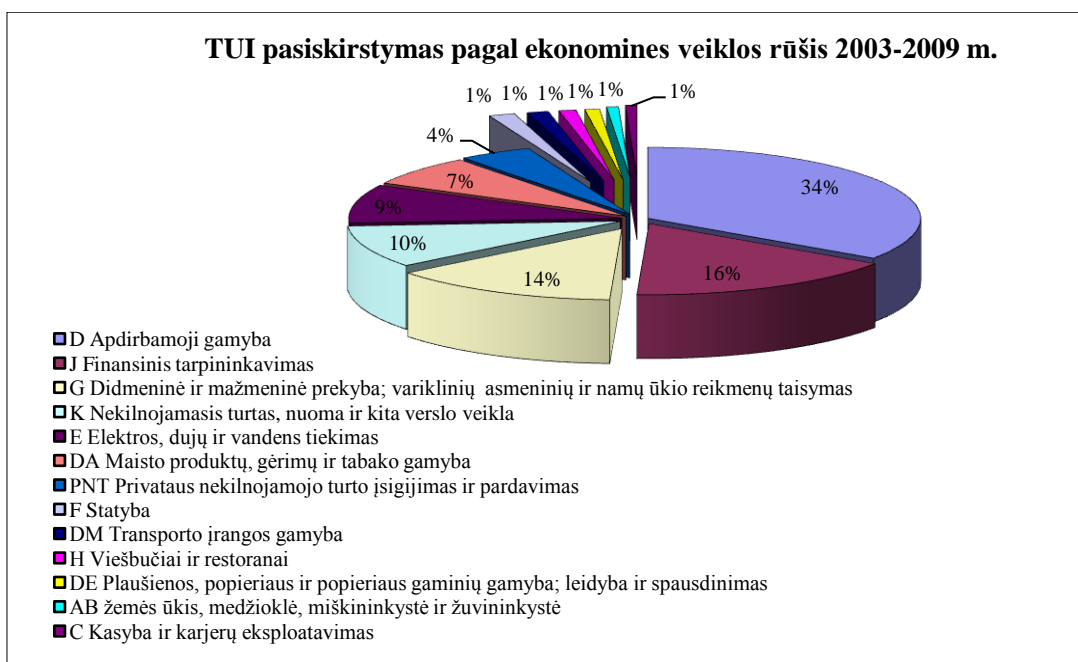
Tuo tarpu Telšių apskrityje TUI vienam gyventojui kito labai netolygiai. Lyginant 2003 ir 2009 metus TUI padidėjo 2,8 karto. Didžiausias TUI augimas užfiksuotas 2007 metais, kuomet bazinis padidėjimo tempas buvo 1066 proc., t.y. lyginant su 2003 metais TUI padidėjo 11,6 karto, šiais metais fiksuojamas maksimalus TUI kiekis vienam gyventojui - 33900 tūkst. Lt. Grandininis padidėjimo tempas 66 proc., tai reiškia, kad lyginant su 2006 metais TUI padidėjo 66 proc. - apytiksliai 1,6 karto. Nagrinėjamu laikotarpiu, tai buvo didžiausios TUI tenkančios vienam gyventojui visoje Lietuvoje. Atlikus skaičiavimus pastebėta, jog mažiausios TUI buvo 2009 metais Telšių apskrityje, t.y. grandininis sumažėjimo tempas - 74 proc., tačiau bazinis padidėjimo tempas vis dar išliko teigiamas - 183 proc. TUI šiuo laikotarpiu buvo 8766 Lt. vienam gyventojui. Šiuo

laikotarpiu jos buvo net 16828 Lt. mažesnės nei Vilniaus apskrityje ir 151 Lt. didesnės nei Klaipėdos apskrityje. Vidutinis grandininis padidėjimo tempas yra 51 proc.

Apibendrinant, galima teigti, kad Vilniaus apskritis pagal vidutines TUI vienam gyventojui (2003-2009 metais) pirmauja, Telšių apskrityje ir Klaipėdos apskrityje TUI skiriasi tik 151 Lt. Kauno apskrityje TUI 1,8 karto mažesnės nei Klaipėdos apskrityje, nepaisant to, kad TUI į Kauno apskritį yra pritraukiama daugiau negu į Klaipėdos apskritį. Prie atsiliekančių apskričių pagal pritraukiamų TUI kiekį, būtų galima paminėti Šiaulių apskritį - vidutiniškai vienam gyventojui tenkančių TUI kiekis yra 858 Lt, Marijampolės apskritis - 763 Lt. Mažiausiai TUI pritraukia Tauragės apskritis t.y. vidutiniškai 265 Lt analizuojamu periodu ir tai yra 63 kartus mažiau negu Vilniaus apskrityje. Daugiausia investicijų pritraukia ekonominiai centrai, turintys gerą infrastruktūrą bei padėtį pagrindinių magistralių atžvilgiu, tuo tarpu kitose apskrityse investicijos labiau išsisklaidžiusios.

2.2.3. Tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymas pagal pramonės šakas

Pramonė yra svarbi ūkio šaka Lietuvoje. Pramonė ir verslo paslaugos yra itin svarbios gerovei, kadangi jos sukuria materialines vertybes ir sudaro naujų darbo vietų kūrimo galimybes (Europos ekonominių ir socialinių reikalų komitetas, 2009). Žemiau esančiame paveiksle analizuojamos pramonės šakos Lietuvos Respublikoje 2003-2009 metų laikotarpiu ir stebima į kurias ekonomines veiklos rūšis daugiausia pritraukiama tiesioginių užsienio investuotojų. Po paveikslu analizuojami kiekvienų metų procentiniai tiesioginių užsienio investuotojų srautai į skirtingas ekonomines veiklos rūšis kitimo rodikliai, lyginami jų pokyčiai procentine ir absoliučia išraiška (žr. 14 pav.).

14 Pav. Vidutinis TUI pasiskirstymas Lietuvoje pagal ekonomines veiklos rūšis 2003-2009 metais

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis LR statistikos departamento duomenimis

Kaip matyti pateiktame paveiksle, vidutinis didžiausias TUI kiekis tenka apdirbamajai gamybai. Per 2003-2009 metus TUI į šią ekonominės veiklos sritį sudarė 7786767 Lt. t.y. 34 proc. visų TUI į Lietuvos pramonę. Vidutinės TUI į finansinį tarpininkavimą buvo 2 kartus mažesnės ir jos sudarė 3651132 Lt. t.y. 15 proc. visų užsienio investicijų. Investicijos į didmeninę ir mažmeninę prekybą, buvo mažesnės už prieš tai paminėtas TUI 583584 Lt. Mažiausiai TUI pritraukusios ekonominės veiklos sritys buvo į kasybą ir karjerų eksploatavimą; žemės ūkį, medžioklę, miškininkystę ir žuvininkystę; plaušienos, popieriaus ir popieriaus gaminių gamybą; leidybą ir spausdinimą; viešbučius ir restoranus, transporto įrangos gamybą – atitinkamai po 1 proc. visų investuojamų TUI. Verta paminėti švietimo, sveikatos priežiūra ir socialinio darbo sritį, kuri vidutiniškai analizuojamu laikotarpiu pritraukė tik 40157 Lt, ir buvo mažiausiai populiarūs investuotojų tarpe.

Analizuojant 2009 m. duomenis, daugiausia investuota į apdirbamąją gamybą – 23,1 procento, nekilnojamojo turto, nuomos ir kitos verslo veiklos įmones – 16,5, finansinį tarpininkavimą – 16,4, transportą, sandėliavimą ir ryšius – 14,6, didmeninę ir mažmeninę prekybą – 13,7, elektros, dujų ir vandens tiekimą – 7,2 procento visų TUI. Per metus ypač padidėjo TUI į nekilnojamojo turto, nuomos ir kitos verslo veiklos, žemės ūkio, miškininkystes, žuvininkystes įmones, taip pat į viešbučių ir restoranų įmones.

Per 2009 metų sausio–gruodžio mėnesius, palyginti su 2008 m. tuo pačiu laikotarpiu, pramonės produkcijos gamyba Lietuvoje sumažėjo 14,6 procento, pašalinus darbo dienų įtaką – 14,4 procento. Kasybos ir karjerų eksploatavimo, apdirbamosios gamybos produkcija per tą patį laikotarpį sumažėjo 15,8 procento, pašalinus darbo dienų įtaką, – 15,6 procento. Apdirbamoji gamyba sumažėjo 15,6 procento, pašalinus darbo dienų įtaką, – 15,4 procento (Statistikos departamentas).

Apdirbamojoje gamyboje daugiausia investuota į naftos produktų ir chemijos gaminių gamybą – 3,15 mlrd. litų (42,2 proc. visų apdirbamosios gamybos investicijų), maisto produktų, gėrimų ir tabako gamybą – 1,58 mlrd. Lt. (21,2 proc.).

Maisto ir lengvosios pramonės įmonės, kurios visada Lietuvoje buvo prioritetinių šakų įmonės, pritraukė daugiausia užsienio investicijų. Didžioji dalis šių įmonių sukonzentruota penkiuose didžiausiuose Lietuvos miestuose; tai padidina šių miestų patrauklumą investicijoms (Butkus, 2004). Kai kurios lengvosios ir maisto pramonės įmonės įsikūrusios kituose Lietuvos miestuose ir gyvenvietėse. Tai pozityvus dalykas, nes leidžia tolygiau pasiskirstyti užsienio investicijoms Lietuvos teritorijoje. Tiesioginės užsienio investicijos priklauso nuo pramonės išsivystymo lygio apskrityse. Kuo didesnis pramoninis centras tuo didesnė tikimybė sulaukti investicijų.

Taip pat ryškėja tendencija, jog vis daugiau TUI pasaulio bendroves nukreipia ne į gamybą, o į paslaugas. Dar prieš dešimtmetį apie 60 proc. TUI srauto kasmet sudarydavo investicijos į gamybą, o likę 40 proc. – investicijos į paslaugas. Pastaraisiais metais šios proporcijos pakito paslaugų naudai. Daugiau TUI srauto jau registruojama į paslaugas nei gamybą, atitinkamai 60 ir 40 proc. (LEPA).

Lietuva seka pasaulinėmis tendencijomis ir bendroje TUI projektų struktūroje sulaukia vis daugiau investicinių projektų į paslaugas nei į gamybą. Tiesioginių užsienio investicijų stebėsenos sistemos „FDi Intelligence“ duomenimis, TUI projektų į gamybą ir verslo paslaugas skaičius Lietuvoje susilygino 2007 m., o 2008 m. projektų į paslaugas įgyvendinta pirmą kartą daugiau nei TUI gamybos projektų. Lietuvoje paslaugų projektų sukuriama vertė yra 2,5 karto didesne nei gamyboje. 2003-2009 m. vienai sukurtai darbo vietai Lietuvoje teko 4600 litų investicijų, o paslaugų projektuose 1 darbuotojui vidutiniškai teko 11700 litų (Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, 2009).

Pagal darbe pateiktą informaciją, galima daryti išvadą, kad Lietuvoje užsienio kapitalas su kiekvienais metais vis auga, čia jau kelis metus iš eilės daugiausia investuojama į apdirbamąją pramonę. Investuotojus labiausiai traukia sparčiausiai besivystančios veiklos rūšys - apdirbamoji pramonė, didmeninė ir mažmeninė prekyba, pašto ir nuotolinių ryšių paslaugos (pvz., telekomunikacijos), finansinio tarpininkavimo įmonės.

2.2.4. Tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymas pagal šalis investuotojas

Charakterizuojant užsienio kapitalo atėjimo procesą Lietuvoje, galima išskirti 3 TUI raidos etapus: iki 1991 m., nuo 1991 iki 1996 metų, ir po 1996 metų. Nuo 1990 metų pagrindiniai investuotojai, atėję į Lietuvą, buvo daugianacionalinės kompanijos, tokios kaip McDonalds, Philip Morris ir Coca Cola (žr. 8 priedas). Žemiau pateiktoje 2 lentelėje matyti stambiausi užsienio investuotojai.

2 lentelė

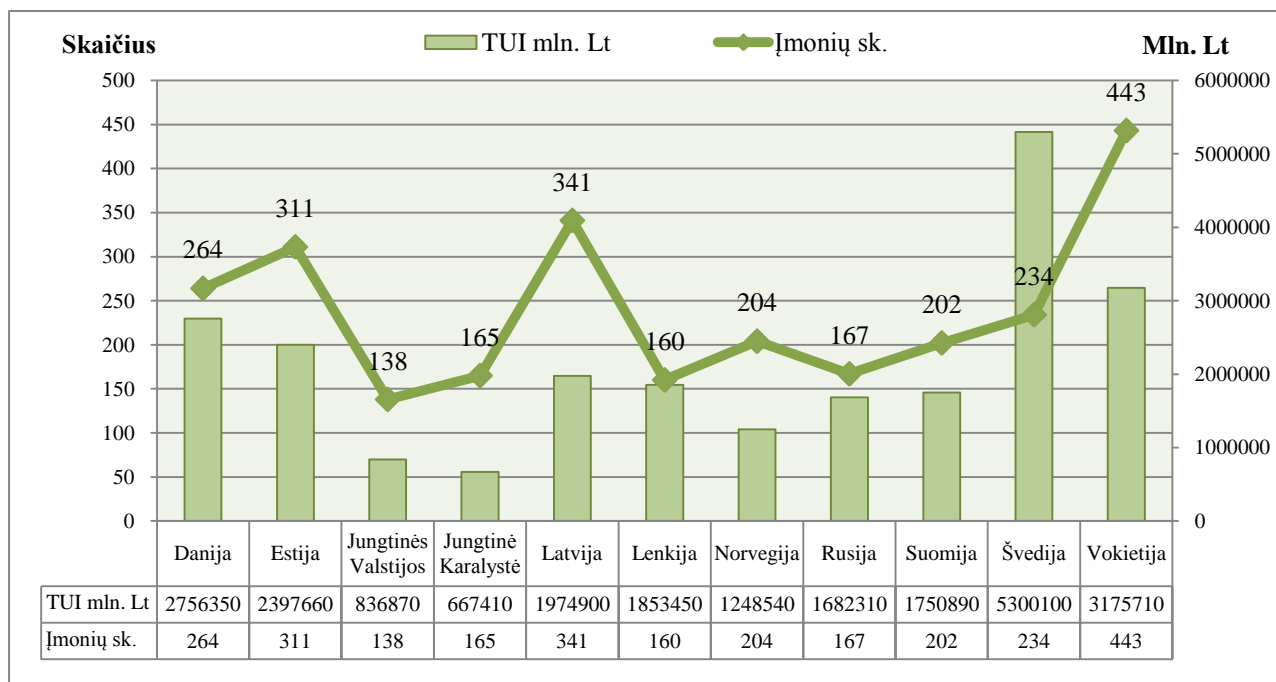
Stambiausi užsienio investuotojai Lietuvoje

INVESTUOTOJAS	ŠALIS	PAVADINIMAS	PRAMONĖS SEKTORIUS
Amber Teleholdings Consortium (Telia Sonera)	Švedija / Suomija	Lietuvos Telekomas	Telekomunikacijos
SEB-Skandinaviska Enskilda Banken AB	Švedija	Vilniaus Bankas	Bankai
TDC (Tele Danmark A/S)	Danija	Bitė GSM	Telekomunikacijos
PKN Orlen	Lenkija	Mažeikių Nafta	Naftos perdirbimo, Jūros terminalas
Statoil ASA	Norvegija	Lietuva Statoil	Naftos produktai
Philip Morris International	JAV	Philip Morris Lietuva	Tabako produkcija
Baltic Beverages Holding	Švedija/Suomija/ Danija	Švyturys - Utenos alus	Alaus
Swedbank A/S	Švedija	Swedbankas	Bankai

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis LEPA duomenimis

Jungtinių valstijų pramoniniai gigantai buvo tarp pirmųjų investuotojų, atėjusių į Lietuvą, šaliai atgavus nepriklausomybę. Po to sekė didelės Europos kompanijos, tokios kaip švedų/suomių koncernas Amber Teleholdingd Consortium (Lietuvos telekomas) - tarp Lietuvos įmonių, pritraukiančių užsienio kapitalą, pirmauja „TEO“. Taip pat telekomunikacijos srityje gerai žinomas investuotojas – danų kompanija TDC (Tele Danmark A/S), Lietuvoje žinoma kaip Bitė GSM. Verta paminėti danų alaus daryklą - Calsberg, bendra švedų/suomių/danų korporacija Baltic Beverage Holdings (Švyturys - Utenos alus), norvegų – Statoil ASA, lenkų kapitalo energetikos koncernas – PKN Orlen (Mažeikių nafta). Populiarios investicijos sudarančios nemažą bendrą TUI kiekį yra nukreiptos į bankų sektorių – dviejų švedijos investuotojų t.y. SEB – Skandinaviška Enskilda Banken AB (Vilniaus bankas) ir Swedbank A/S (Swedbankas). Verta paminėti ir kitus užsienio kapitalo investuotojus, kurie savo lėšas nukreipė į Lietuvą: Siemens, Philips, Motorola, IBM, Marzotto Group, Masterfoods/Mars, Kraft Jacobs Suchard, Lancaster Steel, Partek, Kemira, McDonald's, Yazaki, TeliaSonera, Wilhelm Becker ir k.t.

Remiantis Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenimis 2009 metais daugiausiai investavo šios šalys (žr. 15 pav.).

15 pav. Daugiausiai investavusios šalys Lietuvos Respublikoje 2009 metais.

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis LR statistikos departamento duomenimis

Kaip matyti pateiktame paveiksle į Lietuvą sėkmingiausiai sekasi pritraukti investicijas iš kaimyninių Skandinavijos šalių (Švedijos, Danijos, Suomijos), taip pat – Vokietijos, Rusijos. Šias tendencijas nulemia atstumas, panašus mentalitetas ir susiklosčiusios bendradarbiavimo tradicijos. Dešimties pagrindinių šalių investuotojų tarpe dauguma sudaro Baltijos jūros regiono šalys (LR Ūkio ministerija, 2009 gruodis).

Daugiausia yra investavę Švedijos investuotojai – 5,30 mlrd. Lt. (16,3 proc. visų TUI), Vokietijos – 3,17 mlrd. Lt (9,8 proc.), Danijos – 2,76 mlrd. Lt. (9,4 proc.), Estijos – 2,39 mlrd. Lt. (7,5 proc.), Nyderlandų – 2,04 mlrd. Lt. (6,3 proc.), Latvijos – 1,97 mlrd. Lt. (6,3 proc.). Kaip matyti pateiktame paveiksle nedaug nuo Latvijos atsilieka Lenkija, t.y. 121450 mln. Lt. bei Rusija. Lenkijos pirmavimą 2007 m. lėmė koncerno „PKN Orlen S. A.“ investicijos į AB „Mažeikių nafta“, tuo tarpu Rusijos investuotojams pardavus šios įmonės akcijas, prieš tai pirmavusi Rusija nusmuko į šeštąją vietą.

Tačiau pagal įmonių investuotojų skaičių šis išsidėstymas skiriasi: nuo 2003 metų iki 2009 metų Vokietijos įmonės investuotojos sudarė didžiausią skaičių, - 2009 metais t.y. 443 įmonės, net 341 įmonė – Latvijos investuotojai, ir 264 įmonės – Danijos ir 202 Suomijos investuotojai.

Per metus labiausiai padidėjo TUI iš Prancūzijos – beveik dvigubai, ir 2009 m. balandžio 1 d. sudarė 893 mln. litų. Nyderlandai TUI padidino 59 proc. iki 2,04 mlrd. litų, Švedija – 24,3 proc. iki 5,28 mlrd. litų. Taip pat pasižymėjo Belgija – lyginant su 2008 metais investicijos išaugo 45 proc. Per metus labiausiai sumažėjo TUI apimtys iš Lenkijos (-63,5 proc.), Rusijos (-46,2 proc.) ir Danijos (-29,3 proc.). Danijos ir Rusijos tiesioginių investicijų sumažėjimas turėjo įtakos apdirbamosios gamybos, elektros, dujų ir vandens bei finansinio tarpininkavimo veiklos įmonių tiesioginių užsienio investicijų apimties sumažėjimui (LEPA). 2007 metais daugiausia lėšų buvo investavę Lenkijos investuotojai - pirmavimą lėmė koncerno „PKN Orlen S.A.“ investicijos į AB „Mažeikių nafta“. Tiesioginės Lenkijos investicijos sumažėjo perskaičiavus AB „Mažeikių nafta“ akcinį kapitalą iš rinkos į nominaliąją kainą (Seb bankas, 2010).

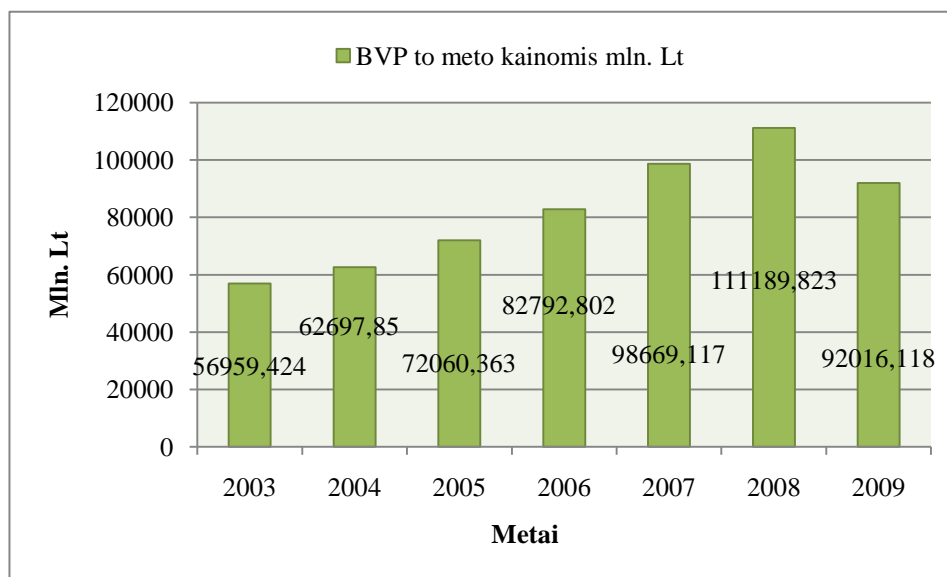
Daugiausiai projektų Lietuvoje 2009 m. vykdė finansinių paslaugų bendrovės (9 projektai), maisto, gėrimų ir tabako (4), informacinių technologijų, metalo ir tekstilės (po 3) įmonės. Aktyvios pernai buvo užsienio IT bendrovės. Užsienio klientų aptarnavimo centrą Vilniuje įsteigė JAV korporacija „Computer Science Corporation“, „Microsoft“ Kauno technologijos universitete atidarė savo inovacijų ir mokymo centrą. Per 2009 metus įgyvendinti šeši gamybiniai TUI projektai įvairiuose Lietuvos miestuose. Norvegijos „Stansefabriken“ Ukmergėje sukonzentravo metalo ir automobilių detalių gamybą, Ispanijos „Cie Automotive“ Marijampolėje pradėjo gaminti detales iš dalies elektra varomiems ir benzininiams automobiliams, Prancūzijos „Eurovia Lietuva“ Pavilnyje atidarė asfaltbetonio gamyklą. Apie savo planus taip pat paskelbė ir kitos bendrovės, tarp jų - Ispanijos - „Gruppo Sopena“, kuri Alytaus pramoniniame parke numato atidaryti aliuminio detalių gamyklą (Diena media Web, 2010).

Lietuvos ekonomikos plėtros agentūra daro kasmetinius tyrimus apie užsienio investavimo klimatą šalyje. 94% investuotojų teigė, jog investavimui rinktųsi Lietuvos rinką ir antrą kartą. Pagrindinės priežastys, kodėl įmonės nusprendė investuoti Lietuvoje, galime laikyti galimybių realizavimą bei kvalifikuotą ir konkurencingai įkainotą darbo jėgą. Kaip papildomus privalumus investuotojai įvardino politinį stabilumą, pervežimo išlaidas.

2.3. Tiesioginių užsienio investicijų ryšių su makroekonominiais rodikliais analizė ir įvertinimas

2.3.1. Tiesioginių užsienio investicijų ir BVP sąveika

Bendriausiu ekonomiką ir jos raidą apibūdinančiu rodikliu pripažįstamas bendrasis vidaus produktas. Jis apibrėžia šalies ekonomikos augimą, apibūdina gyvenimo lygį, taip pat yra naudojamas ūkio struktūrai vertinti. Bendriausia prasme BVP reiškia galutinio produkto, t. y. visų galutinių prekių ir paslaugų, pagamintų naudojant šalyje esančius gamybos veiksnius, piniginę vertę (Skominas, 2006). Šalis, didindama BVP apimtį kuria palankias gyvenimo sąlygas savo piliečiams. (Tvaronavičienė, Tvaronavičius, 2006). Žemiau esančiame paveiksle matyti BVP augimo pokyčiai Lietuvos Respublikoje 2003-2009 metų laikotarpiu (žr. 16 pav.).

16 pav. Bendras vidaus produktas Lietuvos Respublikoje 2003-2009 metais

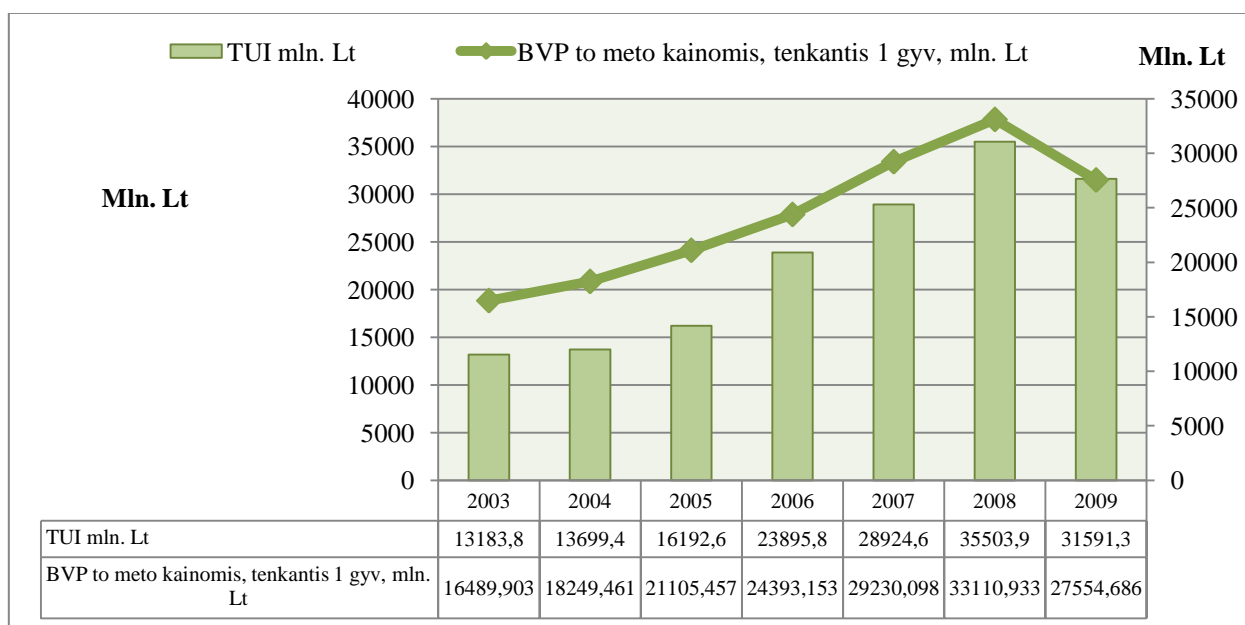
Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis LR statistikos departamento duomenimis

2003-2008 m. bendras vidaus produktas nuolat augo. Šalies bendrojo vidaus produkto augimą nulėmė:

- investicijų gausa;
- prekių ir paslaugų eksportas;
- narystė Europos Sąjungoje;
- efektyvus ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimas;
- Lietuvos eksportuotojams atsivėrusios rinkos dėl ekonominės integracijos į ES.

2003 m. BVP augo 9,4 proc., palyginti su 7,1 proc. 2002 m. LLRI duomenimis šalies ūkį veikė vidaus rinkos ir eksporto plėtra (Lietuvos laisvosios rinkos institutas, 2003). 2004 m. bendrasis vidaus produktas išaugo 10,1 proc., palyginti su 9,4 proc. augimu 2003 m. Augimą skatino vidaus rinkos plėtra, po įstojimo į ES pagerėjusios eksporto sąlygos ir narystės paskatinta specializacija daugelyje sričių (Kniukšta, 2005). 2005 metais BVP sudarė 72060,363 mln. Lt., lyginant su baziniais 2003 metais padidėjo 15100,939 mln. Lt. (27 proc.). Tačiau 2006 m. LLRI duomenimis buvo laikomi pesimistiškesni, kadangi BVP augo nei daugiau nei mažiau kaip 2005 metais, t.y. 14,9 proc., kadangi augo šešėlinės ekonomikos mastai, o mokesčių našta nelengvėjo; taip pat augo struktūrinis nedarbas ir kvalifikacijos trūkumas (Laisvoji rinka, 2006). Galima daryti išvadą, jog ekonomikos augimas buvo sulėtėjęs, nes šalyje nebuvo kuriami tolesnio ir ilgalaikio augimo pamatai. Ekonomikos nuosmukis 2009 metais, nulėmė bendro vidaus produkto pokyčius, ir šiais metais bendras vidaus produktas sumažėjo net 17,2 procentinio punkto lyginant su 2008 metų buvusiu teigiamu 12,7 procentiniu augimu.

Pasak V. Damašienės (2004), vertinant šalies išsivystymo lygį bei ekonominės plėtros tendencijas, vienas svarbiausių rodiklių yra BVP. Žemiau esančiame paveiksle stebima tiesioginių užsienio investicijų ir BVP kitimo dinamika Lietuvos Respublikoje 2003-2009 metų periodu (žr. 17 pav.).

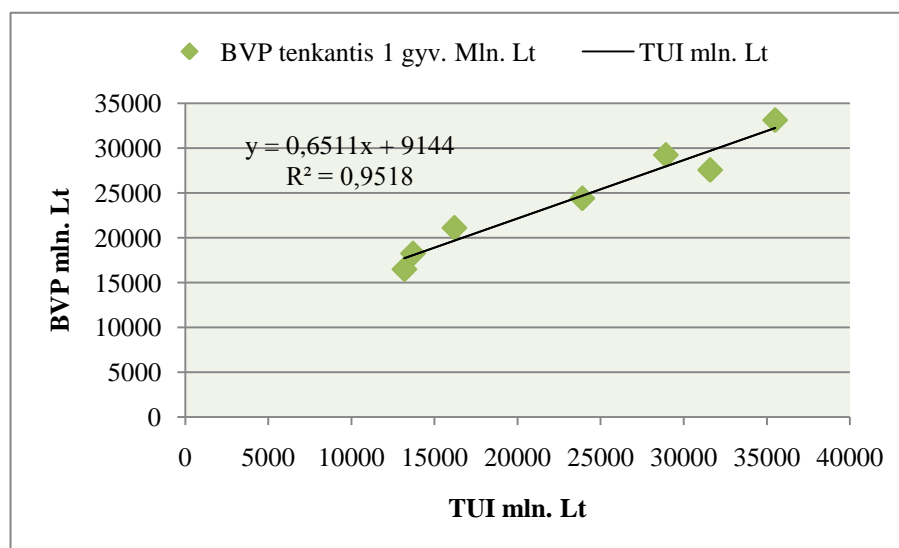
17 pav. TUI ir BVP/1 gyv. dinamika Lietuvos Respublikoje 2003-2009 metais

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis LR statistikos departamento duomenimis

17 paveiksle matyti, jog didėjant tiesioginėms užsienio investicijoms, bendras vidaus produktas tenkantis vienam gyventojui taip pat didėjo iki 2008 metų. Abiejų rodiklių sumažėjimas stebimas 2009 metais, kai pasaulinė ekonomikos ir finansų krizė neigiamai veikė Lietuvos ekonomiką, kuomet šalies bendrasis vidaus produktas tenkantis vienam gyventojui, lyginant su atitinkamu 2008 metų laikotarpiu, pirmąjį metų ketvirtį sumažėjo 15 proc., antrąjį - 16 procento. Iš viso per 2009

metus Lietuvos ekonomika, pirminiais vertinimais, pablogėjo 15 procentų, tačiau, atsižvelgiant į gerėjančią situaciją svarbiausiose Lietuvos eksporto rinkose tikimasi, kad Lietuvos BVP 2010 m. augs 0,5 procento, o 2011 m. – apie 3,4 proc.

Siekiant pagrįsti prielaidą, jog tiesioginės užsienio investicijos turi įtakos BVP apimtims darbe atlikta koreliacinė regresinė analizė (žr. 18 pav.).

18 pav. Ryšys tarp TUI ir BVP/1 gyv. Lietuvos Respublikoje

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis LR statistikos departamento duomenimis

Skaičiavimams atlikti naudojama formulė:

$$r = \frac{\overline{x_1 y_i} - \overline{x_1} \times \overline{y_i}}{\sigma_{x_1} \times \sigma_{y_i}} \quad (\text{žr. 9 priedas})$$

Skaičiavimų rezultatai pateikti 3 lentelėje.

3 lentelė

TUI ir BVP ryšio rodikliai

Rodikliai	Koreliacijos koeficientas (r)	Determinacijos koeficientas (R^2)	Regresijos lygtis	Regresijos koeficientas
TUI ir BVP	0,975587	0,951770	$y = 0,651x + 9144$	0,651

Analizuojant gautus koreliacinės analizės rezultatus, nustatytas labai stiprus tiesioginis ryšys tarp TUI ir BVP. Daugelio šalių mokslininkai vertina šių rodiklių priklausomybę, nors kai kuriuose darbuose minima, jog vienareikšmiškai šio ryšio vertinti negalima, nes ne tik tiesioginės užsienio investicijos veikia bendrąjį vidaus produktą, bet ir paties bendrojo vidaus produkto apimtis lemia tiesioginių užsienio investicijų dydį, nes ji rodo rinkos perkamąją galią (Ruplienė, Garšvienė, 2008). Vertinant TUI ir BVP tarpusavio priklausomybę galima teigti, kad tarp šių veiksnių egzistuoja stipri

tiesioginė priklausomybė ($r = 0,9755$), todėl daroma prielaida, jog augant TUI BVP taip pat turėtų augti. Vertinant koreliacinę priklausomybę vien pagal koreliacijos koeficiento dydį negalima daryti išvados, kad tarp dviejų atsitiktinių dydžių egzistuoja stochastinis ryšys. Nustatytiems ryšiams patvirtinti įvertinamas pastarųjų reikšmingumas. Reikšmingumo sprendimui priimti naudojama imties statistika t , kuri apskaičiuojama pagal formulę:

$$t = \left| r \sqrt{\frac{n-2}{1-r^2}} \right| \quad (\text{žr. 9 priedas})$$

Vertinant koreliacijos koeficiento reikšmingumą apskaičiuotoji t reikšmė lyginama su kritine t_{kr} . reikšme (žr. 10 priedas). Kritinė Stjudento t kriterijaus reikšmė surandama naudojant Stjudento skirstinio $t(\alpha;v)$ lentelę. Analizuojamu atveju t kriterijaus reikšmė yra $t = 9,9332$, o kritinė t kriterijaus reikšmė:

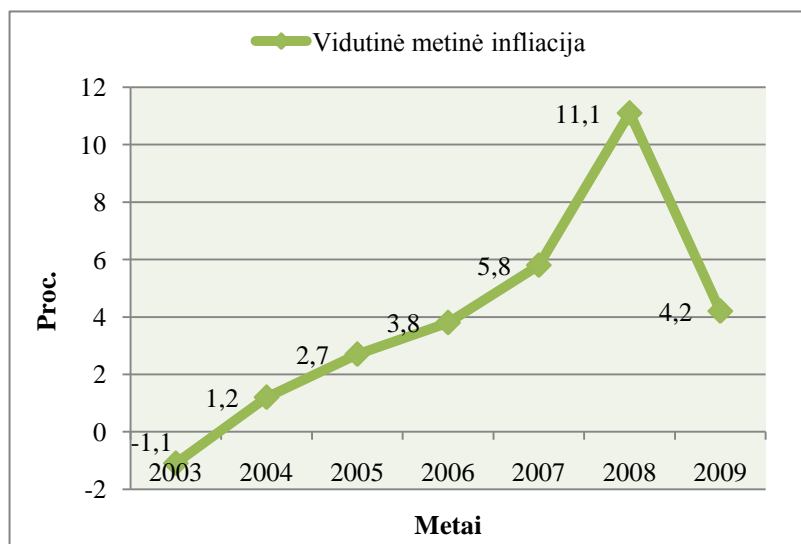
$$t_{0,1;5} = 2,0150$$

Koreliacijos koeficiento reikšmingumui patvirtinti turi būti tenkinama sąlyga: $t_f > t_k$. Nustatytos imties statistikos t reikšmė viršija kritinę reikšmę. Analizuojamu atveju $t = 9,9332 > t_{0,1;5}^{kr} = 2,0150$, todėl galima tvirtinti, kad nustatytas ryšys tarp TUI ir BVP yra reikšmingas. Visa tai leidžia pagrįsti prielaidą, jog BVP augimas šalyje sudaro palankias sąlygas tiesioginių užsienio investicijų srautams į Lietuvą.

2.3.2. Tiesioginių užsienio investicijų ir infliacijos sąveika

Vienas iš makroekonominių rodiklių, padedančių identifikuoti šalies ekonominę būklę – infliacijos lygis. Bendriausia prasme infliacija yra ilgalaikis piniginių vienetų perkamosios galios mažėjimo procesas (Samuelson, Nordhaus, 1999). Infliacijos rodiklio pokyčiai svarbūs šalies ekonomikai, potencialiems investuotojams, kadangi destabilizuoja ekonomiką, apsunkina ateities perspektyvų numatymą, rinkos dalyvių skatina elgtis neracionaliai. Žemiau paveiksle analizuojamas infliacijos pokytis 2003-2009 metais (žr. 19 pav.).

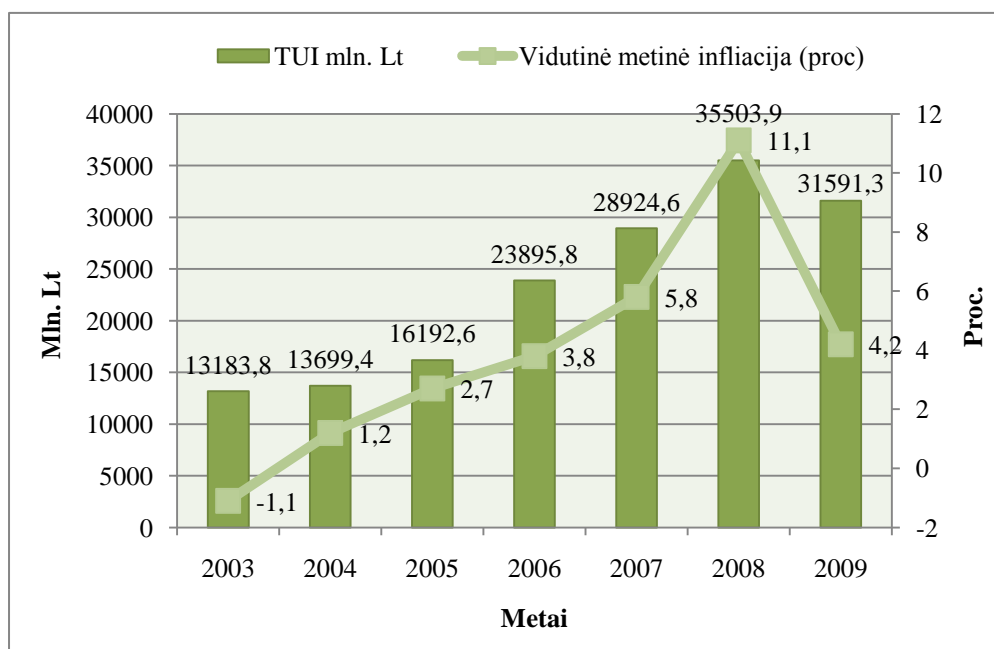
19 pav. Infliacija Lietuvos Respublikoje 2003-2009 metais

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis LR statistikos departamento duomenimis

Kaip matyti iš paveikslo, infliacija Lietuvoje didėjo nuo 2004 iki 2008 metų. 2009 metais infliacijos lygis 6,9 procentiniais punktais buvo mažesnis lyginant su 2008 metais. Anot Lietuvos banko, infliacijos lygis kito įtakojamas bendrų kainų mažėjimo dėl kritusios degalų kainos ir lėtesnio maisto produktų kainų didėjimo. 2009 metais vienas iš pagrindinių mažesnės infliacijos veiksnių - sumažėjęs vidaus paklausos ir darbo sąnaudų spaudimas (Lietuvos bankas, 2008). Prie infliacijos pokyčio 2009 metais prisidėjo 21 proc. padidėjęs pridėtinės vertės mokesčio tarifas ir nuo rugšėjo 1 d. padidėjęs akcizas cigaretėms. 2008 m. pasaulio rinkose prasidėjęs pagrindinių žemės ūkio produktų kainų mažėjimas turėjo reikšmės prisidedant prie lėtesnio kainų augimo Lietuvoje 2009 metais (Lietuvos banko valdyba, 2009). 2007 metus lyginant su 2006 metais infliacija padidėjo nuo 3,8 iki 5,8 procentinio punkto. Tokį infliacijos padidėjimą taip pat nulėmė naftos ir jos produktų kainų didėjimas, didėjantis darbo užmokestis, labai žemas nedarbo lygis ir spartaus skolinimosi augimo vidaus paklausa. Remiantis Lietuvai parengta Europos komisijos konvergencijos ataskaitos medžiaga (2006), 2004 m. antroje pusėje infliacijos lygis tapo teigiamu dėl keleto veiksnių: išlaidų darbo užmokesčiui padidėjimo, smarkaus neperdirbto maisto kainų augimo, kuris iš dalies susijęs su kainų arbitražu, nes narystė ES sukūrė sąlygas maisto kainų konvergencijai, netiesioginių mokesčių ir administruojamų kainų padidėjimo ir aukštesnių energijos kainų poveikio. Infliacijos augimą 2005 m. galima paaiškinti išoriniais veiksniais, pavyzdžiui, išaugusiomis energijos kainomis, maisto, transporto ir tam tikrų paslaugų, pavyzdžiui, viešojo maitinimo, srityse, kainomis (Europos Bendrijų komisija, 2006).

Anot Lietuvos laisvosios rinkos instituto eksperto Žilvino Šilėno (2008), infliacijos dydis iliustruoja ekonomikos stabilumą ir augimo tvarumą. 20 paveiksle analizuojama tiesioginių užsienio

investicijų ir vidutinės metinės infliacijos dinamika Lietuvos Respublikoje 2003-2009 metais (žr. 20 pav.).

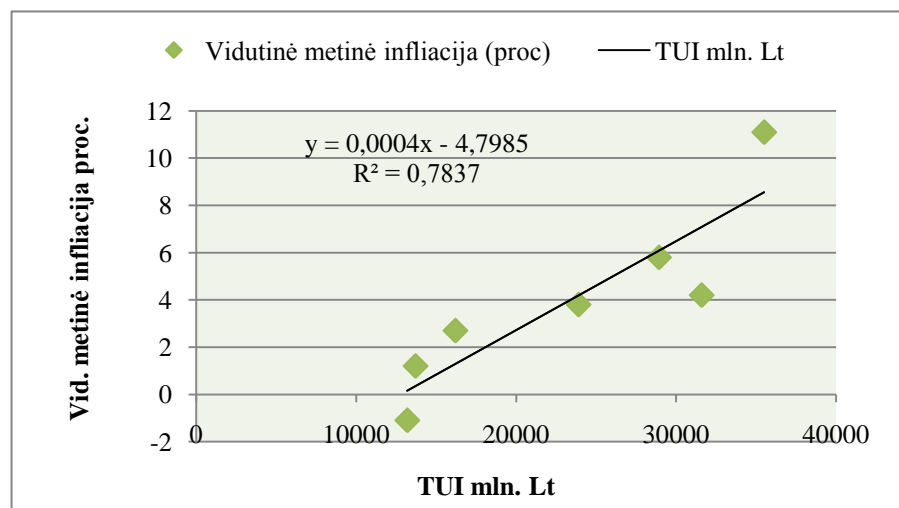

20 pav. TUI ir infliacijos dinamika Lietuvos Respublikoje 2003-2009 metais

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis LR statistikos departamento duomenimis

Paveiksle pateiktos tiesioginių užsienio investicijų ir infliacijos lygio kitimas 2003-2009 metais. Infliacijos lygis didėjo lygiagrečiai tiesioginėms užsienio investicijoms. Daugiausia buvo investuojama 2008 metais (35503,9 mln. Lt), infliacijos lygis taip pat buvo aukščiausias tais pačiais metais ir sudarė 11,1 proc. kuris lyginant su baziniais 2003 metais pakito 10 proc. nuo -1,1 iki 11,1 proc. Tuo tarpu 2009 metais tiesioginių užsienio investicijų srautas į Lietuvą lyginant su 2008 m sumažėjo 6,9 procentinio punkto. Sumažėjimui įtakos turėjo įmonių akcijų kainų kritimas ir reinvesticijų sumažėjimas, nors tiesioginės užsienio investicijos į akcinį kapitalą ir kitą kapitalą padidėjo (Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, 2009). Infliacijos lygio mažėjimui 2009 metais, remiantis statistikos departamento duomenimis, įtakos turėjo 21,7 procento pabrangę alkoholiniai gėrimai ir tabako gaminiai, 10,5 procento – transporto grupės, 14,4 – sveikatos priežiūros grupės prekės ir paslaugos ir 4,4 procento atpigę maisto produktai ir nealkoholiniai gėrimai, 5,6 – būsto, vandens, elektros, dujų ir kito kuro grupės prekės ir paslaugos, 8,3 procento – drabužiai ir avalynė (LR statistikos departamentas).

Siekiant įvertinti kiekybinį ryšį tarp tiesioginių užsienio investicijų ir infliacijos lygio buvo atlikta koreliacinė – regresinė analizė (žr. 21 pav.).

21 pav. Ryšys tarp TUI ir infliacijos lygio Lietuvos Respublikoje

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis LR statistikos departamento duomenimis

Skaičiavimams atlikti naudojama formulė:

$$r = \frac{\overline{x_1 y_i} - \overline{x_1} \times \overline{y_i}}{\sigma_{x_1} \times \sigma_{y_i}} \quad (\text{žr. 9 priedas})$$

Skaičiavimų rezultatai pateikti 4 lentelėje.

4 lentelė

TUI ir infliacijos ryšio rodikliai

Rodikliai	Koreliacijos koeficientas (r)	Determinacijos koeficientas (R^2)	Regresijos lygtis	Regresijos koeficientas
TUI ir infliacijos lygis	0,885259	0,783683	$y = 0,00037x - 4,798$	0,00037

Apskaičiavus koreliacijos koeficientą, kuris lygus (r) 0,8852, matyti, jog ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir infliacijos lygio analizuojamu laikotarpiu yra stiprus. Atlikus regresinę analizę galima teigti, jog TUI padidėjus 1 mln. litų, infliacijos lygis padidėtų 0,000376 proc. Determinuotumas parodo ar nepriklausomo kintamojo (šiuo atveju nepriklausomas kintamasis yra tiesioginės užsienio investicijos), svyravimai didžia dalimi lemia priklausomo kintamojo (analizuojamame grafike priklausomas kintamasis yra infliacijos lygis), svyravimus. Apskaičiuotas determinacijos koeficientas rodo, jog tiesioginės užsienio investicijos 78,3 proc. įtakoja infliacijos lygį. Vertinant koreliacinę priklausomybę vien pagal koreliacijos koeficiento dydį negalima daryti išvados, kad tarp dviejų atsitiktinių dydžių egzistuoja stochastinis ryšys. Nustatytiems ryšiams patvirtinti įvertinamas pastarųjų reikšmingumas. Reikšmingumo sprendimui priimti naudojama imties statistika t , kuri apskaičiuojama pagal formulę:

$$t = \left| r \sqrt{\frac{n-2}{1-r^2}} \right| \quad (\text{žr. 9 priedas})$$

Vertinant koreliacijos koeficiento reikšmingumą apskaičiuotoji t reikšmė lyginama su kritine t_{kr} . reikšme (žr. 10 priedas). Kritinė Stjudento t kriterijaus reikšmė surandama naudojant Stjudento skirstinio $t(\alpha;v)$ lentelę. Analizuojamu atveju t kriterijaus reikšmė yra $t = 4,2550$, o kritinė t kriterijaus reikšmė:

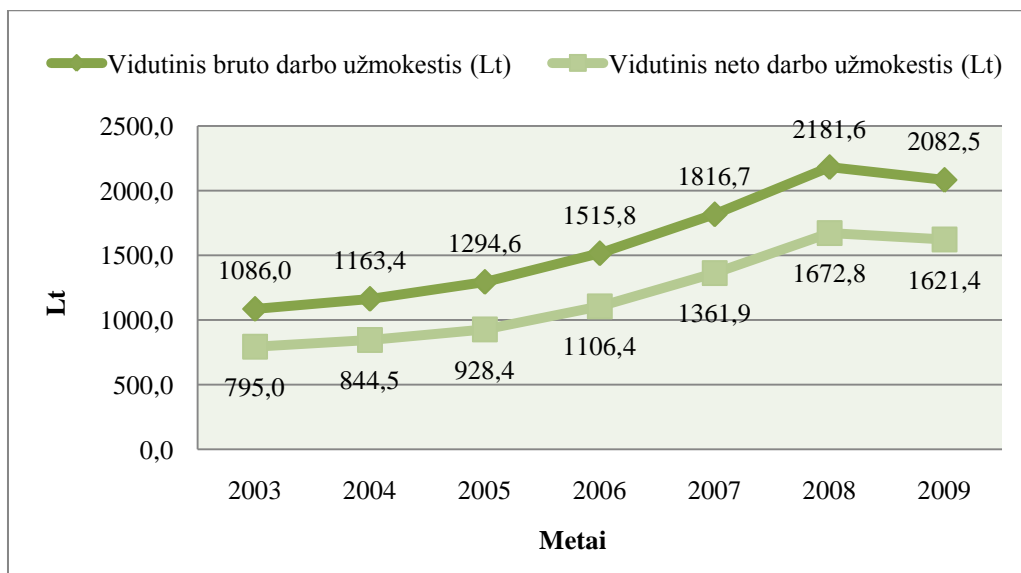
$$t_{0,1;5} = 2,0150$$

Koreliacijos koeficiento reikšmingumui patvirtinti turi būti tenkinama sąlyga: $t_f > t_k$. Nustatytos imties statistikos t reikšmės viršija kritinę reikšmę. Analizuojamu atveju $t = 4,2550 > t_{0,1;5}^{kr} = 2,0150$, todėl galima tvirtinti, kad nustatytas ryšys tarp TUI ir infliacijos lygio yra reikšmingas. Visa tai leidžia pagrįsti prielaidą, jog TUI augimas šalyje daro įtaką infliacijos augimui. Tačiau anot finansų analitikų Lietuvos rinkoje priežastinio ryšio tarp infliacijos ir tiesioginių užsienio investicijų nėra (Verslo savaitė.lt, 2008).

2.3.3. Tiesioginių užsienio investicijų poveikis darbo rinkos rodikliams

2.3.3.1. Tiesioginių užsienio investicijų ir darbo užmokesčio sąveika

Kitas svarbus makroekonominis rodiklis – darbo užmokestis. Labai dažnai pagrindinis gamybos veiksnys būna darbo jėga. Vartojimas priklauso nuo turimų pinigų kiekio, kuo mažiau pinigų asmuo turi tuo mažesnės yra jo išlaidos. Darbo užmokesčio dydis, reguliuoja ir našumo (produktyvumo) lygį. Žemiau pateiktame paveiksle analizuojamas vidutinis bruto ir neto darbo užmokestis Lietuvoje 2003-2009 metais. (žr. 22 pav.).

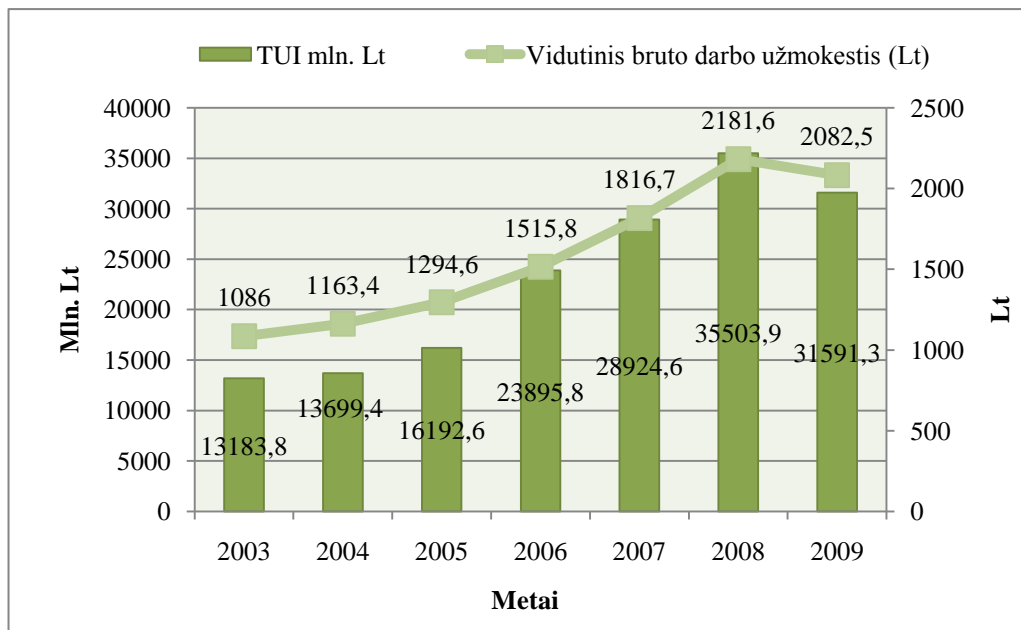

22 pav. Vidutinis mėnesio bruto ir neto darbo užmokestis Lietuvos Respublikoje 2003-2009 metais

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis LR statistikos departamento duomenimis

Per analizuojamą 2003-2009 metų laikotarpį, vidutinis mėnesinis darbo užmokestis iki 2008 metų didėjo. Kaip matyti iš pateiktų analizuojamų rodiklių pokyčių, juos lyginant su baziniais metais (2003) bruto darbo užmokestis iki 2008 m. padidėjo 1095,60 Lt ir tai sudaro 100,88 proc. Spartų atlyginimo didėjimą 2008 metais lėmė šešėlinės ekonomikos traukimas – Hansabanko“ analitikės Linos Vrubliauskienės teigimu: „atlyginimai vis dažniau sumokami ne „vokeliuose“, o oficialiai“ (Vrubliauskienė, 2008). 2008 metų atlyginimo augimui įtakos taip pat turėjo keletas kitų veiksnių: iki 800 litų padidinta minimali alga; nuo 27 proc. iki 24 proc. sumažintas gyventojų pajamų mokesčio tarifas; pajamų legalizavimo efektas; oficialus bazinis dydis, nuo kurio skaičiuojamas darbo užmokestis valdžios sektoriuje; premijos darbuotojams, kurios, buvo išmokėtos metų pradžioje už praėjusius, ekonomiškai sėkmingus metus. Pagal ekonomikos teoriją (Davulis, 2003), darbo užmokesčio augimas turi atitikti darbo našumo augimo tempus, tačiau remiantis LR statistikos departamentu 2007 m. pastarasis buvo tik 4,5 proc. Toks darbo našumas Lietuvoje nesiekė nei pusės ES-15 lygio. Bruto darbo užmokestis mažėjo 2009 m., pasiekė -4,5 proc. ribą (nuo 2082,5 Lt. Iki 2181,6 Lt.), tai lėmė darbo mastų mažėjimas, nereguliarių išmokų mažėjimas, nuo rugpjūčio 1 d. sumažintas valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų ir valstybės tarnautojų pareiginėms algoms apskaičiuoti taikomas bazinis dydis (nuo 475 iki 450 litų) ir priedai už kvalifikacinę klasę, nuo rugsėjo 1 d. sumažinta bazinė mėnesinė alga (nuo 128 iki 122 litų), sumažinti priedai ir priemokos biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojams.

Išanalizavus bruto ir neto darbo užmokesčio kitimo tendencijas, toliau paveiksle matoma tiesioginių užsienio investicijų ir bruto darbo užmokesčio dinamika Lietuvoje 2003-2009 metais (žr. 23 pav.).

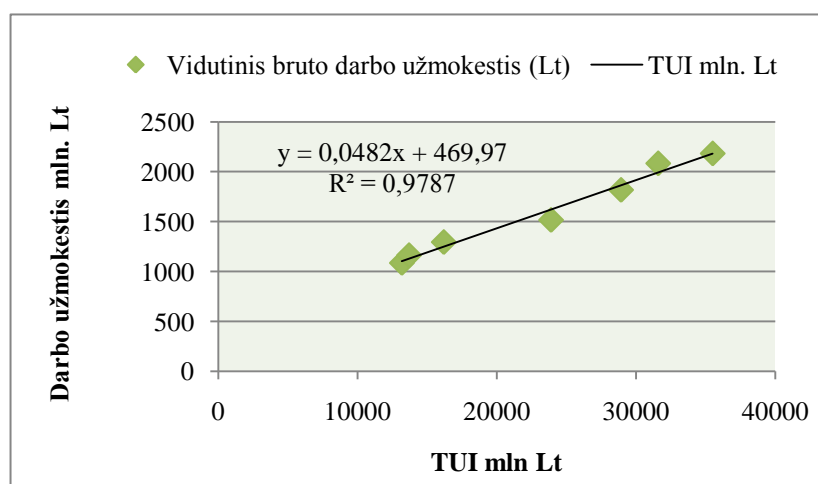

23 pav. TUI ir bruto darbo užmokesčio dinamika Lietuvos Respublikoje 2003-2009 metais

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis LR statistikos departamento duomenimis

23 paveiksle matyti, kad darbo užmokestis ir tiesioginės užsienio investicijos augo iki 2008 metų. Lyginant 2008 m. su baziniais 2003 m. tiesioginių užsienio investicijų įplaukos padidėjo 2,7 karto nuo 13183,8 mln. Lt, iki 35503,9 mln. Lt. Tuo tarpu vidutinis bruto darbo užmokestis padidėjo 100,9 proc. nuo 1086,0 Lt iki 2181,6 Lt. Didžiausias tiesioginių užsienio investicijų pokytis stebimas nuo 2005-2006 m. - sudaro 47,57 proc. (nuo 2493,2 mln. Lt iki 7703,2 mln. Lt), tuo tarpu kitais metais investicijų pokyčiai nežymūs – mažiau nei 23 proc. Didžiausias darbo užmokesčio pokytis matomas nuo 2008-2009 metų, kai darbo užmokestis sumažėjo 24,6 proc. nuo 2181,6 Lt. Iki 2082,5 Lt.

Kaip matyti iš aukščiau pateikto paveikslo, tiesioginėms užsienio investicijoms didėjant didėjo ir darbo užmokesčio tempai, tačiau, būtina įvertinti kiekybinį ryšį tarp šių rodiklių (žr. 24 pav.).

24 pav. Ryšys tarp TUI ir darbo užmokesčio Lietuvos Respublikoje

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis statistikos departamentu

Skaičiuojant koreliacinę-regresinę analizę naudojama formulė:

$$r = \frac{\overline{x_1 y_i} - \overline{x_1} \times \overline{y_i}}{\sigma_{x_1} \times \sigma_{y_i}} \quad (\text{žr. 9 priedas})$$

Skaičiavimų rezultatai pateikti 5 lentelėje.

5 lentelė

TUI ir vidutinio darbo užmokesčio ryšio rodikliai

Rodikliai	Koreliacijos koeficientas (r)	Determinacijos koeficientas (R^2)	Regresijos lygtis	Regresijos koeficientas
TUI ir vidutinis darbo užmokestis	0,989298	0,978712	$y = 0,048x - 469,9$	0,048

Vertinant TUI ir darbo užmokesčio tarpusavio priklausomybę galima teigti, kad tarp šių veiksnių egzistuoja labai stipri tiesioginė priklausomybė ($r = 0,9892$), todėl daroma prielaida, jog augant TUI darbo užmokestis taip pat turėtų augti. Regresijos lygties parametras a_0 lygus 0,048 ir tai parodo, jog tiesioginėms užsienio investicijoms padidėjus 1 mln. litų bruto darbo užmokestis padidėtų 0,048 mln. litų. Tai paaiškinama tuo, jog tiesioginės užsienio investicijos sietinos su pasenusių technologijų atnaujinimu ar naujų įdiegimu, naujų darbo vietų kūrimu ar investicijomis į žmogiškąjį kapitalą, gaminamų produktų ar teikiamų paslaugų konkurencingumu rinkoje. Kad tarp dviejų atsitiktinių dydžių egzistuoja stochastinis ryšys būtina įvertinti pastarųjų reikšmingumą. Reikšmingumo sprendimui priimti naudojama imties statistika t , kuri apskaičiuojama pagal formulę:

$$t = \left| r \sqrt{\frac{n-2}{1-r^2}} \right| \quad (\text{žr. 9 priedas})$$

Vertinant koreliacijos koeficiento reikšmingumą apskaičiuotoji t reikšmė lyginama su kritine t_{kr} . reikšme (10 priedas). Kritinė Stjudento t kriterijaus reikšmė surandama naudojantis Stjudento skirstinio $t(\alpha;v)$ lentelę. Analizuojamu atveju t kriterijaus reikšmė yra $t = 15,1610$, o kritinė t kriterijaus reikšmė:

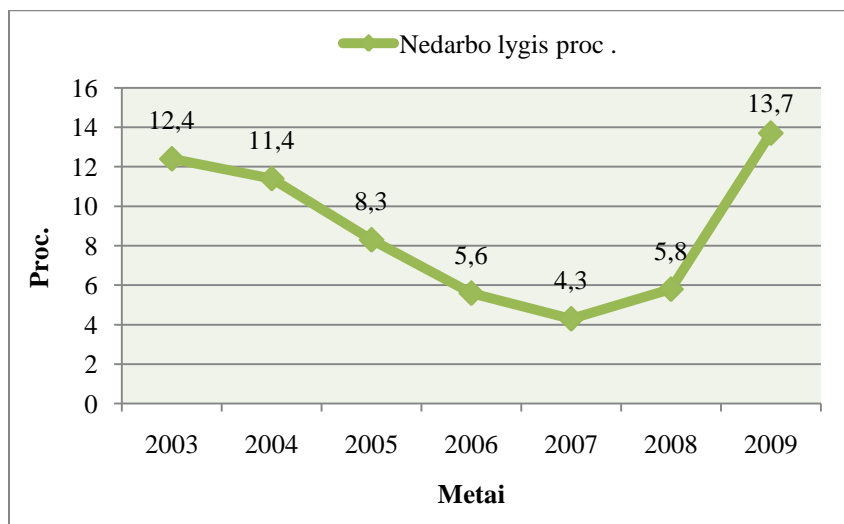
$$t_{0,1;5} = 2,0150$$

Koreliacijos koeficiento reikšmingumui patvirtinti turi būti tenkinama sąlyga: $t_f > t_k$. Nustatytos imties statistikos t reikšmė viršija kritinę reikšmę. Analizuojamu atveju $t = 15,1610 > t_{0,1;5}^{kr} = 2,0150$, todėl galima tvirtinti, kad nustatytas ryšys tarp TUI ir darbo užmokesčio yra reikšmingas. Visa tai leidžia pagrįsti prielaidą, jog TUI augimas šalyje daro pastebimą įtaką darbo užmokesčiui.

2.3.3.2. Tiesioginių užsienio investicijų ir nedarbo lygio sąveika

Vienas iš rodiklių atskleidžiantis ekonominės plėtros tendencijas yra nedarbo lygis. Nedarbo lygis šalyje tiesiogiai priklauso nuo ekonominės situacijos, nuo sukuriamų ir panaikinamų darbo vietų skaičiaus (Lietuvos laisvosios rinkos institutas, 2009). Visų šalių ekonominę raidą įtakoja užsienio investicijos. Besivystančiose šalyse, kur žemas darbo našumas, atsilikusios gamybos technologijos ir technika, užsienio kapitalas, investuojamas į gamybos priemones, gali sudaryti galimybes pagreitinti šalies ekonominį augimą. Investicijų valdymo departamento vadovo teigimu (Milieška), kai nedarbo lygis pasiekia aukščiausią tašką, akcijų rinkose būna vienas iš geresnių investavimo momentų. Nedarbo lygio kitimo tendencijos Lietuvoje pavaizduotos paveiksle (žr. 25 pav.).

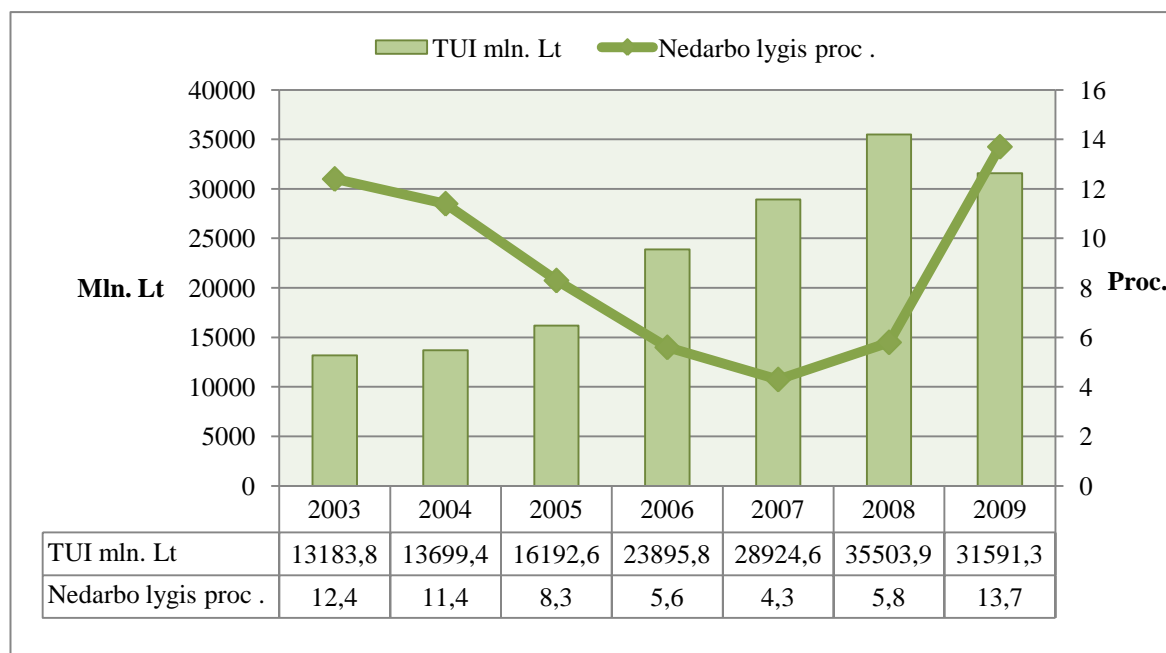
25 pav. Nedarbo lygis Lietuvos Respublikoje 2003-2009 metais

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis LR statistikos departamento duomenimis

Išpaveikslo matyti, kad nedarbo lygis mažėjo nuo 2003-2007 m. Pradžioje nedarbo lygis sudarė 12,4 proc., 2007 m. sumažėjo iki 4,3 proc. Nuo 2008 metų pabaigos stebimas labai ženklus nedarbo lygio šalyje augimas. Lietuvos laisvosios rinkos instituto ekspertų duomenimis, didžiausia nedarbo 2009 m. priežastis - bloga ekonominė padėtis. Jų vertinimu, nepalanki ekonominė padėtis lėmė 65 proc. bedarbystės (Lietuvos laisvosios rinkos institutas, 2010), 2009 m. birželio 30 d. Lietuvos darbo biržos duomenimis bedarbių dalis nuo darbingo amžiaus gyventojų sudarė 9,3 proc. ir, palyginus su 2008 m. atitinkamu laikotarpiu, padidėjo 6,2 proc. punkto. Pagal šį rodiklį sugrįžtama į 2003 metų lygį, kai nedarbo lygis buvo 12,4 proc. Darbo biržos duomenimis, 2008 m. laikotarpiu, daugiausia asmenų buvo atleista iš pramonės įmonių (35 tūkst.) ir statybos sektoriaus (29 tūkst.). 2009 metais neigiamą įtaką darbo rinkai turėjo besitęsiantis ekonomikos nuosmukis, įmonių bankrotai (Lietuvos darbo birža, 2009). Statistikos departamento duomenimis, dėl darbuotojų mažinimo statybose ir pramonės įmonėse ypač išaugo vyrų nedarbo lygis, kuris pirmąjį 2009 metų ketvirtį buvo 14,6 proc., o pirmąjį 2008 m. ketvirtį - 4,6 proc., arba 3 kartus mažesnis. Moterų nedarbo lygis pirmąjį 2009 metų ketvirtį buvo 9,2 proc., arba 1,8 karto didesnis nei prieš metus. Gyventojų užimtumo tyrimas parodė, kad bedarbių skaičius pirmąjį 2009 m. ketvirtį išaugo iki 194 tūkst. ir pasiekė 2004 metų lygį (Lietuvos Respublikos statistikos departamentas, 2009).

Analizuojant tiesioginių užsienio investicijų įtaką nedarbo lygiui, svarbu įvertinti, koku tikslu investuojama. Jei investuojama siekiant sukurti naujas darbo vietas, tai investicijos nedarbo lygį įtakos teigiami. Investicijos, kurios diegiamos su efektyviomis technologijomis, kurioms nereikalinga gausi darbo jėga, nedarbo lygį įtakos neigiamai. Nedarbas mažina žmonių pajamas, smukdo šalies ekonomiką, blogina valstybės finansų padėtį, sukelia psichologinių ir socialinių

problemų. Taigi svarbu išanalizuoti, kokia yra tiesioginių užsienio investicijų ir nedarbo lygio dinamika Lietuvoje 2003-2009 metais (žr. 26 pav.).

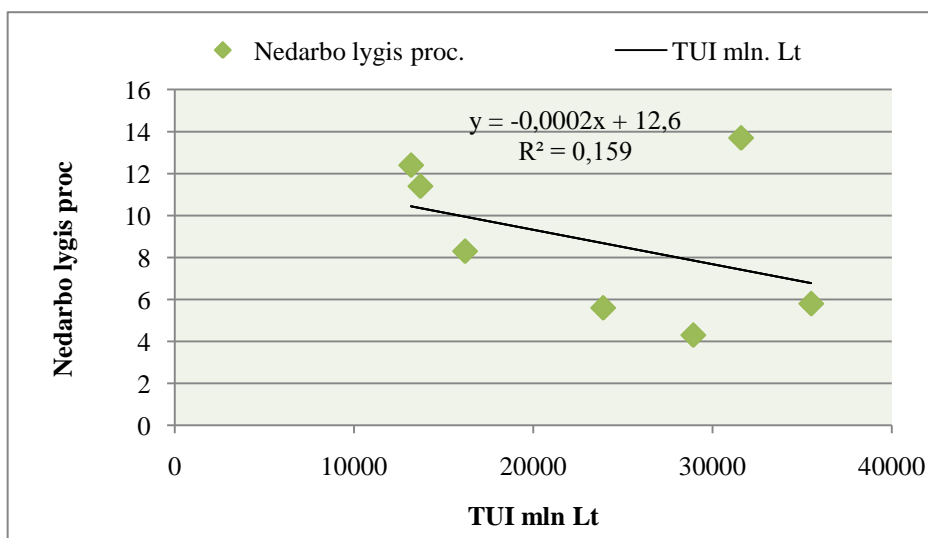

26 pav. TUI ir nedarbo lygio dinamika Lietuvos Respublikoje 2003-2009 m.

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis LR statistikos departamento duomenimis

Iš paveikslu matyti tiesioginių užsienio investicijų ir nedarbo lygio kitimo tendencijos. Tiesioginės užsienio investicijos iki 2008 metų nuolat didėjo, tuo tarpu nedarbo lygis buvo permainingas. Tarp šių dviejų rodiklių egzistavo atvirkštinė priklausomybė, t.y. 2003-2007 metų periodu TUI augo, o infliacijos lygis mažėjo. Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje 2003 m. sudarė 13183,8 mln. Lt, o 2008 metais jos siekė 35503,9 mln. Lt. Per minėtą laikotarpį jos padidėjo iki 63 proc. Nedarbo lygis didėjo nuo 2008-2009 metų ir 2009 metais pasiekė 13,7 proc. lygį. Tokio aukšto nedarbo lygio nebuvo per 2003-2008 metų laikotarpį. Mažiausias nedarbo lygis buvo 2007 metais, kuris sudarė 4,3 proc.

26 paveiksle matomas bendras tiesioginių užsienio investicijų ir nedarbo lygio rodiklių pokytis, tačiau siekiant įvertinti TUI įtaką nedarbo lygiui buvo atlikta koreliacinė regresinė analizė (žr. 27 pav.).

27 pav. Ryšys tarp TUI ir Nedarbo lygio Lietuvoje

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis LR statistikos departamento duomenimis

Skaičiavimams atlikti naudojama formulė:

$$r = \frac{\overline{x_1 y_i} - \overline{x_1} \times \overline{y_i}}{\sigma_{x_1} \times \sigma_{y_i}} \quad (\text{žr. 9 priedas})$$

Skaičiavimų rezultatai pateikti 6 lentelėje.

6 lentelė

TUI ir nedarbo lygio ryšio rodikliai

Rodikliai	Koreliacijos koeficientas (r)	Determinacijos koeficientas (R^2)	Regresijos lygtis	Regresijos koeficientas
TUI ir nedarbo lygis	-0,398760	0,159009	$y = -0,00016x + 12,6$	-0,00016

Vertinant TUI ir nedarbo lygio tarpusavio priklausomybę galima teigti, kad tarp šių veiksnių egzistuoja vidutinio stiprumo atvirkštinė priklausomybė ($r = -0,3987$), todėl daroma prielaida, jog TUI pokyčiai mažai įtakoja nedarbo lygį šalyje. Tačiau vertinant koreliacinę priklausomybę vien pagal koreliacijos koeficiento dydį negalima daryti išvados, kad tarp dviejų atsitiktinių dydžių egzistuoja ar neegzistuoja stochastinis ryšys. Nustatytiems ryšiams patvirtinti įvertinamas pastarųjų reikšmingumas. Reikšmingumo sprendimui priimti naudojama imties statistika t , kuri apskaičiuojama pagal formulę:

$$t = \left| r \sqrt{\frac{n-2}{1-r^2}} \right| \quad (\text{žr. 9 priedas})$$

Vertinant koreliacijos koeficiento reikšmingumą apskaičiuotoji t reikšmė lyginama su kritine t_{kr} . reikšme (žr. 10 priedas). Kritinė Stjudento t kriterijaus reikšmė surandama naudojantis Stjudento

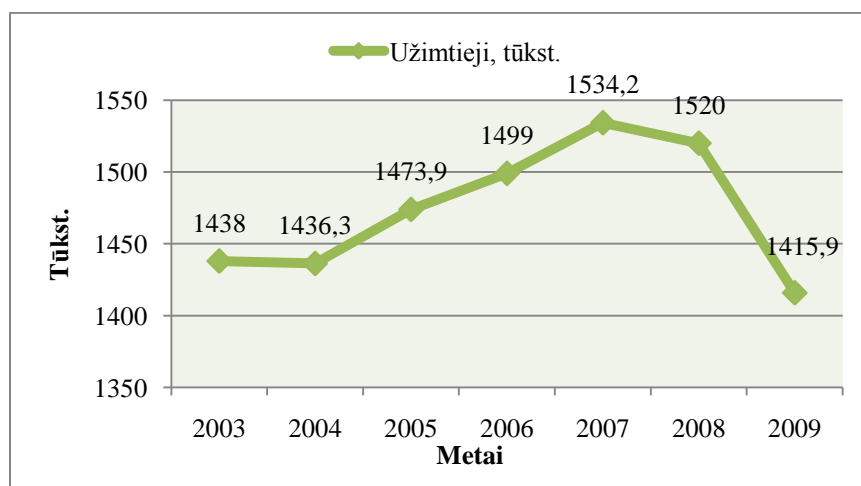
skirstinio $t(\alpha;v)$ lentelę. Analizuojamu atveju t kriterijaus reikšmė yra $t = 0,9720$, o kritinė t kriterijaus reikšmė:

$$t_{0,1;5} = 2,0150$$

Koreliacijos koeficiento reikšmingumui patvirtinti turi būti tenkinama sąlyga: $t_f > t_k$. Nustatytos imties statistikos t reikšmės neviršija kritinės reikšmės. Analizuojamu atveju $t = 0,9720 < t_{0,1;5}^{kr} = 2,0150$, todėl galima tvirtinti, kad nustatytas ryšys tarp TUI ir darbo užmokesčio yra nereikšmingas.

2.3.3.3. Tiesioginių užsienio investicijų ir gyventojų užimtumo sąveika

Užimtumas - makroekonominė kategorija, išreiškianti santykį tarp darbingo amžiaus dirbančių asmenų skaičiaus ir bedarbių skaičiaus tam tikrame ekonominiame regione. Gyventojų užimtumo lygis - viena svarbiausių socialinės ekonominės raidos sąlygų, žmonių pragyvenimo ir socialinės apsaugos garantas, o tai spręsti galima tik ekonominėmis priemonėmis, sudarius sąlygas kurti naujas įmones ir naujas darbo vietas (Vilniaus miesto savivaldybė, 2002).. Pasak Palumickaitės ir Matuzevičiūtės, (2004) užimtumo lygis kiekvienoje šalyje labai priklauso nuo tos šalies užimtumo politikos, kurios tikslas – formuoti racionalią gyventojų užimtumo struktūrą, didinti darbo ekonominį ir socialinį efektyvumą. Užimtumo politika negali būti atskirta nuo šalies ekonominės politikos. Užimtumo lygis tampa aktualia problema visose ES šalyse, ekonominio nuosmukio metu. Žemiau paveiksle matoma 2003-2009 metų užimtųjų gyventojų dinamika Lietuvoje (žr. 28 pav.).

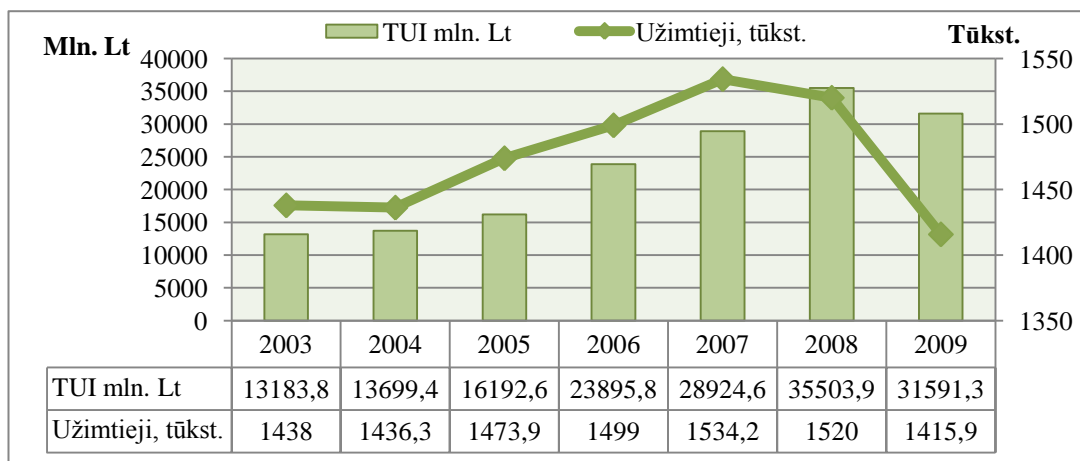

28 pav. Gyventojų užimtumas Lietuvos Respublikoje 2003-2009 metais

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis LR statistikos departamento duomenimis

Iš paveikslo matyti, kad užimtumas didėjo nuo 2004 iki 2007 metų. Per šiuos metus gyventojų užimtumas pakito 7 proc. 2009 metais sumažėjus užimtų gyventojų skaičiui, gyventojų užimtumo lygis taip pat sumažėjo. Pirmąjį 2009 m. ketvirtį užimtumo lygis siekė 61 procentą, arba buvo 2,9 procentinio punkto mažesnis nei prieš metus. Didėjant užimtų gyventojų skaičiui, didėja gyventojų užimtumo lygis. Gyventojų užimtumo lygis 2008 m., palyginti su 2007 m. (64,9 proc.), beveik nepakito ir sudarė 64,3 proc.

Žemiau paveiksle analizuojami tiesioginių užsienio investicijų ir gyventojų užimtumo rodikliai Lietuvoje (žr. 29 pav.).

29 pav. TUI ir gyventojų užimtumas Lietuvos Respublikoje 2003-2009 metais

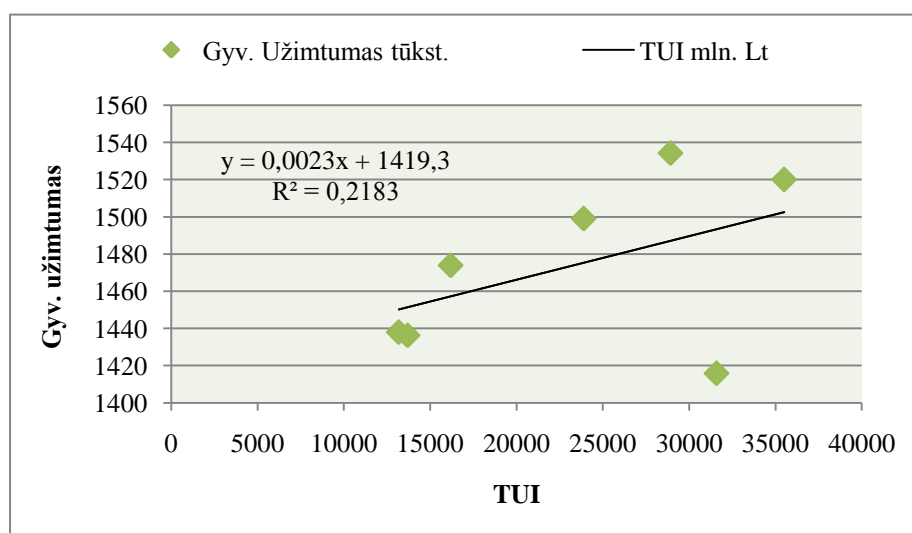
Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis LR statistikos departamento duomenimis

Užimtumo augimas - pasitikėjimą šalies ekonomikos augimo galimybėmis skatinantis veiksnys.

Kaip matyti iš 29 paveikslo užimtumas didėjo nuo 2004 iki 2007 metų. 15–64 metų amžiaus gyventojų užimtumo lygis išaugo nuo 63,7 procento antrąjį 2006 m. ketvirtį iki 65,4 procento antrąjį 2007 m. ketvirtį. Vyrų užimtumo lygis aukštesnis nei moterų – atitinkamai buvo 68,3 ir 62,7 procento. Moterų užimtumo lygis išlieka žemesnis nei vyrų. 2008 m. vyrų užimtumo lygis buvo 67,1, moterų – 61,8 proc., per metus šie rodikliai sumažėjo atitinkamai 0,8 ir 0,4 procentinio punkto. Pagyvenusių (55–64 metų amžiaus) gyventojų užimtumo lygis per metus beveik nepasikeitė ir išliko aukštas – 2008 m. jis sudarė 53,1 proc. (2007 m. – 53,4 proc.). Gyventojų užimtumo lygis 2008 m., palyginti su 2007 m. (64,9 proc.), beveik nepakito ir sudarė 64,3 proc. Moterų užimtumo lygis išlieka žemesnis nei vyrų. 2008 m. vyrų užimtumo lygis buvo 67,1, moterų – 61,8 proc., per metus šie rodikliai sumažėjo atitinkamai 0,8 ir 0,4 procentinio punkto. Pagyvenusių (55–64 metų amžiaus) gyventojų užimtumo lygis per metus beveik nepasikeitė ir išliko aukštas – 2008 m. jis sudarė 53,1 proc. (2007 m. – 53,4 proc.) (Lietuvos Respublikos statistikos departamentas, 2009). Užimtumo tyrimo duomenimis, ketvirtąjį 2008 m. ketvirtį dirbo 1 mln. 507 tūkst. gyventojų - 30,5 tūkst. mažiau nei trečiąjį ketvirtį. Per metus užimtųjų skaičius sumažėjo 14 tūkst. - nuo 1534 tūkst. 2007 m. iki 1520 tūkst. 2008 m. Daugiausia gyventojų 2008 m. dirbo paslaugų sektoriuje - 936 tūkst., arba 62 procentai, ir pramonėje - 298 tūkst., arba 20 procentų visų darbuotojų. Gyventojų

užimtumo lygis 2008 m., palyginti su 2007 m. (64,9 proc.), beveik nepakitęs ir sudarė 64,3 procento. Moterų užimtumo lygis išlieka žemesnis nei vyrų. 2008 m. vyrų užimtumo lygis buvo 67,1, moterų - 61,8 procento, per metus šie rodikliai sumažėjo atitinkamai 0,8 ir 0,4 procentinio punkto. Gyventojų užimtumo lygis 2009 m. sumažėjo iki 60,1 proc., 2008 m. jis siekė 64,3 proc. Lietuvos moterų užimtumo lygis pernai buvo 60,7 proc., vyrų - 59,5 proc., arba atitinkamai 1,1 ir 7,6 procentinio punkto mažiau nei 2008-aisiais, kai moterų užimtumas siekė 61,8 proc., o vyrų - 67,1 procento. 2006 metais toliau didėjo užimtumas, mažėjo nedarbas. Sumažėjus vyrų užimtumo lygiui (nuo 66,8 proc. pirmąjį 2008 m. ketvirtį iki 61 proc. pirmąjį 2009 m. ketvirtį), vyrų ir moterų užimtumo lygiai beveik susilygino (vyrų – 61,0, o moterų 60,9 proc.). Tik per metus vyrų užimtumo lygis sumažėjo 5,8, o moterų – 0,3 procentinio punkto. 2007 m. vyrų ir moterų užimtumo lygis sudarė atitinkamai 67,9 ir 62,2 procento (2006 m. – atitinkamai 66,3 ir 61,0 proc.). Statistikos departamento vertinimais, mažėja užimtų gyventojų skaičius. 2009 m. dirbo 1 mln. 416 tūkst. gyventojų, arba 104 tūkst. mažiau nei 2008 m. Ypač užimtųjų skaičius sumažėjo ketvirtąjį 2009 m. ketvirtį - iki 1384 tūkst. Gyventojų užimtumo lygis 2009 m. sumažėjo iki 60,1 procento, 2008 m. jis siekė 64,3 procento (Lietuvos Respublikos statistikos departamentas prie Lietuvos vyriausybės, 2009 03 16).

Išanalizavus tiesioginių užsienio investicijų ir užimtų gyventojų dinamiką Lietuvoje 2003-2009 metų periodu, pastebėta, kad TUI nuolat didėjo iki 2008 metų, priešingai nei gyventojų užimtumo lygis, kuris didėjo tik nuo 2004-2007 metų. Kiekybinę TUI ir užimtųjų gyventojų priklausomybę padės įvertinti koreliacinė-regresinė analizė (žr. 30 pav.)

30 pav. Ryšys tarp TUI ir užimtųjų skaičiaus Lietuvos Respublikoje

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis LR statistikos departamento duomenimis

Skaičiavimams atlikti naudojama formulė:

$$r = \frac{\overline{x_1 y_i} - \overline{x_1} \times \overline{y_i}}{\sigma_{x_1} \times \sigma_{y_i}} \quad (\text{žr. 9 priedas})$$

Skaičiavimų rezultatai pateikti 7 lentelėje:

7 lentelė

TUI ir gyventojų užimtumo ryšio rodikliai

Rodikliai	Koreliacijos koeficientas (r)	Determinacijos koeficientas (R^2)	Regresijos lygtis	Regresijos koeficientas
TUI ir gyv. Užimtumas	0,467260	0,218331	$y = 0,002x + 1419$	0,002

Teoriškai yra pagrįsta, kad tiesioginės užsienio investicijos vienaip ar kitaip įtakoja darbuotojų skaičių tam tikroje įmonėje, kurdamas papildomas darbo vietas. Naujos darbo vietos yra įvardinamos kaip viena svarbiausių TUI priėmimo Lietuvoje priežasčių. Netgi ten, kur užsienio bendrovės pradeda veiklą mažindamos vietas darbuotojų skaičių, vėliau dažniausiai sukuriami darbo vietų. Mokami atlyginimai tarptautinėse įmonėse yra didesni nei vidaus įmonėse, didelis dėmesys skiriamas personalo kvalifikacijos kėlimui, naujų įgūdžių formavimui, to pasekoje gerėja darbo jėgos kokybė ir darbo efektyvumas. Tačiau paskaičiavus tiesinės koreliacijos koeficientą buvo nustatyta, kad ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir užimtųjų skaičiaus yra tiesioginis, tačiau tik vidutinio stiprumo ($r = 0,4672$). Regresijos koeficientas (a_0) lygus 0,002, tai parodo, jog TUI padidėjus 1 mln. Lt gyventojų užimtumas padidėja 0,002 proc. Determinacijos koeficientas rodo, kad tiesioginių užsienio investicijų kitimu galima paaiškinti tik 20 proc. užimtumo lygio variacijos. Toks vidutinis ryšio stiprumas rodo, jog tiesioginės užsienio investicijos nedaug įtakoja užimtųjų skaičių Lietuvoje, daugiau jų skaičių lemia bendra ekonominė būklė. Nors iš apskaičiuoto koreliacijos koeficiento galima daryti išvadą, jog tarp kintamųjų nėra stipraus ryšio, tačiau svarbu įvertinti dviejų kintamųjų reikšmingumą, kuris gaunamas naudojant imties statistiką t , kuri apskaičiuojama pagal formulę:

$$t = \left| r \sqrt{\frac{n-2}{1-r^2}} \right| \quad (\text{žr. 9 priedas})$$

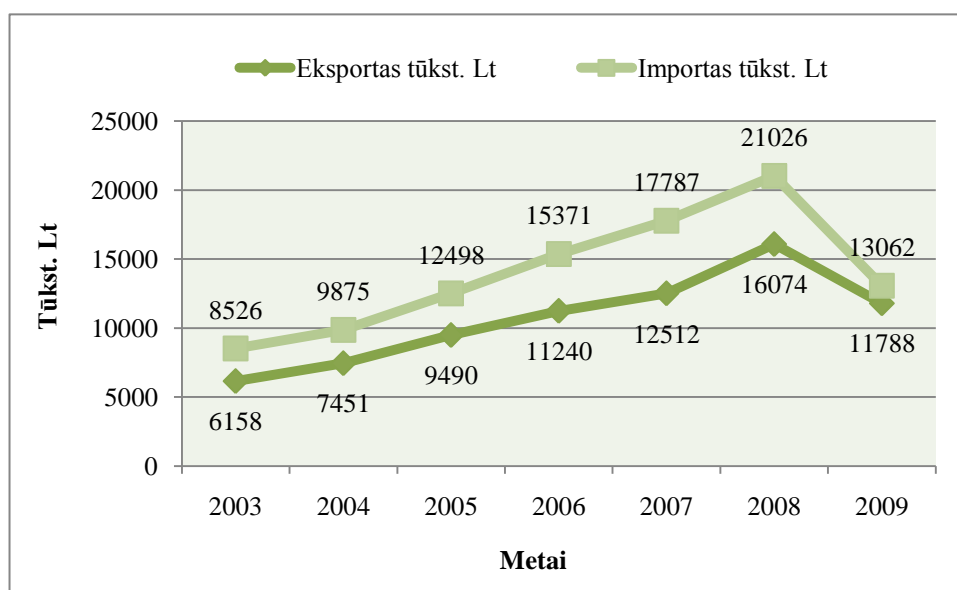
Vertinant koreliacijos koeficiento reikšmingumą apskaičiuotoji t reikšmė lyginama su kritine t_{kr} . reikšme (žr. 10 priedas). Kritinė Stjudento t kriterijaus reikšmė surandama naudojantis Stjudento skirstinio $t(\alpha;v)$ lentelę. Analizuojamu atveju t kriterijaus reikšmė yra $t = 1,1810$, o kritinė t kriterijaus reikšmė:

$$t_{0,1;5} = 2,0150$$

Koreliacijos koeficiento reikšmingumui patvirtinti turi būti tenkinama sąlyga: $t_f > t_k$. Nustatytos imties statistikos t reikšmės neviršija kritinės reikšmės, todėl analizuojamu atveju, kai $t = 1,1810 < t_{0,1;5}^{kr} = 2,0150$, negalima tvirtinti, kad nustatytas ryšys tarp TUI ir gyventojų užimtumo yra reikšmingas. Visa tai leidžia pagrįsti prielaidą, jog TUI augimas šalyje sudaro palankias sąlygas plėtoti gamybą, kuri reikalauja modernizuoti gamybą naujomis technologijomis, kas paprastai mažina dirbančiųjų poreikį.

2.3.4. Tiesioginių užsienio investicijų ir importo eksporto sąveika

Užsienio prekyba yra seniausi ir labiausiai paplitę tarptautiniai santykiai. Jie stipriai įtakoja kiekvienos valstybės ekonomikos raidą, taip pat ir Lietuvos. Kiekviena valstybė, atsižvelgdama į savo ūkio būklę, kitus veiksnius, vykdo skirtingą užsienio prekybos politiką. Mokslininkai teigia, kad valstybės vykdoma eksporto politika besąlygiškai koreliuoja su ekonomikos augimu (Meilienė, Snieška, 2005). 31 paveiksle analizuojamas eksporto ir importo pokytis Lietuvoje 2003-2009 metais (žr. 31 pav.).

31 pav. Eksportas ir importas Lietuvos Respublikoje 2003-2009 metais

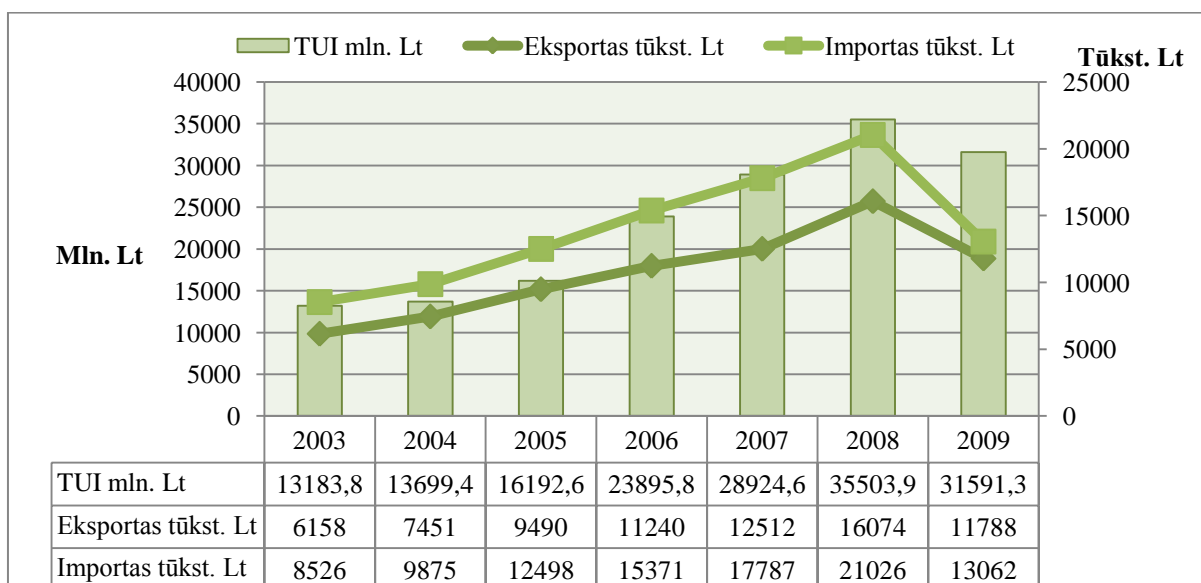
Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis LR statistikos departamento duomenimis

Tiek eksportas, tiek importas nuo 2003 iki 2008 m. Lietuvoje nuolatos didėjo, 2008 metais eksportas padidėjo iki 16074 mln. Lt, o importas iki 21026 mln. Lt. Tuo tarpu 2003 metais eksportas sudarė tik 6158 mln. Lt., importas 8526 mln. Lt., eksportas buvo mažesnis 75,21 proc.,

importas net 147 proc., lyginant su 2008 m. 2009 m. eksporto sumažėjimui įtakos turėjo 42,1 procento sumažėjęs apdorotų naftos alyvų ir alyvų, gautų iš bituminių mineralų, 42,6 procento – antžeminio transporto priemonių, 48,7 procento – elektros mašinų ir įrangos eksportas. Importo sumažėjimui įtakos turėjo 75,9 procento sumažėjęs antžeminio transporto priemonių, 25,1 procento – žalios naftos ir gamtinių dujų, 59,8 procento – elektros mašinų ir įrangos importas (Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, 2009 gruodis). Lietuvos eksportas 2004 metais lyginant su 2003 išaugo 21 procentu. Ši tendencija byloja apie didėjančią Lietuvos ūkio konkurencingumą. Narystė Europos Sąjungoje ir NATO padidino Lietuvos investicinį patrauklumą. SEB Vilniaus banko vyriausiosios analitikės Vilijos Tauraitės teigimu, 2005 metais eksporto augimui, kurį sudarė 27 proc. lyginant su 2004 m., įtakos turėjo padidėjusios naftos ir jos produktų kainos, didelis kai kurių pramonės šakų augimas, pavyzdžiui, viena sparčiausiai augusių buvo chemijos pramonė, Rusijos ekonominė situacija bei pagerėjusi padėtis euro zonoje (Tauraitė, 2004).

Eksportu ir importu yra laikomi atitinkamai prekių išvežimas ir įvežimas į Europos Bendrijos teritoriją (bet kurios iš 27 valstybių narių), išskyrus tranzito procedūrą. Norėdama įsivežti pageidaujamų produktų, šalis atitinkamai turi gebėti pasiūlyti užsienio rinkoms tam tikras prekes ir paslaugas, už kurias gautomis pajamomis galėtų finansuoti reikiamą importą (Infochema). Todėl mažose atvirose šalyse eksportas yra laikomas pagrindiniu užsienio valiutos šaltiniu, ypač svarbiu tokiai pereinamosios ekonomikos šaliai kaip Lietuva, kurioje dauguma žaliavų ir beveik visos investicinės prekės yra importuojamos. 32 paveiksle stebimas tiesioginių užsienio investicijų ir eksporto-importo pokytis Lietuvoje 2003-2009 metais (žr. 32 pav.).

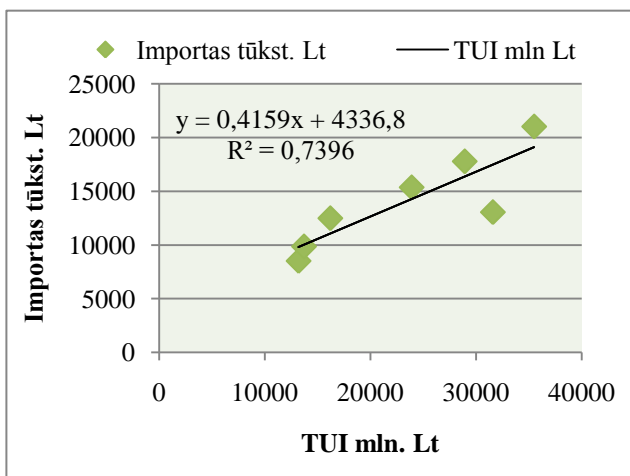

32 pav. TUI ir eksporto importo dinamika Lietuvos Respublikoje 2003-2009 m.

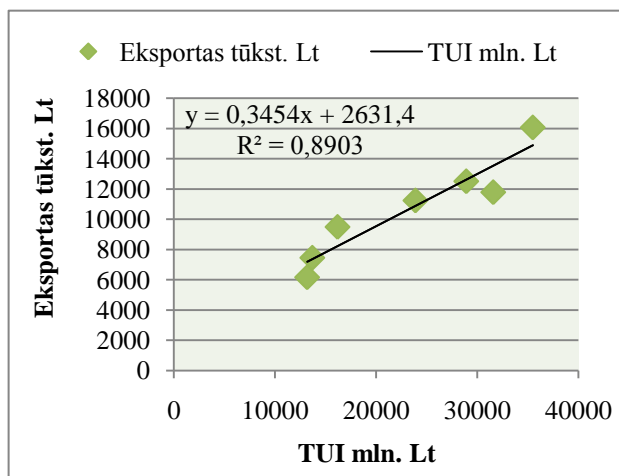
Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis LR statistikos departamento duomenimis

Analizuojant tiesioginių užsienio investicijų ir eksporto bei importo pokyčius pastebimas visų trijų rodiklių didėjimas nuo 2003-2008 metų. Eksportas 2008 m. lyginant su baziniais 2003 m..

padidėjo 75,21 proc., importas 147 proc., tuo tarpu tiesioginės užsienio investicijos 49,9 proc. 2008 m. Lietuvos eksporto konkurencingumą ypač pablogino aplinkinių valstybių (Lenkijos, Rusijos, Baltarusijos, Ukrainos) valiutų nusilpimas, šios priežastys galimai įtakojo 2009 metų rodiklius. Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis, 2004 metais sulaukta 1,8 mlrd. litų tiesioginių užsienio investicijų, palyginti su 2003 metais, investicijų padaugėjo 13,1 procento, jos sudarė 15,5 mlrd. Litų (LR užsienio reikalų ministerija, 2004). Didžiausias eksporto pokytis per pastaruosius 2003-2009 metus pastebimas nuo 2008-2009 m. ir tai sudaro -27 proc., kai jis sumažėjo 7848 mln. Lt, nuo 16074 mln. Lt iki 11788 mln. Lt, importas pakito daugiau nei eksportas tais pačiais metais, 38 proc. buvo mažesnis, t.y. pakito nuo 21026 tūkst. Lt iki 13062 tūkst. Lt. (skirtumas lygus 7964 tūkst. Lt). Siekiant pagrįsti prielaidą, jog TUI turi įtakos eksporto ir importo apimtims darbe atlikta koreliacinė regresinė analizė (žr. 33-34 pav.).

33 pav. Ryšys tarp TUI ir importo Lietuvos Respublikoje

34 pav. Ryšys tarp TUI ir eksporto Lietuvos Respublikoje

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis LR statistikos departamento duomenimis

Skaičiavimams atlikti naudojama formulė:

$$r = \frac{\overline{x_1 y_i} - \overline{x_1} \times \overline{y_i}}{\sigma_{x_1} \times \sigma_{y_i}} \quad (\text{žr. 9 priedas})$$

Skaičiavimų rezultatai pateikti 8 lentelėje.

TUI ir importo bei eksporto ryšio rodikliai

Rodikliai	Koreliacijos koeficientas (r)	Determinacijos koeficientas (R^2)	Regresijos lygtis	Regresijos koeficientas
TUI ir importas	0,859977	0,739561	$y = 0,345x + 2631$	0,345
TUI ir eksportas	0,943534	0,890256	$y = 0,415x + 4336$	0,415

Vertinant TUI ir eksporto tarpusavio priklausomybę galima teigti, kad tarp šių veiksnių egzistuoja labai stipri tiesioginė priklausomybė ($r = 0,9435$), todėl daroma prielaida, jog augant TUI eksportas taip pat turėtų augti.

Apskaičiavus koreliacijos koeficientą tarp tiesioginių užsienio investicijų ir importo, gauta reikšmė (r) lygi 0,8599, galima teigti, kad tarp šių kintamųjų egzistuoja stipri tiesioginė priklausomybė, todėl didėjant tiesioginėms užsienio investicijoms turėtų didėti importas. Tačiau vertinant koreliacinio ryšio stiprumus, tarp tiesioginių užsienio investicijų ir eksporto pastebimas stipresnis ryšys nei tarp tiesioginių užsienio investicijų ir importo.

Kaip matyti iš apskaičiuotų rodiklių ryšys tarp kintamųjų yra stiprus ir labai stiprus. Kaip rodo regresijos lygties parametrai a_0 , kurie lygus 0,415 ir 0,345, jei TUI padidėtų 1 mln. Lt importas turėtų didėti 0,415 tūkst. Lt, eksportas didėtų 0,345 tūkst. Lt. Apskaičiuotas determinacijos koeficientas parodė, jog tiesioginės užsienio investicijos lemia 74 proc. importo variacijos ir 89 proc. eksporto variacijos. Tačiau siekiant išsiaiškinti ar tarp šių kintamųjų egzistuoja stochastinis ryšys privalu įvertinti pastarųjų reikšmingumą. Reikšmingumo sprendimui priimti naudojama imties statistika t , kuri apskaičiuojama pagal formulę:

$$t = \left| r \sqrt{\frac{n-2}{1-r^2}} \right| \quad (\text{žr. 9 priedas})$$

Vertinant koreliacijos koeficiento reikšmingumą apskaičiuotoji t reikšmė lyginama su kritine t_{kr} . reikšme (žr. 10 priedas). Kritinė Stjudento t kriterijaus reikšmė surandama naudojantis Stjudento skirstinio $t(\alpha;v)$ lentelę. Analizuojamu atveju t kriterijaus reikšmė yra $t = 6,3680$ (eksportas) ir $t = 3,7670$ (importas), o kritinė t kriterijaus reikšmė:

$$t_{0,1;5} = 2,0150$$

Koreliacijos koeficiento reikšmingumui patvirtinti turi būti tenkinama sąlyga: $t_f > t_k$. Nustatytos tiek importo, tiek eksporto imties statistikos t reikšmės viršija kritinę reikšmę. Importo atveju $t = 3,7670 > t_{0,1;5}^{kr} = 2,0150$, eksporto atveju $t = 6,3680 > t_{0,1;5}^{kr} = 2,0150$, todėl galima tvirtinti, kad nustatytas ryšys tarp TUI ir eksporto, bei tiesioginių užsienio investicijų ir importo yra reikšmingas.

Visa tai leidžia pagrįsti prielaidą, jog TUI augimas šalyje sudaro palankias sąlygas plėtoti gamybą, o tuo pačiu didinti eksporto apimtį, taip pat daro pastebimą įtaką importo augimui.

2.3.5. Tiesioginių užsienio investicijų ir mokėjimų balanso sąveika

Šalies mokėjimų balansas yra svarbiausia tarptautinių atsiskaitymų balanso rūšis. Jis taip pat geriausiai parodo šalies užsienio ekonominių ryšių padėtį bet kuriuo laikotarpiu. Jame dvigubo įrašo principu (kreditas, debetas) apskaitomos visos ekonominio pobūdžio operacijos tarp Lietuvos ir kitų šalių. Mokėjimų balanse svarbi sudėtinė dalis yra einamoji sąskaita, kadangi pirmiausia atkreipiamas dėmesys, ar yra einamosios sąskaitos deficitas (ESD), pagal kurį sprendžiama apie šalies ekonomikos išorinę pusiausvyrą. Šiuolaikinės makroekonomikos požiūriu šalies ekonomika yra išorinėje pusiausvyroje, jeigu nėra einamosios sąskaitos deficito. Duomenys apie einamąją sąskaitą, tiksliau einamosios sąskaitos deficitą (ESD), priskiriami prie svarbiausiųjų šalies makroekonominių rodiklių (Zaicevas, 1993). Žemiau lentelėje pateikti mokėjimų balanso rodikliai Lietuvoje 2003-2009 metų laikotarpiu (žr. 9 lentelė).

9 lentelė

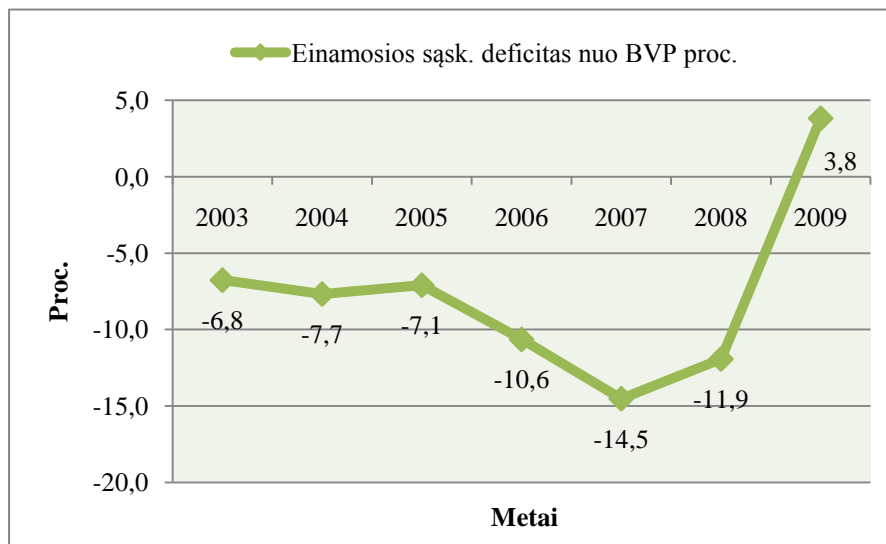
Mokėjimų balansas Lietuvos Respublikoje 2003-2009

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Einamoji sąskaita							
Kreditas	30754,28	35294,99	45288,2	54362,37	60511,61	74429,58	58430,25
Einamosios sąskaitos debetas	34608,28	40106,72	50403,13	-63171,24	-74837,04	-87688,81	-54901,62
Einamosios sąskaitos balansas	-3854	-4811,73	-5114,93	-8808,87	-14325,43	-13259,23	3528,63
Einamosios sąsk. deficitas nuo BVP proc.	-6,8	-7,7	-7,1	-10,6	-14,5	-1,9	3,8

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis LR statistikos departamento duomenimis

Einamosios sąskaitos balansas rodo šalies ekonominių santykių su užsienio šalimis mastą. Esant šalies pajamų sumažėjimui, einamosios sąskaitos balansas būna neigiamo ženklo (Rodzko, 2005), kaip matyti iš lentelėje pateiktų rodiklių, balansas buvo neigiamas nuo 2003-2009 metų, t. y. buvo susidaręs einamosios sąskaitos deficitas, kuris gali būti kompensuojamas pritraukiant kapitalą iš užsienio šalių, taip išvengiant vartojimo bei investicijų sumažėjimo. Ir atvirkščiai, ekonomikos pakilimo laikotarpiu, skolinant susikaupusias lėšas, jos taupomos ateities vartojimui. Tokiais laikotarpiais susidaro einamosios sąskaitos perteklius, kaip ir matosi iš lentelės duomenų, perteklius buvo 2009 metais. Taigi, turėdama galimybę skolinti ir skolintis užsienyje, esant tam tikrai

ekonomikos būklei ir lūkesčiams dėl ekonomikos raidos ateityje, šalis gali pasiekti didžiausią ilgalaikę gerovę. Todėl, analizuojant valstybės vystymąsi, yra svarbu stebėti šalies mokėjimo balanso pokyčius, jį įtakančius veiksnius. Žemiau paveiksle analizuojamas einamosios sąskaitos deficito santykis su BVP dinamika Lietuvoje 2003-2009 metais (žr. 35 pav.).

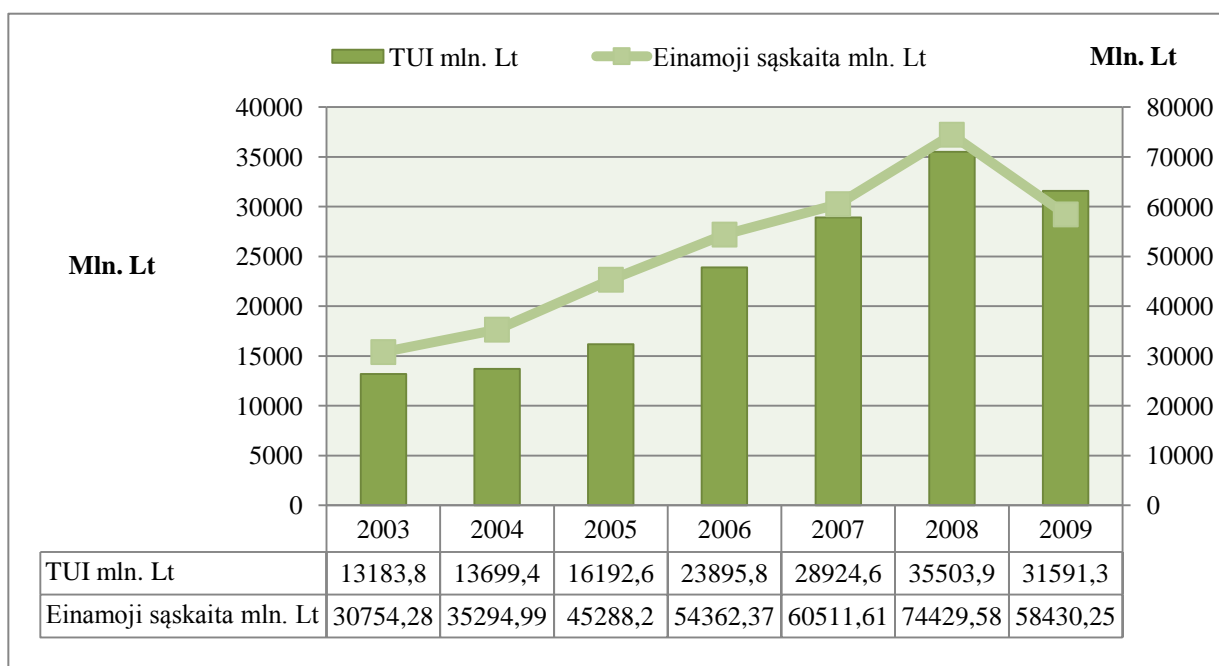
35 pav. Einamosios sąskaitos deficitas santykiu su BVP Lietuvos Respublikoje 2003-2009 metais

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis LR statistikos departamento duomenimis

Spartus vartojimo kreditų augimas, darbo užmokesčio kilimas didina tarpinio vartojimo bei galutinio vartojimo prekių importą, tai sąlygoja Lietuvos mokėjimų balanso einamosios sąskaitos deficitą (Kalinauskas, 2002). Kaip matyti iš paveikslo spartus deficito šuolis 2007 metais, kuris pasiekė -14,5 procentų ribą ir lyginant su baziniais metais (2003) šis pokytis sudarė 7,8 procentus. Remiantis atliktais skaičiavimais ir Lietuvos bankų specialistų nuomonėmis, per visus 2006 m. ir 2007 m. pirmojoje pusėje sparčiai didėjęs einamosios sąskaitos deficitas, kurį lėmė didelės vidaus paklausos palaikomas spartus importo augimas, 2007 m. antrąjį pusmetį sumažėjo ir per 2007 m. sudarė 14,5 procento BVP, arba 29,3 mln. litų, palyginus 2006 metais – 10,6% BVP (Lietuvos bankas, 2008 10 13). Pagrindine einamosios sąskaitos deficito stabilizavimosi priežastimi laikytinas antrąjį pusmetį smarkiai nebedidėjęs prekių balanso deficitas, kuriam įtakos turėjo ir laikino poveikio veiksniai žemės ūkio ir naftos perdirbimo sektoriuose, taip pat sparčiai didėjęs pagrindinių eksporto prekių – maisto produktų, chemijos produkcijos ir medienos bei jos gaminių – kainos. 2005 metais didžiausią įtaką Lietuvos ESD kaitai turėjo po 0,5 procentinio punkto padidėję paslaugų balansas ir 0,4 procentinio punkto dėl iš ES gaunamų lėšų išaugęs einamųjų pervedimų balansas (Lietuvos bankas, 2007) ir kaip matyti iš 35 paveikslo, lyginant su 2003 metais deficitas buvo didesnis 0,3 procentais, tačiau 0,6 procentais mažesnis, lyginant su 2004 metais. 2004

einamosios sąskaitos deficito didėjimo priežastis – lūkesčiai, kad Baltijos šalių ekonominis augimas artimoje ateityje bus didesnis nei senosiose ES narėse ir pajamų vienam gyventojui lygis artės prie ES vidurkio (Seb bankas, 2005). Pagrindinė Lietuvos ESD priežastimi visą laiką yra užsienio prekybos deficitas. Spartus vartojimo kreditų augimas, darbo užmokesčio kilimas didina tarpinio vartojimo bei galutinio vartojimo prekių importą, tai sąlygoja Lietuvos mokėjimų balanso einamosios sąskaitos deficitą. Lietuva turi pakankamai nepanaudotų gamybinių pajėgumų, sudarančių sąlygas geriau panaudoti Struktūrinius fondus. Egzistuoja pozityvi rizika, jog sėkmingai panaudojus ES fondą BVP augimas beveik vienu procentiniu punktu gali pakilti, o dėl didesnių ES pervedimų Lietuvai einamosios sąskaitos deficitas gali mažėti. Taip pat didėjantis teigiamas paslaugų balansas ir einamieji pervedimai (dalis ES paramos) mažina einamosios sąskaitos deficitą. Anot Rodzko (2005) nemažą ESD dalį turėtų padengti TUI ir didėjantis skolinimasis per bankų sektorių.

Žemiau paveiksle stebima tiesioginių užsienio investicijų ir einamosios sąskaitos rodiklių dinamika Lietuvoje 2003-2009 metų laikotarpiu (žr. 36 pav.).

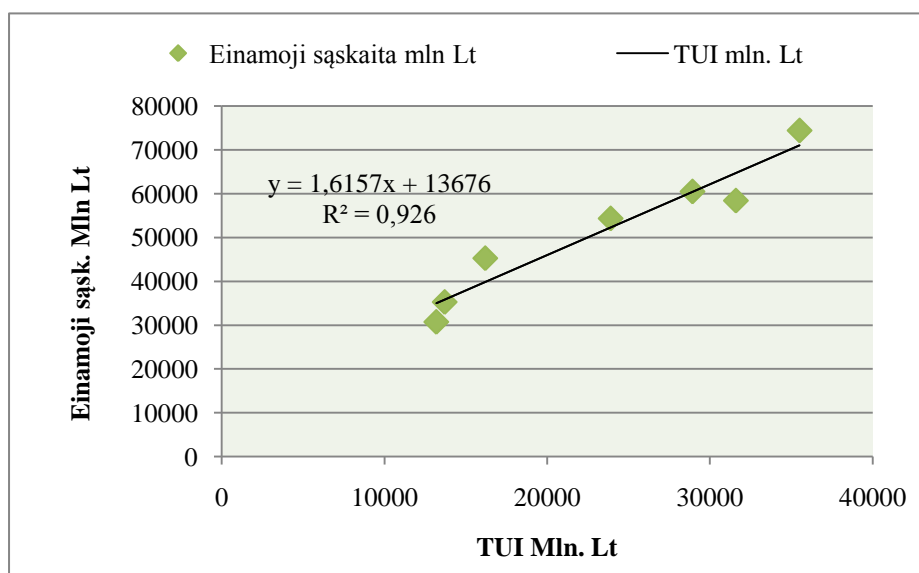
36 pav. Tiesioginių užsienio investicijų ir einamosios sąskaitos dinamika Lietuvos Respublikoje 2003-2009 metais

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis LR statistikos departamento duomenimis

Kaip matyti iš 36 paveikslo, tiek tiesioginės užsienio investicijos, tiek einamoji sąskaita tolygiai didėjo nuo 2003-2008 metų, o 2009 metais abu rodikliai sumažėjo, tiesioginės užsienio investicijos lyginant su 2008 metais sumažėjo daugiau nei 10 proc., einamoji sąskaita daugiau nei 20 proc. Tiesioginių užsienio investicijų vidurkis nagrinėjamu laikotarpiu lygus 23284,5 mln. Lt, tuo tarpu

einamosios sąskaitos vidurkis 2003-2009 metų periodu yra lygus 51295,9 mln. Lt. Kaip matyti iš paveikslėlio didžiausias tiesioginių užsienio investicijų pokytis buvo 2006 lyginant su 2005 metais, kai šis pokytis sudarė 48 procento ir padidėjo 29 proc. nuo 18 proc. Stebint einamosios sąskaitos dinamiką, didesnių augimo pokyčių nepastebima 2003-2008 metų periodu, tačiau 2009 m. daugiau sumažėjo nei tiesioginės užsienio investicijos (11 proc.) ir sudarė 21 proc., kai sumažėjo nuo 74429,58 mln. Lt iki 58430,25 mln. Lt.

Įvertinus einamosios sąskaitos deficitą ir jo kitimą įtakojusius veiksnius, išanalizavus tiesioginių užsienio investicijų ir einamosios sąskaitos dinaminį pokyčius 2003-2009 metų laikotarpiu, reikšminga įvertinti, kaip tiesioginių užsienio investicijų įplaukos gali veikti mokėjimų balanso vieną iš reikšmingiausių ir geriausiai atspindinčių ekonominę šalies būklę sudedamųjų dalių – einamąją sąskaitą. Taigi siekiant pagrįsti prielaidą, jog TUI turi įtakos mokėjimų balanso apimtims darbe atlikta koreliacinė regresinė analizė (žr. 37 pav.)

37 pav. Ryšys tarp TUI ir einamosios sąskaitos Lietuvos Respublikoje 2003-2009 m.

Šaltinis: Sudarytas darbo autoriaus, remiantis LR statistikos departamento duomenimis

Skaičiavimams atlikti naudojama formulė:

$$r = \frac{\overline{x_1 y_i} - \overline{x_1} \times \overline{y_i}}{\sigma_{x_1} \times \sigma_{y_i}} \quad (\text{žr. 9 priedas})$$

Skaičiavimų rezultatai pateikti 10 lentelėje.

10 lentelė

TUI ir einamosios sąskaitos ryšio rodikliai

Rodikliai	Koreliacijos koeficientas (r)	Determinacijos koeficientas (R^2)	Regresijos lygtis	Regresijos koeficientas
TUI ir einamoji sąskaita	0,962302	0,926026	$y = 1,615x + 13676$	1,615

Vertinant TUI ir einamosios sąskaitos tarpusavio priklausomybę galima teigti, kad tarp šių veiksnių egzistuoja stipri tiesioginė priklausomybė ($r = 0,9623$), todėl daroma prielaida, jog augant TUI einamoji sąskaita taip pat turėtų augti. Regresijos koeficientas (a_0) lygus 1,615, tai reiškia, jei tiesioginės užsienio investicijos padidėtų 1 mln. Lt, tai einamoji sąskaitą taip pat didėtų 1,615 mln. Lt. Vertinant koreliacinę priklausomybę vien pagal koreliacijos koeficiento dydį negalima daryti išvados, kad tarp dviejų atsitiktinių dydžių egzistuoja stochastinis ryšys. Nustatytiems ryšiams patvirtinti įvertinamas pastarųjų reikšmingumas. Reikšmingumo sprendimui priimti naudojama imties statistika t , kuri apskaičiuojama pagal formulę:

$$t = \left| r \sqrt{\frac{n-2}{1-r^2}} \right| \quad (\text{žr. 9 priedas})$$

Vertinant koreliacijos koeficiento reikšmingumą apskaičiuotoji t reikšmė lyginama su kritine t_{kr} reikšme (10 priedas). Kritinė Stjudento t kriterijaus reikšmė surandama naudojantis Stjudento skirstinio $t(\alpha;v)$ lentelę. Analizuojamu atveju t kriterijaus reikšmė yra $t = 7,9101$, o kritinė t kriterijaus reikšmė:

$$t_{0,1;5} = 2,0150$$

Koreliacijos koeficiento reikšmingumui patvirtinti turi būti tenkinama sąlyga: $t_f > t_k$. Nustatytos imties statistikos t reikšmė didesnė už kritinę reikšmę, todėl analizuojamu atveju, kai $t = 7,9101 > t_{0,1;5}^{kr} = 2,0150$, galima tvirtinti, kad nustatytas ryšys tarp TUI ir einamosios sąskaitos šalyje yra reikšmingas. Visa tai leidžia pagrįsti prielaidą, jog TUI augimas šalyje sudaro palankias sąlygas ekonomikos augimui, kadangi prisideda prie einamosios sąskaitos deficito mažėjimo ir einamosios sąskaitos augimo.

2.4. Tiesiogines užsienio investicijas įtakojantys rodikliai

Išanalizavus stipriausius koreliacinius ryšius tarp tiesioginių užsienio investicijų ir išvardintų makroekonominių rodiklių: BVP, infliacijos lygio, nedarbo lygio, darbo užmokesčio, eksporto ir importo, užimtumo lygio, einamosios sąskaitos, reikšminga įvertinti, kas Lietuvos Respublikoje

2003-2009 metais labiausiai įtakojo tiesiogines užsienio investicijas. Remiantis moksliniais tyrimais ir jų gautais rezultatais išskirti svarbiausi rodikliai, įtakoję tiesiogines užsienio investicijas - mokesčių našta bei mokslinių tyrimų ir technologijų plėtra šalyje.

2.4.1. Mokesčių naštos įtaka tiesioginėms užsienio investicijoms

Investicijų pritraukimą lemia bendra šalies infrastruktūra, bendra teisinė aplinka, specializuota ir ūkio šakai pritaikyta infrastruktūra, teisinė bazė, reglamentuojanti konkrečios ūkio šakos veiklą ir regioninę politiką. Kaip teigia Agostini ir Tulayasathien (2003), jei investuotojams taikomos mokesčių lengvatos, jie įgauna privalumų prieš vietines įmones. Mokesčiai gali būti ir veiksnium, nulemiančiu tam tikros teritorijos patrauklumą investicijoms. 11 lentelėje pateikiami mokesčių tarifai, kurie egzistuoja Lietuvos ekonominėse zonose (LEZ) - ir įprastai galiojantys Lietuvos teritorijoje (žr. 11 lentelė).

11 lentelė

Mokesčių tarifai

Mokestis	Įprastas (proc.)	Galiojantis LEZ (proc.)
Pelno	20	nėra pelno mokesčio pirmus 6 metus ir tik 50 proc. pelno mokestis per kitus 10 metų
PVM	21	21
Dividendų apmokestinimas	0-20	nėra dividendų apmokestinimo užsienio investuotojams
Gyventojų pajamų	15 (+6 proc. sveikatos draudimo įmoka)	15 (+6 proc. sveikatos draudimo įmoka)
Darbdavio Socialinio draudimo įmoka	31 (+ darbdavio įmoka 3 proc.)	31 (+ darbdavio įmoka 3 proc.)
Nekilnojamojo turto	0,3-1	Nėra

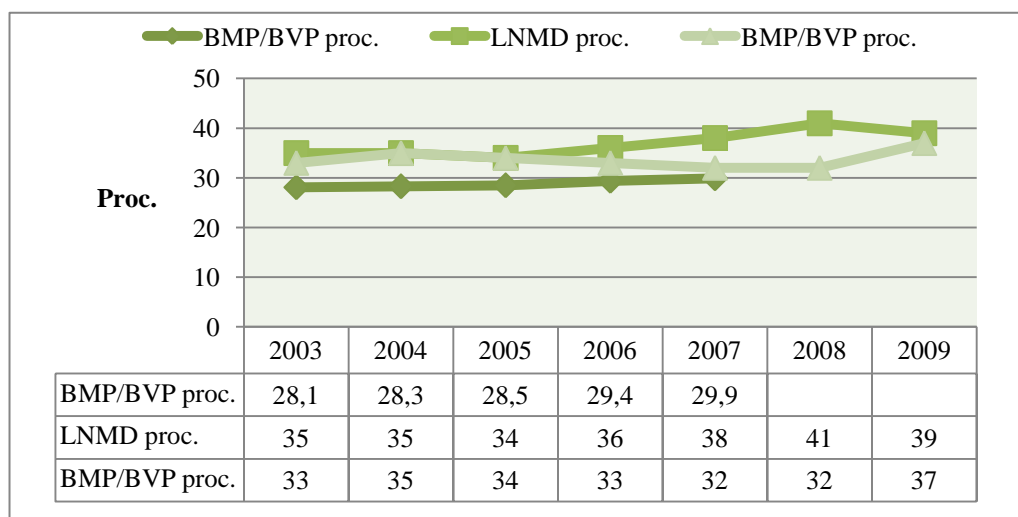
Šaltinis: Laisvosios ekonomikos plėtros agentūra

Kaip matyti iš lentelėje pateiktų mokesčių tarifų dydžių, LEZ investuotojams suteikiamos lengvatos - pelno mokesčio, dividendų apmokestinimo nebuvimas užsienio investuotojams. Tokių ekonominių zonų kūrimas naudingas ne tik vietos investuotojams, tačiau skatina užsienio investuotojų atėjimą į Lietuvos rinką. 21 priede išskirtos Kauno ir Klaipėdos laisvosios ekonomikos zonos įsikūrusios Lietuvos ir didžiausių pasaulio šalių investuotojų – Austrijos, Rusijos, Suomijos, Danijos, Tailando, Australijos, įmonės.

UAB „Deloitte Lietuva“ mokesčių ir teisės departamento vadovė Tatjana Vaičiulienė pažymi (Žeimantas, 2009), kad, 2009 m. padidintas pelno mokesčio tarifas nuo 15% iki 20% ir sumažintas pajamų mokesčio tarifas., tais metais Lietuvos mokesčių sistema tapo mažiau patraukli užsienio investuotojams. T. Vaičiulienės žodžiais (Žeimantas, 2009), „galima būtų suprasti, jeigu tokių priemonių imtųsi išsivysčiusios šalys, kurioms nėra sunku pritraukti investicijų, tačiau Lietuvai

tokie veiksmai gali tik pakenkti. Per vieną naktį iš šalies, kuri buvo pradėjusi kurti investicijoms palankų mokesčių režimą, pavirtome pačia nepatraukliausia iš aplinkinių kaimyninių valstybių“.

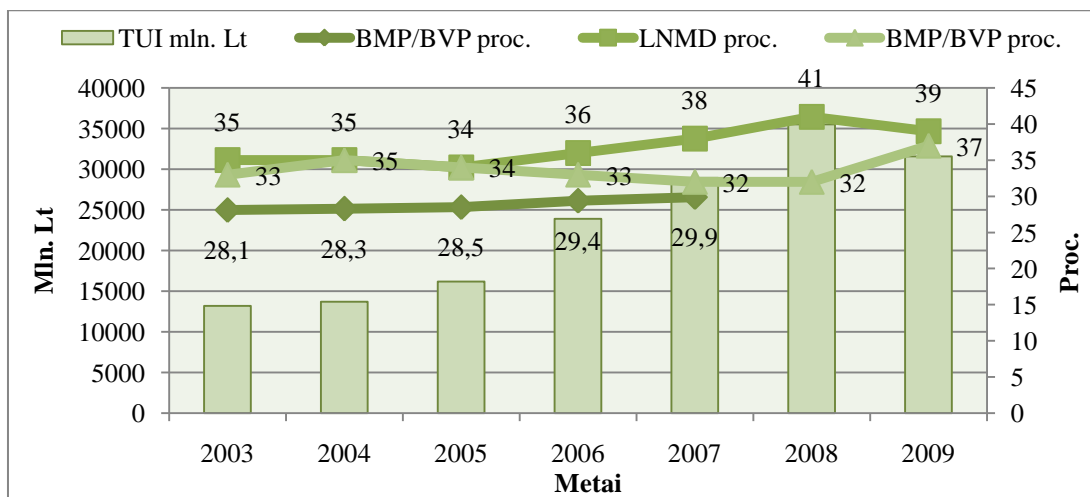
38 paveiksle matyti mokesčių naštos rodiklių dinamika Lietuvoje 2003-2009 metais. Šie rodikliai analizuojami, remiantis Lietuvos laisvosios rinkos instituto tyrimo duomenimis ir Eurostat duomenimis (žr. 38 pav.).

38 pav. Mokesčių našta Lietuvos Respublikoje 2003-2009 metais

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis LLRI, 25-uoju LLRI Lietuvos ekonomikos tyrimo duomenimis, Eurostat duomenimis

Mokesčių našta LLRI tyrime apibrėžiama kaip visų mokesčių valstybės bei savivaldybių biudžetų ir fondų pajamų santykis su bendroju vidaus produktu procentais (BMP/BVP), remiantis pasaulyje pripažinta metodika, taip pat LLRI atliktame Lietuvos ekonomikos 2009 metų tyrime išskirta santykinė mokesčių našta, apskaičiuota, pagal laisvės nuo mokesčių dienos tyrimo metodiką (LNMD) - bendros mokesčių naštos rodiklis, parodantis, kokia sukuriama bendrojo nacionalinio produkto dalis skiriama valstybei perskirstyti per įvairius valstybinius biudžetus ir fondus (Žukauskas, 2009-2010), tuo tarpu Eurostat duomenimis mokesčių naštos rodiklis, kaip ir LLRI, skaičiuojamas kaip bendrų mokesčių pajamų santykis su bendroju vidaus produktu procentais (BMP/BVP) (žr. 39 pav.).

39 pav. TUI ir mokesčių našta Lietuvos Respublikoje 2003-2009 metais

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis LLRI, 25-uoju LLRI Lietuvos ekonomikos tyrimo duomenimis, Eurostat duomenų bazės rodikliais ir LR statistikos departamento duomenimis

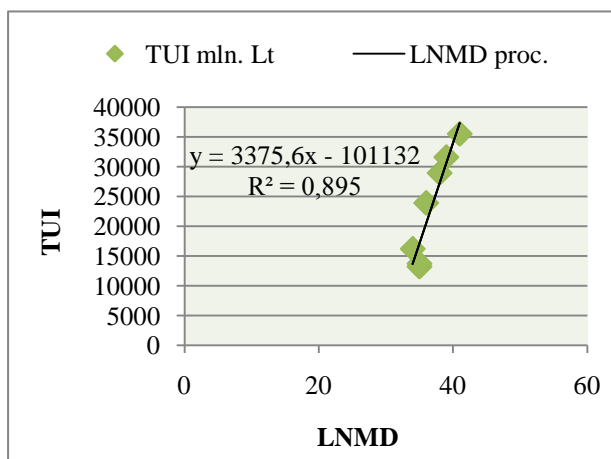
Lietuvos laisvosios rinkos instituto makroekonominių rodiklių tyrime (Žukauskas, 2009-2010), kuriuo remiantis buvo analizuojami mokesčių naštos rodikliai, yra grindžiama kitokia paradigma ir kitokia metodika nei Lietuvos Statistikos departamento duomenų rinkimo ir apibendrinimo būdai. Tyrimu siekiama įvertinti tuos ekonomikos rodiklius, kurie atitiktų verslininkų poreikius planuojant savo veiklą ir priimant strateginius sprendimus. LLRI atstovai pateikia apdorotą ekspertų apklausos medžiagą, išanalizuotą gaunant duomenis ir juos interpretuojant atsižvelgiant į skirtumus (ar panašumus) lyginant su oficialiais ar kitų nepriklausomų tyrimo institucijų duomenimis ir naudojant metodologijų skirtumus (Slavickienė, Jatkūnaitė, 2008). 39 paveiksle matyti, jog LLRI būdais skaičiuojami mokesčių naštos rodikliai skiriasi nežymiai, tuo tarpu Eurostato skaičiavimais pastebimas nedidelis skirtumas lyginant juos su LLRI pateiktais rodikliais.

Mokesčių naštos rodikliai 2003-2007 metų periodu keitėsi nedaug, didžiausias pokytis buvo 2008 m., kai mokesčių našta LLRI skaičiavimais padidėjo 3 proc. nuo 38-41 proc. (LNMD), lyginant su 2007 metais. Tuo tarpu didžiausias skirtumas tarp analizuojamų mokesčių naštos rodiklių buvo 2008 metais, kai LNMD metodu buvo gauta 41 proc. našta, o BMP/BVP (LLRI) metodu buvo mažesnė net 9 proc. 2008 metais buvo sumažėjęs šešėlinės ekonomikos mastas 18 proc. BVP (Norvilaitė, 2010). 2009 metais šis skaičius pakilo iki 23 proc., galima daryti prielaidą, kad šie pokyčiai turėjo įtakos mokesčių naštos rodiklių pokyčiams 2008-2009 metais (BMP/BVP), kadangi buvo surenkama mažiau mokesčių. 2007 metas pagal LNMD skaičiavimo metodiką, mokesčių našta padidėjo lyginant su 2006 metais, padidėjimui įtakos galėjo turėti sparčiau nei nacionalinės pajamos sumažėję surenkami mokesčiai. Tai vyko tiek dėl ekonomikos nuosmukio, tiek dėl padidintų mokesčių tarifų išauginusių paskatas vengti mokesčius, todėl dalis ekonominės veiklos perėjo į šešėlį ir tapo neapskaityta. Pagal Eurostat duomenis mokesčių naštos padidėjimą 2005 ir 2004 metais lėmė didesnės nei prieš metus nacionalinio biudžeto pajamos iš mokesčių, augantys Sodros ir Privalomojo sveikatos draudimo fondai, o taip pat lėčiau nei mokesčiai didėjęs

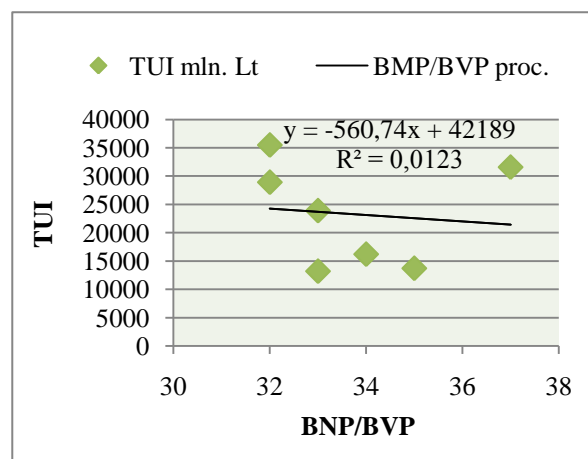
bendrasis nacionalinis produktas (Laisvoji rinka, 2006). 2009 metais Lietuvoje kai kurie investuotojai buvo užšaldę nepaskirstytą pelną, kuris buvo nepamokestintas dėl lengvatų, nes tais metais jo išmokėjimas akcininkams būtų lėmęs papildomą 20% mokestį (Bagdanavičiūtė, 2010). Galima daryti prielaidą, kad mokesčių naštos rodikliams (BPM/BVP) galėjo turėti neigiamos įtakos.

Mokesčių našta yra svarbus rodiklis tiek verslininkams, mokantiems mokesčius, tiek šaliai surenkančiai mokesčius. Šis rodiklis daugelyje šalių priklauso nuo įvairių veiksnių, tokių kaip tradicijos, vidinė iš tarptautinė ekonominė situacija, mokesčių sistemos struktūros. Dažnai šis gaunamas skaičius gali būti gana apgaulingas. Mokesčių naštos rodiklis gali mažėti, kai tuo pačiu metu yra keliami ir tarifai, ir bazė, t.y. kai yra didinami mokesčiai. Mažas mokesčių naštos rodiklis, esant plačiai bazei ir aukštiems tarifams, taip pat gali byloti apie mažėjantį žmonių ekonominį aktyvumą arba apie prastą mokesčių administravimą.

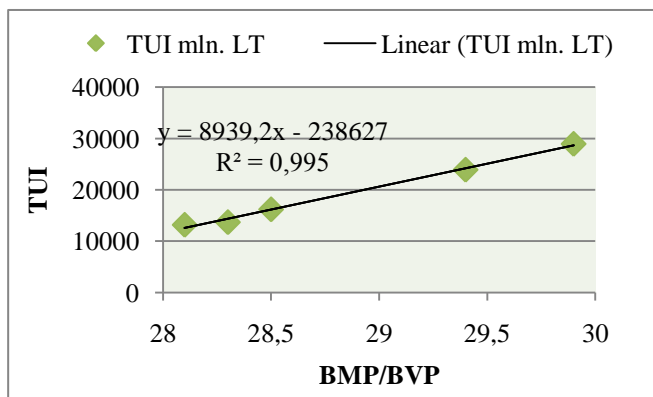
Išanalizavus mokesčių naštos rodiklių ir tiesioginių užsienio investicijų dinamiką 2003-2009 metų periodu, įvertintas kokio stiprumo ryšys egzistuoja tarp tiesioginių užsienio investicijų ir mokesčių naštos (žr. 40,41,42 pav.).

40 pav. Ryšys tarp TUI ir BMP/BVP (LLRI duomenimis)

41 pav. Ryšys tarp TUI ir LNMD (LLRI duomenimis)

42 pav. Ryšys tarp TUI ir BMP/BVP (Eurostat duomenimis)

Skaičiavimams atlikti naudojama formulė:

$$r = \frac{\overline{x_1 y_i} - \overline{x_1} \times \overline{y_i}}{\sigma_{x_1} \times \sigma_{y_i}} \quad (\text{žr. 9 priedas})$$

Skaičiavimų rezultatai pateikti 12 lentelėje.

12 lentelė

Mokesčių naštos ir TUI ryšio rodikliai

Rodikliai	Koreliacijos koeficientas (r)	Determinacijos koeficientas (R^2)	Regresijos lygtis	Regresijos koeficientas
TUI ir bendros mokestinės pajamos santykiu su BVP (Eurostat duomenimis)	0,997474	0,994955	$y = 8939x - 23862$	8939
TUI ir bendros mokestinės pajamos santykiu su BVP (LLRI)	0,946066	0,895041	$y = 3375x - 10113$	3375
TUI ir laisvė nuo mokesčių dienos metodika	-0,111124	0,012348	$y = -560,7x + 42189$	-560,7

Mokesčių naštos rodiklis moksliniuose tyrimuose įvardinamas kaip svarbus veiksnys lemiantis tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą į šalį. Siekiant objektyviau įvertinti mokesčių naštos rodiklių įtaką TUI ir buvo pasirinkti išvardinti trys būdai. Remiantis atliktais moksliniais tyrimais žinoma, kad mokesčiai vienas reikšmingiausių rodiklių, darančių įtaką investuotojams, todėl pagal vieną iš pateiktų būdų apskaičiuotą koreliacijos koeficientą laikome kaip nereikšmingu, kadangi gauta reikšmė (r) lygi -0,11, kuri paneigia stiprų ryšį tarp TUI ir mokesčių naštos. Buvo atsižvelgta į kitus du, kurie pagal LLRI skaičiavimus (BMP/BVP) $r = 0,946$, Eurostato skaičiavimais reikšmė lygi 0,997. Apskaičiuotas determinacijos koeficientas rodo, jei mokesčių našta (Eurostat duomenimis) padidėtų 1 proc., tai TUI turėtų didėti 8939,19 mln., tuo tarpu LLRI duomenimis, jei mokesčių našta padidėtų 1 proc., tai ir TUI turėtų didėti 3375,62 Lt. Iš gautų reikšmių matyti, jog ryšys tarp kintamųjų labai stiprus, tačiau apskaičiuotos reikšmės prieštarauja mokslininkų teiginiams, jog esant tinkamai mokesčių naštai tiesioginių užsienio investicijų srautai didėja, tačiau šiuo atveju gauta tiesioginė priklausomybė ir tai reiškia, jog didėjant mokesčių naštai, didėja ir TUI. Galima daryti prielaidą, kad tokius rezultatus nulėmė jau anksčiau minėtas faktas, jog mokesčių naštos rodiklis gali mažėti, kai tuo pačiu metu yra keliami ir tarifai, ir bazė, t.y. kai yra didinami mokesčiai. Gauti determinacijos koeficientai rodo, jog mokesčių naštos kitimu galima paaiškinti daugiau negu 90 procentų tiesioginių užsienio investicijų variacijos. Vertinant koreliacinę priklausomybę vien pagal koreliacijos koeficiento dydį negalima daryti išvados, kad tarp dviejų atsitiktinių dydžių egzistuoja stochastinis ryšys. Nustatytiems ryšiams patvirtinti įvertinamas

pastarųjų reikšmingumas. Reikšmingumo sprendimui priimti naudojama imties statistika t , kuri apskaičiuojama pagal formulę:

$$t = \left| r \sqrt{\frac{n-2}{1-r^2}} \right| \quad (\text{žr. 9 priedas})$$

Vertinant koreliacijos koeficiento reikšmingumą apskaičiuotoji t reikšmė lyginama su kritine t_{kr} . reikšme (žr. 10 priedas). Kritinė Stjudento t kriterijaus reikšmė surandama naudojantis Stjudento skirstinio $t(\alpha;v)$ lentelę. Analizuojamu atveju t kriterijaus reikšmė yra $t = 24,322$ (Eurostat duomenimis), LLRI duomenimis apskaičiuoto rodiklio reikšmė yra $t = 6,529$, o kritinė t kriterijaus reikšmė:

$$t_{0,1;5} = 2,0150$$

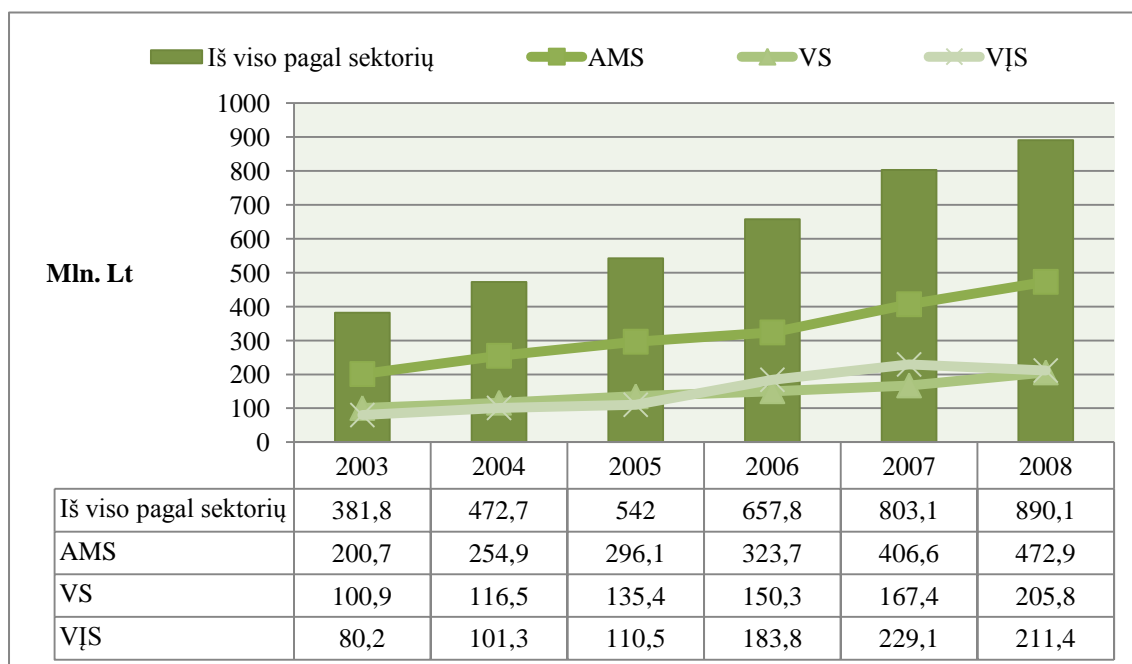
Koreliacijos koeficiento reikšmingumui patvirtinti turi būti tenkinama sąlyga: $t_f \succ t_k$. Nustatytos imties statistikos t reikšmės didesnės už kritinę reikšmę, todėl analizuojamu atveju, kai $t = 24,322 \succ t_{0,1;5}^{kr} = 2,0150$ ir $t = 6,529 \succ t_{0,1;5}^{kr} = 2,0150$ galima tvirtinti, kad nustatytas ryšys tarp ir mokesčių naštos ir TUI yra reikšmingas, nors ir buvo gauta tiesioginė priklausomybė tarp kintamųjų.

2.4.2. Mokslinių tyrimų, technologijų plėtros ir tiesioginių užsienio investicijų sąveika

Moksliniai tyrimai ir technologijų plėtra (MTTP) yra svarbi konkurencingumo varomoji jėga. Lietuva Pasaulio ekonomikos forumo 2009 m. sudarytame šalių konkurencingumo reitinge nukrito devyniomis pozicijomis: 2009-2010 metų reitinge užėmė 53-iąją vietą, o 2008-2009 metų reitinge - 44-ąją. Šis tyrimas parodė, kad egzistuoja teritorijų planavimo, darbo santykių reglamentavimo problemų, o verslo pradėjimo procedūros Lietuvoje yra sudėtingesnės negu kitose valstybėse. Pasaulio banko sudarytame naujausiame verslo sąlygų reitinge Lietuva 2009 m. buvo 26-oje vietoje iš 183 vertintų valstybių - palyginti su 2008 metais, šalies vertinimas nukrito per vieną poziciją (Čapas, 2010). Šie rodikliai akivaizdžiai rodo, jog Lietuva neišnaudoja galimybių, kurias ji turi, tačiau neefektyviai panaudoja, gerinant ekonominę būklę, ir to pasekoje tokio įvaizdžio kūrimas neigiamai įtakoja tiesioginius užsienio investuotojus.

Moksliniai tyrimų ir technologijų plėtra, kuri vykdoma Lietuvoje prisideda prie ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo. Be to, naujos technologijos padeda spręsti skurdo, sveikatos, aplinkos būklės blogėjimo ir kitas socialines problemas. 43 paveiksle analizuojamos išlaidos moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai 2003-2008 metų periodu (žr. 43 pav.). Išskiriamos

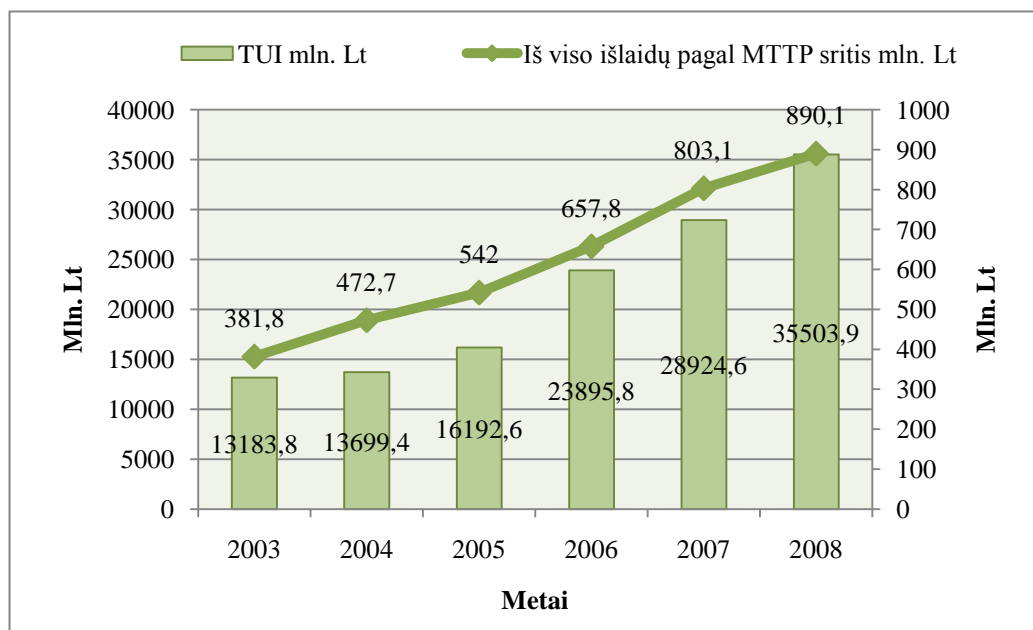
išlaidos iš viso pagal sektorius, ir pagal kiekvieną sektorių atskirai – aukštojo mokslo sektorių (AMS), valstybės sektorių (VS), verslo įmonių sektorių (VĮS).

43 pav. Išlaidos moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai Lietuvos Respublikoje 2003-2008 metais

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis Lietuvos banko duomenimis

Analizuojant bendras išlaidas, pastebimas augimas 2003-2008 metų periodu. Išsiskiria tik vienas sektorius – verslo įmonių sektorius, kuriam per analizuojamą 2003-2008 metų periodą 2008 metais išlaidos sumažėjo 8 proc. Iš viso skiriamų lėšų nuo 2003- 2008 metų padidėjo 133 procentiniais punktais (508,3 mln. Lt). Stebint lėšų pasiskirstymą tarp trijų sektorių, pastebima, kad daugiausia dėmesio skiriama aukštojo mokslo sektoriui, mažiausia valstybės sektoriui, atitinkamai per analizuojamą laikotarpį kiekvienam sektoriui skirta lėšų: AMS – 272,2 mln. Lt, VS – 104,9 mln. Lt, VĮS – 131,2 mln. Lt. Skirtumas tarp aukštojo mokslo sektoriaus ir mažiausiai išlaidų skiriamam sektoriui – valstybės sektoriui yra 167,3 mln. Lt (61 proc.). Žinant, kad MTTP priemonėmis siekiama pagerinti žinių ir technologijų sklaidos terpę, stiprinti mokslo ir verslo bendradarbiavimą, padidinti viešo sektoriaus MTTP veiklos efektyvumą ir prieinamumą įmonėms, padidinti MTTP veiklos aktyvumą privačiame sektoriuje, tai šie didėjantys skaičiai gerina ne tik ekonomikos būklę, tačiau kuria patrauklų šalies įvaizdį potencialiems užsienio investuotojams (Europos technologinių platformų ir pramoninių klasterių nacionalinis biuras, 2006). 44 paveiksle siekiama paanalizuoti kaip keitėsi tiesioginės užsienio investicijos, keičiantis išlaidoms moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai (žr. 44 pav.).

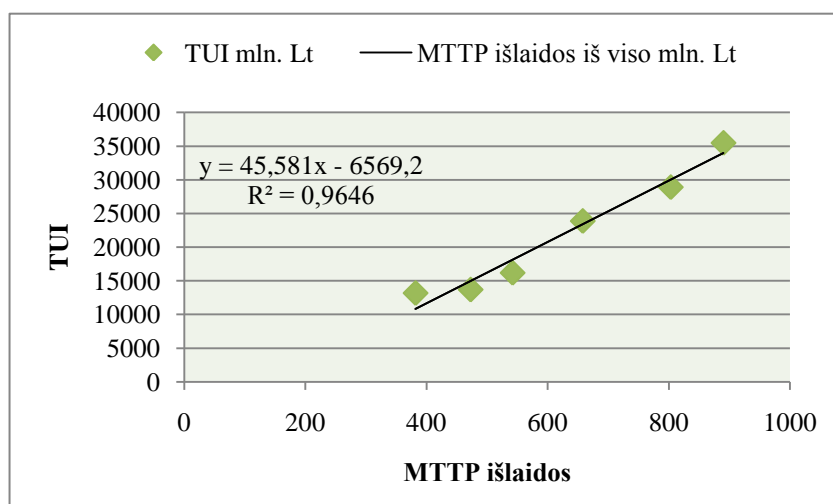

44 pav. TUI ir MTTP Lietuvos Respublikoje 2003-2008 metais

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis Lietuvos banko ir LR statistikos departamento duomenimis

2008 metais daugiau MTTP išlaidų patyrė aukštojo mokslo sektorius - 472,9 mln. litų, arba 53,1 procento visų MTTP išlaidų, verslo įmonių sektorius - 211,4 mln. litų (23,8 proc.), valdžios sektorius - 205,8 mln. litų (23,1 proc.). Išlaidos moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai Lietuvoje 2006 m. lyginant su 2005 m., išaugo daugiau nei 21 proc. 2007 m. išlaidos MTTP visuose sektoriuose siekė 803,1 mln. litų, o 2007 m. vien valdžios ir aukštojo mokslo sektoriuose sudarė 574 mln. litų. Statistikos departamento duomenimis, 2007 m. mokslo tiriamąja veikla užsiėmė apie 18,5 tūkst. darbuotojų, iš jų apie 6,3 tūkst. turėjo mokslo laipsnius ir pedagoginius vardus. Per paskutiniuosius septynis metus išlaidos MTTP, palyginti su BVP, padidėjo nuo 0,67 iki 0,80 procentinio punkto (žr. 23 priedas) (LR statistikos departamentas prie LR vyriausybės). 2008 m. aukštojo mokslo ir valdžios institucijose MTTP dalyvavo 16 tūkst. darbuotojų, iš jų 6,1 tūkst. tyrėjų, turinčių mokslo laipsnį ar pedagoginį vardą. Verslo sektoriuje MTTP dalyvavo 2,6 tūkst. darbuotojų, iš jų 218 tyrėjų, turinčių mokslo laipsnį. Pastarųjų skaičius per metus išaugo 31,3 procento. Aukštojo mokslo ir valdžios institucijose darbuotojų, dalyvaujančių MTTP, skaičius, palyginti su 2007 m., beveik nepakito. Vyrų tyrėjų, turinčių mokslo laipsnį ar pedagoginį vardą, buvo daugiau - 3,4 tūkst., moterų - 2,7 tūkst., (44% visų tyrėjų, turinčių mokslo laipsnį ar pedagoginį vardą) (LR statistikos departamentas prie LR vyriausybės). Iš paveikslo matyti, kad tiesioginės užsienio investicijos augo lygiagrečiai didėjančioms išlaidoms, skiriamoms MTTP. Išanalizavus tiesioginių užsienio investicijų ir mokslinių tyrimų bei technologijų plėtros išlaidų kaitą, iš paveikslo pastebimas tarp jų egzistuojantis ryšys. Tačiau atskleisti kokio stiprumo ryšys tarp šių rodiklių egzistuoja padės koreliacinės-regresinės analizės metodas. (žr. 45 pav.).

45 pav. Ryšys tarp TUI ir MTTP Lietuvos Respublikoje

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis Lietuvos banko ir LR statistikos departamento duomenimis

Skaičiavimams atlikti naudojama formulė:

$$r = \frac{\overline{x_1 y_i} - \overline{x_1} \times \overline{y_i}}{\sigma_{x_1} \times \sigma_{y_i}} \quad (\text{žr. 9 priedas})$$

Skaičiavimų rezultatai pateikti 13 lentelėje.

13 lentelė

Mokslinių tyrimų ir technologijų plėtra ir tiesioginių užsienio investicijų ryšio rodikliai

Rodikliai	Koreliacijos koeficientas (r)	Determinacijos koeficientas (R^2)	Regresijos lygtis	Regresijos koeficientas
Moksliniai tyrimai ir technologijų plėtra ir TUI	0,982150	0,964618	$y = 45,58x - 6569$	45,58

Gautas koreliacijos koeficientas tarp mokslinių tyrimų technologijų plėtros ir tiesioginių užsienio investicijų yra lygus (r) 0,98. Kaip rodo regresijos lygties (a_0), kuris lygus 45,58, moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai šalyje padidėjus 1 mln. Lt tiesioginės užsienio investicijos padidėja 45,58 mln. Lt. Gautas teigiamas ženklas parodo, kad ryšys yra tiesioginis, didėjant išlaidoms MTTP didėja ir tiesioginės užsienio investicijos. Determinacijos koeficientas, kuris lygus 0,94 reiškia, jog tiesioginių užsienio investicijų kitimą galima paaiškinti 94 proc. mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros variacijos. Pagal apskaičiuotus rodiklius negalima teigti, kad tarp dviejų kintamųjų egzistuoja stochastinis ryšys, todėl būtina įvertinti pastarųjų reikšmingumą. Reikšmingumo sprendimui priimti naudojama imties statistika t , kuri apskaičiuojama pagal formulę:

$$t = \left| r \sqrt{\frac{n-2}{1-r^2}} \right| \quad (\text{žr. 9 priedas})$$

Vertinant koreliacijos koeficiento reikšmingumą apskaičiuotoji t reikšmė lyginama su kritine $t_{kr.}$ reikšme (žr. 10 priedas).. Kritinė Stjudento t kriterijaus reikšmė surandama naudojantis Stjudento skirstinio $t(\alpha, \nu)$ lentelę. Analizuojamu atveju t kriterijaus reikšmė yra $t = 12,7610$ o kritinė t kriterijaus reikšmė:

$$t_{0,1;5} = 2,0150$$

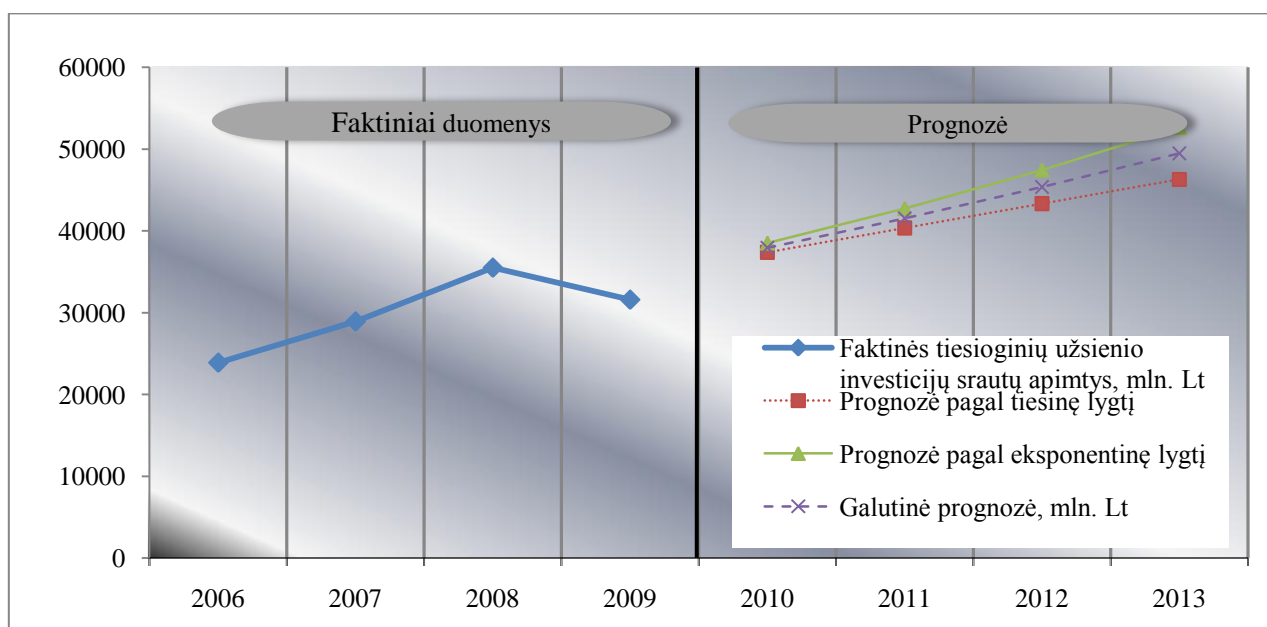
Koreliacijos koeficiento reikšmingumui patvirtinti turi būti tenkinama sąlyga: $t_f > t_k$. Nustatytos imties statistikos t reikšmės didesnės už kritinę reikšmę, todėl analizuojamu atveju, kai $t = 12,7610 > t_{0,1;5}^{kr} = 2,0150$ galima tvirtinti, kad nustatytas ryšys tarp ir mokesčių naštos ir TUI yra reikšmingas. Visa tai leidžia pagrįsti prielaidą, jog išlaidų skirtų moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai augimas šalyje sudaro palankias sąlygas tiesioginių investicijų plėtrai šalyje. Ir nors Lietuva dažniau vertinama kaip technologijų kopijuotoja ir diegėja nei kūrėja, rezultatai rodo, kad MTTP daro didelę įtaką tiesioginių užsienio investicijų srautams į Lietuvą pritraukimui.

2. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ ĮTAKA LIETUVOS MAKROEKONOMINIAMS RODIKLIAMS PROGNOZĖ 2010-2013 METAIS

Makroekonominių rodiklių prognozavimas yra svarbus reiškinys, kuriuo galima atlikti ekonomikos stebėseną ir numatyti galimas ekonomikos raidos perspektyvas. Prognozavimas yra naudojamas, siekiant numatyti kas bus ateityje, esant tam tikroms sąlygoms, taip pat siekiama statistiškai pagrįsti objekto esminius požymius, reiškinių priežastinius ryšius, jo funkcionavimo veiksniai. Siekiant gauti realistiškesnę prognozę bus prognozuojama pagal su prognozuojamu rodikliu susijusiu kintamuoju – laiku. Šiuo atveju prognozavimas bus atliktas pagal laiko funkciją (prognozėms išskirtas 2010-2013 metų periodas).

Šios baigiamojo darbo dalies tikslas – prognozuoti makroekonominių rodiklių pokyčius ir gavus šiuos rodiklius įvertinti kaip 2010-2013 metų laikotarpiu tiesioginės užsienio investicijos galėtų įtakoti antroje baigiamojo darbo dalyje apskaičiuotus ir išrinktus stipriausius ryšius tarp tiesioginių užsienio investicijų ir nagrinėjamų makroekonominių rodiklių. Pagal kiekybiškai įvertintą porinę koreliacinę-regresinę analizę ir buvo išrinkti trys stipriausią ryšį su tiesioginėmis užsienio investicijomis turėję rodikliai – einamoji sąskaita, darbo užmokestis ir bendras vidaus produktas.

Žemiau esančiame paveiksle matyti tiesioginių užsienio investicijų faktiniai duomenys ir jų prognozės 2010-2013 metų laikotarpiu (žr. 46 pav.).

46 pav. Tiesioginių užsienio investicijų prognozė 2010-2013 metais

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus

Prognozėms atlikti buvo naudojama tiesinės regresijos lygtis, kuri skaičiuojama pagal formulę:

$$y = mx + b$$

(žr. 25 priedas)

Taip pat buvo prognozuojama remiantis eksponentine lygtimi, kuri skaičiuojama pagal formulę:

$$y = b \cdot m^x \quad (\text{žr. 25 priedas})$$

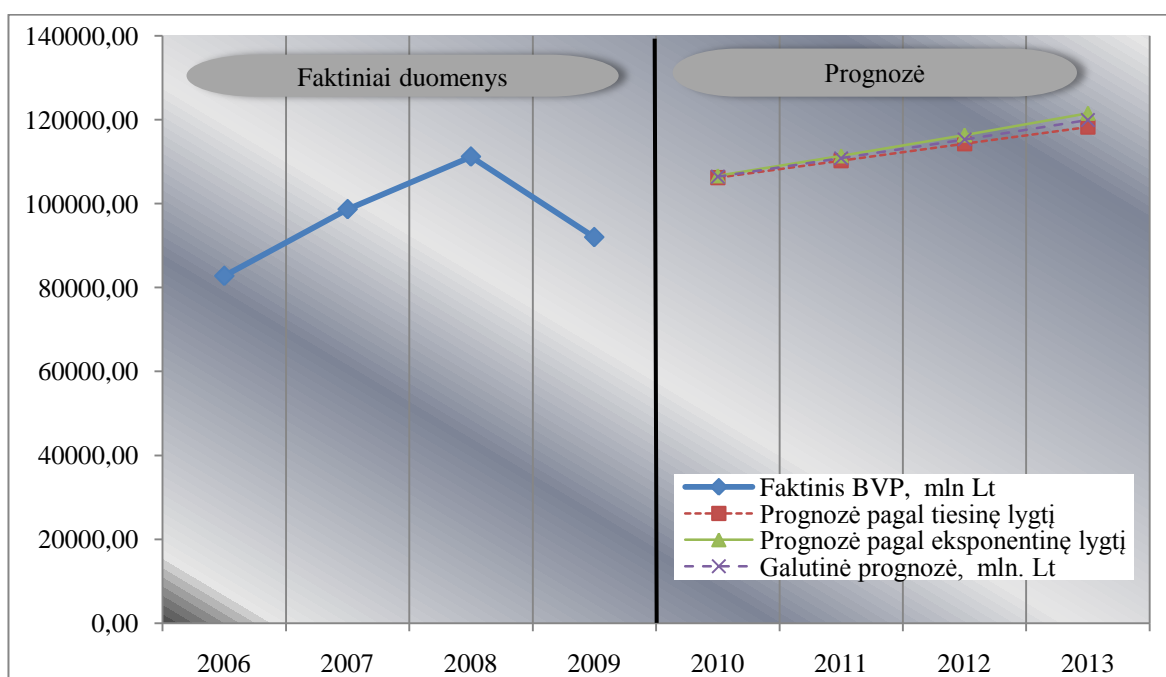
Atliekant skaičiavimus excel programos pagalba, tiesinės regresijos lygtis apskaičiuojama nurodžius TREND funkciją, ir atliekami tokie veiksmai. Žinomų x reikšmių (*known_x's*) ir y reikšmių (*known_y's*) masyvais apibrėžiamai kreivei parenkama regresijos tiesė $y=mx+b$. Jos koeficientų m ir b taškiniai įverčiai mažiausių kvadratų metodu. Funkcija pateikiama šios tiesės taškų, kurių x koordinatės nurodytos naujų x reikšmių (*new_x's*). masyvu, y koordinatės. Kai konstantos (const) argumentas praleistas arba lygus loginei reikšmei TRUE b koeficientas skaičiuojamas įprastai, o kai šis argumentas lygus loginei reikšmei FALSE, b koeficientas prilyginamas 0, t.y. tada $y=mx$.

Eksponentinė lygtis apskaičiuojama nurodžius excel programoje GROWTH funkciją, atliekami tokie veiksmai. Žinomų x reikšmių (*known_x's*) ir y (*known_y's*) masyvais apibrėžiamai kreivei parenkama eksponentinė regresijos funkcija $y=b \cdot m^x$. Jos koeficientą b ir m taškiniai įverčiai randami mažiausių kvadratų metodu. Funkcija pateikia šios kreivės taškų, kurių x koordinatės nurodytos naujų x reikšmių (*new_x's*) masyvu, y koordinatės. Kai konstantos (const) argumentas praleistas arba lygus loginei reikšmei TRUE, b koeficientas skaičiuojamas įprastai, o kai argumentas lygus loginei reikšmei FALSE, b koeficientas prilyginamas 1 t.y. $y=m^x$ (Pabedinskaitė, 2009).

Apskaičiavus šias lygtis, prognozuojamo rodiklio kitimo riboms nustatyti buvo įvedamos optimistinė ir pesimistinė prognozės. Optimistinė prognozė paimama ta, kuri paskutiniaus prognozuojamais metais, analizuojamu atveju, tai buvo 2013 metai, turi didžiausią reikšmę, pesimistinė – atvirkščiai, mažiausią reikšmę. Nagrinėjamu atveju prognozę pagal eksponentinę lygtį galima priimti kaip optimistinę prognozę, pagal tiesinę – kaip pesimistinę (žr. 26 priedas). 46 paveiksle matosi, faktinis tiesioginių užsienio investicijų rodiklių pokytis 2006-2009 metais ir prognozės 2010-2013 metais. Pasirinktu prognozuojamu laikotarpiu apskaičiuoti rodikliai rodo, jog numatomas tiesioginių užsienio investicijų augimas. Pagal galutinę prognozę, kuri buvo gauta skaičiuojant vidurkį iš prognozės pagal tiesinę lygtį ir prognozės pagal eksponentinę lygtį, tiesioginės užsienio investicijos turėtų padidėti iki 30 proc. (49470,745 mln. Lt) 2013 metais lyginant su 2010 metais, kai tiesioginės užsienio investicijos prognozuojamos 37951,399 mln. Remiantis ūkio viceministro Arnoldo Burkovskio teiginiais, jog sudarius sąlygas teikti paramą mažesniems negu 20 mln. litų vertės investicijų projektams būtų pagerinta šalies investicinė aplinka ir sudaryta galimybė į Lietuvą greičiau pritraukti daugiau užsienio investuotojų, galima daryti

prielaidą, kad šie veiksmai galėtų įtakoti tiesioginių užsienio investicijų srautų didėjimą kaip ir matosi iš 46 paveikslo prognozių (Burkovskis, 2010).

Toliau trečioje darbo dalyje prognozuojami kiti trys – bendras vidaus produktas, darbo užmokestis, einamoji sąskaita, rodikliai, kurie antroje baigiamoje darbo dalyje buvo išrinkti kaip stipriausią ryšį turėję su tiesioginėmis užsienio investicijomis. Stipriausias ryšys buvo nustatytas porinės koreliacinės analizės pagalba pagal koreliacinio ryšio stiprumo vertinimus, kai ryšio glaudumo rodikliai buvo gauti tarp 0,91-0,99, pagal ryšio stiprumo charakteristiką trys rodikliai įvertinti kaip turintys labai stiprų ryšį su tiesioginėmis užsienio investicijomis. Žemiau esančiame paveiksle matyti kokios buvo BVP faktinės apimtys 2006-2009 metų laikotarpiu ir prognozuojami rodikliai 2010-2013 metais (žr. 47 pav.).

47 pav. BVP prognozė 2010-2013 metais

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus

Prognozėms atlikti buvo naudojamos tiesinės regresijos lygtis, kuri skaičiuojama pagal formulę:

$$y = mx + b \quad (\text{žr. 25 priedas})$$

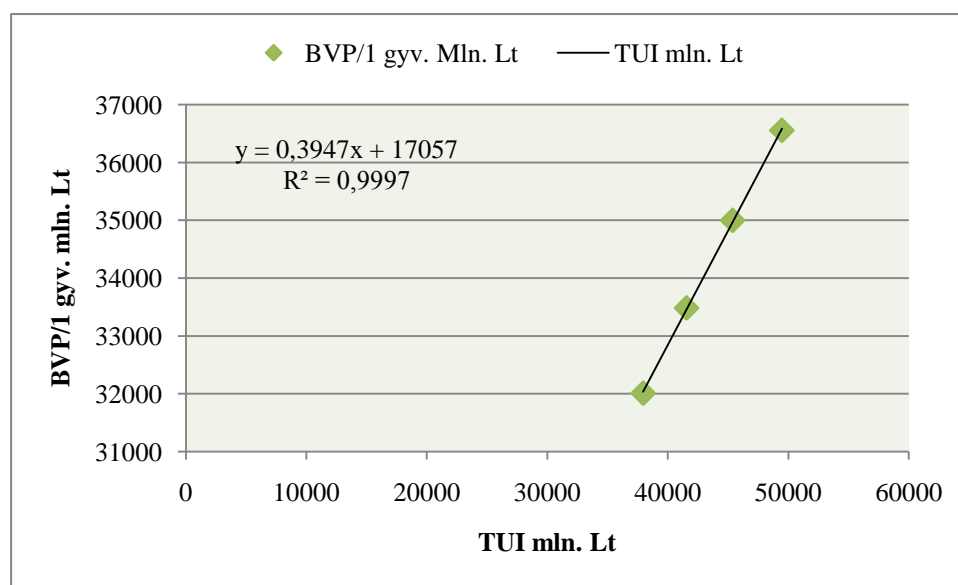
ir eksponentinė lygtis, kuri skaičiuojama pagal formulę:

$$y = b \cdot m^x \quad (\text{žr. 25 priedas})$$

Atlikus skaičiavimus, grafiškai vaizduojamos prognozuojamų BVP apimtys, pagal iš lygčių gautų rodiklių išvestos pesimistinė ir optimistinė prognozės. Analizuojamu atveju bendro vidaus produkto pesimistinė prognozė gauta pagal paskutinių prognozuojamų metų mažiausią reikšmę ir

optimistinė atvirkščiai, pagal didžiausią reikšmę. Kaip matyti iš 47 paveikslėlio, prognozuojamas bendro vidaus produkto didėjimas analizuojamu metų periodu atkartoja faktinio bendro vidaus produkto augimą 2006-2008 metų laikotarpiu. Pagal pesimistinę prognozę bendras vidaus produktas 2010-2013 metų laikotarpiu turėtų padidėti 11,35 proc., pagal optimistinę 13,99 proc., o vertinant galutinę prognozę 12,67 proc. Galutinės prognozės BVP vidurkis prognozuojamu laikotarpiu sudaro 113113,291 mln. Lt, kai tuo tarpu faktinio bendro vidaus produkto vidurkis 2006-2009 metų buvo 96166,97 mln. Lt, kaip matyti iš apskaičiuotų rodiklių prognozės numato didesnes bendro vidaus produkto apimtis, kurių suma 2010-2013 metų 452453,166 mln. Lt, faktinio bendro vidaus produkto suma 384667,86 mln. Lt, taigi iš prognozių pastebimas bendro vidaus produkto apimčių padidėjimas 67785,306 mln. Lt.

Kadangi baigiamojo darbo tikslas yra atskleisti tiesioginių užsienio investicijų daromą įtaką makroekonominiams rodikliams, bus įvertinta, kaip apskaičiuoti prognozuojami rodikliai koreliuos tarp savęs ir žemiau esančiame paveiksle matomas ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų/1 gyv. ir bendro vidaus produkto prognozuojamu laikotarpiu 2010-2013 metais (žr. 48 pav.).

48 pav. Tiesioginių užsienio investicijų ir BVP prognozuojami ryšiai 2010-2013

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus

Skaičiavimams atlikti naudojama formulė:

$$r = \frac{\overline{x_1 y_i} - \overline{x_1} \times \overline{y_i}}{\sigma_{x_1} \times \sigma_{y_i}} \quad (\text{žr. 9 priedas})$$

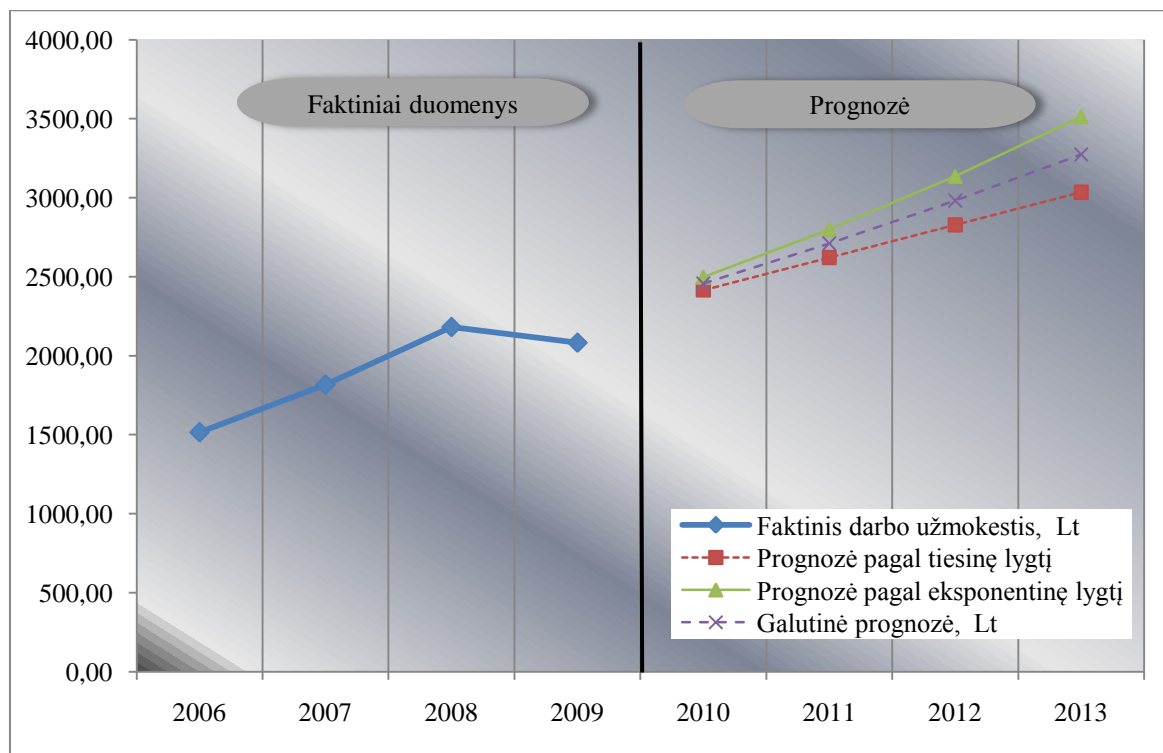
Skaičiavimų rezultatai pateikti 14 lentelėje

Tiesioginių užsienio investicijų tenkančių vienam gyventojui ir BVP prognozuojami ryšio rodikliai

Rodikliai	Koreliacijos koeficientas (<i>r</i>)	Determinacijos koeficientas (R^2)	Regresijos lygtis	Regresijos koeficientas
Prognozuojami TUI/1 gyv. ir BVP rodikliai	<i>0,999867</i>	<i>0,999734</i>	$y = 0,394x + 17057$	<i>0,394</i>
TUI ir BVP	<i>0,975587</i>	<i>0,951777</i>	$y = 0,651x + 9144$	<i>0,651</i>

Vertinant prognozuojamų TUI ir prognozuojamo BVP tarpusavio priklausomybę galima teigti, kad tarp šių veiksnių egzistuoja stipri tiesioginė priklausomybė (*r*) lygus 0,999867, todėl galėtume daryti prielaidą, jog augant TUI BVP taip pat turėtų augti. Nors ir faktiniais metais ryšys buvo labai stiprus $r=0,975587$, tačiau 2010-2013 metais tarp kintamųjų egzistuoja stipresnė tiesioginė priklausomybė. Kaip rodo regresijos lygties parametras a_0 , kuris lygus 0,394, tiesioginėms užsienio investicijoms didėjant 1 mln. litų bendras vidaus produktas turėtų padidėti 0,394 mln. litų. Kaip matyti iš lentelės, faktiniais metais bendro vidaus produkto didėjimas buvo didesnis padidėjus tiesioginėms užsienio investicijoms, tačiau tam įtakos gali turėti prognozuojamų metų mažas skaičius (4 metai) lyginant su 7 metais.

Toliau analizuojamas makroekonominis rodiklis – darbo užmokestis. Antroje baigiamojo darbo dalyje apskaičiuota ir gauta labai stipri tiesioginė priklausomybė tarp tiesioginių užsienio investicijų ir darbo užmokesčio. Tai reiškia, jog didėdamos tiesioginės užsienio investicijos teigiama augimo linkme galėjo įtakoti ir bendro vidaus produkto apimtį. Žemiau paveiksle matomi faktiniai darbo užmokesčio kitimo rodikliai 2006-2009 metais ir prognozuojami darbo užmokesčio rodikliai 2010-2013 metais (žr. 49 pav.)

49 pav. Darbo užmokesčio prognozė 2010-2013 metais

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus

Iš paveikslu matyti, kad bendras vidaus produktas pasirinktais faktiniais metais didėjo iki 2008 metais, 2009 metais bendras vidaus produktas sumažėjo 17 proc. lyginant su 2008 metais. Remiantis apskaičiuotomis prognozėmis matyti, kad bendras vidaus produktas 2010-2013 metais taip pat turėtų didėti.

Prognozėms atlikti buvo naudojama tiesinės regresijos lygtis, kuri skaičiuojama pagal formulę:

$$y = mx + b \quad (\text{žr. 25 priedas})$$

Taip pat buvo prognozuojama remiantis eksponentine lygtimi, kuri skaičiuojama pagal formulę:

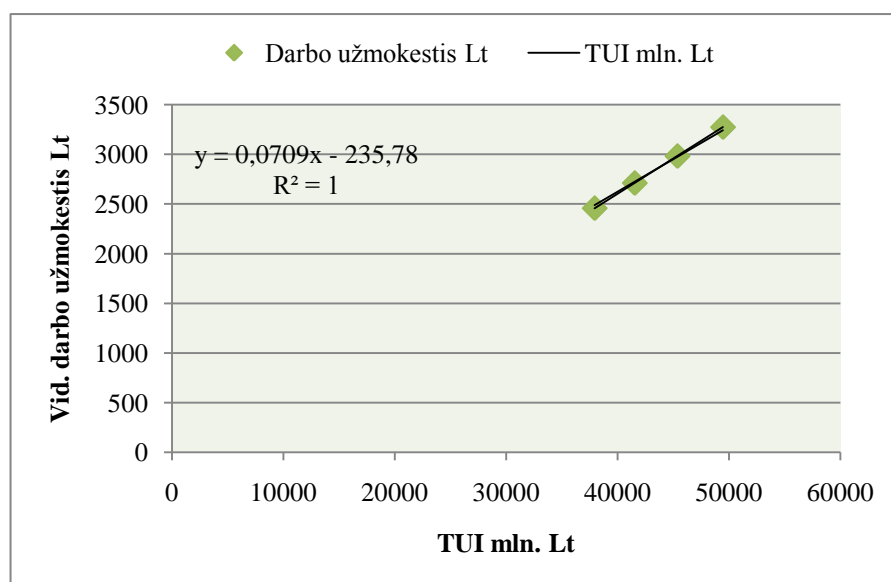
$$y = b \cdot m^x \quad (\text{žr. 25 priedas})$$

Prognozuojamo rodiklio kitimo riboms nustatyti kaip buvo įvedamos optimistinė ir pesimistinė prognozės. Optimistinė prognozė paimama ta, kuri paskutiniaisiais prognozuojamais metais turi didžiausią reikšmę, analizuojamu atveju didžiausia reikšmė buvo gauta skaičiuojant pagal eksponentinę lygtį ir, pesimistinė – atvirkščiai, mažiausią reikšmę, kuri gauta, skaičiuojant pagal tiesinės regresijos lygtį. Remiantis pesimistine prognoze numatomas vidutinis darbo užmokesčio kilimas prognozuojamais metais nuo 2415,450 Lt. iki 3034,980 Lt. Optimistinės prognozės rodo dar didesnio darbo užmokesčio dydį, kuris nuo 2010 iki 2013 metų turėtų padidėti 40,61 proc., t.y. nuo 2498,400 Lt. iki 3512,886 Lt. Įvertinant galutinę prognozę, kuri buvo gauta suradus vidurkį iš

tiesinės regresijos lygties ir eksponentinės lygties, prognozuojamas darbo užmokesčio kilimas iki 3273,933 Lt. Remiantis apskaičiavimais 2013 metais darbo užmokestis turėtų padidėti 1191,400 litais lyginant su faktiniais 2009 metais. Atsižvelgiant į prognozes matyti, jog darbo užmokestis turėtų didėti, tačiau kaip teigia Swed banko ekonominės analizės departamento analitikai, 2010 metais darbo užmokestis įvertinus infliaciją po mokesčių turėtų dar labiau sumažėti, nei buvo 2009 metais, maždaug 5% dėl tebesitęsiančios restruktūrizacijos privačiame sektoriuje ir atlyginimų valstybės sektoriuje sumažinimo. „2011 metais tikėtina darbo užmokestis jau nebekris, tačiau jo padidėjimo taip pat nesitikime“, - sako Swed banko darbuotojai (Swedbankas, 2010).

Žemiau paveiksle stebima tiesioginių užsienio investicijų ir darbo užmokesčio tarpusavio priklausomybė - ar stipriai tiesioginės užsienio investicijos įtakotų darbo užmokestį, kadangi antroje baigiamoje darbo dalyje tarp šių kintamųjų buvo nustatyta stipri tiesioginė priklausomybė, reikšminga įvertinti prognozuojamų kintamųjų priklausomybę (žr. 50 pav.)

50 pav. Tiesioginių užsienio investicijų ir vidutinio darbo užmokesčio prognozuojami ryšiai
Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus

Skaičiavimams atlikti naudojama formulė:

$$r = \frac{\overline{x_1 y_i} - \overline{x_1} \times \overline{y_i}}{\sigma_{x_1} \times \sigma_{y_i}} \quad (\text{žr. 9 priedas})$$

Skaičiavimų rezultatai pateikti 15 lentelėje.

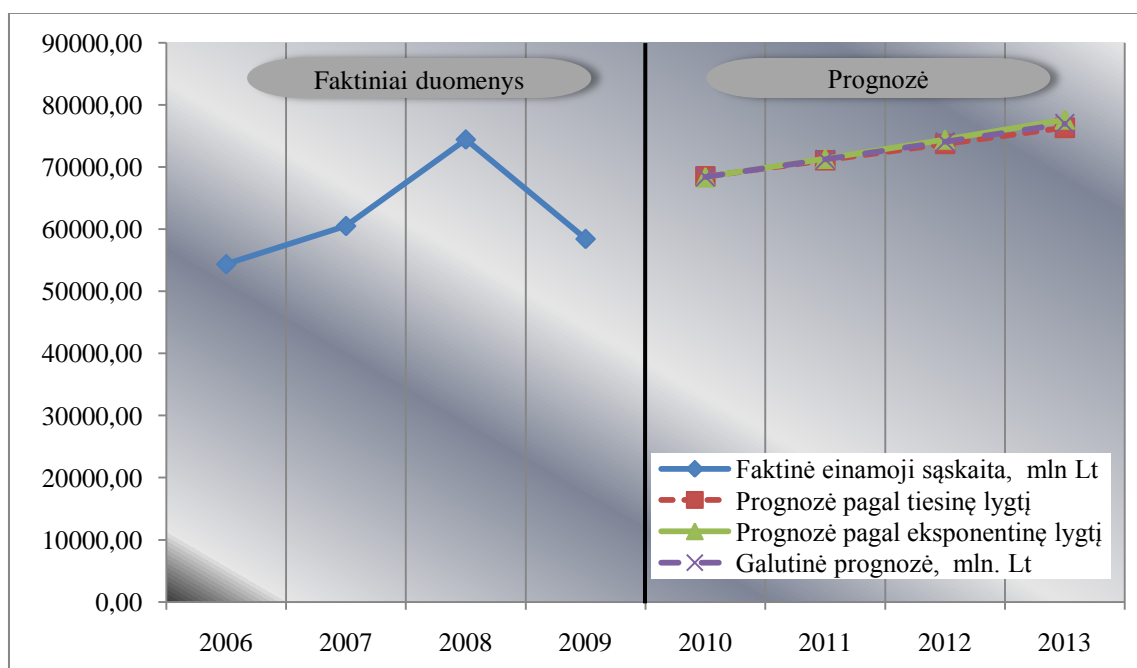
15 lentelė

Tiesioginių užsienio investicijų ir vid. darbo užmokesčio prognozuojami ryšio rodikliai

Rodikliai	Koreliacijos koeficientas (r)	Determinacijos koeficientas (R^2)	Regresijos lygtis	Regresijos koeficientas
Prognozuojami TUI ir vid. darbo užmokesčio rodikliai	0,999996	0,999992	$y = 0,070x - 235,7$	0,70
TUI ir darbo užmokestis	0,989298	0,978712	$y = 0,048x - 469,9$	0,048

Kaip matyti iš 15 lentelės duomenų, priklausomybė tarp tiesioginių užsienio investicijų ir darbo užmokesčio buvo labai stipri tiek 2003-2009 metais, taip pat ir prognozuojamais metais, abu apskaičiuoti koreliacijos koeficientai arti vieneto. Gauti koreliacijos koeficientai yra teigiami, o tai rodo tiesioginę priklausomybę tarp kintamųjų – didėjant tiesioginėms užsienio investicijoms, didėja ir darbo užmokestis. Kaip rodo regresijos lygties parametras a_0 , kuris lygus 0,70, jei tiesioginės užsienio investicijos padidėtų 1 mln. Litų, bruto darbo užmokestis padidėtų 0,70 mln. Litų, kai tuo tarpu faktiniais metais buvo gautas regresijos lygties parametras a_0 lygus 0,048, o tai reiškia, kad darbo užmokestis padidėjo mažiau nei prognozuojamais metais galėtų padidėti – 0,048 Lt. Kaip jau buvo minėta antroje darbo dalyje, stipri tiesioginė priklausomybė galėtų būti paaiškinamas tuo, jog tiesioginės užsienio investicijos sietinos su pasenusių technologijų atnaujinimu ar naujų įdiegimu, naujų darbo vietų kūrimu ar investicijomis į žmogiškąjį kapitalą, gaminamų produktų ar teikiamų paslaugų konkurencingumu rinkoje.

Dar vienas makroekonominis rodiklis, kuris buvo išskirtas antrojo baigiamoje darbo dalyje kaip labai stipriai sąveikaujantis su tiesioginėmis užsienio investicijomis – einamoji sąskaita. Žemiau esančiame paveiksle stebimos faktinės einamosios sąskaitos 2006-2009 metų apimtys ir prognozuojamos 2010-2013 metais (žr. 51 pav.).

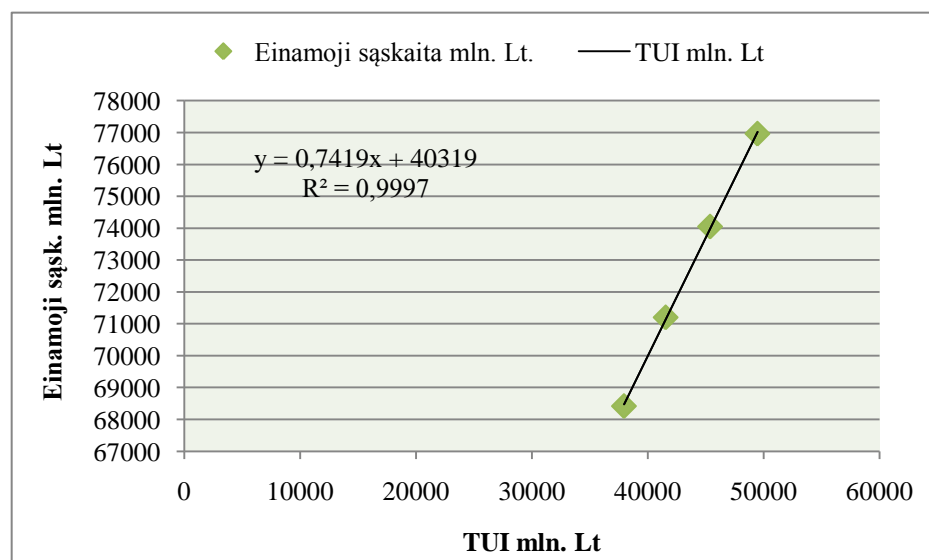
51 pav. Einamosios sąskaitos prognozė 2010-2013 metais

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus

Kaip matyti iš 51 paveikslo einamoji sąskaita faktiniais 2006-2008 metais augo, tik 2009 metais buvo sumažėjusi iki 58430,25 mln. Lt., kai 2008 metais buvo 74429,58 mln. Lt., taigi sumažėjo

21,5 proc. 2006-2009 metais einamosios sąskaitos suma lygi 247733.81 mln. Lt., tuo tarpu žiūrinti pagal pesimistinę prognozę (tiesinę lygtį), einamosios sąskaitos suma galėtų būti lygi 289528,386 mln. Lt., optimistinės prognozės (eksponentinę lygtį) suma 291740,536 mln. Lt. Paveiksle matosi, jog prognozuojamu laikotarpiu optimistinė ir pesimistinė prognozės skirtųsi labai nežymiai. Apskaičiuoti pesimistinės ir optimistinės prognozės vidurkiai būtų lygūs – optimistinės 72935,134 mln. Lt., pesimistinės 72382,096 mln. Lt., taigi matomas labai nedidelis skirtumas, kuris sudaro 553,038 mln. Lt. Lyginant galutinės prognozės einamosios sąskaitos vidurkį, kuris lygus 72658,615 mln. Lt., su faktinių 2006-2009 metų vidurkiu – 61933,45 mln. Lt., pastebimas nedidelis numatomas pokytis – 10725,163 mln. Lt.

Žemiau paveiksle siekiama įvertinti ar tiesioginės užsienio investicijos turėtų įtakos einamosios sąskaitos apimtims prognozuojamu laikotarpiu – 2010-2013 metais (žr. 52 pav.).

52 pav. Tiesioginių užsienio investicijų ir einamosios sąskaitos prognozuojami ryšiai
Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus

Skaičiavimams atlikti naudojama formulė:

$$r = \frac{\overline{x_1 y_i} - \overline{x_1} \times \overline{y_i}}{\sigma_{x_1} \times \sigma_{y_i}} \quad (\text{žr. 9 priedas})$$

Skaičiavimų rezultatai pateikti 16 lentelėje

16 lentelė

Tiesioginių užsienio investicijų ir einamosios sąskaitos prognozuojami ryšio rodikliai

Rodikliai	Koreliacijos koeficientas (r)	Determinacijos koeficientas (R^2)	Regresijos lygtis	Regresijos koeficientas
Prognozuojami TUI ir einamosios sąskaitos rodikliai	0,999832	0,999665	$y = 0,741x + 40319$	0,741
TUI ir einamoji sąskaita	0,962302	0,926026	$y = 1,615x + 13676$	1,615

Kaip matyti iš aukščiau pateiktos lentelės duomenų vertinant tiesioginių užsienio investicijų ir einamosios sąskaitos priklausomybę galima teigti, kad tarp šių veiksnių egzistuoja stipri tiesioginė priklausomybė (r) lygus 0,9998. Regresijos koeficientas (a_0) lygus 0,741, tiesioginėms užsienio investicijos padidėjus 1 mln. Lt., einamoji sąskaitą padidėtų 0,741 mln. Lt. Determinacijos koeficientas, kuris matosi 16 lentelėje lygus 99,9 proc., jis parodo, kad tiesioginės užsienio investicijos didžia dalimi lemtų einamosios sąskaitos augimo tempų padidėjimą. Faktiniais 2003-2009 metais determinacijos koeficientas buvo lygus (R^2) 92,6, o tai reiškia, kad tiesioginės užsienio investicijos sudarė mažiau nei prognozuojamos einamosios sąskaitos variacijos.

Apskaičiavus rodiklius, gauti rezultatai rodo, jog visi rodikliai turėtų didėti 2010-2013 metais. Įvertinus tarpusavio priklausomybę tarp prognozuojamų tiesioginių užsienio investicijų ir makroekonominių rodiklių – bendro vidaus produkto, darbo užmokesčio ir einamosios sąskaitos pastebima labai stipri tiesioginė priklausomybė tarp analizuojamų veiksnių. Tačiau ekonominė krizė visame pasaulyje, tame tarpe ir Lietuvoje, destabilizuoja ekonomiką, sunkiau prognozuoti ir įvertinti makroekonominių rodiklių pokyčius.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

1. Išanalizavus įvairių užsienio ir lietuvių autorių teiginius apie tiesioginių užsienio investicijų poreikį, apibendrintai galima teigti, kad tai - pagrindinio kapitalo ir kompetencijos formavimo šaltinis, pagerinantis einamosios sąskaitos balansą, stabilizuojantis bendrą Lietuvos finansinę padėtį, didinantis bendrą vidaus produktą, gerinantis darbo jėgos panaudojimą, didinantis gyventojų užimtumą, skatinantis naujų technologijų atėjimą ir įtakojantis naujų darbo vietų sukūrimą.

2. Lietuvoje padidėjo dėmesys tiesioginių užsienio investicijų pasekmėms ir investavimo veiksniams, lemiantiems šalies pasirinkimą. Lietuva turi stengtis atrodyti patraukliai užsienio investuotojams, kurti specialias strategijas ir programas jiems pritraukti. Pasaulyje itin sparčiai didėja konkurencija tarp šalių dėl investicijų pritraukimo, taigi Lietuva siekdama vykdyti efektyvią TUI pritraukimo politiką, turi mokėti konkuruoti, išryškinti šalies privalumus. Investicijų pritraukimo politika turi prasidėti nuo šalies marketingo pasaulinėse rinkose suintensyvavimo ir lanksčių, kuo įvairesnių paskatų, skirtų pritraukti potencialiems investuotojams panaudojimo.

3. Išanalizavus mokslinę literatūrą galima teigti, jog tiesioginių užsienio investicijų atėjimas į besivystantį ūkį keičia jas priimančios šalies ekonominę raidą, tuo pačiu keisdamas ekonomines sąlygas būsimiems užsienio kapitalo srautams. Užsienio kapitalo perkėlimas iš vienos šalies į kitą gali vienu metu daryti ir teigiamą ir neigiamą įtaką šalies ekonomiam augimui. Vienose ūkio šakose ar pramonės sektoriuose tiesioginės užsienio investicijos gali prisidėti prie ekonominio augimo ir plėtros, papildyti ir suaktyvinti vietinių įmonių veiklą ir rezultatyvumą, bet kituose, susiklosčius tam tikroms aplinkybėms, ir sutrikdyti. Taigi valstybė turėtų ne tik skatinti TUI pritraukimą, bet ir nukreipti jas į tas sritis kuriose jų labiausiai reikia.

4. Išanalizavus investicinę aplinką ir vykdomas programas matyti, kad Lietuva dalyvauja aktyvios politikos ir investicijų skatinimo programose gerinamos investavimo sąlygos. Lietuva bendradarbiauja su ES ir trečiosiomis šalimis. Yra sudaryti aiškūs veiksmų planai, pagerinsiantys investavimo aplinką Lietuvoje.

5. Atlikus TUI retrospektyvos analizę pabrėžtina, kad Lietuvoje TUI augimo tempai yra teigiami. Apibendrinant atliktus skaičiavimus, nustatyta, kad apie 61 % visų TUI kiekvienais metais investuojama į Vilniaus apskritį. Vilnius laikomas šalies ekonominiu, finansiniu ir komerciniu centru. Čia sukuriama daugiau kaip 30% viso šalies bendrojo vidaus produkto (BVP), o tai skatina užsienio fizinius ir juridinius asmenis domėtis investavimo galimybėmis didžiausiame Lietuvos mieste. Investuotojams taip pat patrauklios Kauno bei Telšių apskritys, analizuojamu laikotarpiu kasmet pritraukė vidutiniškai po 11 proc. Tokios administracinės teritorijos, kaip Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių, Utenos, Tauragės apskritys - investicijų pritraukia mažiausiai. Toks TUI

pasiskirstymas lemia netolygų regionų vystymąsi. Turėtų būti skiriama daugiau dėmesio TUI pritraukimui į skirtingas administracines teritorijas, tai pasitarnautų regioninės plėtros tolygumui užtikrinti, mažinti skirtumus tarp labiausiai ir mažiausiai išsivysčiusių teritorijų.

6. Galima daryti išvadą, kad Lietuvoje užsienio kapitalas kiekvienais metais auga, kelis metus iš eilės daugiausia investuojama į apdirbamąją pramonę. Investuotojus labiausiai pritraukia sparčiausiai besivystančios veiklos rūšys - apdirbamoji pramonė, didmeninė ir mažmeninė prekyba, pašto ir nuotolinių ryšių paslaugos (pvz., telekomunikacijos), finansinio tarpininkavimo įmonės.

7. Į Lietuvą sėkmingiausiai sekasi pritraukti investicijas iš kaimyninių Skandinavijos šalių (Švedijos, Danijos, Suomijos), taip pat – Vokietijos, Lenkijos. Šias tendencijas lemia atstumas, panašus mentalitetas ir susiklosčiusios bendradarbiavimo tradicijos. Dešimties pagrindinių šalių investuotojų tarpe dauguma sudaro Baltijos jūros regiono šalys.

8. Daugiausia projektų Lietuvoje 2009 m. vykdė finansinių paslaugų bendrovės (9 projektai), maisto, gėrimų ir tabako (4), informacinių technologijų, metalo ir tekstilės (po 3) įmonės. Aktyvios pernai buvo užsienio IT bendrovės. Per 2009 metus įgyvendinti šeši gamybiniai TUI projektai įvairiuose Lietuvos miestuose.

9. Atliktais skaičiavimus buvo išskirti tiesioginių užsienio investicijų įtakojami makroekonominiai rodikliai – BVP, infliacijos lygis, darbo užmokestis, gyventojų užimtumas, nedarbo lygis, eksportas ir importas, mokėjimų balansas.

10. Koreliacinės regresinės analizės metodu buvo įvertinta priklausomybė tarp tiesioginių užsienio investicijų ir nagrinėjamų makroekonominių rodiklių. Tiesioginių užsienio investicijų ir makroekonominių rodiklių priklausomybės įvertinimas parodė, kad stipriausias ryšys yra tarp TUI ir darbo užmokesčio, BVP, einamosios sąskaitos bei eksporto. Taip pat nustatyta stipri priklausomybė tarp TUI ir infliacijos lygio bei importo. Nagrinėjant TUI ir nedarbo lygį, gauta atvirkštinė vidutinio stiprumo priklausomybė. Įvertinta vidutinio stiprumo priklausomybė tarp TUI ir gyventojų užimtumo.

11. Vertinant TUI ir BVP tarpusavio priklausomybę galima teigti, kad tarp šių veiksnių egzistuoja labai stipri tiesioginė priklausomybė ($r = 0,9755$), todėl galima daryti prielaidą, kad augant TUI BVP taip pat turėtų augti. Daugelio šalių mokslininkai vertina šių rodiklių priklausomybę, nors kai kuriuose darbuose minima, jog vienareikšmiškai šio ryšio vertinti negalima, nes ne tik tiesioginės užsienio investicijos veikia bendrąjį vidaus produktą, bet ir paties bendrojo vidaus produkto apimtis lemia tiesioginių užsienio investicijų dydį, nes ji rodo rinkos perkamąją galią.

12. Vertinant TUI ir darbo užmokesčio tarpusavio priklausomybę galima teigti, kad tarp šių veiksnių egzistuoja labai stipri tiesioginė priklausomybė ($r = 0,9892$), todėl daroma prielaida, jog augant TUI darbo užmokestis taip pat turėtų augti. Tai paaiškinama tuo, jog tiesioginės užsienio

investicijos sietinos su pasenusių technologijų atnaujinimu ar naujų įdiegimu, naujų darbo vietų kūrimu ar investicijomis į žmogiškąjį kapitalą, gaminamų produktų ar teikiamų paslaugų konkurencingumu rinkoje.

13. Vertinant TUI ir einamosios sąskaitos tarpusavio priklausomybę galima teigti, kad tarp šių veiksnių egzistuoja stipri tiesioginė priklausomybė ($r = 0,9623$), todėl daroma prielaida, jog augant TUI einamoji sąskaita taip pat turėtų augti. Visa tai leidžia pagrįsti prielaidą, jog TUI augimas šalyje sudaro palankias sąlygas ekonomikos augimui, kadangi prisideda prie einamosios sąskaitos deficito mažėjimo ir einamosios sąskaitos augimo.

14. Vertinant TUI ir eksporto tarpusavio priklausomybę galima teigti, kad tarp šių veiksnių egzistuoja labai stipri tiesioginė priklausomybė ($r = 0,9435$), todėl daroma prielaida, jog augant TUI eksportas taip pat turėtų augti.

15. Apskaičiavus koreliacijos koeficientą tarp tiesioginių užsienio investicijų ir importo, gauta reikšmė (r) lygi 0,8599, galima teigti, kad tarp šių kintamųjų egzistuoja stipri tiesioginė priklausomybė, todėl didėjant tiesioginėms užsienio investicijoms turėtų didėti importas.

16. Anot finansų analitikų Lietuvos rinkoje priežastinio ryšio tarp infliacijos ir tiesioginių užsienio investicijų nėra, tačiau vertinant TUI ir infliacijos lygio priklausomybę buvo gauta stipri tiesioginė priklausomybė tarp šių veiksnių ($r = 0,8852$).

17. Vertinant TUI ir nedarbo lygio tarpusavio priklausomybę galima teigti, kad tarp šių veiksnių egzistuoja vidutinio stiprumo atvirkštinė priklausomybė ($r = -0,3987$), todėl daroma prielaida, jog TUI pokyčiai mažai įtakoja nedarbo lygį šalyje. Nustatytos imties statistikos t reikšmė neviršija kritinės reikšmės. Analizuojamu atveju $t = 0,9720 < t_{0,1;5}^{kr} = 2,0150$, todėl galima tvirtinti, kad nustatytas ryšys tarp TUI ir darbo užmokesčio yra nereikšmingas.

18. Teoriškai yra pagrįsta, kad tiesioginės užsienio investicijos vienaip ar kitaip įtakoja darbuotojų skaičių tam tikroje įmonėje, kurdamos papildomas darbo vietas. Tačiau paskaičiavus tiesinės koreliacijos koeficientą buvo nustatyta, kad ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir užimtųjų skaičiaus yra tiesioginis, tačiau tik vidutinio stiprumo ($r = 0,4672$). Visa tai leidžia pagrįsti prielaidą, jog TUI augimas šalyje sudaro palankias sąlygas plėtoti gamybą, kuri reikalauja modernizuoti gamybą naujomis technologijomis, kas paprastai mažina dirbančiųjų poreikį.

19. Remiantis moksliniais tyrimais ir jų gautais rezultatais išskirti svarbiausi rodikliai, įtakoiantys tiesiogines užsienio investicijas - mokesčių našta bei mokslinių tyrimų ir technologijų plėtra šalyje. Gauti rezultatai parodė, kad labai stipri tiesioginė priklausomybė tarp mokesčių naštos ir mokslinių tyrimų ir technologijų plėtos.

20. Trečioje baigiamoje darbo dalyje naudojant tiesinės regresijos ir eksponentinę lygtis, atliktas makroekonominių rodiklių prognozavimas. Pasirinkti trys rodikliai, kurie antroje baigiamoje darbo dalyje, turėjo stipriausią tiesioginę priklausomybę su tiesioginėmis užsienio

investicijomis, - BVP, darbo užmokestis, einamoji sąskaita. Pasirinktu prognozuojamu 2010-2013 laikotarpiu visi rodikliai pateiktais skaičiavimais turėtų didėti. Vertinant prognozuojamų TUI ir išvardintų makroekonominių rodiklių tarpusavio priklausomybę, galima teigti, kad egzistuoja labai stipri tiesioginė priklausomybė. Tačiau atliekant prognozavimą, sudėtinga įvertinti ir pateikti tikslūs būsimus rodiklius, kadangi nėra vieno konkretaus būdo, kuriuo remiantis būtų atlikta prognozė. Todėl reikėtų atlikti kombinuotą prognozavimo – kiekybinį ir kokybinį, metodą, ir remtis užsienio autorių siūlomais skaičiavimo būdais.

LITERATŪRA

1. ИГОНИНА, Л. Л. (2002). *Инвестиции*. Москва: Юристъ.
2. Hyun, Hea-Jung. (2006). Quality of institutions and foreign direct investment in Developing countries: Causality tests for cross-country panels. *Journal of business Economics and management*, 7(3), p. 103-110.
3. Adekola, A., Korsakienė, R., Tvaronavičienė, M. (2008). Approach to innovative activities by Lithuanian companies in the current conditions of development. *Technological and economic development of Economy Baltic Journal on Sustainability*, 14(4), p. 595-611.
4. Agostini, C., Tulayasathien, S. (2003). Tax effects on Investment Location: Evidence from Foreign Direct Investment in the U.S. States. *University of Michigan Economics Working Paper*, No. 2003Y01.
5. Gregorio J. (2003). The role of FDI and natural resources in economic development. *Central Bank of Chile Working paper*. 2003(196).
6. Nair-Reichert, U.; Weinhold, D. (2001). Causality tests for crosscountry panels: a new look at FDI and economic growth in developing countries. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*. 63(2), p. 153–171.
7. Samuelson, P., Nordhaus, D. (1999). *Macroeconomics: a version of economics*. New York: McGrawYHill
8. Bartasevičienė, V. (2005). *Ekonomine statistika*. Kaunas: KTU technologija
9. Bagdanavičius, J., Stankevičius, P., Lukoševičius L. (1999). *Ekonomikos terminai ir sąvokos (mokomasis žodynas)*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas ekonomikos katedra.
10. Damašienė, V., Rimkevičienė, A. (2002). Regioninės politikos strategijų analizė ir vertinimas. *Regionų plėtra – 2002: Tarptautinės konferencijos pranešimų medžiaga* [Kaunas, 2002 m. spalio 3-4 d.]. Kaunas: TECHNOLOGIJA, p. 70-74.
11. Davulis, G. (2003). *Ekonomikos teorija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
12. Džiugaitė R., Nedzveckas J. (2001). Užsienio investicijų dinamika Lietuvoje/Regionų plėtra.- Kaunas: Technologija.
13. Ginevičius, R. (2005). *Eksperto ir investicijų plėtra Lietuvoje*. Vilnius: Vilniaus Gedimino technikos universitetas
14. Gružas, R. A. (2003). *Tarptautiniai ekonominiai santykiai*. Vilnius: Ekonomikos mokymo centras.
15. Jucevičius, R. (2004). *Taikomojo mokslo tiriamojo darbo „Investavimo skatinimas gerinant investicinę aplinką Lietuvoje“ ataskaita*. Kaunas: Žinių visuomenės institutas, KTU Verslo strategijos institutas.

16. Kalinauskas Ž., (2002). 2001 m. Baltijos valstybių mokėjimų balansų palyginamoji analizė. *P pinigų studijos*, 2002(2).
17. Kancerevyčius, G. (2004). *Finansai ir investicijos, I dalis*. Kaunas: Smaltijos leidykla
18. Kvainauskaitė, V. (2004). *Tarptautinių ekonominių santykių pagrindai*. Kaunas: Technologija.
19. Langvinienė, N., Vengrauskas, V. P., Žitkienė, R. (2004). *Tarptautinis verslas, 2 knyga*. Kaunas: Technologija.
20. Mačys, G. (2005). *Regionų ekonomika, politika ir valdymas Lietuvoje*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
21. Miškinis, A. (2008). *Tarptautinė prekybos politika*. Vilniaus: Vilniaus universiteto leidykla.
22. Pabedinskaitė, A. (2009). Kiekybiniai sprendimų metodai (I dalis). Vilnius: VGT
23. Palumickaitė, J., Matuzevičiūtė K. (2004). Darbo rinkos priemonių ekonominio efektyvumo įvertinimas Šiaulių apskrityje. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. E.Galvanausko mokslinė konferencija. Šiauliai. p. 176-177.
24. Paul T. McGrath. (1999). *Tarptautinės ekonomikos pagrindai*. Vilnius: Margi raštai.
25. Pass, Chr., Lower, Br., Davies, L. (1997). *Ekonomikos terminų žodynas*. Vilnius: Baltijos biznis.
26. Rutkauskas, A.V., Stankevičius, P. (2006). *Investicijų ekonomika: realios investicijos*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
27. Rutkauskas, A.V., Stankevičius, P. (2006). *Investicinių sprendimų valdymas*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
28. Statistikos Departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (2009). *Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje*. Vilnius.
29. Vaitkevičiūtė, V. (1999). *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: ŽODYNAS.
30. Vainienė, R. (2008). *Ekonomikos terminų žodynas*. Vilnius: Tyto alba,
31. Vėlyvis, J. (2005). *Euroverslas: Asmenų, Paslaugų, Prekių ir kapitalo laisvas judėjimas*. Vilnius: Vilniaus Gedimino Technikos universitetas.
32. Wonnacott, P., Wonnacott, R. (1993). *Mikroekonomika*. Kaunas: Littera Universitati Magni.
33. Baršauskas, P. (2001). Bendrųjų įmonių formavimo ir tiesioginių užsienio investicijų kliūčių vidurio ir Rytų Europoje analizė. *Organizacijų vadyba: Sisteminiai tyrimai*, 2001(17), p. 14.
34. Bendikienė. D., Juozaitienė. L. (2004). Investicijų ir šalies makroekonominių rodiklių procesų sąveikos analizė. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos 2004*: Ernesto Galvanausko tarptautinės konferencijos medžiaga [Šiauliai, 2004 m.]. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, p. 28.

35. Bernatonytė, D. (2007). Investicinio klimato gerinimas Lietuvoje. *Ekonomika ir vadyba 2007*: Tarptautinės konferencijos pranešimų medžiaga [Kaunas, 2007 m. balandžio 24-25]. Kaunas: Technologija, p. 32-33.
36. Bersėnaitė, J. (2008). Verslo aplinka ir jo rėmimas Lietuvoje. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 3(12), p. 30–38.
37. Cirulytė, R. (2004). Tiesioginių užsienio investicijų tyrimai. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos 2004*: Ernesto Galvanausko mokslinės konferencijos medžiaga [Šiauliai, 2004 m.]. Šiauliai: Šiaulių Universiteto leidykla, p. 61-64.
38. Čiarnienė, R., Novickas, J. (2002). Analysis of the Investment Climate and Foreign Investments in Lithuania. *Inžinerinė ekonomika*, 2(28), p. 21–25.
39. Darškuvienė, V., Kačergiūtė, A. (2004). Foreign direct Investment trends in Lithuania. *Organizacijų vadyba: Sisteminiai tyrimai*, 2004(31), p.74–77.
40. Ginevičius, R., Rakauskienė, O. G., Patalavičius, R., Tvaronavičienė, M., Kalašinskaitė, K., Lisauskaitė, V. (2005). *Eksporto ir investicijų plėtra Lietuvoje*. Kaunas: Technika.
41. Levišauskaitė, K. (2000). Investavimo proceso struktūra ir ypatumai Lietuvoje. *Organizacijų vadyba: Sisteminiai tyrimai*, 2000(1), p. 87-94.
42. Maksvytienė, I. (2002). Ekonominis konkurencingumas: metodologinis aspektas. *Organizacijų vadyba: Sisteminiai tyrimai*, 2002(21), p. 125-134.
43. Meilienė, E., Snieška, V. (2005). Lietuvos ekonominės politikos ir eksporto skatinimo strategijos sąveika. *Viešoji politika ir administravimas*, 11, p. 48-53.
44. Perminienė, N.; Vengrauskas, P., Vytautas, P. (2001). Tarptautinio verslo aplinkos veiksniai, jų tyrimas bei vaidmuo Europos verslo plėtrai. *Ekonomika: Mokslo darbai*, 55-56, p. 96-111.
45. Rodzko, R. (2005). Lietuvos einamosios sąskaitos deficito priimtimumo vertinimas. *Pinigų studijos*, 4, p. 45-58.
46. Ruplienė, D., Garšvienė, L. (2008). Tiesioginių užsienio investicijų įtaka šalies ekonominiam augimui. *Ekonomika ir vadyba: Aktualijos ir perspektyvos*, 12(3), p. 262-270.
47. Samuolis G. (2001). Tiesioginės užsienio investicijos ir jų apskaitos įmonėje ypatumai. *Ekonomika : mokslo darbai*, 53, p. 93-103.
48. Savanevičienė, A. (2001). Įmonių kooperavimo aplinkos vystymosi tendencijos. *Organizacijų vadyba: Sisteminiai tyrimai*, (17), p. 175-189.
49. Skominas, V. (2006). *Makroekonomika*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
50. Smilga, E., Grėbliauskas, A. (2000). Lietuvos ekonomikos konkurencingumas: Strateginio valdymo aspektas. *Organizacijų vadyba: Sisteminiai tyrimai*, (14), p. 199-216.

51. Striaukienė, D. (2002). Investicinis klimatas Šiaulių mieste. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos 2002*: Ernesto Galvanausko mokslinės konferencijos medžiaga. [Šiauliai, 2002 m.]. Šiauliai: Šiaulių Universiteto leidykla, p. 176-186.
52. Tumėnas, T. (2000). Įmonių internacionalizavimo modelio, naudojamo nagrinėjant užsienio tiesioginių investicijų atsiradimo priežastis, teorinis pagrindimas. *Organizacijų vadyba: Sisteminiai tyrimai*, (14), p. 217-226.
53. Tvaronavičienė, M., Grybaitė, V. (2007). Impact of FDI on Lithuanian economy: insight into development of Economic activities. *Journal of business Economics and management*, 8(4), p. 285-290.
54. Tvaronavičienė, M., Grybienė, V., Korsakienė, R. (2008). Foreign capital destinations: Baltic states versus. *India Journal of business Economics and management*, 9(3), p. 227-234.
55. Tvaronavičienė, M., Degutis, M. (2007). In Aproach to innovations differs in locally and foreign owned firms: Case of Lithuania. *Journal of business Economics and management*, 8(3), p. 195-202.
56. Tvaronavičienė, M., Kalašinskaitė, K. (2003). Tiesioginių užsienio investicijų efektyvumo įvertinimas Baltijos šalyse. *Verklas: Teorija ir Praktika*, 4(3), p. 129-137.
57. Tvaronavičienė, M., Kalašinskaitė, K. (2003). Tiesioginės užsienio investicijos į Lietuvos ūkį: tendencijų ir efektyvumo įvertinimas. *Verklas: teorija ir praktika*, 4(2), p. 61-71.
58. Tvaronavičius, V., Tvaronavičienė, M.(2008). Role of fixed investments in economic growth of country: Lithuania in European context. *Journal of business Economics and management*, 9(1), 57-64.
59. Tvaronavičienė, M., Tvaronavičius, V. (2006). Kai kurie Lietuvos ekonominio augimo aspektai. *Verklas: teorija ir praktika*, 7(4), p. 232-236.
60. Virvičienė, R. (2004). Teritorinis Tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymas Lietuvoje. *Ekonomika ir vadyba*: ketvirtoji studento mokslinės konferencijos medžiaga [Šiauliai, 2004 m.]. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, p. 65-73.
61. . Zaicevas, S. (1993). *Tarptautinė prekyba ir mokėjimų balansas (paskaitos tekstas)*. - Vilnius: Technika.
62. Žukauskas, P. Stanionytė, L. (2000). Tiesioginių užsienio investicijų klimato Baltijos šalyse palyginamoji analizė. *Organizacijų vadyba: Sisteminiai tyrimai* , (15), p. 181-198.
63. .Полтерович, В., Попов В. (2006). Эволюционная теория экономической политики часть II Необходимость своевременного переключения. [žiūrėta 2009-11-28]. Prieiga per internetą:<<http://www.nes.ru/~vpopov/documents/STAGES-VoprEcon-Part2.pdf>>.

64. Григорьев, Л. (2001). Россия и глобальные проблемы мирового развития. Трансформация без иностранного капитала: **10** лет спустя. *Вопросы экономики* [Internet]. [žiūrėta 2009-09-16]. Prieiga per internetą: <<http://92.63.97.90/upload/grigoriev-2001-transformacia-bez-inostrannogo-kapitala-10-let-spustia.pdf>>
65. Moran, T. H., Graham, E. M., Blomström, M. (2005). *Does Foreign Direct Investment Promote Development?* USA: Institute for international economics. [žiūrėta 2009-08-06]. Prieiga per internetą: <<http://bookstore.piie.com/book-store//3810.html>>.
66. Pocer. *Foreign Direct Investment*. [žiūrėta 2010-01-15]. Prieiga per internetą: <<http://americaunbound.org/foreign-direct-investment.htm>>
67. Arėškienė, D., Samuolis, G., Jančaitis, A., Vėberis, A. (2000). *Tiesioginių užsienio investicijų apskaitos metodika*. [žiūrėta 2009-06-19]. Prieiga per internetą: <www.stat.gov.lt/uploads/docs/TUImetod2000.doc?PHPSESSID>.
68. Bagdanavičiūtė, V. (2010). *Tradicinius mokesčių rojus keičia Europos Sąjungos šalys*. [žiūrėta 2009-01-13]. Prieiga per internetą: <<http://finansai.eversus.lt/naujienos/1250>>.
69. Butkus, M. (2004). *Lietuvos regionų netolygaus ekonominio augimo statistinis vertinimas ir galima jo mažinimo politika*. [žiūrėta 2009-02-13]. Prieiga per internetą: <http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2005~D_20050601_180727-53621/DS.005.0.02.ETD>.
70. Burkovskis, A. (2010). *Norintiems investuoti Lietuvoje – palankesnės sąlygos*. žiūrėta [2009-03-05]. Prieiga per internetą: <<http://www.skatinimoplanas.lt/articles/view/155>>.
71. Diena media Web. *Lietuvoje pernai investuota daugiau nei 3,5 mlrd. Litų. (2010)*. [žiūrėta 2009-02-18]. Prieiga per internetą: <<http://klaipeda.diena.lt/naujienos/ekonomika/lietuvoje-pernai-investuota-daugiau-nei-3-5-mlrd-litu-270830>>.
72. Dumbauskas, M. (2006). *Finansai ir investicijos. Investicijos: pagrindinės sąvokos, ekonominė esmė, formos bei teisinis reglamentavimas* [žiūrėta 2009-01-14]. Prieiga per internetą. <<http://finansai.tripod.com/investicijos.htm>>.
73. Čapas, R. (2010). Kas pakiša koją užsienio investicijoms. *Savivaldybių žinios*, 3 (515), [Internet]. [žiūrėta 2009-02-13]. Prieiga per internetą: <http://www.lsa.lt/sz/index.php?lang=lt&id=2&mag_id=218&art_id=759>.
74. Čegyte, O., Miečinskienė, A. (2009). Tiesioginių užsienio investicijų poveikio tyrimas. *Mokslas – Lietuvos ateitis* [Internet]. [žiūrėta 2009-01-25]. Prieiga per internetą: <http://www.mla.vgtu.lt/upload/jmk_zurn/vol1_no3_9-12_cegyte-miecinskiene.pdf>.
75. Europos bendrijų komisija. *Komisijos Pranešimas - 2006 m. Lietuvos konvergencijos ataskaita*. [žiūrėta 2010-02-09]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0223:FIN:LT:HTML>>.

76. Europos ekonominių ir socialinių reikalų komitetas (2009). *Programa Europai: pilietinės visuomenės pasiūlymai*. [žiūrėta 2010-02-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.eesc.europa.eu/documents/publications/pdf/booklets/EESC-2009-10-LT.pdf>>.
77. Europos technologinių platformų ir pramoninių klasterių nacionalinis biuras. (2007). *Verslo sąlygos ir jų gerinimas Lietuvoje*. [žiūrėta 2009-02-13]. Prieiga per internetą: <http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc08/VS_Idalis.pdf>.
78. Europos technologinių platformų ir pramoninių klasterių nacionalinis biuras. (2006). *Finansinių paskatų mokslinius tyrimus ir technologijų plėtojimą bei inovacinę veiklą vykdančioms ūkio subjektams. Sistemos tobulinimo galimybių studijos ataskaita studiją* [žiūrėta 2010-02-22]. Prieiga per internetą: <http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc08/VS_Idalis.pdf>.
79. Infochema. *Importas ir eksportas*. [žiūrėta 2010-02-23]. Prieiga per internetą: <<http://www.infochema.lt/infochema/selectPage.do?docLocator=393BBAED653811D990E5746164617373&inlanguage=lt&pathId=39>>.
80. Kalinauskas, V. (2003). Investicijų į vertybinius popierius Lietuvoje valdymas ir tobulinimas. *Ekonomikos teorija ir praktika* [Internete]. [žiūrėta 2008-11-15]. Prieiga per internetą: <http://www.lb.lt/lt/leidiniai/pinigu_studijos2003_3/kalinauskas.pdf>.
81. Kniukšta, G. (2005). Apžvalgininkų pastabos. *Ūkininko patarėjas, p. 3*. [Internete]. [žiūrėta 2010-02-26]. Prieiga per internetą: <http://www.zum.lt/min/Spauda/files/Zemes_ukio_ministerija_20050913.htm>.
82. Kreivys, D. (2009). *Ūkio ministerijos 2009 metų sutrumpintas strateginis veiklos planas*. [žiūrėta 2010-07-27]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrv.lt/bylos/strateginis/strateginiai-planai/Ukio.pdf>>.
83. Laisvoji rinka (2006). Kur nesukuriamas laisvoji rinka, ten sukuriama juodoji. *Lietuvos laisvosios rinkos instituto leidinys*. 2006(2), p. 4. [Internete]. [žiūrėta 2009-02-13]. Prieiga per internetą: <www.lrinka.lt/uploads/files/dir18/2_0.php>.
84. LDA. (2007). *Investicijų skatinimo 2008-2013 metų programa*. [žiūrėta 2009-04-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.lda.lt/en/news/NewsDetails,newsItemDetails.showTextPrintVersion.direct?sp=14500000000000500>>.
85. LEPA. *Lietuvos verslo žemėlapis*. [žiūrėta 2009-06-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.lepa.lt/lt/LietuvosVersloZemelapis.html>>.

86. LEPA, Red Hot Locations. (2009). *Pasaulinis investicijų forumas Vilniuje 2009 metais: Lietuva sušvis Pasaulio investicijų žemėlapyje*. [žiūrėta 2009-04-27]. Prieiga per internetą: <<http://www.inovacijos.lt/inopagalba/cms/105lt.pdf>>.
87. LEPA. (2010). *Lietuvos tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo ir eksporto skatinimo strategija*. [žiūrėta 2010-03-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.verslolietuva.lt>>.
88. Lietuvos Bankas. (2008). *Lietuvos ekonomikos raida ir perspektyvos*. [žiūrėta 2009-09-13]. Prieiga per internetą: <<http://www.lb.lt/news/pg.dll?F=1&did=2027&lng=LT>>.
89. Lietuvos bankas. (2008 10 13). *2008 m. Rugpjūčio mėn. Lietuvos Respublikos mokėjimų balansas*. [žiūrėta 2008-12-13]. Prieiga per internetą: <<http://www.lb.lt/news/pg.dll?f=1&did=2017&lng=LT>>.
90. Lietuvos bankas. (2007). *Lietuvos banko metų ataskaita*. [žiūrėta 2009-04-08]. Prieiga per internetą: <<http://www.lb.lt/lt/leidiniai/ataskaitos/ataskaita2007.pdf>>.
91. Lietuvos banko valdyba. (2009). *Pranešimas apie Lietuvos banko pagrindinio tikslo įgyvendinimą, funkcijų vykdymą ir banko sistemos būklę*. [žiūrėta 2010-02-09]. Prieiga per internetą: <http://www.lb.lt/lt/leidiniai/pranesimas_seimui/pranesimas_2009_1.pdf>.
92. Lietuvos darbo birža. (2009). ES finansuojamas viešųjų darbų projektas – sutaupytos valstybės lėšos. *Lietuvos darbo biržos informacinis biuletenis*, 2009 m. Nr. 6(139). [Internete]. [žiūrėta 2009-02-02]. Prieiga per internetą: <<http://www.ldb.lt/Informacija/DarboRinka/Publikacijos/Attachments/2882/DBN%202009%2006.pdf>>.
93. Lietuvos laisvosios rinkos institutas. (2003). Stojimas į ES didina Lietuvos rinkos dalyvių lūkesčius. *11-asis Lietuvos ekonomikos tyrimas: 2002/2003 (2)*. [Internete]. [žiūrėta 2009-11-17]. Prieiga per internetą: <http://www.lrinka.lt/index.php?act=main&item_id=2386>.
94. Lietuvos laisvosios rinkos institutas. (2010). *Pranešimas spaudai: LLRI ekonomikos tyrimas – nebekrentame, bet džiaugtis dar nėra kuo*. [žiūrėta 2008-07-19]. Prieiga per internetą: <http://www.lrinka.lt/index.php?act=main&item_id=5597>.
95. Lietuvos laisvosios rinkos institutas. (2009). *LLRI analizė: Kaip mažinti nedarbo lygį Lietuvoje?* [žiūrėta 2008-08-25]. Prieiga per internetą: <http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/llri_analize_kaip_mazinti_nedarbo_lygi_1_ietuvoje/5408;from_topic_id:24>.
96. Lietuvos regioninių tyrimų institutas. *Ilgalaikė Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros strategija. Regionų ekonomikos plėtros iki 2015 metų strategija*. [žiūrėta 2010-01-31]. Prieiga per internetą: <www.lrti.lt/veikla/LREP_strategija.doc>.
97. Lietuvos Respublikos statistikos departamentas prie Lietuvos vyriausybės. (2009 03 16). *Nedarbo lygis ketvirtąjį 2008 metų ketvirtį išaugo iki 7,9 procento*. [žiūrėta 2010-02-06].

- Prieiga per internetą: <<http://www.manager.lt/blog/articles/view/nedarbo-lygis-ketvirtaji-2008-metu-ketvirti-isaugo-iki-79-procento>>.
98. Lietuvos Respublikos statistikos departamentas prie Lietuvos vyriausybės (2009). *Nedarbo lygio pokyčiai (tyrimų duomenys)*. [žiūrėta 2009-02-18]. Prieiga per internetą: <<http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=6739>>.
99. Lietuvos Respublikos Ūkio ministerija. (2010). *Verslo aplinkos gerinimas* [žiūrėta 2009-02-13]. Prieiga per internetą: <http://www.ukmin.lt/lt/veikla/veiklos_kryptys/svv/va_gerinimas>.
100. Lietuvos Respublikos Ūkio ministerija. *Ekonomikos skatinimo planas*. [žiūrėta 2009-03-15]. Prieiga per internetą: <http://www.skatinimoplanas.lt/files/ekonomikos_skatinimo_planas.pdf>.
101. Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. (2009 gruodis). *2009 m. Sausio rugsėjo mėn. Apžvalga Lietuvos Respublikos ūkio ekonominės ir socialinės buklės apžvalga*. žiūrėta [2009-01-09]. Prieiga per internetą: <http://www.ukmin.lt/lt/veikla/veiklos_kryptys/ukio_apzvalga/ketvirtine/Doc/2009%20m.%20sausio%20-%20rugsejo-APZVALGA.pdf>.
102. Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. (2009). *Ūkio ministerijos 2009–2011-ųjų metų strateginis veiklos planas*. žiūrėta [2009-03-05]. Prieiga per internetą: <www.ukmin.lt/lt/veikla/stratplanas/doc09/1a-forma.doc>.
103. Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija. (2004). *Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. veiklos ataskaita (užsienio politika)*. [žiūrėta 2009-05-18]. Prieiga per internetą: <<http://www.urm.lt/index.php?-821865030>>.
104. Liudvinaitytė, A. (2008). *Infliacija Lietuvoje prisideda prie užsienio investicijų mažėjimo*. [žiūrėta 2009-07-13]. Prieiga per internetą: <<http://www.verslosavaite.lt/index.php/Savaitrastis-Nr.-16-58-2008-04-21/TEMA.-Infliacija-Lietuvoje-prisideda-prie-uzsienio-investiciju-mazejimo.html>>.
105. Milieška, G. *Didžiausias nedarbo lygis - vienas iš geresnių investavimo momentų*. [žiūrėta 2008-12-18]. Prieiga per internetą: <<http://www.investicijos.net/>>.
106. Norvilaitė, G. (2010). *Didėjantys mokesčiai gimdo gudresnes jų vengimo schemas*. [žiūrėta 2010-02-28]. Prieiga per internetą: <<http://www.ve.lt/naujienos/lietuva/lietuvos-naujienos/didejantys-mokesciai-gimdo-gudresnes-ju-vengimo-schemas/>>.
107. Rudzkis, R., Kvedaras, V. (2003). *Lietuvos eksporto tendencijos ir ekonometriniai modeliai. Ekonomikos teorija ir praktika* [Internete]. [žiūrėta 2009-04-13]. Prieiga per internetą: <http://www.lb.lt/lt/leidiniai/pinigu_studijos2003_4/rudzkis.pdf>.

108. Saffron. (2009). *Sumani Lietuvos reklama. Kūrybinio ir strateginio šalies ekonominio įvaizdžio formavimo gairės*. [žiūrėta 2009-07-18]. Prieiga per internetą:<http://www.lepa.lt/files/File/InfoCentras/LietuvosEkonominioIvaizdzioStrategija/lithreport_lt_r.pdf>.
109. Slavickienė, A., Jatkūnaitė, D. (2008). Žemės ūkio ekonomika. Jaunasis mokslininkas 2008. Socialiniai mokslai. *Studentų mokslinės konferencijos straipsnių rinkinys*. [žiūrėta 2009-04-13]. Prieiga per internetą:<http://www.lzuu.lt/jaunasis_mokslininkas/smk_2008/straipsnis2008.pdf>.
110. Seb bankas. (2010). *Lietuvos makroekonomikos apžvalga*. 2010 metų kovas, Nr. 30. [Internete]. [žiūrėta 2010-01-16]. Prieiga per internetą:<<http://www.verslolietuva.lt/files/File/InfoCentras/LietuvosEkonomikosApzvalga/lma39.pdf>>.
111. Seb bankas. (2005). *Lietuvos makroekonomikos apžvalga*. 2005 metų rugpjūtis, 2(22). [Internete]. [žiūrėta 2009-02-13]. Prieiga per internetą:<<http://www.seb.lt/pdf/lt/lma22.pdf>>.
112. Swedbankas. (2010). *Ekonomikos apžvalga: Lietuva*. žiūrėta [2010-05-07]. Prieiga per internetą:<<http://www.swedbank.lt/lt/previews/get/1427/rss>>.
113. Swedbank. (2009). *Baltijos šalių apžvalga*. [žiūrėta 2009-01-10]. Prieiga per internetą:<[http://www.swedbank.lt/lt/previews/get/901/1249910310_Baltijos_saliu_apzvalg_a_\(2009_m._balandzio_men.\).pdf](http://www.swedbank.lt/lt/previews/get/901/1249910310_Baltijos_saliu_apzvalg_a_(2009_m._balandzio_men.).pdf)>.
114. Tauraitė, V. (2004). *Vilniaus bankas prognozuoja augsiant ne tik ekonomiką, bet ir infliaciją*. žiūrėta [2009-03-05]. Prieiga per internetą:<http://www.seb.lt/pow/wcp/templates/sebarticle.cfmc.asp?DUID=DUID_BC0363FBE3FB4B9DC1256FB90035A8AF&xsl=lt/sebarticle.xsl&sitekey=seb.lt&lang=lt>.
115. Titarenko, V., Zabelaitė, R., Rudzkiš, R., Rojaka, J. (2007). *Taikomasis mokslinis tyrimas: Verslo sąlygos ir jų gerinimas Lietuvoje*. [žiūrėta 2009-06-09]. Prieiga per internetą:<http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc08/VS_Idalis.pdf>.
116. Ūkio ministerija. *Verslo aplinka*. [žiūrėta 2010-01-17]. Prieiga per internetą:<http://www.ukmin.lt/lt/verslo_aplinka>.
117. Vadybos ir ekonomikos universitetas (2009). *Valstybės ilgalaikės plėtros strategijos atnaujinimo ir strateginių dokumentų poreikio studija*. [žiūrėta 2008-12-15]. Prieiga per internetą:<<http://www.ukmin.lt/lt/strategija/studija/VIRS%20atnaujinimo%20ir%20strateginiu%20dok%20poreikio%20studija.pdf>>.
118. Vasiliauskas, T. (2009). *Trečiųjų šalių piliečių integracijos į verslą poreikių ir galimybių dermės tyrimas*. [žiūrėta 2009-02-13]. Prieiga per internetą:<<http://www.aivaweb.lt/images/1697/Tyrimas.pdf>>.

119. Verslo savaitė.lt. (2008). *Infliacija Lietuvoje prisideda prie užsienio investicijų mažėjimo*. [žiūrėta 2009-02-13]. Prieiga per internetą: <<http://www.traders.lt/page.php?id=3132>>.
120. Vilniaus miestas. *Vilniaus miesto 2002-2011 metų strateginis planas*. [žiūrėta 2009-03-05]. Prieiga per internetą: <http://www.vilnius.lt/vmsp/tendencijos_21.html>.
121. Vilniaus miesto savivaldybė. (2002). *Darbo vietų kūrimo skatinimas, sąlygų verslo plėtrai sudarymas Vilniaus mieste*. [žiūrėta 2009-02-13]. Prieiga per internetą: <www.vilnius.lt/strateg/18prg_/18b1.doc>.
122. Vrubliauskienė, Lina (2008). *Vidutinis darbo užmokestis - 2052 litai*. [žiūrėta 2009-02-13]. Prieiga per internetą: <http://www.mzinios.lt/lt/2007-09-09/straipsniai/banku_naujienos.html>.
123. VŠĮ Tauragės informacinis centras. *Tauragės rajono verslo aplinka*. žiūrėta [2009-03-05]. Prieiga per internetą: <http://aivaweb.lt/content/page.php?go=go&pg_kodas=.000003700.000004457&user_id=1697&protectid=7111548019116207&preview=preview>.
124. Žeimantas, V. V. (2009). Lietuvoje pelno mokesčio tarifas per didelis. 2009 09 16, *Verslo žinios*, Nr. 177, 14p. [Internete]. [žiūrėta 2009-02-13]. Prieiga per internetą: <http://www.deloitte.com/view/LT_LT/paslaugos/mokesciu-ir-teisines-paslaugos/00ce160044077210VgnVCM100000ba42f00aRCRD.htm>
125. Žinių visuomenės institutas. (2004). *Taikomojo mokslo tiriamojo darbo Investavimo skatinimas gerinant investicinę aplinką Lietuvoje ataskaita*. [žiūrėta 2009-02-13]. Prieiga per internetą: <www.ams.lt/New/file.php?filename=investavimo_atask.pdf>.
126. Žukauskas, V. (2009-2010). Lietuvos ekonomikos tyrimas. *Lietuvos laisvosios rinkos instituto tyrimas* [Internete]. [žiūrėta 2009-02-13]. Prieiga per internetą: <www.lrinka.lt/Pranesim/LET2010.pdf>.

TEISĖS AKTAI

Įstatymai:

1. Valstybės žinios. (1999 Nr. 66-2127). *Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas*, 1999 liepos 7d. Nr. VII-1312. Vilnius.

Statistinių rodiklių duomenų bazės

1. Lietuvos Respublikos statistikos departamentas.
2. Lietuvos bankas.

3. Eurostat duomenų bazė.
4. Lietuvos laisvosios rinkos institutas.
5. Lietuvos ekonominės plėtros agentūra.

PRIEDAI

1 priedas

Valstybės, su kuriomis Lietuvos Respublika yra pasirašiusi investicijų skatinimo sutartis (abėcėlės tvarka)	Valstybės, su kuriomis Lietuvos Respublika yra pasirašiusi dvigubo apmokestinimo išvengimo sutartis (abėcėlės tvarka)
	1. Airija
1. Albanijos Respublika	
2. Argentinos Respublika	
3. Armėnijos Respublika	2. Armėnijos Respublika
4. Australija	
5. Austrijos Respublika	3. Austrijos Respublika
6. Azerbaidžano Respublika	4. Azerbaidžano Respublika
7. Baltarusijos Respublika	5. Baltarusijos Respublika
8. Belgijos-Liuksemburgo ekonominė sąjunga	6. Belgijos Karalystė
9. Bosnija ir Hercegovina	
10. Bulgarijos Respublika	7. Bulgarijos Respublika
11. Čekijos Respublika	8. Čekijos Respublika
12. Danijos Karalystė	9. Danijos Karalystė
13. Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Jungtinė Karalystė	10. Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Jungtinė Karalystė
14. Estijos Respublika	11. Estijos Respublika
15. Graikijos Respublika	12. Graikijos Respublika
16. Gruzija	13. Gruzija
17. Islandijos Respublika	14. Islandijos Respublika
18. Ispanijos Karalystė	15. Ispanijos Karalystė
19. Italijos Respublika	16. Italijos Respublika
20. Izraelis	17. Izraelis
21. Jordanijos Hašimitų Karalystė	
22. Jungtinės Amerikos Valstijos	18. Jungtinės Amerikos Valstijos
	19. Kanada
23. Kazachstano Respublika	20. Kazachstano Respublika
24. Kinijos Liaudies Respublika	21. Kinijos Liaudies Respublika
25. Kirgizijos Respublika	22. Kirgizijos Respublika
26. Korėjos Respublika	23. Korėjos Respublika
27. Kroatijos Respublika	24. Kroatijos Respublika
28. Kuveito Valstybė	
29. Latvijos Respublika	25. Latvijos Respublika
30. Lenkijos Respublika	26. Lenkijos Respublika
Belgijos-Liuksemburgo ekonominė sąjunga	27. Liuksemburgo Didžioji Hercogystė
	28. Makedonijos Respublika
	29. Malta
31. Moldovos Respublika	30. Moldovos Respublika
32. Mongolija	
33. Nyderlandų Karalystė	31. Nyderlandų Karalystė
34. Norvegijos Karalystė	32. Norvegijos Karalystė
35. Portugalijos Respublika	33. Portugalijos Respublika
36. Prancūzijos Respublika	34. Prancūzijos Respublika
37. Rumunija	35. Rumunija
38. Rusijos Federacija	36. Rusijos Federacija
39. Serbija ir Juodkalnija	37. Serbijos Respublika
	38. Singapūro Respublika
	39. Slovakijos Respublika
40. Slovėnijos Respublika	40. Slovėnijos Respublika
41. Suomijos Respublika	41. Suomijos Respublika
42. Švedijos Karalystė	42. Švedijos Karalystė
43. Šveicarijos Konfederacija	43. Šveicarijos Konfederacija
44. Turkijos Respublika	44. Turkijos Respublika

45. Ukraina	45. Ukraina
46. Uzbekistano Respublika	46. Uzbekistano Respublika
47. Venesuelos Respublika	
48. Vengrijos Respublika	47. Vengrijos Respublika
49. Vietnamo Socialistinė Respublika	
50. Vokietijos Federacinė Respublika	48. Vokietijos Federacinė Respublika

1. Lentelėse esantys tarpai reiškia, kad su valstybe yra sudaryta tik investicijų skatinimo sutartis arba tik dvigubo apmokestinimo išvengimo sutartis.

2. Valstybės yra sunumeruotos, kad būtų aiškiai matomas su valstybėmis sudarytų sutarčių galutinis skaičius.

Tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo indeksas

$$IND_i = \frac{TUI_i / TUI_w}{BVP_i / BVP_w}$$

IND_i = i-tosios šalies tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo indeksas

TUI_i = TUI įplaukos į i-tąją šalį

TUI_w = Pasaulio TUI įplaukos

BVP_i = i-tosios šalies BVP

BVP_w = pasaulio BVP

TUI retrospektyvos analizė pagal administracinę teritoriją 2003 - 2009 metais

Administracinė Teritorija/Metai	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Vid.	Vid. Mln. Lt
Alytaus apskritis	2003	190	171	397	417	445	369		570
Bazinis padidėjimo tempas proc.		-91	-91	80	-79	-78	-82		
Grandininis padidėjimo tempas proc.		-91	-10	132	5	7	17	4	
Kauno apskritis	1573	1849	1887	2585	2456	3925	3131		2487
Bazinis padidėjimo tempas proc.		18	20	64	56	149	99		
Grandininis padidėjimo tempas proc.		18	2	37	-5	60	-20	15	
Klaipėdos apskritis	1362	1547	1743	2159	2159	2891	3096		2137
Bazinis padidėjimo tempas proc.		14	28	59	58	112	127		
Grandininis padidėjimo tempas proc.		14	13	24	0	34	13	16	
Marijampolės apskritis	74	78	112	101	98	93	138		99
Bazinis padidėjimo tempas proc.		6	52	37	34	26	88		
Grandininis padidėjimo tempas proc.		6	43	-10	-2	-6	49	13	
Panevėžio apskritis	460	679	728	684	522	589	575		605
Bazinis padidėjimo tempas proc.		48	58	49	14	28	25		
Grandininis padidėjimo tempas proc.		48	7	-6	-24	13	-2	6	
Šiaulių apskritis	179	187	194	277	388	434	464		303
Bazinis padidėjimo tempas proc.		5	8	54	116	142	159		
Grandininis padidėjimo tempas proc.		5	3	43	40	12	7	18	
Tauragės apskritis	15	23	22	27	32	64	56		34
Bazinis padidėjimo tempas proc.		55	47	85	122	335	282		
Grandininis padidėjimo tempas proc.		55	-5	26	20	96	-12	30	
Telšių apskritis	556	768	1172	3825	6317	5878	1510		2861
Bazinis padidėjimo tempas proc.		38	111	588	1037	958	172		
Grandininis padidėjimo tempas proc.		38	53	227	65	-7	-74	50	
Utenos apskritis	335	252	218	266	240	330	331		282
Bazinis padidėjimo tempas proc.		-25	-35	-21	-29	-2	-1		
Grandininis padidėjimo tempas proc.		-25	-13	22	-10	38	0	2	
Vilniaus apskritis	8489	8127	9946	13576	16297	20855	21815		14158
Bazinis padidėjimo tempas proc.		-4	17	60	92	146	157		
Grandininis padidėjimo tempas proc.		-4	22	36	20	28	5	18	
Viso:	15046	13833	16484	25225	30343	37422	32297		

4 priedas

TUI retrospektyvinė analizė pagal administracinę teritoriją 2003 - 2009 metais

Administracinė Teritorija/Metai	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Alytaus apskritis	141	190	171	397	417	445	369
Bazinis padidėjimo tempas proc.		34	21	181	195	215	161
Grandininis padidėjimo tempas proc.		34	-10	132	5	7	-17
Kauno apskritis	1573	1849	1887	2585	2456	3925	3131
Bazinis padidėjimo tempas proc.		18	20	64	56	149	99
Grandininis padidėjimo tempas proc.		18	2	37	-5	60	-20
Klaipėdos apskritis	1362	1547	1743	2159	2159	2891	3096
Bazinis padidėjimo tempas proc.		14	28	59	58	112	127
Grandininis padidėjimo tempas proc.		14	13	24	0	34	13
Marijampolės apskritis	74	78	112	101	98	93	138
Bazinis padidėjimo tempas proc.		6	52	37	34	26	88
Grandininis padidėjimo tempas proc.		6	43	-10	-2	-6	49
Panevėžio apskritis	460	679	728	684	522	589	575
Bazinis padidėjimo tempas proc.		48	58	49	14	28	25
Grandininis padidėjimo tempas proc.		48	7	-6	-24	13	-2
Šiaulių apskritis	179	187	194	277	388	434	464
Bazinis padidėjimo tempas proc.		5	8	54	116	142	159
Grandininis padidėjimo tempas proc.		5	3	43	40	12	7
Tauragės apskritis	15	23	22	27	32	64	56
Bazinis padidėjimo tempas proc.		55	47	85	122	335	282
Grandininis padidėjimo tempas proc.		55	-5	26	20	96	-12
Telšių apskritis	556	768	1172	3825	6317	5878	1510
Bazinis padidėjimo tempas proc.		38	111	588	1037	958	172
Grandininis padidėjimo tempas proc.		38	53	227	65	-7	-74
Utenos apskritis	335	252	218	266	240	330	331
Bazinis padidėjimo tempas proc.		-25	-35	-21	-29	-2	-1
Grandininis padidėjimo tempas proc.		-25	-13	22	-10	38	0
Vilniaus apskritis	8489	8127	9946	13576	16297	20855	21815
Bazinis padidėjimo tempas proc.		-4	17	60	92	146	157
Grandininis padidėjimo tempas proc.		-4	22	36	20	28	5
Viso:	13184	14083	16597	25486	30618	37715	32540

TUI tenkančios vienam gyventojui (tūkst. Lt) pagal administracinę teritorinį suskirstymą

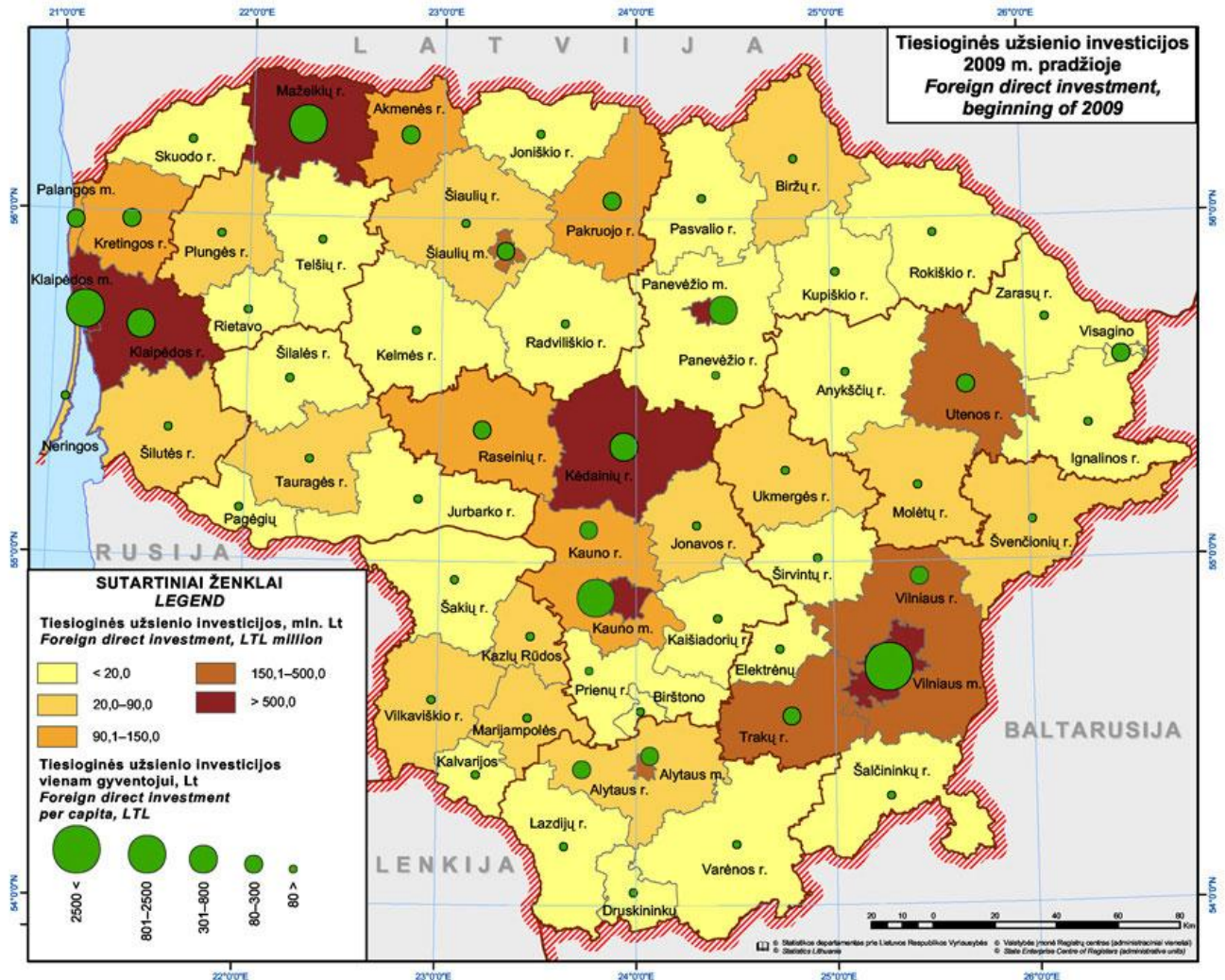
Administracinė Teritorija/Metai	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Alytaus apskritis	758	1026	933	2194	2332	2516	2114
Bazinis didėjimo tempas proc.		135	123	289	308	332	279
Grandininis didėjimo tempas proc.		135	91	235	106	108	84
Bazinis padidėjimo tempas proc.		35	23	189	208	232	179
Grandininis padidėjimo tempas proc.		35	-9	135	6	8	-16
Kauno apskritis	2260	2675	2751	3796	3626	5826	4660
Bazinis didėjimo tempas proc.		118	122	168	160	258	206
Grandininis didėjimo tempas proc.		118	103	138	96	161	80
Bazinis padidėjimo tempas proc.		18	22	68	60	158	106
Grandininis padidėjimo tempas proc.		18	3	38	-4	58	6
Klaipėdos apskritis	3547	4038	4561	5673	5689	7632	8615
Bazinis didėjimo tempas proc.		114	129	160	160	215	243
Grandininis didėjimo tempas proc.		114	113	124	100	134	113
Bazinis padidėjimo tempas proc.		14	29	60	60	115	143
Grandininis padidėjimo tempas proc.		14	13	24	0	34	13
Marijampolės apskritis	392	419	604	548	539	512	763
Bazinis didėjimo tempas proc.		107	154	140	138	131	195
Grandininis didėjimo tempas proc.		107	144	91	98	95	149
Bazinis padidėjimo tempas proc.		7	54	40	38	31	95
Grandininis padidėjimo tempas proc.		7	44	-9	-2	-5	49
Panevėžio apskritis	1545	2299	2491	2360	1818	2071	2052
Bazinis didėjimo tempas proc.		149	161	153	118	134	133
Grandininis didėjimo tempas proc.		149	108	95	77	114	99
Bazinis padidėjimo tempas proc.		49	61	53	18	34	33
Grandininis padidėjimo tempas proc.		49	8	-5	-23	14	-1
Šiaulių apskritis	488	514	537	775	1096	1241	1356
Bazinis didėjimo tempas proc.		105	110	159	225	254	278
Grandininis didėjimo tempas proc.		105	104	144	141	113	109
Bazinis padidėjimo tempas proc.		5	10	59	125	154	178
Grandininis padidėjimo tempas proc.		5	4	44	41	13	9
Tauragės apskritis	109	170	163	208	252	499	451
Bazinis didėjimo tempas proc.		156	150	191	231	458	414
Grandininis didėjimo tempas proc.		156	96	128	121	198	90
Bazinis padidėjimo tempas proc.		56	50	91	131	358	314
Grandininis padidėjimo tempas proc.		56	-4	28	21	98	-10
Telšių apskritis	3102	4311	6619	21797	36177	33900	8766
Bazinis didėjimo tempas proc.		139	213	703	1166	1093	283
Grandininis didėjimo tempas proc.		139	154	329	166	94	26
Bazinis padidėjimo tempas proc.		39	113	603	1066	993	183
Grandininis padidėjimo tempas proc.		39	54	229	66	-6	-74
Utenos apskritis	1831	1390	1220	1508	1372	1912	1973

Bazinis didėjimo tempas proc.		76	67	82	75	104	108
Grandininis didėjimo tempas proc.		76	88	124	91	139	103
Bazinis padidėjimo tempas proc.		-24	-33	-18	-25	4	8
Grandininis padidėjimo tempas proc.		-24	-12	24	-9	39	3
Vilniaus apskritis	10010	9581	11721	16005	19222	24590	25594
Bazinis didėjimo tempas proc.		96	117	160	192	246	256
Grandininis didėjimo tempas proc.		96	122	137	120	128	104
Bazinis padidėjimo tempas proc.		-4	17	60	92	146	156
Grandininis padidėjimo tempas proc.		-4	22	37	20	28	4

TUI pasiskirstymas pagal apskritis 2003-2009 metais

Apskritis	2003 m. mln. Lt	%	2004 m. mln. Lt	%	2005 m. mln. Lt	%	2006 m. mln. Lt	%	2007 m. mln. Lt	%	2008 m. mln. Lt	%	2009 m. mln. Lt	%	Vidutinės TUI mln. Lt
Vilniaus	8489	64	8127	59	9946	61	13576	57	16297	56	20855	59	21815	69	14158
Telšių	556	4	768	6	1172	7	3825	16	6317	22	5878	17	1510	5	2861
Kauno	1573	12	1849	13	1887	12	2585	11	2456	8	925 ³	11	3131	10	2487
Klaipėdos	1362	10	1547	11	1743	11	2159	9	2159	7	2891	8	3096	10	2137
Panevėžio	460	3	679	5	728	4	684	3	522	2	589	2	575	2	605
Alytaus	141	1	190	1	171	1	397	2	417	1	445	1	369	1	304
Šiaulių	179	1	187	1	194	1	277	1	388	1	434	1	464	1	303
Utenos	335	3	252	2	218	1	266	1	240	1	330	1	331	1	282
Marijampolės	74	1	78	1	112	1	101	0	98	0	93	0	138	0	99
Tauragės	15	0	23	0	22	0	27	0	32	0	64	0	56	0	34

Tiesioginių užsienio investicijų žemėlapis Lietuvos Respublikoje 2009 metais

Užsienio kompanijos Lietuvoje

Reiškinų tarpusavio ryšių statistinė analizė

1.	Tiesinės koreliacijos koeficientas (funkcija Correl)	
	$r = \frac{\overline{x_1 y_i} - \overline{x_1} \times \overline{y_i}}{\sigma_{x_1} \times \sigma_{y_i}}$	Jis parodo ryšių glaudumą tarp kelių nagrinėjamų kintamųjų. Gali kisti nuo -1 iki 1. Kai reikšmė neigiama, ryšys atvirkštinis (netiesioginis, t.y. vienam kintamajam didėjant, kitas mažėja). Jei teigiama reikšmė, tai ryšys tiesioginis.
2.	Regresijos koeficientas (funkcija SLOPE)	
	$b = \frac{r \cdot \hat{\sigma}_y}{\hat{\sigma}_x}$	Šis koeficientas parodo, kiek vienetų (jo matavimo vienetais) pasikeis rezultatinis kintamasis faktoriniam kintamajam pasikeitus 1 vienetu
3.	Regresijos vaizdavimas grafiškai	
4.	Determinacijos koeficientas (funkcija RSQ)	
	$R^2 = \frac{b_1 \sigma_{01} + b_2 \sigma_{02}}{\sigma_{00}}$	Panašiai kaip ir koreliacijos, determinacijos koeficientas yra atsitiktinių dydžių tiesinio ryšio matas. Jis parodo, kiek procentų rezultatinio požymio variacijos įtakoja faktorinius kintamuosius. Determinacijos koeficientas yra lygus koreliacijos koeficiento kvadratui ir parodo, kiek procentų nagrinėjamojo veiksnio reikšmių išsibarstymo paaikškina regresijos lygtis
5.	Statistinis patikimumas	
	$t = \left r \sqrt{\frac{n-2}{1-r^2}} \right $	Nustatytiems ryšiams patvirtinti įvertinamas pastarųjų reikšmingumas. Reikšmingumo sprendimui priimti naudojama imties statistika t. Vertinant koreliacijos koeficiento reikšmingumą apskaičiuotoji t reikšmė lyginama su kritine t_{kr} . Reikšme.

Koreliacinio ryšio stiprumo vertinimai

Ryšio glaudumo rodikliai	0,1– 0,3	0,31– 0,5	0,51– 0,7	0,71– 0,9	0,91– 0,99
Ryšio stiprumo charakteristika	silpnas	vidutinis	pastebimas	Stiprus	labai stiprus

Stjudento skirstinio $t(\alpha; \nu)$ reikšmės

Laisvės laipsnių skaičius	<i>A</i>			Laisvės laipsnių skaičius	<i>A</i>		
	0,10	0,05	0,01		0,10	0,05	0,01
1	6,3138	12,706	63,657	18	1,7341	2,1009	2,8784
2	2,9200	4,3027	9,9248	19	1,7291	2,0930	2,8609
3	2,3534	3,1825	5,8409	20	1,7247	2,0860	2,8453
4	2,1318	2,7764	4,6041	21	1,7207	2,0796	2,8314
5	2,0150	2,5706	4,0321	22	1,7171	2,0739	2,8188
6	1,9432	2,4469	3,7074	23	1,7139	2,0687	2,8073
7	1,8946	2,3646	3,4995	24	1,7109	2,0639	2,7969
8	1,8595	2,3060	3,3554	25	1,7081	2,0595	2,7874
9	1,8331	2,2622	3,2498	26	1,7056	2,0555	2,7787
10	1,8125	2,2281	3,1693	27	1,7033	2,0518	2,7707
11	1,7959	2,2010	3,2058	28	1,7011	2,0484	2,7633
12	1,7823	2,1788	3,0545	29	1,6991	2,0452	2,7564
13	1,7709	2,1604	3,0123	30	1,6973	2,0423	2,7500
14	1,7613	2,1448	2,9768	40	1,6839	2,0211	0,7045
15	1,7530	2,1315	2,9467	60	1,6707	2,0003	2,6603
16	1,7459	2,1199	2,9208	120	1,6577	1,9799	2,6174
17	1,7396	2,1098	2,8982	∞	1,6449	1,9600	2,5758

Ryšys tarp TUI ir BVP Lietuvos Respublikoje 2003-2009

Metai	TUI mln. Lt	BVP mln. Lt.	BVP/1 gyv. Mln. Lt
2003	13183.8	56959.424	16489.903
2004	13699.4	62697.85	18249.461
2005	16192.6	72060.363	21105.457
2006	23895.8	82792.802	24393.153
2007	28924.6	98669.117	29230.098
2008	35503.9	111189.823	33110.933
2009	31591.3	92016.118	27554.686
Koreliacijos koeficientas (r)		0.971641	0.975587
Determinacijos koeficientas (R²)		0.944088	0.951770

Ryšys tarp TUI ir infliacijos lygio Lietuvos Respublikoje 2003-2009

Metai	TUI mln. Lt	Infliacijos lygis proc.
2003	13183.8	-1.1
2004	13699.4	1.2
2005	16192.6	2.7
2006	23895.8	3.8
2007	28924.6	5.8
2008	35503.9	11.1
2009	31591.3	4.2
Koreliacijos koeficientas (r)		0.885259
Determinacijos koeficientas (R²)		0.783683

Darbo užmokestis Lietuvos Respublikoje 2003-2009

Metai	Šalies ūkis su individualiomis įmonėmis		Valstybės sektorius		Privatus sektorius su individualiomis įmonėmis		Vid. Bruto darbo užmokestis	Proc. pokytis	Vid. Neto darbo užmokestis	Proc. pokytis
	Vid. Mėn. bruto darbo užmokestis	Vid. Mėn. neto darbo užmokestis	Vid. Mėn. bruto darbo užmokestis	Vid. Mėn. neto darbo užmokestis	Vid. Mėn. bruto darbo užmokestis	Vid. Mėn. neto darbo užmokestis				
2003	1072.6	786.4	1200.7	868.4	984.8	730.2	1086.0		795.0	
2004	1149.3	835.5	1271.3	913.6	1069.6	784.5	1163.4	7.1	844.5	6.2
2005	1276.2	916.7	1413.6	1004.6	1194	864	1294.6	11.3	928.4	9.9
2006	1495.7	1092.9	1633	1184.9	1418.7	1041.4	1515.8	17.1	1106.4	19.2
2007	1802.4	1351.9	1891.9	1414.5	1755.9	1319.3	1816.7	19.9	1361.9	23.1
2008	2151.7	1650.9	2334.9	1784.7	2058.3	1582.8	2181.6	20.1	1672.8	22.8
2009	2052.4	1599.4	2282.6	1767.4	1912.6	1497.3	2082.5	-4.5	1621.4	-3.1

Ryšys tarp TUI ir darbo užmokesčio Lietuvos Respublikoje 2003-2009

Metai	TUI mln. Lt	Vidutinis bruto darbo užmokestis (Lt)
2003	13183.8	1086.0
2004	13699.4	1163.4
2005	16192.6	1294.6
2006	23895.8	1515.8
2007	28924.6	1816.7
2008	35503.9	2181.6
2009	31591.3	2082.5
Koreliacijos koeficientas (r)		0.989298
Determinacijos koeficientas (R²)		0.978712

Ryšys tarp TUI ir nedarbo lygio Lietuvos Respublikoje 2003-2009

Metai	TUI mln. Lt	Nedarbo lygis proc
2003	13183.8	12.4
2004	13699.4	11.4
2005	16192.6	8.3
2006	23895.8	5.6
2007	28924.6	4.3
2008	35503.9	5.8
2009	31591.3	13.7
Koreliacijos koeficientas (r)		-0.398760
Determinacijos koeficientas (R²)		0.159009

Ryšys tarp TUI ir užimtumo lygio Lietuvos Respublikoje 2003-2009

Metai	TUI mln. Lt	Užimtieji, tūkst.	Užimtumo lygis proc.
2003	13183.8	1438	61.1
2004	13699.4	1436.3	60.9
2005	16192.6	1473.9	62.6
2006	23895.8	1499	63.6
2007	28924.6	1534.2	64.9
2008	35503.9	1520	64.3
2009	31591.3	1415.9	60.1
Koreliacijos koeficientas (r)		0.467260	
Determinacijos koeficientas (R²)		0.218331	

Eksporto ir importo dinamika Lietuvos Respublikoje 2003-2009

Metai	Eksportas	Eksporto pokytis		Importas	Importo pokytis	
		Mln. Lt	Proc.		Mln. Lt	Proc
2003	6158			8526		
2004	7451	1293	21	9875	1349	16
2005	9490	2039	27	12498	2623	27
2006	11240	1750	18	15371	2873	23
2007	12512	1272	11	17787	2416	16
2008	16074	3562	28	21026	3239	18
2009	11788	-4286	-27	13062	-7964	-38

Ryšys tarp TUI ir eksporto bei importo Lietuvos Respublikoje 2003-2009

Metai	TUI mln. Lt	Eksportas mln. Lt	Importas mln. Lt
2003	13183.8	6158	8526
2004	13699.4	7451	9875
2005	16192.6	9490	12498
2006	23895.8	11240	15371
2007	28924.6	12512	17787
2008	35503.9	16074	21026
2009	31591.3	11788	13062
Koreliacijos koeficientas (r)		0.943534	0.859977
Determinacijos koeficientas (R²)		0.890256	0.739561

Ryšys tarp TUI ir einamosios sąskaitos Lietuvos Respublikoje 2003-2009

Metai	TUI mln. Lt	Einamoji sąskaita mln. Lt
2003	13183.8	30754.28
2004	13699.4	35294.99
2005	16192.6	45288.2
2006	23895.8	54362.37
2007	28924.6	60511.61
2008	35503.9	74429.58
2009	31591.3	58430.25
Koreliacijos koeficientas (r)		0.962302
Determinacijos koeficientas (R²)		0.926026

Investor	Origin	Local Company Name	Industry Sector
	Sweden / Finland	TEO LT	Telecommunications
 PHILIP MORRIS	USA	Philip Morris Lietuva	Tobacco products
	Poland	Mažeikių nafta	Oil refinery, pipelines, sea terminal
	Denmark	Lithuanian Shipping Company	Sea transport
	Thailand	Orion Global PET	Plastics
	USA	Masterfoods Lietuva	Pet food
	Denmark	Kalnapilis-Taurus Group	Brewery
	USA	Kraft Foods Lietuva	Confectionary & snacks
	Finland	Paroc	Construction materials
	Sweden / Finland	Stora Enso Timber	Wood processing

Klaipėdos LEZ teritorijoje veikiančios įmonės:

- UAB „Espersen Lietuva“ – Danijos žuvų perdirbimo įmonė;
- UAB „BNTP“ bendra Danijos ir Airijos nekilnojamojo turto projektų įmonė;
- UAB „Nemuno Banga - Klaipėda“ – Austrijos PET pakuočių gamintoja;
- UAB „OXK Klaipėda“ – Rusijos plastiko pramonės įmonė;
- UAB „Orion Global PET“ – vienos iš pasaulinių lyderių plastiko produktų gamyboje

Tailando kompanijos padalinys;

- UAB „LEZ Skuba“ – automobilių aptarnavimo ir logistikos centrai;
- UAB „Mestilla“ – vienas moderniausių metilo esterio, vadinamo biodyzelinu, gamintojų Baltijos šalyse.

Kauno LEZ teritorijoje veikiančios įmonės:

- UAB „YIT“ – Suomijos didžiausia statybos kompanija;
- UAB „Lavisos LEZ terminalas“ – naujas modernus intermodalinis terminalas;
- UAB „Elinta“ – gamybos procesų automatizavimo kompanija;
- UAB „Aurantijus“ – aukštųjų technologijų farmacijos gamybos įmonė;
- UAB „FEZ terminal“ – austrų kapitalo įmonė, teikianti logistikos ir sandėliavimo paslaugas;
- UAB „FEZ IG“ – australų kapitalo įmonė;
- UAB „Ryterna“ – didžiausia Lietuvoje garažo vartų ir susijusios įrangos gamintoja;
- UAB „VICI logistika“ – žinoma žuvų produktų gamintoja;
- UAB „Finnfoam“ – didžiausia Suomijoje ir suomių kapitalo šilumos izoliacijos gamintoja.

Mokesčių naštos dinamika Lietuvos Respublikoje 2003-2009

Metai	Bendros mokestinės pajamos su BVP proc. (Eurostat)	Laisvė nuo mokesčių dienos proc. (LLRI)	Bendros mokestinės pajamos su BVP proc. (LLRI)
2003	28.1	35	33
2004	28.3	35	35
2005	28.5	34	34
2006	29.4	36	33
2007	29.9	38	32
2008	---	41	32
2009	---	39	37

Ryšys tarp Mokesčių naštos rodiklių ir TUI Lietuvos Respublikoje 2003-2009

Metai	TUI mln. Lt	Laisvė nuo mokesčių dienos proc. (LLRI)	Bendros mokestinės pajamos su BVP proc. (LLRI)	Bendros mokestinės pajamos su BVP proc. (Eurostat)
2003	13183.8	35	33	28.1
2004	13699.4	35	35	28.3
2005	16192.6	34	34	28.5
2006	23895.8	36	33	29.4
2007	28924.6	38	32	29.9
2008	35503.9	41	32	---
2009	31591.3	39	37	---
Koreliacijos koeficientas (r)		0.946066	-0.111124	0.997474
Determinacijos koeficientas (R ²)		0.895041	0.012348	0.994955

Mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros rodikliai Lietuvos Respublikoje 2003-2009

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Išlaidos MTTP iš viso pagal sektorius mln. Lt	381.8	472.7	542	657.8	803.1	890.1
BVP to meto kainomis, mln. litų	56959.424	62697.85	72060.363	82792.802	98669.117	111189.823
Išlaidų MTTP santykis su BVP, %	0.67	0.75	0.75	0.79	0.81	0.8

Ryšys tarp Mokesčių naštos rodiklių ir TUI Lietuvos Respublikoje 2003-2009

Metai	TUI mln. Lt	MTTP iš viso pagal sektorius mln. Lt
2003	13183.8	381.8
2004	13699.4	381.8
2005	16192.6	542.0
2006	23895.8	657.8
2007	28924.6	803.1
2008	35503.9	890.1
Koreliacijos koeficientas (r)		0.982150
Determinacijos koeficientas (R²)		0.964618

Regresijos makroekonominių rodiklių prognozavimas

1. **Tiesinė regresijos** lygtis Microsoft Excel programoje atitinka funkcija **Trend**.

Skaičiuojama pagal formulę:

$$y=mx+b$$

kur: y – tai kintamieji, kurie yra prognozuojami,

x – kintamieji, pagal kuriuos atliekama prognozė,

m – indeksas, apskaičiuojamas automatiškai kompiuteriu pagal mažiausio kvadrato metodą.

2. **Ekspontinė regresijos** lygtis Microsoft Excel programoje atitinka funkcija

Growth. Skaičiuojama pagal formulę:

$$y = b \cdot m^x$$

kur: y – kintamieji, kurie yra prognozuojami,

x – kintamieji, pagal kuriuos atliekama prognozė,

m – indeksas, apskaičiuojamas automatiškai kompiuteriu pagal mažiausio kvadrato metodą.

26 priedas

Tiesioginių užsienio investicijų srautų apimtys 2006-2009 m. ir regresijos prognozė 2010-2013 m.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Faktinės tiesioginių užsienio investicijų srautų apimtys,	23895.8	28924.6	35503.9	31591.3				
Prognozė pagal tiesinę lygtį					37395.350	40361.930	43328.510	46295.090
Prognozė pagal eksponentinę					38507.448	42738.511	47434.468	52646.400
Galutinė prognozė, mln. Lt					37951.399	41550.221	45381.489	49470.745

27 priedas

Bendro vidaus produkto srautų apimtys 2006-2009 m. ir regresijos prognozė 2010-2013 m.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Faktinis BVP, mln Lt	82792.8 0	98669.1 2	111189.8 2	92016.1 2				
Prognozė pagal tiesinę lygtį					106214.62 9	110233.69 4	114252.75 9	118271.82 5
Prognozė pagal eksponentinę lygtį					106635.08 9	111390.95 2	116358.92 3	121548.46 2
Galutinė prognozė, mln. Lt					106424.85 9	110812.32 3	115305.84 1	119910.14 4

28 priedas

Darbo užmokesčio srautų apimtys 2006-2009 m. ir regresijos prognozė 2010-2013 m.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Faktinis darbo užmokestis, Lt	1515.80	1816.73	2181.63	2082.53				
Prognozė pagal tiesinę lygtį					2415.450	2621.960	2828.470	3034.980
Prognozė pagal eksponentinę lygtį					2498.400	2798.955	3135.668	3512.886
Galutinė prognozė, Lt					2456.925	2710.458	2982.069	3273.933

29 priedas

Einamosios sąskaitos apimtys 2006-2009 m. ir regresijos prognozė 2010-2013 m.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Faktinė einamoji sąskaita, mln Lt	54362.37	60511.61	74429.58	58430.25				
Prognozė pagal tiesinę lygtį					68463.855	71076.016	73688.177	76300.338
Prognozė pagal eksponentinę lygtį					68369.332	71326.979	74412.574	77631.651
Galutinė prognozė, mln. Lt					68416.594	71201.498	74050.375	76965.994

Ryšys tarp prognozuojamų TUI ir BVP rodiklių Lietuvos Respublikoje 2010-2013

Metai	TUI mln. Lt.	BVP mln. Lt.	BVP/ 1gyv. Mln. Lt
2010	37951.4	106424.9	32008.35
2011	41550.22	110812.3	33483.2
2012	45381.49	115305.8	34998.58
2013	49470.75	119910.1	36556.52
Koreliacijos koeficientas (r)		0.999841	0.999866
Determinacijos koeficientas (R²)		0.999683	0.999733

Ryšys tarp prognozuojamų TUI ir darbo užmokesčio rodiklių Lietuvos Respublikoje 2010-2013

Metai	TUI mln. Lt.	Darbo užmokestis Lt
2010	37951.4	2456.925
2011	41550.22	2710.458
2012	45381.49	2982.069
2013	49470.75	3273.933
Koreliacijos koeficientas (r)		0.999995
Determinacijos koeficientas (R²)		0.999991

Ryšys tarp prognozuojamų TUI ir einamosios sąskaitos rodiklių Lietuvos Respublikoje 2010-2013

Metai	TUI mln. Lt.	Darbo užmokestis Lt
2010	37951.4	68416.59
2011	41550.22	71201.5
2012	45381.49	74050.38
2013	49470.75	76965.99
Koreliacijos koeficientas (r)		0.999832
Determinacijos koeficientas (R²)		0.999664